

ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНОМУ ФАКУЛЬТЕТУ – ВІСЬМДЕСЯТ!

**ВИТОКИ,
СТАНОВЛЕННЯ,
СЬОГОДЕННЯ,
ПЕРСПЕКТИВИ**

**ФІЗИКО–МАТЕМАТИЧНОМУ
ФАКУЛЬТЕТУ –
ВІСІМДЕСЯТ**

**ВИТОКИ,
СТАНОВЛЕННЯ,
СЬОГОДЕННЯ,
ПЕРСПЕКТИВИ**

УДК 5
ББК 22
Ф-50

Фізико-математичному факультету – вісімдесят: витоки, становлення, сьогодення, перспективи / За загальною редакцією Р.Я. Ріжняка. – Кіровоград: “КОД”, – 2010. – 160 с.

ISBN

У святковому виданні розкриваються історія створення, основні етапи становлення та розвитку, досягнення сьогодення та перспективи майбутньої діяльності фізико-математичного факультету Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. На сьогоднішній день факультет по праву вважається флагманом педагогічної та фізико-математичної освіти Кіровоградщини. У книзі, виданій на честь восьмидесятої річниці з дня заснування факультету, висвітлюються досягнення й труднощі, плани та їх реалізація, особливості роботи в той чи інший період історії. Але головним героєм цього твору є Вчитель – Вчитель-митець, Вчитель-вчений, Вчитель-труженик. Саме про нього у книзі найкращі та найповажливіші слова. Саме він у своїх діях, зверненнях, подвигах та здобутках відображає весь історичний поступ Фізмату.

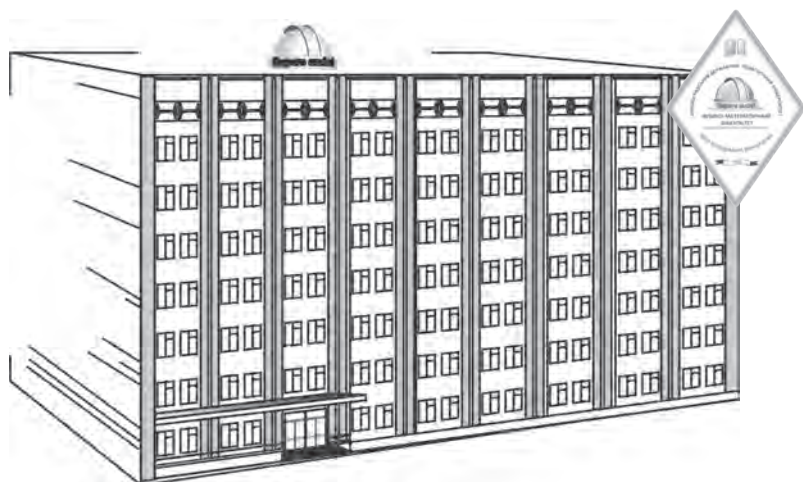
Для науковців, викладачів, учителів, ветеранів педагогічної праці, краєзнавців, студентів, абітурієнтів, а також усіх, хто цікавиться історією освіти Кіровоградщини та України.

Колектив авторів: Авраменко О.В., Алексєєва С.І., Біденко Є.І., Ганжела І.П., Гур'янова О.В., Дратвер Б.Л., Величко С.П., Волкова Н.Д., Волков Л.О., Волков Ю.І., Вороний О.М., Євладенко В.М., Єжова О.В., Ізюмченко Л.В., Завізіон Г.В., Кононенко С.О., Лутченко Л.І., Малюга А.С., Мельничук С.Г., Пасічник Н.О., Постолатій В.В., Ріжняк Р.Я., Романов В.О., Рябець С. І., Ткачук І.Ю., Холявенко П.Г., Царенко О.М., Чубар В.В., Янчукова Н.В.

Рекомендовано до друку Вченою радою
фізико-математичного факультету
Кіровоградського державного педагогічного
університету імені Володимира Винниченка
(протокол № 11 від 29.06.2010 р.)

УДК 5
ББК 22
Ф-50

© Фізико-математичний факультет КДПУ ім. В.Винниченка, 2010

З'єднаймо в оваціях руки
І впевнено скажемо в такт:
Було це, і є, і ще буде онукам –
Ти вічний, мій рідний фізмат!
*(гімн фізико-математичного факультету,
автор слів Б. Л. Дратвер)*

Sapere aude
*(з латини: Відважся бути мудрим,
девіз фізико-математичного факультету,
Горацій, «Послання», 1, 2, 32–43)*

ВКЛОНЯЄМОСЯ ТОБІ, НАШ РІДНИЙ ФАКУЛЬТЕТ!

У жовтні 2010 року виповнюється 80 років із дня початку діяльності на Кіровоградщині техніко-математичного відділу, а згодом – фізико-математичного факультету. За ці роки факультет перебував спочатку в складі Інституту соціального виховання та Вчительського інституту, потім у складі Педагогічного інституту і, нарешті, став структурним підрозділом Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Цей упевнений історичний поступ, глобальна педагогічна трансформація та шалений восьмидесятирічний політичний, соціальний, громадський вир подій перетворили техніко-математичний відділ зразка 1930 року в надсучасний ФІЗМАТ двадцять першого століття. ФІЗМАТ на сьогодні став синонімом гордощів за посіяне добре, розумне та вічне, синонімом успіху в навчальній та виробничій діяльності, синонімом тяжкої та наполегливої праці викладачів і студентів в опануванні навчально-наукових вершин, синонімом престижу. Важко собі уявити місто Кіровоград та Кіровоградську область без фізико-математичного факультету. Очевидно, з ним пов'язують розвиток фізико-математичної освіти в області та поза її межами, яка на сьогоднішній день має чи не найбагатші національні, культурні та освітні традиції. ФІЗМАТ – це й одна з найкращих у області шкіл з інформатики, це єдина й надсучасна за матеріально-технічним оснащенням вища школа технологічної освіти. ФІЗМАТ – це активна громадська та соціальна позиція викладачів факультету при розгляді міських та обласних справ,

у яких є необхідність проявити науково-методичну компетенцію. ФІЗМАТ – це продумана, а тому бездоганна організація високотехнологічних науково-освітніх досліджень, замовниками яких виступають Міністерство освіти і науки України, Кіровоградська обласна державна адміністрація, Кіровоградська міська рада, приватні підприємства області. ФІЗМАТ – це постійний рух вперед, рух до нових наукових, навчальних та соціальних вершин сьогодення. І з висоти сьогоднішніх звершень факультету стає зрозумілим і очевидним, що за всіма діяннями та успіхами, за труднощами та радощами від перемог, за сльозами та потом височіє постать його величності ВЧИТЕЛЯ, який все бачить і все знає, який з гідністю переносить у своєму житті і хвилини поразок, і велич перемог, який відважувався завжди й відважується зараз на, здавалося б, простий вчинок – бути мудрим. Але скільки в цьому вчинку інтелігентності, непоказної хоробрості, поваги та любові до своїх учнів, здатності бути сильним та відповідальним.

Два святі слова є в нашого покоління. Це МАТИ та ВЧИТЕЛЬ. Кожний у певний період свого життя (можливо, період зрілості, період прозріння або період щиросердного одкровення) здатен оцінити, побачити, відчувати, переконалися у винятковій особливості цих дорогих серцю людей. Найласкавіші, найтепліші, найрідніші слова кожної людини – то для МАТЕРІ. Для ВЧИТЕЛЯ – найвдячніші, найдоброзичливіші, найсправедливіші.

Таких слів про ВЧИТЕЛЯ сказано вже багато. Важко за цих обставин бути оригінальним.

Тим більше, змагатися з визнаними майстрами слова. Але те, що будемо говорити про своїх ВЧИТЕЛІВ ми – то від серця, то від душі. І цим наше слово буде не просто оригінальним, а чимось дуже унікальним, особливим. Це буде слово про наших, ФІЗМАТИВСЬКИХ ВЧИТЕЛІВ. Це будуть наші, ФІЗМАТИВСЬКІ думки та почуття. Це буде наша, ФІЗМАТИВСЬКА любов та повага до тих, хто взяв на себе відповідальність бути мудрими перед своїми учнями.

То ж, спробуємо через призму попередніх подій – інколи буремних, але, найчастіше, продуманих, виважених, планованих – оцінити й зрозуміти для себе: наскільки роль ВЧИТЕЛЯ була, є і буде важливою для нашого ФІЗМАТУ. Насільки він, ВЧИТЕЛЬ, був особистістю в історії та зверненнях факультету. І чи можливий був би сьогоднішній ФІЗМАТ без нього, ВЧИТЕЛЯ.

Унікальність особистості ВЧИТЕЛЯ вищого навчального закладу полягає в тому, що вже за своєю посадою, за непроголошеним кодексом професійної честі він, крім роботи навчальної та методичної, має якісно, плановано та систематично займатися роботою науковою. Це як необхідна умова відповідальності бути ВЧИТЕЛЕМ, це як джерело натхнення для проведення навчально-методичної роботи. Зрештою – це обов'язок, виконання якого гарантує донесення до молодого покоління чогось нового, незвіданого, цікавого. Протягом всього періоду функціонування фізико-математичного факультету для його викладачів характерним було прагнення до самовдосконалення як особистості та до вдосконалення своєї професійної майстерності. На сьогоднішній день факультет на 80 відсотків забезпечений висококваліфікованими спеціалістами – кандидатами та докторами педагогічних, фізико-математичних, технічних наук (частка докторів наук складає 10 відсотків), що перевищує вимоги до навчальних закладів четвертого рівня акредитації. Зокрема, кафедра фізики та методики її викладання (завідувач професор С.П.Величко) та кафедра математики (виконуючий обов'язки завідувача доцент Г.В.Завізіон) повністю укомплектовані кандидатами та докторами наук. Але підготовка та вдосконалення кадрів для факультету не зупиняється. Навпаки – підсумки наукової роботи за останні два десятиріччя свідчать про зростання інтенсивності наукових досліджень. На сьогоднішній день факультет має постійно діючу та результативну аспірантуру за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання (фізики), а також разові аспірантури з теоретичних та методологічних проблем

математики, фізики, технічних наук та предметних методик (спеціальності 01.01.01 – математичний аналіз, 01.02.05 – механіка рідини, газу та плазми, 05.27.06 – технологія, обладнання та виробництво електронної техніки, 13.00.02 – теорія та методика навчання (математики)). З 2008 року успішно працює спеціалізована вчена рада із захисту кандидатських дисертацій за спеціальністю «Методика навчання фізики» (голова ради – професор С.П.Величко, заступник голови – професор М.І.Садовий, вчений секретар – доцент Н.В.Подопригора). Науковцями факультету успішно виконуються держбюджетні науково-дослідні теми на замовлення Міністерства освіти і науки України (наукові керівники: професор О.В.Авраменко, професор О.М.Царенко, професор Ю.І.Волков, професор В.А.Кушнір, професор С.П.Величко). З січня 2000 року при кафедрі фізики та методики її викладання за сприяння Інституту інформаційних технологій і засобів навчання АПН України організовано роботу Наукового центру розробки засобів навчання (керівник професор С.П. Величко), що дало можливість значною мірою активізувати дослідження з метою розробки та створення нових засобів навчання з природничих дисциплін й активно впливати на сучасний період розбудови природничої освіти в нашій державі.

У січні 2009 року вперше в історії нашого факультету розпочалася реалізація міжнародного проекту за програмою Європейського Союзу Tempus «Освітні вимірювання, адаптовані до стандартів ЄС», мета якого – здійснити внесок у реформу вищої освіти України шляхом запровадження підготовки фахівців з освітніх вимірювань, започаткувати нові освітні програми, сприяти підвищенню рівня навчання та моніторингу якості освітніх програм у загальноосвітній та вищій школах. Крім нашого університету (головний виконавець – кафедра прикладної математики, статистики та економіки, контактна особа – професор О.В.Авраменко, виконавці – професор Р.Я.Ріжняк, доценти І.В.Лупан, Л.І.Лутченко, С.Д.Паращук, старший викладач В.В.Котьяк, викладач О.В.Резіна), учасниками проекту є Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя та Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, а також такі університети Європейського Союзу: Маралдаленський університет (Швеція), Гельсінський технологічний університет (Фінляндія), Римський університет «La Sapienza» (Італія), Університет Кельна (Німеччина). Безумовно, участь у виконанні такого авторитетного проекту дасть можливість впровадити в навчальний процес нашого факультету передові досягнення в галузі розробки сучасних

навчальних програм зі спеціалізації «Освітні вимірювання» для педагогічних спеціальностей, а також магістерських програм з освітніх вимірювань.

Активну участь беруть наковці факультету в розвитку освітнього середовища регіону. З другої половини 2008 року розпочалася реалізація науково-дослідного проекту «Організація інтенсивної математичної підготовки обдарованих школярів Кіровоградщини» (наукові керівники професори О.В.Авраменко та Р.Я.Ріжняк), що фінансується за кошти Кіровоградської обласної державної адміністрації. Проектом передбачається виявлення тенденцій розвитку математичної освіти в загальноосвітніх навчальних закладах; розробка нових технологій поглибленого вивчення математики; впровадження нових методів навчання математики у середню та вищу школу і, як наслідок, розв'язання проблеми ґрунтовної математичної підготовки школярів регіону та формування інтелектуального потенціалу нашої нації.

Загалом зазначимо, що підсумки науково-дослідної роботи кафедр університету, які підбиваються щорічно, свідчать про досить потужні наукові доробки усіх кафедр фізико-математичного факультету, а кафедра фізики та методики її викладання останні 5 років постійно посідає призові місця серед 33 кафедр університету.

З 1994 року на базі кафедри фізики та методики її викладання проводяться щорічні Всеукраїнські науково-практичні конференції з методики викладання фізики, учасниками яких є представники не лише науково-методичної еліти України, а й авторитетні науковці Росії та Білорусі. Саме з цього часу почав видаватися збірник наукових праць учасників конференції, який згодом увійшов до переліку офіційних наукових часописів, де науковці мають можливість публікувати найважливіші результати наукових досліджень. Зараз кафедрою вже проведено 15 конференцій, останні 5 з яких набули статусу міжнародних, в підготовлено та видано 15 збірників наукових праць загальним обсягом 500 друкованих аркушів (науковий редактор – професор С.П.Величко).

Скоро виповниться 20 років, як на кафедрі математики за ініціативою та за керівництва професора Ю.І.Волкова діє науково-методичний семінар «Математика, її застосування та викладання», який дістав широке визнання серед науковців міста та області. За цей час було проведено майже 200 засідань семінару, де мали можливість виступити та апробувати результати своїх досліджень більше 400 дослідників. У жовтні 1998 року під керівництвом професора С.П.Величка розпочав роботу семінар «Актуальні проблеми фізики та методики її викладання», який

на сьогоднішній день набув виключного значення в контексті апробації наукових досліджень, що подаються до захисту в існуючій при кафедрі фізики та методики її викладання спеціалізованій вченій раді із захисту кандидатських дисертацій.

Наукові інтереси дослідників факультету різнобічні. Але в загальному можна виділити декілька основних наукових напрямків. Проблеми підвищення ефективності навчально-виховного процесу, запровадження інноваційних технологій навчання в загальноосвітній та вищій школі розв'язують професори С.П.Величко, М.І.Садовий, В.П.Вовкотруб, В.А.Кушнір, О.В.Авраменко, З.Ю.Філер, Р.Я.Ріжняк, доценти Н.В.Подопрігора, І.В.Сальник, Т.О.Каленникова, Н.М.Войналович, В.В.Вдовенко, С.О.Кононенко, В.В.Чубар, М.В.Анісімов, О.М.Царенко, І.В.Лупан, О.В.Пуляк, Л.І.Лутченко, Н.О.Пасічник, О.О.Чинчой, викладачі В.В.Нічишина, Н.Г.Шевченко, Е.П.Сірик. Доценти О.М.Вороний, Л.В.Ізюмченко успішно працюють над питаннями форм і змісту роботи з математично обдарованими учнями. На факультеті успішно працює міжкафедральна науково-дослідна лабораторія з технології напівпровідників та конструкційних матеріалів і дослідження їх фізичних властивостей. Професор О.М.Царенко та доценти І.Ю.Ткачук, В.І.Сірий, С.І.Рябець, А.І.Ткачук, О.В.Волчанський проводять пошук новітніх технологій одержання та дослідження фізичних властивостей конструкційних матеріалів. Вивченням наближених асимптотичних методів розв'язування диференціальних рівнянь займаються професор З.Ю.Філер та доценти О.М.Вороний, Г.В.Завізіон, В.О.Болілій, а дослідженням неперервних мір – професор А.М.Плічко та доцент В.О.Романов. Теорію гідродинамічних хвиль, конкретну математику та теорію бананових просторів вивчають професори О.В.Авраменко, Ю.І.Волков, А.М.Плічко та їх учні – Ю.В.Гуртовий, В.В.Нарадовий, Ю.Г.Білецька, О.П.Макарчук. У галузі абстрактної алгебри працюють доценти Ю.В.Яременко, С.Д.Паращук, Л.В.Ізюмченко, З.П.Халецька. Доценти С.І.Алексєєва, О.Ф.Баранюк, О.В.Присяжнюк, В.М.Євладенко проводять наукові дослідження в галузі інформатики, комп'ютерної техніки та програмування. Результати досліджень викладачів факультету регулярно доповідаються на міжнародних та всеукраїнських конференціях і симпозіумах та публікуються у провідних українських і міжнародних журналах. У 2006 році професор О.М.Царенко за плідну наукову діяльність впродовж 1997–2006 років та за наслідками міжнародного опитування включений до списку ста шістдесяти найбільш цитованих

науковців у світі, інформація про результати його наукової діяльності опублікована у видавництві Marquis Who's Who: «Who's Who in the World» (США, 2006 рік).

Сьогодні на факультеті працюють наукові школи з вищої математики, гідромеханіки, фізики напівпровідників, методики викладання фізики та математики, що, безперечно, сприяє зростанню наукового потенціалу фахових кафедр факультету. За весь період функціонування факультету більше 130 його випускників захистили кандидатські дисертації. Керівництво частиною дисертацій здійснювали ВЧИТЕЛІ ФІЗМАТУ. Раді можливості з гордістю за своїх колег і вдячністю за якісно виконану роботу назвати ВЧИТЕЛІВ-КЕРІВНИКІВ: професор С.П.Величко (7 захищених кандидатів педагогічних наук), професор А.М.Плічко (5 кандидатів фізико-математичних наук), професор Ю.І.Волков (1 кандидат педагогічних наук, 1 кандидат технічних наук, 1 кандидат фізико-математичних наук), професор В.П.Вовкотруб (2 кандидати педагогічних наук), професор М.І.Садовий (2 кандидати педагогічних наук), професор О.М.Царенко (2 кандидати технічних наук), професор О.В.Авраменко (1 кандидат фізико-математичних наук), професор З.Ю.Філер (1 кандидат педагогічних наук), професор Р.Я.Ріжняк (1 кандидат педагогічних наук).

За минулі 80 років на фізико-математичному факультеті пройшли ґрунтовну фахову підготовку близько 9000 вчителів фізики, математики, інформатики, креслення, астрономії, трудового навчання та безпеки життєдіяльності. Велика кількість кращих випускників факультету пов'язали свою педагогічну діяльність з діяльністю науково-дослідною, здобувши статусу авторитетних вчених. Докторами педагогічних наук стали С.У.Гончаренко (випускник 1952 року), В.К.Буряк (випускник 1967 року), С.Г.Мельничук (випускник 1959 року), М.І.Садовий (випускник 1970 року), В.А.Кушнір (випускник 1973 року), В.П.Вовкотруб (випускник 1977 року) та В.В.Радул (випускник 1989 року); Ю.І.Волков (випускник 1959 року), Л.О.Дундученко (випускник 1961 року) та В.П.Петренко (випускник 1959 року) захистили докторські дисертації з математики; В.І.Кондратюк (вчився на факультеті до 1941 року) став доктором медичних наук; Л.Г.Дротянко (випускниця 1974 року) захистила докторську дисертацію з філософії.

Героєм Соціалістичної праці став випускник 1947 року, Заслужений учитель України І.Г.Ткаченко, який 35 років працював вчителем математики та директором Богданівської середньої школи

імені В.І.Леніна. У різні періоди свого життя Іван Гурович був учасником партизанського руху, депутатом Верховної Ради України, захистив кандидатську дисертацію з педагогіки та зробив значний внесок у розвиток трудового виховання та профорієнтації учнів сільської школи.

Частина випускників фізико-математичного факультету успішно працювали й працюють на керівних посадах системи вищої освіти. Професор В.К.Буряк довгий час очолює Криворізький державний педагогічний університет; професор В.В.Радул – був ректором нашого університету, завідує кафедрою педагогіки і є головою спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських дисертацій з педагогіки; професор С.Г.Мельничук протягом своєї виробничої діяльності займав низку відповідальних посад – голова профспілки університету, декан педагогічного факультету, декан музично-педагогічного факультету, проректор з наукової роботи – сьогодні Сергій Гаврилович завідує кафедрою педагогіки початкової освіти та соціальної педагогіки психолого-педагогічного факультету; доцент В.П.Барабаш (випускник 1965 року) у різні роки був деканом музично-педагогічного факультету та завідувачем кафедри педагогіки; доцент О.О.Хмура (випускник 1948 року) – автор лекційно-практичної системи організації навчального процесу – був директором Кіровоградського інституту вдосконалення вчителів; старший науковий співробітник М.В.Головко (випускник 1994 року) зараз працює заступником директора НДІ педагогіки України; академік С.У.Гончаренко довгий час працював заступником директора Українського НДІ педагогіки, зараз Семен Устимович працює на посаді провідного спеціаліста Академії педагогічних наук України; професор Ю.І.Волков до свого повернення на Кіровоградщину завідував кафедрою у Вінницькому політехнічному інституті; старший науковий співробітник М.М.Левшин (випускник 1972 року) зараз завідує відділом педагогіки та психології Інституту вищої освіти АПН України; професор Л.Г.Дротянко очолює кафедру філософії в Національному авіаційному університеті; доктор наук В.В.Кіндратенко (випускник 1993 року) працює старшим науковим співробітником лабораторії Інноваційних систем (ISL – Innovative Systems Laboratory) Національного Суперкомп'ютерного Центру (NCSA) при університеті штату Іллінойс (США), В.В.Фундовний (випускник 1979 року) є головою незалежної міської профспілки працівників освіти м. Кіровограда; обласне управління освіти Кіровоградської ОДА протягом довгого періоду очолювали наші випускники – Д.Ю.Стельмухов (випускник 1960 року), Б.П.Хижняк (випускник 1957 року), В.І.Прилипко (випускниця

1985 року), Л.Ф.Нечипоренко (випускниця 1980 року), міське управління освіти очолювала Л.Д.Костенко (випускниця 1992 року).

Майстрами педагогічної ниви стали заслужені вчителі України І.Г.Ткаченко (випускник 1947 року), М.В.Недзельський (випускник 1947 року), П.Т.Куруп (випускниця 1960 року), О.П.Рясна (випускниця 1964 року), М.І.Шмат (випускниця 1966 року), В.О.Руденко (випускниця 1979 року), Л.П.Валько (випускниця 1976 року), В.І.Мельник (випускник 1993 року), В.П.Правий (випускник 1980 року). Високий професійний та науково-методичний рівень, досконалість форм та методів організації навчального процесу, постійний пошук нового характерні для вчителів математики, фізики, інформатики, трудового навчання: кандидат педагогічних наук Л.С.Голодюк, вчителі-методисти В.В.Ретунська, О.А.Шульга, І.С.Аман, А.В.Книшук, М.В.Кожухар, А.В.Кривенко, Ю.В.Буряк, О.А.Доценко, завідувачі навчально-методичними кабінетами Кіровоградського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського Л.А.Ткаченко, М.С.Чала, вчителі вищої кваліфікації Л.А.Скрипник, Н.В.Щербина, В.І.Ружанська, Н.В.Шишло, А.Г.Савлук, Д.П.Рябенко, В.Д.Віляда, В.В.Томєва, В.Б.Томєв, Г.В.Кулик, В.М.Соломка, А.І.Сімейко, Л.І.Проценко, Л.М.Задорожна, Л.П.Коваленко, Л.І.Дяченко, М.Г.Антоненко, Р.М.Захарченко, Л.Т.Олійник, Т.І.Ворона, А.А.Залевська, Г.Ю.Громко, Л.О.Мітленко, Н.Г.Кіндякова, Н.Ю.Чередніченко, І.Л.Дробот, І.В.Заніздра, С.В.Скороход, В.Л.Бузько, В.П.Лозовий, О.М.Буров, О.С.Нікітін, М.А.Олійник, І.А.Зазимко, О.Т.Аулін, В.М.Шмаков, І.І.Засядько.

Звернемося до сьогодення, до проблем та звершень сьогоденніх студентів, до наполегливої праці ВЧИТЕЛІВ. Навчальний процес на фізико-математичному факультеті охоплює навчання на денній, заочній та екстернатній формах навчання. На факультеті проводиться підготовка фахівців за такими спеціальностями та напрямками підготовки: **математика** (рівні бакалавр, спеціаліст, магістр); **фізика** (рівні бакалавр, спеціаліст, магістр); **інформатика** (рівні бакалавр, спеціаліст, магістр); **технологічна освіта** (рівні бакалавр, спеціаліст) та **статистика** (рівні бакалавр, спеціаліст).

Деканатом факультету постійно проводиться наполеглива робота, що спрямована на збереження контингенту студентів. Викладачами кафедр розроблені плани адаптації першокурсників денної форми до навчання за новою кредитно-модульною системою організації навчального процесу. Студентів першого курсу куратори та викладачі предметних дисциплін знайомлять з прийомами

раціонального використання робочого часу, організацією самостійної роботи, з дотриманням санітарно-гігієнічних вимог. У 2009-2010 навчальному році з метою найкращої адаптації студентів першого курсу до навчального процесу були призначені куратори напрямків підготовки: для студентів напрямку підготовки «Технологічна освіта» таку роль виконує доцент кафедри загально-технічних дисциплін та методики трудового навчання А.І.Ткачук (ця кафедра і є випусковою для даного напрямку підготовки); для студентів напрямку підготовки «Фізика*» – професор кафедри фізики та методики її викладання В.П.Вовкотруб (названа кафедра є випусковою для цього напрямку підготовки), для студентів-першокурсників напрямку підготовки «Математика*» – доцент кафедри математики Ю.В.Яременко (випускова кафедра для цього напрямку підготовки – кафедра математики), для першокурсників напрямків підготовки «Інформатика» та «Статистика» – відповідно доценти кафедри прикладної математики, статистики та економіки З.П.Халецька та Л.І.Лутченко (ця кафедра є випусковою для вказаних напрямків підготовки). Важко переоцінити важливість роботи, яку проводять названі фахівці. Координаційну роботу з кураторами напрямків підготовки студентів першого курсу проводить заступник декана з навчально-методичної роботи доцент О.В.Пуляк. Ефективним залишається інститут кураторів академічних груп, яким уже більше 7 років беззмінно та успішно керує заступник декана з навчально-виховної роботи доцент Т.О.Каленникова. Куратори допомагають студентам розв'язувати різноманітні навчальні та господарські проблеми за місцем проживання, постійно аналізують побутові умови проживання студентів, забезпеченість їх навчальною літературою, ініціюють виплати матеріальної допомоги та премій, слідкують за успішністю студентів, складають рейтинги, спілкуються з батьками. Викладачі практичних та теоретичних дисциплін проводять щотижневі консультації для студентів, які їх потребують. Традиційними стали засідання студентських рад та факультетських кафедр з питань успішності студентів, на які запрошуються студенти, їхні батьки та, у необхідних випадках, представники деканату. На початку та в кінці кожного семестру деканатом проводяться збори зі студентами з метою ознайомлення їх з навчальними планами, станом успішності, новими нормативними документами факультету, університету, Міністерства освіти і науки України.

Навчальна діяльність факультету зосереджена на кафедрах: кафедрі фізики та методики

її викладання очолює доктор педагогічних наук, професор С.П.Величко, кафедру прикладної математики, статистики та економіки – доктор фізико-математичних наук, професор О.В.Авраменко, кафедру загально-технічних дисциплін і методики трудового навчання – кандидат педагогічних наук, доцент С.О.Кононенко, кафедрою інформатики керує кандидат фізико-математичних наук, доцент С.Д.Паращук (це єдина кафедра на факультеті, що не є випусковою, а забезпечує навчальний процес в частині читання професійних курсів інформатики та програмування на спеціальностях фізико-математичного факультету та курсу основ інформатики та інформаційних технологій на інших факультетах університету), тимчасово виконуючим обов'язки завідувача кафедри математики є кандидат фізико-математичних наук, доцент Г.В.Завізіон. На всіх кафедрах факультету, дякуючи професіоналізму та згуртованості колективів, склалася система навчально-методичної роботи, яка успішно впроваджується в навчальний процес. Працюють методичні комісії кафедр, їх робота здійснюється на підставі планів, а тому носить системний характер. На обговорення виносяться важливі питання, що стосуються проблем оптимізації навчального процесу, організації самостійної роботи студентів, удосконалення форм і методів проведення підсумкового контролю, методичного забезпечення практичної підготовки студентів.

Кожен викладач факультету розробляє програми навчальних дисциплін на основі змістових частин освітньо-професійних програм підготовки фахівців та визначає зміст курсу, перелік знань та умінь, якими володітимуть студенти після опанування конкретної дисципліни, список рекомендованої літератури, міждисциплінарні зв'язки. На базі навчальних програм розробляються робочі програми, що конкретизують діяльність учасників навчального процесу в частині опанування програмовим матеріалом. У робочих програмах містяться календарно-тематичний план дисципліни, тематика лекцій, семінарських, практичних та лабораторних занять, завдання для самостійної роботи студентів. Але результати останніх реформ в освітянській галузі переконують, що на сьогоднішній день нормативні дисципліни не вирішують усіх проблем всебічної підготовки майбутнього фахівця з вищою освітою. За цих умов випусковими кафедрами розробляються й реалізуються в навчальний процес спецкурси та спецсемінари, зміст та ідея викладання яких передбачають підготовку компетентних у своїй області знань випускників. Зокрема, на кафедрі фізики та методики її викладання створені та впроваджені

такі авторські спецкурси: «Спеціальний фізичний практикум» (автор доцент І.З.Ковальов, читається з 1967 року), «Лазер у викладанні шкільного курсу фізики» (автор професор С.П.Величко, читається з 1981 року), «Практикум з шкільного фізичного експерименту» (автор професор С.П.Величко, читається з 1991 року), «Фізичні основи роботи елементної бази обчислювальної техніки» (автори професор В.П.Вовкотруб, доцент Н.В.Подопрігора, читається з 2001 року). На кафедрі математики створені та впроваджені в навчальний процес такі спеціальні авторські курси: «Конкретна математика» (автор професор Ю.І.Волков, читається з 2003 року), «Математичні методи у педагогічних дослідженнях» (автор професор В.А.Кушнір, читається з 2002 року), «Задачі математичних олімпіад» (автор доцент О.М.Вороний, читається з 1993 року). На кафедрі прикладної математики, статистики та економіки студентам спеціальності «Статистика» читаються спецкурс професора З.Ю.Філера «Теорія стійкості лінійних систем» та для спеціальності «Інформатика» спецкурс професора А.М.Плічка «Фінансова математика». Особливістю запропонованих спецкурсів є те, що вони базуються на значному посиленні самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів і, крім лекційних занять, передбачають лабораторні або практичні заняття, де кожен студент активно включається в розробку актуальних науково-методичних проблем, а одержані результати запроваджує в практику навчання.

Складовою змістовного забезпечення навчального процесу є програми практик, які розроблені кафедрами факультету для всіх спеціальностей на основі освітньо-кваліфікаційних характеристик та освітньо-професійних програм підготовки фахівців. Для непедагогічних спеціальностей передбачені навчальні та виробничі практики на базі відповідних підприємств та установ. Всі програми практик визначають зміст та організаційні засади їх проведення, вимоги до ведення документації, порядок захисту звіту за результатами практик.

Випусковими кафедрами факультету розроблені та затверджені програми державної атестації для всіх спеціальностей всіх освітньо-кваліфікаційних рівнів, тематика та методичні рекомендації до написання та захисту кваліфікаційних робіт.

На першому етапі впровадження кредитно-модульної системи навчання (2005-2007 роки) досить активну роботу з організаційного та методичного забезпечення цієї форми організації

навчального процесу проводила методична рада факультету в такому складі: доцент Л.В.Ізюмченко – голова методичної ради, професор О.М.Царенко (голова методичної комісії кафедри фізики та методики її викладання), доцент А.І.Ткачук (голова методичної комісії кафедри загально-технічних дисциплін і методики трудового навчання), доцент З.П.Халецька (голова методичної комісії кафедри прикладної математики, статистики та економіки), доцент Г.М.Ганжела (голова методичної комісії кафедри математики), доцент С.І.Алексєєва (голова методичної комісії кафедри інформатики). Членами методичної ради була проведена серія науково-методичних семінарів з проблем впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу. Виключну активність на семінарах проявили професори О.В.Авраменко, С.П.Величко, З.Ю.Філер, О.М. Царенко, доценти З.П.Халецька, С.О.Кононенко, Л.І.Лутченко, Н.О.Пасічник, Ю.В.Яременко. Як наслідок, були розроблені принципи коригування існуючих навчальних планів факультету, основні підходи до структури залікових кредитів, визначені єдині вимоги до планування та методичного забезпечення навчальних курсів, встановлені єдині критерії до проведення поточного та підсумкового контролю знань студентів, розроблена уніфікована система оцінювання знань студентів на основі середньозваженого балу.

Методична рада факультету та методичні комісії кафедр досить серйозну увагу приділили розробці засобів діагностики навчальних досягнень студентів. Шляхом проведення ґрунтовних досліджень та наукових дискусій було встановлено, що засоби діагностики якості освіти на факультеті мають складатися із завдань для модульних контрольних робіт, програмових питань до підсумкового контролю знань студентів (іспитів чи заліків) та комплексних контрольних робіт. Крім цього, на факультеті силами фахівців кафедри інформатики, кафедри загально-технічних дисциплін та методики трудового навчання й інформаційного відділу університету (доценти С.Д.Парашук, А.С.Малюга, О.М.Царенко, В.О.Болілий) впроваджені прикладні комп'ютерні програми для перевірки рівня знань студентів та сформованості практичних умінь.

Окремо зупинимося на характеристиці ролі викладачів факультету у впровадженні найновіших технологій навчання. Адже ВЧИТЕЛЬ ФІЗМАТУ був одним з перших, хто зрозумів користь і використав для вдосконалення навчального процесу інформаційні технології.

Ще у 2000 році на факультеті за безпосередньої участі програміста кафедри інформатики

С.В.Компана був створений сервер навчальних матеріалів для дисциплін спочатку кафедри інформатики, а потім і інших кафедр. В окремих папках, відведених для викладачів, розміщуються тексти лекцій, додаткові матеріали до лекційних курсів, завдання до практичних, лабораторних занять та самостійної роботи. Студенти мають можливість доступу до відповідних навчальних матеріалів із будь-якої комп'ютерної лабораторії університету. Матеріали для електронної бібліотеки регулярно оновлюються, зокрема ресурсами електронних бібліотек факультету кібернетики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, механіко-математичного факультету Московського державного університету та інших провідних навчальних закладів. На сьогодні у зв'язку з подальшим розвитком інформаційно-комунікаційних технологій необхідність існування серверу навчальних матеріалів є вже менш актуальною, натомість набувають дедалі більшого розвитку технології дистанційного навчання на базі оболонки «Moodle» та порталу «Media-Biki» (доцент В.О.Болілий, викладачі П.І.Андронатій, В.В.Котяк, В.В.Копотій).

Професорами З.Ю.Філером, О.В.Авраменко та О.М.Царенком, доцентами С.І.Алексєєвою, В.О. Болілим, І.В. Лупан, М.В. Анісімовим, О.М. Вороним та викладачем В.В.Котяком підготовлені інтерактивні лекційні курси з відповідних дисциплін, які орієнтовані на читання лекцій у мультимедійних аудиторіях факультету. Викладач С.І. Ганжела повністю підготував електронний курс з дисциплін «Криптологія», «Сучасні методи захисту інформації» та на його основі використовує інтерактивні методи навчання.

Доцент О.В.Присяжнюк при викладанні курсу «Інтелектуальні системи» використовує мультимедійні технології: студентам демонструються схеми та презентації окремих розділів засобами Power Point; пред'являються готові програмні продукти, що моделюють окремі процедури. При викладанні матеріалу курсу застосовуються елементи інженерної педагогіки.

При викладанні фахових навчальних курсів викладачами факультету активно використовуються різноманітні програмні засоби, зокрема, сучасні пакети символьних обчислень. Викладання математичного аналізу (професор О.В.Авраменко та старші викладачі Ю.В.Гуртовий, Н.Г.Шевченко) та алгебри і геометрії (доцент З.П.Халецька) проводиться з використанням комп'ютерного пакету Maple. З метою закріплення знань з програмування та інформатики та набуття практичних навичок студентами лабораторні роботи

з «Чисельних методів» (доцент Л.В.Ізюмченко, старший викладач Н.Г.Шевченко) у частині реалізації чисельних алгоритмів виконуються з використанням різних комп'ютерних засобів, зокрема, C++, Pascal, Delphi, Excel. У рамках економічного циклу спеціальності «Інформатика» студентами вивчаються можливості пакету 1С (старший викладач В.О.Корецька). Курс «Теорія ймовірності та математична статистика» викладається із застосуванням Excel (доцент Л.І.Лутченко). При викладанні курсу «Аналіз даних» (професор О.В.Авраменко, доцент І.В.Лупан) використовуються комп'ютерні пакети STATISTICA та SPSS, у яких розроблена система практичних занять. У викладанні курсу «Теорія систем та математичне моделювання» впроваджено комп'ютерний пакет MATLAB (професор О.В.Авраменко).

При вивченні дисципліни «Інформатика» на спеціальностях «Математика» та «Фізика» доценти І.В.Лупан, О.В.Присяжнюк та викладач В.В.Копотій вже 5 років використовують метод проектів для організації самостійної роботи студентів. Студенти обирають тему з предметних областей математики, інформатики та фізики. Потім студентам пропонується виконати завдання в різних програмних продуктах на матеріалі обраної теми: пошук інформації в мережі Internet, оформлення публікації в текстовому редакторі MS Word, організація розрахунків у MS Excel та в математичних пакетах, підготовка презентації до захисту проекту. Цей спосіб організації навчально-пізнавальної діяльності студентів дозволяє розвивати творчі здібності та дослідницькі уміння студентів.

На 5 курсі спеціальності «Фізика» доцент І.В.Лупан та викладач В.В.Копотій використовують метод портфоліо при підготовці студентів до педагогічної практики; при цьому студенти створюють портфоліо (папку) зі своїми роботами, матеріалами, документами тощо. Ці матеріали вони використовують на педагогічній практиці та в майбутній професійній діяльності.

У кабінеті методики фізики проводяться спеціальні заняття з студентами факультету та учителями фізики міста й області з питань запровадження інформаційних технологій у навчанні фізики. Суть такої роботи полягає в тому, що оригінальні комплекти «Оптика», «Оптика-W», «Шкільна оптична лава», набір з геометричної оптики на магнітних тримачах, набори «Механіка» і «Теплові явища» в поєднанні з комп'ютерною технікою завдяки відповідному інтерфейсному блоку та програмно-педагогічному забезпеченню дозволяють виконувати серії навчальних дослідів в оптимальному

співвідношенні реального та віртуального навчального експерименту з фізики (професори С.П.Величко, В.П.Вовкотруб, О.М.Царенко).

Усі здобутки та досягнення ВЧИТЕЛЯ відображаються в успіхах його учнів. Це особливо актуальним є для фізико-математичного факультету, студенти якого не раз радували своїх наставників вдалими виступами на всеукраїнських предметних олімпіадах, науково-методичних конкурсах та конференціях, ґрунтовними публікаціями власних наукових доробків, розробкою та впровадженням оригінального програмного забезпечення, численними подяками за відповідальне відношення до своїх обов'язків під час проведення педагогічних, виробничих практик та практики в дитячих оздоровчих таборах.

Уже стали доброю традицією перемоги та призові місця студента спеціальності «Математика» О.П.Макарчука (наукові керівники – доцент В.О.Романов, професор Ю.І.Волков) на Всеукраїнській студентській олімпіаді з математики. Крім того, Олег Макарчук регулярно бере участь у конкурсі авторитетного журналу «У світі математики» на краще розв'язування задач. Його розв'язки надруковано у випусках 1, 2, 3, 4 журналу (2006 рік, том 12). А у випуску 3 надруковано авторську задачу О.П.Макарчука.

Слід відзначити достойні виступи на Всеукраїнських предметних олімпіадах інших студентів факультету: Д.О.Денисова – на олімпіаді з фізики (2006 рік, науковий керівник професор С.П.Величко), О.С.Леонтієнко та С.М.Княгницького – на олімпіаді з трудового навчання (2006 рік, наукові керівники доцент О.В.Єжова та доцент С.О.Кононенко), В.О.Матвєєва, І.А.Мазурика та В.О.Сапроненка – на олімпіаді з програмування (2005 рік, науковий керівник доцент І.В.Лупан), С.Ю.Зайцева – на олімпіаді з системного програмування (2006 рік, керівник доцент І.В.Лупан), Д.С.Юрченка – на олімпіаді з системного програмування (2008 рік, керівник доцент І.В.Лупан), М.В.Діхтяра – на олімпіаді з інформатики (2005 рік, керівник доцент І.В.Лупан), А.П.Якуніна – на олімпіаді з фізики (2007 рік, керівник професор С.П.Величко), О.В.Смеричанського – на олімпіаді з інформатики (2004 рік, керівник доцент С.І.Алексєєва).

Для підвищення якості підготовки спеціалістів та магістрів інформатики кафедрою прикладної математики, статистики та економіки спільно з кафедрою інформатики проводяться традиційні студентські науково-практичні конференції «Актуальні проблеми прикладної математики та інформатики», на яких демонструють підсумки

своїї навчальної та наукової діяльності студенти спеціальності «Інформатика» (найактивніші організатори конференції – професори О.В.Авраменко, З.Ю.Філер, доценти С.Д.Паращук, І.В.Лупан, З.П.Халецька). З метою апробації результатів науково-методичної діяльності студентів спеціальності «Фізика» щорічно проводиться кафедрою фізики та методики її викладання Всеукраїнська студентська науково-практичної конференція «Фізика. Нові технології навчання», керівником та організатором якої є доцент І.В. Сальник. Серед учасників цієї конференції – студенти нашого факультету, а також студенти з Рівного, Миколаєва, Херсону, Києва, Сум. За підсумками проведення конференцій видаються збірники матеріалів, де молоді дослідники мають можливість опублікувати результати своїх наукових пошуків.

Про високий рівень підготовки студентів факультету свідчить те, що випусник магістратури 2005 року Д.В.Колісниченко ще під час навчання став автором декількох посібників з операційної системи Linux, виданих великими тиражами у видавництві «Наука и Техника». Кваліфікаційні роботи окремих випускників присвячені розробці програмного забезпечення для навчального процесу, зокрема створено електронний підручник з курсу «Чисельні методи» (студентка І.Ф.Головко, науковий керівник доцент Л.В.Ізюмченко). Студенткою Т.О.Здебською (науковий керівник доцент Л.В.Ізюмченко) засобами Visual Basic створено програмний продукт для автоматизації процесу розподілу навантаження в навчальному закладі. Окремі студенти та магістранти під керівництвом викладачів кафедри прикладної математики, статистики та економіки та кафедри інформатики займаються розробкою прикладних програм, що використовуються в навчальних цілях. Так, студентами спеціальності «Інформатика» розроблені демонстраційні навчальні програми та web-сайт кафедри, гуртожитку, заочної фізико-математичної школи, центру математичної підготовки. Відмітимо найбільш досконалі студентські програмні продукти, які демонструють різні закономірності та процеси, а також мультимедійні засоби навчання: вейвлет-фільтрація в аналізі фінансових даних, побудова рейтингів та прогнозів у нумізматичі засобами нейронних мереж на прикладах українських монет, моделювання лізингових операцій поглинальними ланцюгами Маркова, моделювання фінансових потоків та їх стабілізація, дослідження систем масового обслуговування методом генератрис, імовірнісні моделі тривалості життя

та їх застосування в довгостроковому страхуванні, візуалізація побудови дерев, розробка системи документообігу у ВНЗ, створення електронних підручників.

Усі кваліфікаційні роботи студентів спеціальностей «Математика» та «Фізика» щорічно оцінюються державною екзаменаційною комісією на досить високому рівні, а випускники за наслідками захистів кваліфікаційних робіт отримували зазвичай лише відмінні оцінки. Такі результати є виправданими, адже всі теми кваліфікаційних робіт є актуальними й мають необхідну теоретичну й практичну значущість, а їхні автори неодноразово апробують результати своїх досліджень на засіданнях наукових гуртків та проблемних груп, на науково-методичних семінарах, виступають з доповідями на різного рівня всеукраїнських студентських та міжнародних науково-практичних конференціях. Кращі роботи студентів публікуються у виданнях, затверджених ВАК України як фахові.

Значна увага викладачами факультету приділяється профорієнтаційній роботі серед талановитої учнівської молоді з метою виявлення в учнів загальноосвітніх шкіл здібностей до педагогічної діяльності, до вивчення точних наук та їх залучення до навчання в університеті. Для цього використовуються різноманітні форми роботи: проведення учнівських конкурсів з інформатики та використання інформаційних технологій (організатори – доценти І.В.Лупан, В.О.Болілій, С.Д.Паращук, В.В.Вдовенко, старші викладачі та викладачі В.В.Копотій, В.В.Котяк, П.І.Андронатій), проведення учнівських наукових конференцій з фізики та астрономії (організатори – професори С.П.Величко, М.І.Садовий, В.П.Вовкотруб, доценти І.В.Сальник, Н.В.Подопригора), проведення обласних предметних олімпіад, організація науково-практичних семінарів та читання вчителям лекцій з проблем методики викладання фахових дисциплін, проведення дня відкритих дверей факультету. Особливо успішно розвивається проект «Заочна фізико-математична школа», який передбачає навчання протягом навчального року (з жовтня по травень) учнів 10-11 класів за напрямками «Математика» та «Фізика». Робота за цим проектом була відновлена з ініціативи керівництва факультету в 2006 році після тривалої, майже десятирічної, перерви. Загальне кураторство в заочній фізико-математичній школі (ЗФМШ) здійснює старший викладач кафедри інформатики О.В.Резіна, напрямком «Математика» керує доцент кафедри математики В.В.Вдовенко, напрямком «Фізика» – доцент кафедри фізики та методики її викладання І.В.Сальник, оформленням документації

займається старший викладач кафедри прикладної математики, статистики та економіки Н.Г.Шевченко. Навчання старшокласників у школі передбачає самостійне виконання ними запропонованих тематичних контрольних робіт. З метою допомоги учням у виконанні контрольних робіт організована система консультування на базі факультету. Зазначимо, що робота ЗФМШ започаткована ще в 1978 р. Ініціатором створення школи була доцент Ю.М.Мамонтова, яка на той час була деканом факультету. Діяльність ЗФМШ передбачала як залучення випускників шкіл до навчання на фізико-математичному факультеті, так і підвищення їх рівня знань, умінь і навичок. Для цього були розроблені завдання контрольних робіт з математики і фізики та методичні поради і вказівки щодо їх виконання. Бригади викладачів і студентів виїжджали інститутським автобусом у райцентри, де на базі місцевих шкіл проводили консультації, лекційні і практичні заняття, демонстрували цікаві фізичні досліди. Під час шкільних канікул слухачі ЗФМШ запрошувалися на факультет. Крім навчальних занять, які проводилися в інститутських аудиторіях і лабораторіях, учнів знайомили з умовами проживання в студентському гуртожитку, з організацією і проведенням студентського дозвілля. За роботу математичного відділення спочатку відповідав доцент Н.Я.Прайсман, а потім доценти О.М. Вороний і П.П.Костюкевич. Роботу фізиків очолювали доцент Ю.М. Мамонтова і ст. викладач Б.Д.Починок. Велику допомогу надавали доценти Н.Д.Волкова і Ф.П.Нестеренко. У середині 80-х років минулого століття ЗФМШ стала одним із підрозділів утвореного інститутського факультету майбутнього вчителя. На початку 90-х років робота школи фактично призупинилася. Реанімована робота ЗФМШ була у 2006 році з ініціативи декана факультету Р.Я.Ріжняка. З 2008 року розпочав свою роботу Web-портал ЗФМШ (www.kspu.kr.ua/zfms), де розміщена вся інформація про роботу школи – умови навчання, графік виконання контрольних робіт, тексти контрольних робіт, архів контрольних робіт попередніх років, навчально-методичні матеріали для виконання контрольних робіт. Спеціально для учнів ЗФМШ методистами-фахівцями факультету (професори В.А.Кушнір, Р.Я.Ріжняк, доценти Л.В.Ізюмченко, Л.І.Лутченко, старший викладач В.В.Нічишина) розробляється добірка навчально-методичних посібників (серія «Навчальні матеріали для учнів заочної фізико-математичної школи»), що можуть бути використані також і для самостійної підготовки учнів до проведення підсумкової державної атестації.

Позааудиторна робота завжди була і є складовою частиною життєдіяльності факультету. Слід віддати належне за активне залучення студентської молоді до організації власного дозвілля заступнику декана з навчально-виховної роботи доценту Т.О.Каленниковій та найбільш активним кураторам академічних груп факультету. Це професори В.П.Вовкотруб, М.І.Садовий, З.Ю.Філер, О.М.Царенко, доценти В.О.Романов, Н.М.Войналович, О.М.Вороний, Л.І.Лутченко, З.П.Халецька, Н.О.Пасічник, Ю.В.Яременко, Л.В.Ізюмченко, С.І.Алексєєва, А.С.Малюга, І.В.Лупан, О.М.Царенко, В.В.Чубар, О.В.Єжова, А.І.Ткачук, М.В.Анісімов, І.В.Сальник, Н.В.Подопригора, І.Ю.Ткачук, Е.П.Сірик, С.І.Рябець, О.В.Волчанський, старші викладачі та викладачі Т.В.Куценко, О.В.Гур'янова, О.М.Щирбул, Ю.В.Дорофєєва, П.І.Андронатій, В.В.Копотій, С.І.Ганжела, В.В.Нічишина, А.П.Кліндухова, Ю.В.Гуртовий, Б.С.Дігтяр, Н.Г.Шевченко, Н.А.Дроговоз, С.О.Шлянчак. Суттєву допомогу викладачам тут надає факультетська рада студентського самоврядування. Позааудиторна робота має досить широкий спектр різноманітних заходів, багато з яких уже стали традиційними. Це конкурси «Міс факультет» та «Містер факультет» (організатор – студентська рада факультету), традиційне весняне шоу студентів спеціальності «Трудове навчання» «Палітра мод» (організатори – доцент Єжова О.В., старший викладач О.В.Гур'янова, завідувачі швейними майстернями факультету Л.В.Лубенець, Т.В.Хріненко), виставка виробів художнього мистецтва (організатори – доцент С.О.Кононенко, доцент В.І.Сірий, викладач О.М.Щирбул, старший викладач Т.В.Куценко, викладач Ю.В.Дорофєєва), конкурс на найкращу осінню та новорічну кімнати в гуртожитку (організатор – студентська рада гуртожитку та профспілка студентів факультету), вечори фізики, організовані ведучими викладачами кафедри фізики та методики її викладання – професором В.П.Вовкотрубом та доцентом Н.В.Подопригорою, вечори в університетському планетарії «Таємниці зоряного неба» (організатор – доцент О.В.Волчанський), інтелектуальні ігри та конкурси з інформатики (організатори – доцент І.В.Лупан, викладачі В.В.Копотій, В.В.Котяк, П.І.Андронатій, Н.А.Дроговоз), круглі столи між студентами та викладачами «Розкриття математичних таємниць» (організатори – доценти В.В.Вдовенко, Л.І.Лутченко, старший викладач А.П.Кліндухова), тематичні лекції професора З.Ю.Філера «Про вплив сонячної активності на життя людини».

А свято останнього дзвоника перетворюється щороку на найвизначнішу загальнофакультетську подію культурного життя (організатори – заступник декана з навчально-виховної роботи доцент Т.О.Каленникова, студентська рада та студенти п'ятих курсів факультету).

Досить важливого значення для досягнення повноцінного розвитку всіх сторін навчально-виховного та виробничого процесів набуває оптимізація матеріальної бази факультету, створення найзручніших умов для продуктивної праці викладачів, студентів та навчально-допоміжного персоналу. Особливої актуальності це набуло в останні роки, коли одним з чинників досконалості навчання у вищій школі визначеним було використання в навчальному процесі інформаційно-комунікативних технологій. Очевидно, що без активного застосування нових технологій, без приведення рівня матеріально-технічної комплектації навчальних кабінетів та лабораторій у відповідність до потреб сьогодення та до вимог підготовки фахівців з вищою освітою повноцінна та якісна організація навчального процесу у вузі є неможливою. Тому з 2005 року на факультеті проходить докорінна модернізація його матеріальної бази.

На сьогоднішній день факультет має у своєму розпорядженні 46 робочих приміщень навчального призначення. З них одна лекційна потокова аудиторія на 180 посадкових місць, обладнана мультимедійною апаратурою, системою озвучування голосових сигналів, аудіо та відео презентацій; п'ять лекційних аудиторій, з яких дві обладнані мультимедійною технікою; кабінет лекційного демонстрування, що забезпечує навчальний процес у трьох лекційних аудиторіях; вісім аудиторій для проведення практичних занять; одинадцять тематичних лабораторій, де студенти мають можливість проводити експериментальну роботу з фізики та технологій; вісім комп'ютерних лабораторій з виходом до всесвітньої мережі Internet, які обладнані мультимедійною технікою для проведення презентацій; сім повністю укомплектованих тематичних кабінетів (шкільні кабінети фізики, безпеки життєдіяльності, кулінарії, естетики, автосправи, правил дорожнього руху), чотири майстерні та одна виробнича ділянка з виготовлення меблів. Усі навчальні приміщення забезпечені науково-методичною літературою, методичними вказівками до окремих тем, наочними посібниками, дидактичними та інструктивними матеріалами і вказівками для організації самостійної роботи студентів.

Кабінет методики викладання фізики укомплектовано науковою, методичною, навчальною літературою та періодичними виданнями, які допомагають студентам вивчати предмет “Шкільний курс фізики та методика його викладання” та цикл авторських спецкурсів “ЕОМ у навчанні фізики”, “Сучасні проблеми дидактики фізики” (професор С.П.Величко), що спрямовані на узагальнення професійних умінь і навичок та формування в кожного студента альтернативних підходів в умовах диференційованого навчання фізики. Це є особливо важливим саме зараз за умов вивчення фізики в школах різного типу і профілю за різними програмами, що вимагає від майбутнього вчителя не лише знань ефективних методичних рекомендацій, а й особистого творчого коригування методики викладання змісту навчального матеріалу відповідно до профілю навчання й типу навчального закладу, де такий процес проходить.

Щорічно з метою поповнення матеріально-технічної бази кафедри факультету мають можливість використовувати кошти університету, що дозволило за останні п'ять років значно поліпшити комплектацію лабораторій та кабінетів. Так для забезпечення навчального процесу на спеціальності «Фізика» були придбані оригінальні комплекти “Оптика”, “Оптика-W”, “Шкільна оптична лава”, набір з геометричної оптики на магнітних тримачах, набір “Механіка” і “Теплові явища”. Поява на кафедрі фізики та методики її викладання комплексів “Віртуальна лабораторія”, “Комплект наочних посібників”, “Фізика 7-11” та інших дозволяє студентам ознайомитися й відпрацьовувати різні варіанти використання комп'ютерної техніки в навчально-виховному процесі сучасної школи для вирішення різних дидактичних цілей як на уроках фізики, так і в позаурочний час. У 2005 році матеріально-технічна база кафедри фізики та методики її викладання поповнилась комплектом обладнання «Кабінет фізики майбутнього» вартістю біля 320 тисяч гривень, яке передано безкоштовно Міністерством освіти і науки України для апробації та оцінки в навчально-виховному процесі. Для забезпечення навчальної діяльності студентів на спеціальності «Трудове навчання» було повністю оновлене обладнання обох швейних майстерень, навчальних слюсарної та столярної майстерні, закуплене обладнання для організації виробництва меблів. У 2009 році була повністю модернізована лабораторія технічних засобів навчання. З метою оптимізації навчального процесу на спеціальностях «Математика», «Статистика» та «Інформатика» за період з 2005 року було придбано й отримано

за міжнародними грантами більше 100 одиниць комп'ютерної техніки. Крім того, для потреб цих спеціальностей була налагоджена робота чотирьох мультимедійних аудиторій, доукомплектована серверна група сучасними серверами. Всі комп'ютери, що забезпечують навчальний процес на фізико-математичному факультеті, об'єднані в єдину мережу та підключені до всесвітньої мережі Інтернет за допомогою двох каналів: основний – оптоволоконний канал з пропускною здатністю 1.5 Мбіт/сек без урахування трафіку (цей канал забезпечує інтернет-серфінг та передачу великих файлів в мережі Інтернет); додатковий – виділений асинхронний канал за технологією XDSL 115 Кбіт/сек без урахування трафіку (канал використовується як резервний для передачі повідомлень електронної пошти та інших служб).

Поглянувши на досягнуті вершини в сьогоденні ФІЗМАТУ, ми переконуємося в їх значущості, важливості, вагомості. Зрозуміло, що без ініціативи ВЧИТЕЛЯ, без його самовідданості та завзятості, без його розуму та мудрості, без його відваги та інтелігентності ФІЗМАТ ніколи б не відбувся. Наш низький уклін тобі, сивочолий і, разом з тим, такий молодий ФІЗМАТЕ. Наша пошана тобі, ВЧИТЕЛЮ. І нехай наша добра пам'ять про неспокійні, видатні та значущі роки біографії нашого рідного ФАКУЛЬТЕТУ стануть символом відданості його традиціям та цінностям. Нехай наша повага до ВЧИТЕЛЯ зробить його життя та діяльність щасливими й успішними.

Вклоняємося низько світлій пам'яті ВЧИТЕЛІВ, які навіки залишилися в серцях фізматівців, – Прокіп Григорович Холявенко, Федір Петрович Нестеренко, Наум Якович Прайсман, Ігор Васильович Попов, Іван Захарович Ковальов, Юрій Павлович Пігарьов, Борис Леонтійович Дратвер, Леонід Олександрович Волков. Багато років віддали нашому факультету О.І.Мінін, А.Н.Корсунський, С.М.Чашечников, Г.М.Оліфер, І.В.Сидоренко, М.М.Лепський, Я.Б.Дейчман, О.І.Гріденко, А.А.Левенко, Н.Г.Мальцева, Й.А.Захальов, Г.М.Оліфер, Б.Д.Починок, М.Т.Дерполук, М.К.Мошинський,

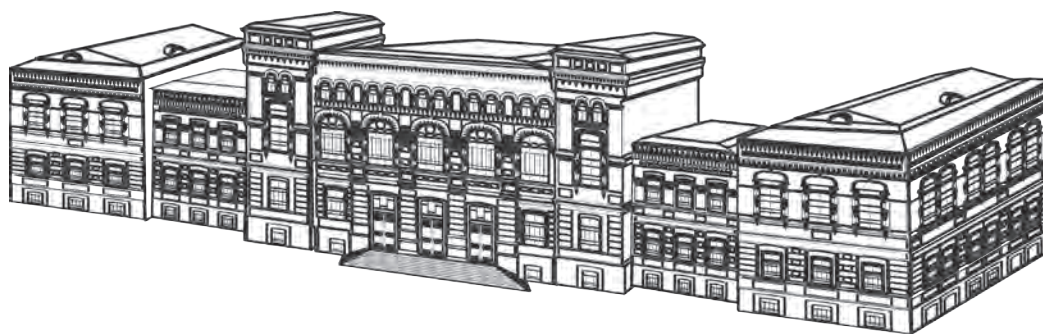
М.Ф.Лемберський, І.В.Тороп, О.О.Хмура, В.І.Коба, О.Д.Медведєв, І.Й.Терентьєв, О.Т.Хромочкін та багато інших. ФІЗМАТ шанує пам'ять про них та вдячний їм за титанічну працю, якою був звеличений факультет, за щире серце, за гострий розум, за посіяне розумне, добре, вічне.

З великою вдячністю згадуємо ветеранів праці, які присвятили не один десяток років навчанню та вихованню молодих фахівців фізико-математичного профілю, стали легендою факультету, його візитною картою й зараз підтримкою та порадами сприяють становленню молодих науковців: Анатолій Миколайович Константінов, Анатолій Іванович Ковальчук, Василь Миколайович Бобочко, Ніна Дмитрівна Волкова, Іван Пилипович Ганжела, Галина Миколаївна Ганжела, Анатолій Миколайович Селіверстов, Катерина Миколаївна Шевченко, Юлія Михайлівна Мамонтова, Валентина Іліодорівна Дуднік.

Гордимся і рівняємося на наших Заслужених працівників освіти України – Олексія Миколайовича Вороного (нагороджений у 2000 році), Залмена Юхимовича Філера (2006 рік), Юрія Івановича Волкова (2007 рік) та Заслуженого раціоналізатора профтехосвіти Миколу Вікторовича Анісімова (1990 рік). Пишаємося тим, що працюємо поруч з Відмінниками освіти України – В.В.Чубар (нагороджений у 1984 році), П.В.Сірик (1990 рік), І.Ю.Ткачук (1990 рік), О.М.Царенко (1997 рік), Ю.І.Волков (1998 рік), В.О.Романов (1998 рік), С.П.Величко (2000 рік), О.О.Чінчой (2001 рік), С.Д.Паращук (2002 рік), З.Ю.Філер (2002 рік), В.М.Євладенко (2003 рік), В.І.Сірий (2003 рік), Т.О.Каленникова (2004 рік), С.І.Алексєєва (2005 рік), С.І.Рябець (2005 рік), Н.В.Подопрігора (2007 рік), О.В.Авраменко (2008 рік).

Відаємо глибоку шану та повагу ВЧИТЕЛЯМ сьогоденного ФІЗМАТУ. Ми гордимся величною історією факультету та його сьогоденням. Ми віримо в його щасливе та безхмарне майбутнє. Ми закликаємо сучасників та нащадків до єдності словами факультетського гімну: «З'єднаймо в оваціях руки, і впевнено скажемо в такт: було це, і є, і ще буде онукам – ти вічний, наш рідний ФІЗМАТ».

РОЗДІЛ 1. ІСТОРИЧНИЙ НАРИС

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ФАКУЛЬТЕТУ (КІНЕЦЬ ХІХ СТОЛІТТЯ – КІНЕЦЬ 20-Х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ)

Реформи 1861 р. відкрили шлях до перетворення Росії й України з феодальної в буржуазну. Друга половина ХІХ ст. ознаменувалася бурхливим розвитком промисловості, торгівлі, науки й культури. Країна почала потребувати все більше й більше освічених людей, дати яких могла лише масова народна школа.

У серпні 1865 р. Єлисаветградська повітова управа підготувала доповідь земським зборам про стан та перспективи розвитку народної освіти в повіті. У доповіді, зокрема, зазначалося: „Сільські училища, які існують у даний час, не приносять тієї користі справі народної освіти, яку могли б приносити, можна сказати, головним чином тому, що немає кому в них навчати, і тому... для допомоги народній освіті, при нинішньому її стані, ... на перше місце необхідно поставити освіту вчителів для народних шкіл і тому потрібно почати не з відкриття шкіл для дітей, а для викладачів.”

Заслухавши й обговоривши доповідь управи, Єлисаветградські земські збори 1 вересня 1865 р. вирішили передати це питання на обговорення комісії. А комісія 11 вересня 1865 р. висловилася за відкриття в Єлисаветграді семикласної гімназії з педагогічними класами при ній. Проте цей проект було втілено в життя значно пізніше.

У великій колективній праці нарисів з історії школи за редакцією А.І. Піскунова говориться: „На початок 70-х років у міністерстві народної освіти підготовку вчителів для початкових народних училищ здійснювали всього три семінарії (в Молодечно, Києві й Ризі) й педагогічні курси при 12 повітових училищах”. Приємно, що серед найперших педагогічних закладів імперії були

й земські педагогічні курси при Єлисаветградському повітовому училищі. Проте вони проіснували не довго, бо 1871 р. було прийнято рішення всі подібні курси ліквідувати, а замість них розвивати мережу вчительських семінарій.

Херсонське губернське земське зібрання 11 листопада 1869 р. виділило 4000 крб. на відкриття педагогічних курсів у Херсонському і Єлисаветградському повітах. Єлисаветградські земці гаряче підтримали це рішення і зі свого боку запропонували відкрити ці курси при Єлисаветградському земському реальному училищі, яке в ті роки очолював відомий педагог М. Завадський. Почалися всілякі організаційні узгодження. У вересні 1871 р. повітова управа просила херсонське губернське земське зібрання передати майно педагогічних класів при повітовому училищі, що закрилися, реальному училищу. Епопея з відкриттям педагогічних курсів при Єлисаветградському реальному училищі, яка майже добігала свого кінця, несподівано обірвалася 1872 р., коли було вирішено започаткувати в Херсоні вчительську семінарію. У зв'язку з цим губернське зібрання ухвалило: „Зупинитися з відкриттям педагогічних курсів у Єлисаветграді”.

Земство, училищна рада звертали увагу на освітній ценз та підготовку вчителів, але тогочасні вимоги щодо цих показників були досить низькими. Кандидати повинні були мати освіту не нижчу початкової, одержати дозвіл учителювати або свідоцтво на звання вчителя. В Єлисаветграді було досить багато навчальних закладів. Частина тих, хто їх закінчував або з різних причин в них недовчився, ставали народними вчителями, хоча й не мали

спеціальної педагогічної підготовки. Але в ті часи більшу увагу звертали не на це, а на загальноосвітній (досить невисокий) рівень учителя.

Перший навчальний заклад міста – майже його ровесник. При фортеці Святої Єлисавети діяла казенна школа, яку відвідували як хлопчики, так і дівчатка. Вони вивчали Закон Божий, російську та іноземні мови, арифметику, алгебру, геометрію, історію, географію, малювання, співи, танці. Хлопці також вчили військову справу, а дівчата – домоводство. Досить часто ставали вчителями випускники духовних навчальних закладів, яким не вистачало приходів. Єлисаветградське духовне училище було засновано 1820 р. Немало його випускників стало вчителями, особливо в церковно-приходських школах і школах грамоти.

1811 р. у місті відкрилося повітове училище, 1879 р. воно було реформоване в чотирикласну чоловічу прогімназію, а 1885 р. – у семикласну чоловічу гімназію, одну з кращих в імперії.

1870 р. в Єлисаветграді відкрилося земське реальне училище, один з перших навчальних закладів такого типу в імперії та перший в Україні. Саме при ньому робилися спроби відкрити педагогічні курси.

Єлисаветградська чоловіча гімназія була однією з кращих гімназій Російської імперії. Недарма з одного класу, випущеного в 1913 р., вийшли І.Є. Тамм, майбутній академік та Нобелівський лауреат з фізики, М.Г. Чеботарьов, “кращий алгебраїст світу” свого часу, брати Завадовські, які стали академіками - біологами. Високий рівень викладання фізики та математики був і в Земському

вищому реальному училищі, яке закінчив Г. Ф. Проскура, який став академіком АН УРСР і керівником її відділення технічних наук.

Єлисаветградська громадська жіноча гімназія була одним з перших і найбільших середніх навчальних закладів міста, своєрідною

його візитною карткою. Наш видатний земляк Дон-Амінадо, писав колись: „Невелике містечко, забуте на географічній карті, десть у степах Новоросії, на березі Інгулу, переповнює серце хвилюючою ніжністю, солодким боєм. Загублений, неповернутий рай! Тримається місто на трьох китах: Вокзал, Тюрма, Жіноча гімназія”.

Приміщення цієї гімназії й сьогодні є окрасою міста. Це один з корпусів нашого університету. Сьогодні, як і колись, дівчата й хлопці приходять сюди, щоб здобувати освіту, готувати себе до майбутньої педагогічної діяльності. Протягом тривалого часу, до переходу в новий корпус, тут були розміщені навчальні аудиторії фізико-математичного факультету.

Започатковувалася Єлисаветградська громадська гімназія ще в середині XIX століття. 10 жовтня 1860 року в місті було відкрите жіноче училище другого розряду в складі двох класів. У 1869 році воно було реорганізоване в громадське жіноче училище першого розряду, в складі якого були підготовчий та 1- 4 класи. **9 вересня 1870 року це училище було реорганізоване в Єлисаветградську громадську жіночу гімназію у складі шести класів.** У вересні 1874 року гімназія стала семикласною.

1881– 82 навчальний рік гімназія розпочала з восьмим додатковим педагогічним класом. У 1909 році, за пропозицією попечителя Одеського навчального округу було відкрито паралельний восьмий клас, проте вже в листопаді 1912 року паралель довелося закрити через відсутність достатнього контингенту учениць. Для практичних занять учениць восьмого педагогічного класу при гімназії з 1906 року працював молодший підготовчий клас.

У нашій гімназії, як і в багатьох інших жіночих гімназіях імперії, вивчали педагогіку, як необов'язковий предмет. Тому педагогічна рада Єлисаветградської громадської жіночої гімназії видавала своїм випускницям, які успішно закінчували 7 класів і вивчали педагогіку, ще й атестат про звання вчительки початкових училищ. Даний атестат давав право займатися навчанням дітей і вдома. Обсяги тих, хто одержував подібні атестати, були досить великими, а гімназія, по суті, була педагогічним навчальним закладом. Більшість тих, хто викладав у єлисаветградських міських народних училищах, були вихованками нашої громадської жіночої гімназії.

Слід зазначити, що бажаючих вчителювати було значно більше, тому на кожну вчительську

вакансію в єлисаветградських міських початкових училищах завжди подавалося до півдесятка заяв випускниць гімназії.

Другим педагогічним навчальним закладом міста були педагогічні курси при Єлисаветградському міському шестикласному училищі, які відкрилися в 1900–1901 навчальному році за положенням 1900 року. До 1910 року вони були однокласними, а з 1910 року вже діяли згідно положення 1907 року й стали двокласними. Вони знаходились в одноповерховому приміщенні казарм, яке збереглося й досі та розміщалося між чоловічою та жіночою гімназіями на Петровській вулиці (нині Т. Шевченка).

Навчання на педагогічних курсах було безкоштовним, а найбільш бідним курсантам, згідно положення 1900 р., могла надаватися допомога від земств. Ці курси готували вчителів для сільських земських шкіл і навчалися на них здебільшого селянські діти.

Завідував курсами О. Короленко, який викладав педагогіку, методику російської мови та чистописання. На цих курсах вивчали закон Божий, російську мову, церковнослов'янську мову, арифметику, геометрію, методику російської мови, методику арифметики, дидактику й педагогіку, історію Росії, географію, спів, музику, гігієну. Коли курси стали дворічними, у їх навчальному плані з'явилися алгебра, фізика, креслення та ін. Як бачимо, чільне місце на курсах займали предмети математичного циклу.

Таким чином, у Єлисаветграді на початку ХХ століття вже склалася певна система підготовки народних учителів. Проте їх випускали в дуже обмеженій кількості. Якісною (але й недешевою) була педагогічна освіта, яку давала жіноча гімназія. Тут за навчання потрібно було платити чималі гроші. Проте, лише четверта частина з тих, хто одержував у педагогічному класі свідоцтво вчителя, йшла працювати до школи.

Народного вчителя також готували в семінарії. Разом з педагогічними курсами ці два навчальні заклади були розраховані на представників малої верстви населення. Навчання тут обходилося для батьків значно дешевше, ніж у гімназії. До того ж, більшість учнів ще й одержувала стипендії.

Система педагогічної освіти, що існувала, в основному задовольняла зростаючий попит краю на вчителів з відповідною підготовкою. Більше того, наприклад, в м. Єлисаветграді протягом

десятиліть випускницям жіночої гімназії було досить важко одержати місце в школі, оскільки число бажаючих працювати значно перевищувало вчительські вакансії.

Якісні показники освітнього цензу вчителів краю невпинно зростали. Проблеми в цьому плані виникли лише з запровадженням початкового всеобучу й особливо після мобілізації значної частини вчителів з початком війни 1914 р. до діючої армії.

З початком революції та розвитком національно-визвольного руху гостро постала проблема необхідності розширення мережі освітніх закладів, переведення існуючих на національну основу, підготовки для них учителів, які б добре володіли українською мовою. Виходячи з цих міркувань, 3 серпня 1918 року Комісар справ освітніх Херсонщини звернувся до Комісара Одеської шкільної округи з листом, у якому, зокрема, говорилося: „Бажано було б курси при Миколаївській першій і Єлисаветградській першій вищих початкових школах перетворити в учительські українські семінарії з цього шкільного року, щоб якнайшвидше дати вчителів для початкових шкіл з гарним знанням української мови...”. Керівництво Одеської шкільної округи погодилося з думкою цього листа і 29 серпня 1918 р. майже дослівно продублювало його до Міністерства народної освіти України. Проте, здійснити цей намір в умовах громадянської війни й нестабільності влади не судилося.

Постановою Директорії УНР від 26 січня 1919 р. було здійснено спробу відкрити у Єлисаветграді вчительський інститут. Цей навчальний заклад планувалося відкрити на базі евакуйованого

з Юр'єва (м. Тарту в Естонії) вчительського інституту. Передісторія другої спроби відкрити в місті педагогічний заклад була такою. У серпні 1918 р. з Херсона до Єлисаветграда повернулися учасники конференції з питань народної освіти. Один з них, земський діяч Файнерман, порушив

питання перед міською управою про переведення в Єлисаветград евакуйованого до Херсона з Юр'єва педінститута. Цей педінститут було відкрито в Юр'єві 1914 р. Він мав три відділення: мовно-історичне, фізико-математичне й природничо-географічне. Контингент студентів у нього був невеликим. Херсон мав уже вчительську семінарію, у той же час був заклопотаний відкриттям у себе політехнікуму, тому до евакуйованого закладу віднісся прохолодно. Юр'євський інститут розміщався в приміщенні Херсонського реального училища, не відчував ніякої місцевої підтримки й бідував. Централізованих коштів, які надходили з Києва, було явно замало.

Єлисаветградська міська управа 18 вересня 1918 р. запросила на нараду представників від товариств, повітового земства і педагогічних організацій і після обговорення питання ухвалила клопотати перед Міністерством народної освіти про переведення педінституту з Херсона до Єлисаветграда. Представники управи почали обговорювати з керівництвом інституту умови переведення закладу до Єлисаветграда, розміри дотацій від міста й земства, необхідну кількість приміщень. Було висловлено також побажання, щоб новий педагогічний навчальний заклад був не українським, так як майже всі вчителі початкових шкіл міста заявляли, що не володіють українською й не можуть нею викладати. Далеко не всі вчителі сільських шкіл знали українську мову так, щоб нею викладати. Тож фізико-математичний факультет в Єлисаветграді мав реальну можливість з'явитися ще в далекому 1918 р. Немає жодних відомостей про практичні кроки щодо переведення Юр'євського педінституту до Єлисаветграда. На нашу думку, умови громадянської війни та частоті зміни влади в Єлисаветграді й Україні не дали можливості втілити в життя ні перший, ні другий наміри. Документів про хоча б короткотермінове функціонування в місті в 1918 – 1919 роках учительської української семінарії або Єлисаветградського державного педагогічного інституту дослідниками не виявлено.

До думки про необхідність організації в Єлисаветграді педагогічної школи повернулися 1920 року. Планувалося відкрити однорічні педагогічні курси для осіб, що мали середню або педагогічну середню освіту. У вересні – жовтні 1920 року окружний відділ народної освіти навіть приймав заяви від бажаючих навчатися на таких курсах. Проте, у серпні 1920 року вийшла постанова Народного комісаріату освіти УСРР про педагогічні школи (учительські семінарії). Ці школи

мали бути трирічними. За тогочасним українським законодавством вони вважалися вищими навчальними закладами. Навчальний рік у них ділився на три триместри. Усі педагогічні школи повинні були утримуватися за кошти держави.

Методичні рекомендації Народного комісаріату освіти УСРР націлювали, як це й було до революції, на практичну, прикладну спрямованість викладання основ наук. Вводилися обов'язкові трудові процеси – робота на землі (польові роботи, городництво, тваринництво) та в майстерні, лабораторно-студійні та клубні заняття, екскурсії та педагогічна практика.

Єлисаветградські вищі трирічні педагогічні курси було відкрито місцевою владою 1 червня 1921 року. Педагогічні курси ставили своїм завданням теоретичну та практичну підготовку працівників освіти для єдиної трудової школи, в яких край відчував величезну потребу. Педагогічні курси відкрилися в складі одного першого й двох підготовчих класів. **Перший** клас мав такі відділення: історико-філологічне, біологічне, фізико-математичне. Проте започатковане фізико-математичне відділення першого класу педагогічних курсів – це ще не фізмат, а швидше його прообраз, так би мовити, декларація про наміри його створення в майбутньому.

До першого підготовчого класу приймалися особи, яким виповнилося 15 років і які мали освіту в межах 3-х класів гімназії або 4-х класів вищої початкової школи. До другого підготовчого класу приймали осіб не молодших 16 років з неповною середньою освітою.

У першу чергу до педагогічної школи приймали сільську молодь за направленнями організацій: партійних, радянських, комсомольських, профспілкових, комнезамів, трудових колективів. На вільні місця приймали й міську місцеву молодь. Найбільше путівок було від комнезамів (комітетів незаможних селян).

Загальне керівництво педагогічними курсами здійснювала рада навчального закладу. Безпосереднє відповідальне керівництво – президія навчального закладу (курсом – комітет курсів) та його голова (завідуючий педкурсами). При курсах діяв комітет у справах учнів, до якого входили три представники від учителів, визначені педрадою, троє учнів, обраних колективом, один – від комсомольської організації.

Усі предмети, які вивчалися на курсах, було розбито на цикли. Їм відповідали аналогічні циклові комісії, які об'єднували викладачів даного циклу

дисциплін: комісії педагогічного, виробничого та соціального циклу. Ці комісії розглядали методологічні питання, проекти навчальних планів тощо. Навчання вважалося в часи воєнного комунізму одним з видів трудової повинності. Тому студентів, які жили в гуртожитках, зараховували на харчування за відповідними нормами.

Перша адреса Єлисаветградських педагогічних курсів невідома. Проте, вже в березні 1922 року вони перемістилися в будинок Крижанівського по вулиці Володарського. Одночасно там розміщалося й трудова школа № 15 (зараз ЗОШ № 11). З перших днів занять постала проблема організації побуту студентів. На початку червня 1921 року педрада звернулася до колегії окружного відділу народної освіти „стосовно необхідності дати людські умови перебування в бурсі” (так тоді називали гуртожитки) студентам, проте здійснити це в умовах розрухи було важко. Через місяць занять у роботі курсів було оголошено канікули. Курсанти розпускалися по домівках з 1 липня по 15 серпня. Як було сказано в рішенні педради, „у зв'язку з відсутністю гуртожитку, кухні та початком польових робіт”.

19 липня 1921 року шкільна рада звернулася до губерньського управління професійної освіти з листом про неправильну тарифікацію. Там говорилося: „Беручи до уваги, що: 1) більшість лекторів педагогічної школи має високу науково-практичну підготовку (частина має наукові друковані праці, значна кількість – багаторічну педагогічну практику в середніх школах, майже всі мають вищу академічну освіту); 2) до складу учнів, згідно розроблених правил прийому до школи, приймаються після відповідного колоквиуму особи з належною підготовкою не нижчою курсу колишніх вищих початкових шкіл; 3) школа дає закінчену професійну підготовку – випускає вчителів семикласних трудових шкіл; шкільна рада прохає Губпрофосвіти, аби школу щодо оплати лекторської праці було прирівняно до вищих шкіл”. клопотання школи задовольнили, оскільки в ті роки подібні курси вважалися вищими навчальними закладами.

Улітку 1921 р. було підготовлено лист до окружного освітянського керівництва, в якому говорилося: „Педшкола вступає в перший рік свого існування за несприятливих умов. Цей тип школи ще новий для нашого міста, через що доводиться творити майже наново методи навчання й виховання; з іншого боку спостерігається брак будь-яких підручників як для учнів, так і для вчителів, особливо з українською мовою викладання, до якої

ще не призвичаїлася значна частина вчителів”. Усе це „ускладнювало роботу до надзвичайної міри”, тому президія педшколи прохала направити свого завідуючого Г. Кривченка до Полтавської та Київської губерній для вивчення досвіду організації педагогічної освіти та придбання підручників. Такий дозвіл 25 липня 1921 року було отримано.

Першим завідуючим педшколи був Г. Кривченко, який викладав географію. Серед перших лекторів – Ю. Тобілевич, брат І. Карпенка-Карого, П. Саксаганського, М. Садовського. Він мав вищу політехнічну й агрономічну освіту, приятелював з І. Франком, був закоханий у С. Крушельницьку. Йому пропонували посаду міністра сільського господарства УНР, але він відмовився. У 1918 р. був комісаром освіти Єлисаветградського повіту, а в 1921 р. декілька місяців провів у концтаборі, „дякуючи” будьонівцям. У тому ж 1921 р. Юрій Іванович був секретарем педради курсів та викладав природознавство. У школі працювали також: О.О. Єрмак (помічник завідуючого, українська мова), Є.Ф. Бурлюк (природознавство, геологія), А.В. Верділов (історія України), Й.І. Вітряченко (українська мова), В.С. Грудненко (малювання), Т.В. Калиниченко (природознавство, зоологія), В.В. Кеслер (загальна історія), О.О. Кияшко (фізика), В.Л. Коссовський (російська література), М.П. Соловійов (математика), В.О. Феоктистов (фізичне виховання), В.І. Харцієв (психологія та педагогіка).

У перші роки діяльності школи завідуючі обиралися на загальних зборах викладачів шляхом таємного голосування. Керівники школи змінювалися при цьому досить часто. Адже працювати доводилося у важких умовах розрухи й голоду. То ж люди й не витримували. Після Г.А. Кривченка завідуючим стає М.П. Соловійов. За пропозицією Єлисаветградського повітового відділу народної освіти його в червні 1922 року було звільнено й він передав справи та шкільну печатку своєму заступнику Т.В. Калиниченку. У серпні 1922 року завідуючим колектив обрав Б.В. Плєско́го. Через кілька місяців завідуючим курсами став відомий та шанований у краї педагог В.І. Харцієв, який очолював педшколу значно довше, ніж його попередники. Дякуючи його енергії та досвіду, педкурси пройшли складний та драматичний період становлення й виживання.

Велика плінність кадрів спостерігалася не лише серед завідуючих, але й серед викладацького складу. Це пояснювалося низькою зарплатнею в умовах, що склалися після громадянської війни. Лектори отримували гроші,

але за них мало що можна було купити. Одержували також натурпродукти, що було більш вагомо. Щоб утримувати сім'ю, викладачі мусили працювати за сумісництвом. У звіті, датованому березнем 1925 року, відмічалось, що з 14 викладачів педшколи 12 одночасно працювали в інших освітніх установах.

У педшколі навчання було шестиденним. Протягом дня було 5 занять по 40 хвилин, і шосте, спільне для всіх, з фізичного виховання. Ще 2 години студенти повинні були займатися клубною роботою. Уявлення про навчально-виховний процес можна отримати з доповіді про стан Єлисаветградських трирічних педагогічних курсів, датованої 5 квітня 1924 року. Читаємо: „Заняття ведуться згідно навчального плану у вечірній час з 16 години, щоденно 6 годин лекцій та семінарів, а в ранковий час проводяться клубні заняття з фізкультури, хорового співу, драматургії та образотворчого мистецтва. Крім того, організовано ряд гуртків: марксистський, літературний, історичний, соціального виховання, красзнавства, робота яких також проходить у ранковий та позаурочний час. У позаурочний час ведуться також практичні заняття з соцвиховання у формі відвідування дитячих закладів, помісництва, а також у формі обстеження дітей педологічного та психологічного характеру, їхнього розумового та фізичного розвитку... Робота лекторів, крім лекцій та семінарів, полягала також у зборах методологічних по розробці та погодженню програм; навчальних комісіях... у читанні лекцій у гуртку соцвиховання при Спілці Робос (робітників освіти) у Будинку освіти; в доповідях на загально-курсівних зборах, комосередку, завідуванні бібліотекою й керівництві читанням”. Робота студентів, як зазначалося в доповіді, полягала у відвідуванні та конспектуванні лекцій, підготовці власних доповідей та рефератів на семінарські заняття та гуртки, відвідуванні дитячих закладів, участі в громадській роботі, організації студентської читальні та приведенні до ладу бібліотеки. У доповіді відмічено також „слабку підготовку й різношерстий склад слухачів, велике їхнє завантаження як навчальною, так і громадською роботою, слабку матеріальну базу педкурсів, брак книжкового матеріалу... і, взагалі, тяжкі матеріальні умови життя студентів”.

Характерною для того часу тенденцією було створення в невеликих містечках і навіть селах вищих педагогічних курсів та інститутів. Навчальні заклади відкривали місцеві органи влади й навіть за постановою загальних зборів мешканців населеного пункту або певної ініціативної групи.

Тож не дивно, що в 1920 році в Україні було 45 вищих навчальних педагогічних закладів, а 1921 року їх вже стало 128.

Початок 1923 року проходив під знаком боротьби за існування не лише студентів, а й закладу в цілому. Педрада Єлисаветградських трирічних курсів 24 лютого 1923 року звернулася до інспектури губпрофосу з листом, у якому, зокрема, говорилося: „Брак у нових учителях відчувається в повіті досить гостро і, отже, необхідність в існуванні навчального закладу, який може задовольнити цю нужду, не потребує інших доказів... Єлисаветградські трирічні курси... відразу привернули багато учнів і робота як учнями, так і вчителями проводиться досить інтенсивно. В даний час робота на педкурсах є цілком позитивною. Курси працюють, маючи I та II основні класи і I та II підготовчі класи. Отже, з осені 1923 року курси будуть працювати, маючи всі три основних класи. І ось, в самий розпал роботи, коли вже пройдено організаційний період, курси знімають з постачання, тобто закривають. Це закриття цілком суперечить інтересам повітового населення, яке має потребу в підготовлених працівниках освіти. Педрада прохає вас потурбуватися про збереження цього закладу”.

На той час на курсах було 15 лекторів, 2 адміністратора, 64 учні на основних курсах та 55 – у підготовчих класах, усього 119 учнів. Курси витримали перехід на самоокупність. За перші п'ять місяців 1923 року із курсантів було стягнуто 4250 крб. плати за навчання й одержано субсидій від культвідділу при окрпрофосі на зарплату – 1500 крб.

У березні 1923 року завідувач курсами В.І. Харців звернувся до уповноваженого губпрофосвіти з листом, у якому говорилося: „Оскільки закривається кооперативний технікум, комітет педкурсів прохає вашого клопотання про закріплення приміщення та майна кооперативного технікуму – фізичного кабінету, бібліотеки, малювального класу та іншого за педкурсами. Це дозволить поставити навчальну справу на належну висоту”. Це прохання було підтримано й задоволено. Педкурси одержали своє перше власне приміщення та певну навчально-матеріальну базу. Педкурси перейшли до приміщення колишнього громадського комерційного училища, що знаходилося на розі вулиць Леніна та Калініна. Опалювалося приміщення курсів дровами. Педкурсам було передано фізкабінет, бібліотеку, малювальний клас та деяке інше обладнання кооперативного технікуму, що закривався.

У травні 1923 року в Україні було введено обов'язкове річне стажування випускників з направлення їх на педагогічну роботу. За час стажування на робочому місці вчителя вони повинні були оволодіти практичними навичками вчительської діяльності та підготувати дипломну роботу.

З 1 вересня 1923 року при курсах планувалося відкрити зразкову трудову школу для практичних занять студентів. Наприкінці 1922 – 23 навчального року в педшколі вже було 166 курсантів. Школа мала фізичний, хімічний кабінети з лабораторією, природничо-науковий кабінет, бібліотеку, в якій нараховувалося 4 тис. книжок. На I курсі було 39 студентів, на II – 48. У I підготовчому класі було 20 учнів, у II – 59. Юнаків навчалось 73, дівчат – 93, державну стипендію отримував 21 студент. Гуртожитку школа ще не мала. Студентів навчали 18 педагогів.

Наступний 1923 – 24 навчальний рік був відносно спокійним. Педшкола вперше розпочала роботу, маючи у своєму складі всі три курси. На педкурсах було затверджено навчальний план. Предмети, що викладалися, було розбито на три цикли: педагогічний, суспільний, виробничий. До педагогічного циклу входили: вивчення дитячих закладів, психологія, основи педології, принципи трудового виховання, робота на селі з дорослими, педагогічні системи, дидактика, гігієна, основи дефектології, статистика народної освіти, дитячий рух. У межах суспільствознавчого циклу вивчали: мови та літератури, історію соціальних рухів, суспільно-економічний мінімум, історію культури. До виробничого циклу входили: математика, неорганічна та органічна природа, краєзнавство, енциклопедія технічного та сільськогосподарсько-го виробництва.

Протягом I та II триместрів додавалося ще 12 годин клубної роботи. Літній триместр був насичений практичною роботою. При курсах, нарешті, відкрили інтернат й організували при ньому харчування. Обіди в гуртожитку курсів були навіть порівняно кращими, ніж ті, які отримували студенти, що харчувалися в дитячих містечках.

23 серпня 1923 року в Єлисаветграді відбулися збори пролетарських учнів міста. Було утворено Кубуч (комитет по улучшению быта учащихся вузов). Головою бюро Кубучу було обрано Куксу, заступником – Белецького, секретарем – Божору (останній навчався на педкурсах). У жовтні 1923 року для студентів усіх вузів міста виділялося 156 обідів: педкурсам – 80, сільгосптехнікуму – 30, робітфаку та сільськогосподарській профшколі – 46.

Стандартний безплатний обід студента складався з півфунта хліба (200 грамів) та порції чого-небудь вареного. Кубуч впливав на розподіл цих обідів, просив надавати обіди студентам у їдальні для безробітних, де вони були дещо кращими. На одному із засідань Кубучу констатувалася сумна картина, яка спостерігалася в гуртожитку робітфаку: „Інтернат робітфаку – це напівзруйноване приміщення, у якому з настанням морозів миття підлоги стає неможливим”. Вода замерзала й підлога покривалася кригою. У цьому гуртожитку були відсутні навіть ліжка. Кубуч просив надати нові приміщення для слухачів робітфаку та педкурсів, які жили не в кращих умовах. Також було вирішено поставити спектакль, кошти від якого спрямувати на ремонт студентських гуртожитків. Кубуч впливав також і на призначення стипендій найбільш бідним студентам, у тому числі й у педшколі. Тож становище єлисаветградських студентів 1920-х років було дуже важким, просто жебрацьким. Але так жила вся країна. І Кубуч мало чим міг зарадити.

У грудні 1923 року завідувач губпрофосу повідомив Єлисаветградський окрвиконком, окружно та адміністрацію педшколи про те, що Єлисаветградська трирічна школа хоч і переведена на місцевий бюджет, „проте, продовжує зберігати характер вищого навчального закладу вузької спеціалізації”. Це роз'яснення було потрібне, щоб при складанні місцевого бюджету права лекторів педкурсів, як працівників вищої школи, не були порушені.

Губернський відділ профспілки працівників освіти в додатку до листа завгубпрофосу роз'яснював, що Єлисаветградські трирічні педкурси, як навчальний заклад, відносяться до вузів типу технікумів. За тогочасним положенням про вузи України викладачі спеціальних предметів, а також викладачі загальноосвітніх предметів з педагогічним стажем понад 10 років повинні були тарифікуватися за 15 розрядом при нормі навантаження 9 тижневих годин для лекцій і семінарських занять, для практичних занять – 12 годин. Викладачі загальноосвітніх дисциплін, які мали педстаж понад 5 років, тарифікувалися за 14 розрядом, менше 5 років – за 13 розрядом. Для них норма навантаження була для лекцій і семінарських, а також для практичних занять – 12 тижневих годин. У цей час на педкурсах почало працювати багато викладачів, які надовго пов'язали свою долю з цим навчальним закладом. Це – Харців Василь Іванович – завідувач педкурсами, викладав російську та українську мови, літературу,

дидактику трудової школи, Кроленко Дмитро Петрович – помічник завідуючого, викладав психологію, історію культури, Пічахчі Дмитро Леонтійович (математика), Ліснявський Микола Григорович (соціально-економічний мінімум), Кеслер Василь Васильович (краєзнавство, історія педагогічних систем, трудове виховання), Долинський Михайло Степанович (енциклопедія сільського господарства, органічна природа), Насінник Гордій Васильович (неорганічна природа), Балич Костянтин Оскарович (неорганічна природа), Феоктистов Олесь Петрович (фізкультура, соціальне виховання), Крамаренко Сергій Петрович (історія дидактики, статистика), Кременецька Антоніна Гаврилівна (російська література), Єрмак Олесь Олесьович (українська мова та література), Ширман Натан Ісакович (дефектологія, анатомія), Адамська Ганна Миколаївна (соціальне виховання).

Педкурси офіційно вважалися з українською мовою викладання, проте, нею викладали лише В. Харцієв та О. Єрмак. Інші ж викладали російською. Лише 7 з 17 викладачів добре знали українську мову, ще 3 віднесли себе до „наполовину знаючих українську мову”. У березні 1924 року педшколі було передано майстерню з усіма приладдями закритої в Глодосах профтехшколи. Наприкінці 1923 – 1924 навчального року в педшколі навчалося вже 252 студенти. Відбувся перший випуск: 44 випускника одержали призначення на річне стажування.

1924 – 1925 навчальний рік розпочався спокійно. Проте, вже з середини вересня почалися нові потрясіння. Хоча на освіту окрузі було виділено коштів на рівні минулого навчального року, проте, окружна бюджетна комісія прийняла рішення про зняття Зінов'євських педкурсів з місцевого бюджету з 1 жовтня 1924 року, тобто про їхнє фактичне закриття. Проте, зникнути, за задумом місцевих чиновників, повинні були не Зінов'євські, а Новомиргородські педкурси, які були на державному бюджеті, повинні були разом із своїм бюджетом переміститися в Зінов'євськ.

28 жовтня питання про Зінов'євську педшколу розглядалося на засіданні Президії Укрголовпрофосвіти. У столиці змушені були визнати доцільним об'єднати Новомиргородські курси з Зінов'євськими, залишивши їх у місті Зінов'євську. Задум зінов'євських чиновників здійснився в повному обсязі.

29 жовтня окрвиконком зажадав від педкурсів протягом 24 годин переїхати «з усіма справами й майном до будинку колишньої реальної школи». В. Харцієв відповів, що дане розпорядження виконати

неможливо, оскільки сам переїзд вимагав коштів, яких курси не мали. Крім того, приміщення по вулиці Леніна педшкола щойно відремонтувала, а приміщення реальної школи потребувало значного ремонту, коштів на який не було. Окрвиконком не наполягав. Тож 1924 року педкурси могли опинитися в колишньому приміщенні реального училища, при якому земці прагнули відкрити педкурси ще 1865 р. Але й цього разу не судилося... А може В. Харцієва спогади тримали в стінах колишнього комерційного училища, яке він очолював ціле десятиріччя, в яке вклав стільки душі...

31 жовтня засідання окрінспектури прийняло рішення рекомендувати на посаду завідуючого об'єднаними курсами В. Харцієва. 3 листопада завідуючий губнаросвітою повідомив до Зінов'євська, що штати об'єднаних педкурсів залишаються такими ж, якими були в Новомиргороді на утриманні держбюджету, що потрібно провести відбір лекторів та учнів на об'єднані курси, а зайвих відрахувати.

6 листопада до Зінов'євської педшколи надійшла повторна вказівка припинити навчання через відсутність фінансування з місцевого бюджету до вирішення всіх питань злиття курсів. 10 листопада Новомиргородські курси було закрито. Того ж дня розпочала роботу комісія по злиттю педкурсів. З Новомиргорода до Зінов'євських педкурсів було передано лише частину книжкового фонду бібліотеки, яку особисто відібрав В. Харцієв. Усе інше майно залишалося в Новомиргороді. Оскільки держбюджет Новомиргородських педкурсів був розрахований на досить малий контингент студентів і викладачів, зайвих потрібно було скоротити. На об'єднаних курсах комісія запропонувала роботу лише Д. Пічахчі, В. Харцієву, Г. Насінникові, К. Баличу, С. Крамаренкові, В. Грудненкові, Молокову-Журському, О. Феоктистову, Фамулевичу. Завідуючим курсами комісія вирішила призначити Калиниченка, а завучем – Харцієва. У середині листопада комісія свою роботу закінчила. Ще протягом місяця одержували направлення до різних педвузів України студенти, яким не знайшлося місця в Єлисаветграді. Якщо на початок 1924 – 1925 навчального року близько 100 студентів навчалося в Новомиргородській педшколі й близько 250 – в Зінов'євській, то на кінець 1924 – 1925 навчального року в об'єднаній педшколі залишилося всього 150 студентів.

Третій триместр на педкурсах носив практичну спрямованість. Першокурсники мали відпрацювати влітку в одній з трьох дитячих установ: юних лєнінців, майданчику, дитбудинку; займатися там з дітьми

драматизацією, співами, образотворчим мистецтвом, фізкультурою, дитячими іграми тощо. Вони повинні були вести щоденник своєї праці. Крім того, студенти мали вивчити практично одне з народних ремесел: гончарну або цегельну справу, кузню тощо й здати на педкурси зразки своїх виробів: пошиті черевички, виплетену корзину, викуваний цвях, зроблений глечик або табуретку тощо. Студенти-практиканти повинні були також вивчити мову місцевості, де вони працювали влітку: встановити, якою мовою розмовляє більшість населення даної місцевості, скласти словник найхарактерніших місцевих слів та фраз, записати старі пісні, які співали люди, старі пісні з новим змістом, нові пісні. Потрібно було також описати так звані релігійні забобони та вплив комсомолії на народний побут, відповісти на питання, чи прижилися комсомольські пісні, чи процвітає лайка, чи відбуваються вечорниці та досвітки, вивчити релігійні угруповання та майновий стан сектантів. Виконуючи завдання з виробничого циклу, першокурсники повинні були за схемою детально описати свій район, починаючи з його природних умов, землеохоронних робіт, меліорації, садівництва, городництва, польових робіт і закінчуючи промисловістю: майстернями, заводами, кустарними промислами.

Студенти другого курсу повинні були працювати влітку в дитячих установах у ролі практикантів або асистентів, брати участь у ліквідації неписьменності, особливо дитячої. Практикант мав пройти сільськогосподарську практику в одному з агромістечок, описати його історію та стан господарства, зібрати колекцію та гербарій. Потрібно було також дослідити та порівняти старий і новий побут, вивчити релігію, ворожіння, чи залишилися поміщики й чим вони займаються з одного боку й заходи безбожників, нові радянські обряди – з іншого. Другокурсник мав також вивчити участь селян у революційній боротьбі, діяльність у краї комітетів незаможних селян та банд. Потрібно було описати історію села, його життя до і після революції; освітні та кооперативні установи; історію та характеристику сучасної школи, чи була в селі „Просвіта”, чи були до революції кооперативи; діяльність хати-читальні, сільське будівництво тощо. Студенту належало вивчити археологію села: кургани, могили, підземні ходи, льохи, історію скарбів, що й коли знаходили в окрузі, куди воно поділося. Потрібно було поцікавитися озеленінням шкіл, вулиць, сіл. Ще треба було вивчити мову учнів та вчителів, стан сільської бібліотеки та її книжкові

фонди. Необхідно було також проводити спостереження над рослинами й тваринами, збирати колекції та гербарії.

3 травня 1923 року, відповідно до постанови колегії Наркому освіти, всі випускники педвузів мали проходити річне педагогічне стажування, а потім уже захищати дипломну роботу. У 1924 році Єлисаветградські педкурси закінчили 44 студенти й одержали розподіл по школах для проходження річного стажування. Педкурси намагалися тримати стажування випускників у полі зору. З цією метою до окружного методичного комітету було виділено від педкурсів постійного працівника. Перед окрінспектурою народної освіти було порушено питання про те, щоб у наступні роки для стажистів створювали нормальні умови; щоб їх посиляли лише в кращі школи, недалеко від Зінов'євська; щоб стажисти могли одержувати методичну допомогу й керівництво не лише з боку стажової комісії, а й від кращих вчителів на місцях.

Відбір абітурієнтів на педкурси відбувався не стільки за результатами вступних іспитів, скільки за направленнями місцевих партійних, радянських, освітянських, профспілкових та інших органів. Тому якість їхньої довузівської підготовки здебільшого була дуже низькою. Багатьох доводилося підтягувати до потрібного мінімального рівня на підготовчих курсах. Навчальний процес на курсах був досить напруженим, мав практичну прикладну спрямованість.

У ці роки в силу різних причин спостерігалось значне „спрощення” вищої освіти, коли матеріальна база й рівень підготовки випускників педагогічних курсів, які вважалися вузом, значно поступалися відповідним показникам роботи дореволюційних єлисаветградських середніх навчальних закладів.

Початок 1925 – 26 навчального року приніс зміну вивіски Зінов'євським педкурсам на педагогічний технікум. Це було зумовлено не якимись змінами в роботі самої педшколи, а черговою реорганізацією системи вищої педагогічної освіти України. Технікум, не дивлячись на всі домагання здобути нове помешкання, продовжував залишатися в старому приміщенні колишнього громадського комерційного училища на розі вулиць Леніна й Калініна. Залишилися на своїх робочих місцях керівники та викладачі, на лавах сиділи ті ж студенти. Технікум, як і в минулі роки педкурси, відчував великий брак коштів. Місцева влада не тільки не йшла назустріч керівництву технікуму щодо виділення нових приміщень для розширення аудиторних площ та гуртожитків, але й зволікала з виділенням земельної ділянки.

Відмова місцевої влади фінансувати педтехнікум призвела не лише до значного скорочення контингенту студентів у ньому. Вона позначилася й на якості нових наборів. У ті роки підготовчі відділення утримувалися лише за місцеві кошти. Місцева влада відмовилася фінансувати навіть підготовчі відділення. Через це план прийому до педтехнікуму у вересні 1925 р. виконано не було. З 80 чол. що вступали, відбіркова комісія прийняла безумовно лише 8 чол., ще 13 прийняла умовно. Основна причина – незадовільні знання тих, кого направили до технікуму. Серед тих, хто вступив, були й колишні студенти, які опинилися поза навчальним закладом через значне скорочення контингенту після злиття Новомиргородських та Зінов'євських педкурсів. Просячи гроші для підготовчого відділення, П.Калиниченко так писав про тих, кого довелося відсіяти: „Своїми знаннями вони зовсім не задовольняють вимогам технікуму, а за соціальним станом і громадською активністю ті, хто не задовольняють, є найбажанішим елементом”. Але чи не могло бути невиконання плану прийому 1925 р. умисним, своєрідним засобом тиску на місцеву владу, додатковим аргументом на користь відкриття підготовчого відділення?

Наприкінці 1925 р. окружно звернулося до педтехнікуму за роз'ясненням, чи можуть його випускники викладати математику в старших класах семирічки. Відповідь педтехнікуму дає можливість краще зрозуміти, кого саме в середині 20 -х років готував зінов'євський вуз. Читаємо: „Кожен студент, закінчивши педтехнікум, може викладати математику в будь-якому класі семирічної школи. Але технікум переважно зосереджує увагу на першому концентрі семирічки. Спеціальної методичної підготовки з окремих дисциплін студенти технікуму не мають”. Так що випускники педтехнікуму були фахівцями початкової освіти, але при потребі могли читати все в будь-яких класах семирічки, хоч і не мали „спеціальної методичної підготовки”.

З середини двадцятих років Наркоматом освіти України було запроваджено відсоткові соціальні норми прийому до педінститутів і технікумів. Ці норми для груп робітників і селян становили до 90 відсотків і вважалися мінімальними. Подібний протекціонізм дозволяв масово здобувати освіту вихідцям з найбідніших верств населення.

Наприкінці 20-х років Наркомат освіти України встановив 17 категорій тих, хто мав пільги при вступі до вузів. Пільговиками були діти колишніх червоних партизанів, орденоносців, загиблих під час

громадянської війни, працівників ДПУ та інших, аж до дітей літераторів, художників, різьбярів, наукових співробітників, сільських вчителів. Ватажки юних піонерів до педвузів взагалі приймалися без іспитів. Вище пролетарського походження та пільгової категорії була лише партійність, належність до лав комуністів і комсомольців.

Новий 1927 – 1928 навчальний рік педтехнікум розпочав у приміщенні колишньої жіночої громадської гімназії, у якому й сьогодні навчаються студенти психолого-педагогічного факультету та факультету історії та права Кіровоградського державного педагогічного університету.

1927 р. було проведено атестацію викладацького складу педтехнікуму. Відповідним наказом наркомату освіти 11 листопада 1927 р. В.Харцієву, першому серед викладачів, було присвоєно звання професора другої групи. Три викладачі в січні 1927 р. стали штатними лекторами першої групи. Це Д.Л. Пічахчі, С.П. Шевченко, П.П. Молоків-Журський. Штатними лекторами другої групи стали І.А. Винник, Д.П. Кучма, Г.П. Семенів. Ще дев'ять чоловік стали позаштатними лекторами першої та другої груп. Серед них Н.І. Ширмак, І.Г. Озерний, Х.Х. Масс, С.Д. Чернишенко та ін.

Ось відомості про одного з викладачів педтехнікуму:

В.І.Харцієв, 1866 р.н., народився в Катеринославі в сім'ї біглих кріпаків. Йому вдалося закінчити гімназію й Харківський університет. Він був останнім улюбленим учнем видатного вченого-мовознавця О. Потебні, найкращим знавцем його наукового доробку, редактором багатьох його праць, які завдяки В. Харцієву побачили світ уже після смерті вченого.

В. Харцієв викладав у ряді середніх навчальних закладів, у т.ч. і в Катеринославському комерційному училищі (там працював видатний український педагог-реформатор А. Синявський). Саме з цього училища його було запрошено 1908 р. до Єлисаветградського громадського комерційного училища, яке згодом очолив і директорував у ньому протягом десятиріччя. Тут проявилися його кращі якості педагога. То ж ще до революції В. Харцієва добре знали як у місті, так і в країні як визначного вченого-філолога й педагога-новатора.

Саме він чи не першим висловив думку ще 1920 р. про необхідність відновлення в Єлисаветграді педагогічного навчального закладу, саме він 1927 р. став його першим професором.

Д.Л. Пічахчі, 1872 р.н., син грецького купця, закінчив Маріупольську гімназію, потім 1897 р. фізико-математичний факультет Харківського університету.

З 1912 р. працював у Єлисаветградській чоловічій гімназії. Після 1917 р. викладав математику в агротехнікумі, робітфаці, вечірніх робітничих курсах, трудшколах, педтехнікумі. Окрвно характеризувався позитивно.

Д.П. Кучма народився в с. Аджамка біля Єлисаветграда 1887 р. в сім'ї селянина. У 1901 р. закінчив Ново-Празьке двокласне училище. У 1905 р. закінчив Херсонську земську чотирикласну фельдшерську школу й працював земським фельдшером у ряді сіл Олександрійського та Єлисаветградського повітів. У 1911 – 1914 рр. навчався у Феодосіївському вчительському інституті, який закінчив майже на відмінно й одержав звання вчителя вищого початкового училища. Викладав у Орехівському вищому початковому училищі Таврійської губернії. У 1915 р. його запросили на викладацьку роботу в інститут, який він закінчив рік тому. Після революції була адміністративно-освітняська робота в Криму та переїзд до Єлисаветграда 1923 р. У нашому місті викладав математику в профшколах, працював у педтехнікумі, був на адміністративно-освітній роботі. З 1 січня 1926 р. Д.П. Кучма – заступник старшого окрінспектора народної освіти та голова окружної методичної комісії, один з організаторів окружного краєзнавчого товариства 1927 р. Наукових праць не мав. Був всебічно обдарованою людиною. Написав про себе в одній з анкет: “Можу викладати гімнастику, співи та музику на струнних інструментах, керувати хором і струнним оркестром, практично та теоретично знайомий з сільським господарством”.

На зміну «старим спеціалістам» повинні були прийти нові молоді кадри з відповідним пролетарським походженням з новою освітою та ідеологією, навчені й виховані в нових радянських інститутах.

Один з таких нових діячів – О.М. Бель. У 1923 р. він – серед організаторів комітету пролетарських студентів вузів Єлисаветграда. Він – один з перших випускників педкурсів. Потім – навчання в Одеському інституті народного господарства, вступ до партії 1928 р. Коли на порядку денному постало питання про реорганізацію педтехнікуму в інститут, його 1930 р. окружком партії рекомендував на посаду заступника директора інституту та викладача економічних дисциплін.

Весною 1927 р. директор технікуму Г.П. Семенів підготував доповідну записку з питання про перетворення Зінов'євського педтехнікуму в педагогічний інститут. Необхідність подібної реорганізації зумовлювалася тим, що педінститути,

які перебували за межами Зінов'євської округи, не задовольняли попит краю на вчителів старших класів семирічної школи.

Аналізуючи навчально-матеріальну базу технікуму, Г.П. Семенів оцінив її як мінімальну, з якою можна проводити необхідну педагогічну працю. У бібліотеці нараховувалося понад 13 тис. книжок більше ніж п'яти тисяч назв. У фізкабінеті було 42 предмети з механіки, 9 – з теплоти, 11 – з акустики, 137 – з електрики, оптики та гальванізму. У хімлабораторії було 485 предметів; кабінеті органічної природи – 469; слюсарній та столярній майстерні – 193; картонажній майстерні – 15; студії малювання та креслення – 324 предмети. Проте багато приладів виготовлялося силами самих студентів та викладачів. Тому вартість обладнання ряду кабінетів була досить малою, оскільки вартість саморобних приладів включала лише вартість матеріалів, з яких вони були виготовлені. Сюди не входила вартість меблів. Вартість обладнання педагогічного, педологічного та соціального кабінетів не вказувалася, бо все їхнє обладнання було саморобним. За підрахунками директора, реорганізація технікуму в інститут потребувала збільшення бюджету закладу більше як у три рази. Г.П. Семенів не виключав можливості подібної реорганізації вже в наступному 1927 – 28 навч. році. Саме ця можлива реорганізація й спонукала місцеву владу нарешті звернути увагу на проблеми педтехнікуму з приміщенням та земельною ділянкою. Ще у квітні 1926 р. завідувач педкурсами П. Калиниченко та окрвно вкотре й безрезультатно зверталися з листами до окрвиконкому з проханням виділити педтехнікуму колишній маєток “Роздольне” для організації в ньому зразково – дослідного господарства, яке б стало “навчально-допоміжним закладом, що охопив би всі галузі інтенсивного сільського господарства”. Наполегливі багаторічні прохання про виділення ділянки землі для здійснення сільськогосподарського ухилу було задоволено лише в червні 1927 р., коли окрвиконком виділив педтехнікуму 4,5 десятин землі на березі Інгулу в районі Ново-Олексіївки (колишня дача Макєєва) для організації там агробіологічної лабораторії.

На початку 1929 р. Г.П. Семенів на посаді директора технікуму змінив новий партієць – Пиріженко. Проте портфель директора виявився для нього заважким. Навчальний рік технікум закінчував вже з новим директором – П.А. Гудзенком.

Таким чином, зінов'євський педтехнікум, маючи посередню навчально-матеріальну базу,

різноплановий склад викладачів, невеликий контингент студентів, у цілому виконував завдання, які перед ним ставилися: готував учителів, постачав кадри для партгоспактиву, допомагав здійснювати різні ідеологічні кампанії. Проте випускники технікуму мали недостатню підготовку для роботи в середніх та старших класах. А саме в таких вчителів була найбільша потреба в краї.

Початок 1929 р., культурної революції в СРСР, курс на впровадження загального початкового всеобучу, чистка старих кадрів викликали гостру потребу як у вчителях початкових класів, так і у вчителів-предметників для старших класів. Система педагогічної освіти країни потребувала реорганізації. Вона повинна була готувати значно більше вчителів. Не могла не зачепити ця реорганізація й Зінов'євський педтехнікум. „Тихе” життя закінчувалося.

ЗАСНУВАННЯ ТА ПЕРШІ РОСТКИ ФОРМУВАННЯ ФАКУЛЬТЕТУ (ЛІТО 1930 РОКУ – ЛИПЕНЬ 1941 РОКУ)

Академік В.К. Майборода в монографії „Вища педагогічна освіта в Україні: історія, досвід, уроки (1917 – 1985 рр.)” про цей період писав так: *“До початку 1930 р. в Україні діяла своя система педагогічної освіти (Інститут народної освіти, Вищі трирічні курси, технікуми)... У липні 1930 р. союзний уряд ухвалив постанову “Про реорганізацію вищих навчальних закладів, технікумів і робітничих факультетів”, а в серпні – “Про реорганізацію мережі і систем педагогічної освіти в Україні”. Ці документи передбачали такі типи навчальних закладів:*

- 1. Вищі педагогічні школи – педагогічні інститути.*
- 2. Середні педагогічні школи – педагогічні технікуми*
- 3. Короткотермінові педагогічні курси”.*

Основним навчальним закладом в Україні ставав інститут, базою для якого були робітфаки й підготовчі курси: термін навчання в педінститутах – від трьох до чотирьох років. В Україні почали діяти різні типи інститутів, які готували педагогічні кадри. РНК УСРР 11 серпня 1930 р. затвердив перелік інститутів і відділів. У списку, який наводить В.К. Майборода, фігурують 39 педвузів. Серед них за номером 28 значиться Зінов'євський інститут соціального виховання.

Із запровадженням єдиної системи вищої педагогічної освіти в межах колишнього СРСР у 1930 р. 11 педтехнікумів України із задовільною матеріальною базою було реорганізовано в інститути, серед них був і наш технікум.

С.К. Королюк, який протягом тривалого часу очолював Кіровоградський педінститут, у першому томі наукових записок цього вузу, видрукованих 1951 р., вмістив об'ємний нарис “До двадцятиріччя існування Кіровоградського педінституту ім. О.С. Пушкіна”. Він писав: **“У 1929 р. на базі технікуму в Кіровограді був організований інститут соціального виховання з трирічним навчанням...**

В інституті були такі відділи: 1) техніко-математичний, 2) агробіологічний, 3) історичний, 4) мови й літератури; причому студенти випускних курсів педтехнікуму були прийняті на другий курс інституту, а на перший були зараховані слухачі підготовчих курсів”.

Контингент студентів Зінов'євського інституту соціального виховання (1929 – 30 навч. рік) був таким: на першому курсі навчалось 124 студенти й на другому – 99, разом – 223. З них на техніко-математичному факультеті навчалось 57 студентів.

Навесні 1930 р. Зінов'євський педтехнікум очолив П.А. Гудзенко. Саме за його керівництва **педтехнікум офіційно 1 жовтня 1930 р. було реорганізовано в Зінов'євський інститут соціального виховання імені 13-ї роковини Жовтневої революції.**

Як зазначає С.К.Королюк, у вересні 1929 року при інституті працювало 5 кафедр: 1) **математики**; 2) біології; 3) історії; 4) української мови та літератури; 5) педагогіки, які об'єднували 25 викладачів.

У серпні 1930 р. адміністрація педагогічного закладу направила до Зінов'євського окружного виконкому Раддоповідну записку. У ній повідомлялося, що постановою колегії наркомату освіти на базі Зінов'євського педтехнікуму утворюється інститут народної освіти з відділами: техніко-математичним, агробіологічним, суспільствознавства з підвідділами: мовнолітературним та історико-економічним. Цільова установка вузу – підготовка вчителів старшого концентру семирічок та десятирічок. Як писалося в доповідній: *“Навчальні плани ІНО передбачають підготовку цих викладачів із фаховим технічним та агрономічним ухилами, щоб наблизити їх у практичній роботі до виконання завдань соціалістичного будівництва. Для цього вводяться в план фахові технічні чи агрономічні дисципліни ...*

а також запроваджується довготермінова практика на підприємствах та довготермінова педагогічна практика, відношення яких до теоретичного навчання – 2 до 3”.

У доповідній писалося, що при ІНО планується робітфак на 120 осіб, підготовчі курси на 90 місць за місцеві кошти. Крім того, потрібно було набрати у вересні 1930 р. на перший курс 120 чол. Другі та треті курси, які перейшли з педтехнікуму, мали працювати за перехідними планами.

Планувалося в 1930 – 31 навч. році довести кількість студентів вузу до 750 чол., у 1931 – 32 навч. році – до 1200 чол. з подальшим ростом контингенту. Далі в доповідній говорилося: *“Матеріальною базою для ІНО є сучасний педтехнікум із його приміщенням, науково-допоміжними установами, гуртожитками, інвентарем, обладнанням... Сучасне обладнання кімнат, лабораторій і різних навчально-допоміжних установ ні в якій мірі не задовольняє навіть потреб педтехнікуму. Для новоствореного ІНО необхідно обладнати нові кабінети й лабораторії та різні науково-допоміжні установи. Лише обладнання кабінетів ІНО для нормального розгортання навчання вимагає вкладання ... суми в 155 тис. крб. Сучасне приміщення гуртожитку, розраховане на 180 студентів, має частину підвальних кімнат, які є ґрунтом для захворювань. У цьому приміщенні (якщо виключити мінімум 3 кімнати підвальні, сирі, без світла, на 30 осіб) зможе розміститися не більше 150 студентів”.* Мова йде про гуртожиток, який знаходився по вул. К. Маркса й належав нашому вузові до початку 1990-х років. Зараз це – готель і ресторан „Каталунья”.

На підставі доповідної записки керівництво педагогічного закладу просило терміново виділити для ІНО додаткові приміщення на 600 студентів. Крім того, було підготовлено ряд проектів постанов окружному партії про зміцнення ІНО.

Реорганізація вузу викликала величезний дефіцит викладацьких кадрів. Основним джерелом його подолання були люди зі сторони: прислані, запрошені. 11 жовтня 1930 року бюро окружному КП/б/У прийняло резолюцію, у якій було сказано: *“Доручити дирекції інституту соціального виховання порушити питання через Наркомат освіти про негайне забезпечення професорським та лекторським складом усіх факультетів інституту, зокрема техніко-математичного факультету”.*

Оскільки інститут соціального виховання був утворений з педагогічного технікуму, то ясно,

що в перші роки матеріальна база не відповідала потребам організації навчального процесу на техніко-математичному відділі. Техніко-математичний відділ, а потім кафедра фізики й кафедра математики, що були пізніше створені, мали фізичний і математичний кабінети. Але устаткування цих кабінетів було дуже бідним. Фізичний кабінет був розміщений в одній кімнаті, друга кімната була призначена для проведення лабораторних робіт. Крім того, при кафедрі була створена майстерня (в одній невеликій кімнаті), у якій був один токарний верстат по металу й набір слюсарних інструментів. У майстерні працював майстер, спеціаліст по обробці дерева. Перед кафедрою фізики стояло завдання – створити декілька лабораторій для фізичного практикуму та розширити базу для лекційного експерименту, створити й устаткувати аудиторію для читання в ній лекцій з фізики, електротехніки, астрономії та інших дисциплін фізичного циклу.

Устаткування існуючого кабінету фізики було дуже бідним. У кабінеті було мало електровимірювальних приладів, майже відсутня енергетична база. Проблему складало встановлення електричного розподільного щита, відсутній був будь-який випрямляч змінного струму. Навіть достатньої кількості дротяних реостатів кафедра не мала.

Зусиллями всього колективу все ж за десяток довоєнних років вдалося створити дві лабораторії: механіко-теплову та електрико-оптичну і вже на кінець 30-х років програма з лабораторного практикуму виконувалась майже повністю. Майстерня розміщалась у двох кімнатах, але рівень забезпечення її устаткуванням був ще досить низьким.

Вартість устаткування кафедри фізики й математики (у довоєнних цінах) виражалася так: фізичний кабінет - 300 тис. крб., математичний кабінет - 30 тис. крб., дві фізичні лабораторії - 45 тис. крб., фотолaboratorія - 37 тис. крб., майстерня фізичних приладів - 56 тис. крб. Таким чином, вартість устаткування кафедр фізико-математичного факультету складала на 1 липня 1941 року біля 468 тис. крб. (у довоєнних масштабах цін).

1930 – 31 навчальний рік інститут розпочав з контингентом студентів 343. У липні 1931 р. був перший випуск; закінчило інститут 99 осіб (з них техніко-математичний відділ – 22 студенти). Це обумовлене тим, що студенти, які закінчили 3-й курс педагогічного технікуму, були переведені на 3-й (випускний) курс інституту соціального виховання. Випускники відділу мали право

викладати фізику, математику й креслення в старших класах. **У 1933 році техніко-математичний відділ дав останній випуск.** Відділ одночасно був адміністративною й науково-педагогічною структурною одиницею інституту, кафедр як науково-педагогічних підрозділів, інститут не мав. Керував відділом спочатку викладач математики Галій (який у 1932 році працював також директором інституту), а з 1931 року – П.Й.Вомачко **У 1933 році інститут соціального виховання було реорганізовано в педагогічний інститут і, як наслідок, техніко-математичний відділ був реорганізований у фізико-математичний факультет.** Деканом факультету до 23 червня 1941 року працював **Петро Йосипович Вомачко.** На факультеті

були створені дві кафедри: кафедра фізики, якою спочатку керував Вомачко П.Й., а з 1934-1935 навчального року до тимчасової окупації міста фашистськими загарбниками кафедрою керував П.Г.Холявенко; а також **кафедра математики,** якою керував у 1933-1936 роках В.П.Улановський, а з 1936 року й до початку війни М.М.Лепський. У стабільний склад кафедри фізики входили П.Й.Вомачко, О.І.Мінін, П.Ф.Романовський, П.Г. Холявенко, пізніше І.В.Сидоренко. У різні роки на кафедрі працювали Дейнега і Ячненко. Кафедра математики з 1933 року працювала в такому складі: професор В.П.Улановський – завідувач кафедрою й асистенти Белінський, Панасюк, Боднар'єв. Потім кафедру поповнили викладачі Лепський, Міневич, Мальований, Корсунський і Гольцман. Невеликий склад кафедри виконував всю роботу стаціонару та заочного відділення, проводив наукові конференції. У той час були надруковані статті Міневича, Боднар'єва та Лепського. Крім виконання навантаження 1000-1050 годин доводилось залишатися на умовах погодинної оплати на літню заочну сесію. Перед війною кафедра мала непоганий математичний кабінет, для заочників випускалися методичні посібники.

Оскільки на базі діючого педтехнікуму було утворено інститут, у Зінов'євську 1930 р. відкрили новий педагогічний технікум для підготовки педагогічних працівників з середньою спеціальною освітою.

Деякі викладачі старого технікуму перейшли в новий технікум, але більша їхня частина почала викладати в інституті. Були й ті, кого направили до нас після закінчення аспірантур та з інших міст України.

Проте, інформація про професорсько-викладацький склад нашого вузу 30-х років дуже обмежена.

У 1930 р. почався “рішучий наступ соціалізму на всьому фронті”. Будувалися нові заводи та міста. 25 липня 1930 р. була прийнята постанова ЦК ВКП/б/ “Про загальне обов'язкове початкове навчання”. „Загострення” класової боротьби в освіті прийняло в ті роки форму боротьби із “засміченістю соціального складу вчителів”.

Боротьба із “засміченістю соціального складу” велася і в нашому вузі. З роботи в першу чергу вичавлювалися викладачі, які мали

дореволюційну освіту та не пролетарське походження. У 1933 р. „ворогом” було оголошено й першого професора вузу В.І. Харцієва. Піддано гонінням та репресіям ряд інших викладачів.

У жовтні 1930 р. заарештували Дмитра Петровича Кучму, який деякий час викладав у педтехнікумі, пізніше керував методкомом округи. У лютому 1931 р. було заарештовано Петра Петровича Пелехова, який з 1926 р. викладав фізику в педтехнікумі та вечірньому інституті сільського машинобудування.

Не дивлячись на донос, деякі свідчення заарештованих колег, вимушені власні зізнання у шкідництві, П. Пелехова у вересні 1931 р. було звільнено, а справу проти нього припинено. Репресії тоді ще не набрали обертів, тому подібний результат не був чимось дивним.

У справі української контрреволюційної організації називалися прізвища викладачів інституту В. Харцієва, Молокова-Журського, І. Винника, М. Долинського, В. Кеслера та ін. Арешти одних продовжилися у 1932 – 1933 роках, інші виїхали з Зінов'євська. Чи дотяглися до них руки ДПУ, невідомо, хоча дехто з тих, хто виїхав, уцілів. За свідченнями викладача-ветерана фізмату О.І. Мініна 1958 р. один із активних учасників „організації” М. Гусак, який на початку 30-х років викладав у вузі педагогіку, у 50-х роках завідував кафедрою педагогіки в Черкаському педінституті, але багатьох від'їзд з міста не порятував...

Вомачко П.Й.

Нова хвиля арештів прокотилася у вузі на початку 1933 р. Ескалація терору розглядалася тоді як запобіжний захід проти будь-яких можливих протестних дій з приводу голодомору.

Цікаві спогади про цей період історії вузу залишив у 1969 р. випускник фізмату й колишній працівник нашого вузу О.М. Соловйов, який до 1962 р. завідував педпрактикою. У молодості він працював слюсарем у вагонному депо станції Знам'янка. Член КП/б/У з лютого 1929 р. За партійною мобілізацією в числі інших профтисячників його було направлено на навчання до педтехнікуму. Він згадував викладачів інституту соціального виховання: професора Харцієва, який викладав українську мову та літературу, професора Примака (викладав анатомію та фізіологію людини), професора Дешко (викладав педологію), професора Массе (викладав німецьку мову). Йому запам'яталися також викладач педагогіки Гусак, який організував музей педагогіки при педтехнікумі, викладачі хімії Гудзенко та Чистов, політекономії – Агронський, фізики – Вомачко і Пелехов, гігієни – Ширман, історії більшовизму – Бодіян, діалектичного матеріалізму – Федоренко, математики – Ячиновський, ленінізму – Волчанський, викладач історії – Непийвода.

До вузу приїздили керівники України, письменники та поети: Скрипник, Микитенко, Сосюра, Ле та інші. Студентський актив виїздив до Ленінграда. Проводилися тематичні вечори, зустрічі з ветеранами громадянської війни, німецькими комуністами, політінформації, концерти художньої самодіяльності. Стипендії розподіляв студентський актив. У першу чергу давали тим, хто в їх особливо потребував, робітникам, колгоспникам, біднякам.

До районів виїздили бригади старшокурсників та викладачів для організації робітфаків. Вони консультували учнів, співпрацювали з місцевими вчителями.

У святковому номері місцевої газети “Соціалістичний наступ” від 7 листопада 1932 р. було вміщено добірку про ряд навчальних закладів міста. Є в ній стаття й про педагогічний вуз. Допис Л. Гамуса, Пшеничного та Калинецького називався “Там, де була жіноча гімназія”. У ній зокрема писалося: *“Минали роки. Революційним вогнем спалено купецький бруд, а разом з ним назавжди зникли курсистки-гімназистки.*

1921 рік – тут державні педагогічні курси, 1924 рік – тут педагогічний технікум, 1930 рік –

гігант комуністичної педагогічно-технічної освіти – інститут соціального виховання, що носить почесну назву імені 13 роковин Жовтневої революції.

Пройдений шлях навчання педагогічними курсами, педтехнікумом та інститутом спочатку і до сьогодні уквітчаний зразками перемог, живими людьми: робітниками, селянами, кращими ударниками, які тут, здобувши знання, вже не один рік керують новими соціалістичними господарствами, будують нову пролетарську культуру. Кращі вихованці цього навчального закладу тепер в різних частинах Радянського Союзу з більшовицьким запалом працюють на користь пролетаріату... Інститут міцніє, росте, квітне розвитком пролетарської культури”.

Довоєнний період нашої історії продовжує залишатися мало вивченим. Основним джерелом інформації є історичний нарис С.К. Королюка. У фондах Державного архіву Кіровоградської області документи за цей період майже відсутні. То ж інформація є далеко не повною.

У 1933 році інститут соціального виховання реорганізовується в педагогічний інститут з такими факультетами: фізико-математичним і хіміко-біологічним. Того ж року на четвертий курс були зараховані випускники інституту соціального виховання 1932 і 1933 років. Як бачимо, педагогічний інститут з першого року існування розпочав навчання з чотирма курсами. У серпні 1933 р. на перші курси було набрано 4 групи на фізико-математичний факультет у кількості 120 студентів і 2 групи на хіміко-біологічний факультет – 60 студентів. Таким чином, прийнято на перші курси – 180 студентів.

У липні 1934 р. педінститут закінчило 27 осіб по хіміко-біологічному факультету і 29 осіб по фізико-математичному факультету. Частина студентів других курсів історичного факультету й факультету мови та літератури інституту соціального виховання в 1933 р. були переведені в інші педінститути, де були відповідні факультети; частина пішла на педагогічну роботу й закінчувала педінститут заочно.

У зв'язку з реорганізацією інституту соціального виховання були реорганізовані й кафедри. У 1933 – 34 році працювали такі кафедри: **кафедра математики, яка об'єднувала 7 викладачів; кафедра фізики, яка об'єднувала 6 викладачів; кафедра соціально-економічна – 5 викладачів; кафедра педагогіки – 3 викладачі; кафедра хімії – 3 викладачі; кафедра природнича – 4 викладачі; кафедра військово-фізкультурна – 4 викладачі.** Усього в інституті було 7 кафедр, які об'єднували

32 викладача. У цьому ж навчальному році обслуговували інститут 7 кабінетів та 5 лабораторій, де працювало 12 лаборантів. З організацією педінституту було утворено 7 кабінетів і 5 лабораторій: **(кабінети математики, фізики, ботаніки та зоології, педагогіки, хімії, соціально-економічний, військово-фізкультурний; лабораторії теплоти, електрики й радіо, методики фізики, хімічна та зоології).**

У липні 1934 р. відбувся перший випуск педагогічного інституту. **У 1933 році в педінституті відкрився вечірній відділ з фізико-математичним факультетом**, на перший курс якого було набрано 2 групи, де навчалося 43 студенти, а також **заочний відділ з такими факультетами: фізико-математичним, хіміко-біологічним, мовно-літературним.**

У 1935 році на базі Кіровського педінституту (у 1921 році місто Єлисаветград перейменовано в місто Зінов'євськ, у 1934 р. – у місто Кірово, у 1939 р. – Кіровоград) **утворився вчительський інститут з дворічним терміном навчання, який 1 вересня 1935 року розпочав свою роботу, маючи два факультети: фізико-математичний і природничо-географічний.** На перший курс фізико-математичного факультету було прийнято 150 студентів (5 груп) і на природничо-географічний факультет – 60 студентів (2 групи), а всього 210 осіб. Крім того, при вчительському інституті продовжували навчання другі, треті й четверті курси педагогічного інституту.

Таким чином, до війни фізмат був провідним факультетом нашого вузу. У 1936 – 37 навчальному році з 309 студентів педінституту 209 навчалося на фізматі, з 309 студентів вчительського інституту на фізматі навчалося 193. Утворення нових факультетів і значне збільшення контингенту студентів викликало збільшення кількості викладачів, яких у 1935 – 36 навчальному році було вже 54. У липні 1936 року закінчили Кіровський педінститут 56 осіб, з них 29 математиків і 27 хіміків та біологів.

У липні 1937 року закінчили фізико-математичний факультет 103 і хіміко-біологічний факультет педінституту 48 осіб. Крім того, у липні 1937 р. достроково були випущені студенти, що закінчили три курси педінституту – 106 з фізико-математичного факультету і 52 – з хіміко-біологічного факультету. Частина студентів, що закінчили треті курси, була переведена на четверті курси в Черкаський і Херсонський педінститути, а частина була направлена на педагогічну роботу. У липні

1937 р. відбувся також перший випуск вчительського інституту, який закінчили 143 особи по фізико-математичному факультету і 56 – по природничо-географічному факультету. У вересні 1937 року при вчительському інституті було організовано третій факультет – мови та літератури з двома відділами: російським і українським. Таким чином, у 1937 – 1938 навчальному році в вчительському інституті працювало три факультети: фізико-математичний, природничо-географічний і факультет мови та літератури (філологічний).

У липні 1939 року закінчили вчительський інститут 308 осіб, з них: 137 математиків, 56 природників та географів, 58 мовників російського відділу і 57 мовників українського відділу.

З 1 вересня 1939 р. поряд з вчительським інститутом знову організовується педагогічний інститут з такими факультетами: фізико-математичним, географічним, мови та літератури з російським та українським відділами.

Після возз'єднання західних областей з радянською Україною в грудні 1939 року 312 студентів другого випускного курсу вчительського інституту були достроково випущені й направлені туди на педагогічну роботу, у т.ч. : 141 математик, 56 природників та географів, 58 – з відділу російської мови та літератури, 57 – з відділу української мови та літератури. Доля більшості з цих 312 юнаків та дівчат, з огляду на ситуацію, яка склалася перед війною в західних землях України, була трагічною й до сьогодні маловідомою. Усі достроково випущені студенти були переведені на випускні курси заочного відділу вчительського інституту. Отже, в 1940 році випуску вчительського інституту не було.

Уже під час Великої Вітчизняної війни, у липні 1941 року вчительський інститут встигли закінчити 219 випускників, з яких 109 – математиків, 54 – природників і географів, 29 – з відділу російської мови та літератури, 27 чоловік – з відділу української мови та літератури.

Вихованці Кіровоградського педагогічного та вчительського інститутів працювали до початку Великої Вітчизняної війни на педагогічних та адміністративних посадах у майже всіх областях України. Частина з них були на партійній та комсомольській роботі.

У 1931 році в інституті соціального виховання було організовано вечірній відділ для навчання студентів без відриву від виробництва. На перший курс цього відділу було прийнято на фізико-математичний факультет 25 осіб. У 1933 році, в зв'язку

з реорганізацією інституту соціального виховання в педагогічний, реорганізовується і вечірній відділ інституту. Вечірній відділ обслуговували викладачі стаціонарного відділу. У липні 1935 року закінчили фізико-математичний факультет вечірнього відділу педінституту 18 випускників, які переважно були призначені на педагогічну роботу в школи міста. Отже, вечірній відділ педагогічного інституту мав лише один випуск.

У вересні 1938 року було прийнято на перші курси вечірнього відділу вчительського інституту: на географічний факультет – 18 студентів, природничий – 20 студентів, фізико-математичний – 22 студенти. Цей набір протягом двох років навчався в інституті й закінчив його в липні 1940 року. На ті самі факультети був набір студентів на перші курси в серпні 1940 р. На географічний факультет було прийнято 20 осіб, на природничий – 17 і на фізико-математичний – 22 особи. У зв'язку з Великою Вітчизняною війною, після курсових іспитів вечірній відділ Кіровоградського вчительського інституту в червні 1941 року припинив свою діяльність.

Заочний відділ Кіровоградського педагогічного інституту був організований у 1933 р. з такими ж факультетами, як і на стаціонарі. До 1933 р. підготовка вчительських кадрів через систему заочної освіти в Україні здійснювалася безпосередньо Центральним інститутом заочної освіти, який містився в Харкові, а на периферії були опорні консультаційні пункти, які забезпечувалися в централізованому порядку всією навчально-методичною літературою й підручниками. У 1933 р. на факультетах заочного відділу (фізико-математичному, хіміко-біологічному та мовно-літературному) навчалося лише 172 студенти. Проте контингент заочників щорічно зростав і в 1941 р. вже навчалось 927 чоловік, а всього з початку існування заочного відділу й до Великої Вітчизняної війни заочною освітою в Кіровоградському педагогічному та вчительському інститутах було охоплено 1586 учителів. За цей же час закінчили навчання й одержали дипломи 659 чоловік.

У 1937 р. закінчив робітфак і три курси фізико-математичного факультету інституту **Іван Гурович Ткаченко**. Повний курс інституту він закінчив із відзнакою лише 1947 року. Після третього курсу

Ткаченко І.Г.

він почав учителювати в Богданівській СШ. Під час окупації він серед підпільників. У 1944 р. став директором Богданівської СШ, яку очолював 35 років. З часом він захистив дисертацію, став кандидатом

педагогічних наук, Героєм Соціалістичної праці. Іван Гурович – один з найвидатніших теоретиків і практиків трудового виховання в СРСР, ініціатор створення учнівських виробничих бригад (1957), автор багатьох книг і сотень публікацій. Він виховав майбутнього Міністра освіти і науки незалежної України С. Ніколаєнка. Про роки навчання в нашому інституті пізніше він писав у спогадах так: „Мої роки навчання в Кіровоградському педінституті (фізико-математичний факультет) залишили незабутні враження на все наступне трудове життя як учителя

сільської школи. І не тільки тому, що це були роки юності, роки мрій, шукань, усвідомленого вибору своєї майбутньої професії, а тому, що збагачувався інтелектуально, морально. Якщо студентські дні проходили в напруженому навчанні та громадсько-корисній роботі (адже ми навчалися за п'ятиденкою: чотири дні заняття, а п'ятий – праця з благоустрою міста і в підшефних колгоспах), то студентські ночі були віддані до світанку читанню художньої літератури. Ми влаштовували вечори класичної поезії. Були в нас свої поети (Іван Ненадович, Олександр Бондаренко), свої Валерії Борзови (Іван Лісовенко, Андрій Нетудихата, Іван Гідулянов, Федір Ведута), обдаровані музиканти (Павло Федоров і Юхим Шабаров), громадські активісти (Симон Котляров, Василь Дикий, Казимир Сабанський). І разом з нами, студентською молоддю, завжди викладачі-наставники, яких ми щиро любили й поважали за їхню безкорисливу допомогу, гуманізм, особистий приклад у великих і малих справах. На все моє життя духовним батьком залишиться ректор інституту Сидір Карпович Королюк. Викладачі готували нас до здійснення благородної місії народного вчителя. І коли мені вперше довелося в 1962 році тримати в руках грамоту Заслуженого вчителя України, а пізніше, в 1971 році Грамоту Героя Соціалістичної Праці, я із вдячністю згадував своїх учителів-наставників, які дали мені путівку в учительське життя й подарували радість педагогічної праці. Згадувати все – написати книгу. Ми, старше покоління вихованців інституту, написали тільки

її перші сторінки. А новому поколінню студентів – продовжувати писати цю книгу, створюючи історію життя великої армії вчителів.”

У нарисі С. Королюка 1951 р. не згадано жодного прізвища викладачів, які працювали у вузі. Мабуть, це не випадково. Адже сталінський репресивний апарат з особливою невблаганністю в першу чергу знищував інтелігенцію. То ж багато з тих, хто працював до або в часи С. Королюка були репресовані. Інші не були гарантовані від цього в майбутньому. Називати прізвища тих, кого поглинув страшний молох, прийнято не було, називати інших було небезпечно. Тому ми мало знаємо про професорсько-викладацький склад фізмату й нашого вузу тих часів, про керівників підрозділів, кращих науковців.

Відомо, що до війни в інституті деякий час працював професор Улановський, кандидат біологічних наук М.Т. Савчук, пізніше професор, член-кореспондент АН УРСР; викладач Є.Г. Федоренко, пізніше професор, доктор філософських наук, інші. Проте, навіть послідовність директорів нашого вузу має свої “білі плями”.

Фізмат й інститут пережили жах 1937 р. Ветеран Кіровоградського педагогічного інституту П.Г. Халявенко згадував, що доходило навіть до того, що дехто брав на себе зобов'язання – викрити три, п'ять і більше ворогів. Почалася нова хвиля арештів. Через репресії в інституті залишилося лише близько півдесятки викладачів, які мали вчені звання й наукові ступені.

У березні 1936 р. в інститут прийшов **Сидір Карпович Королюк**. Він став першим директором, який очолював вуз протягом тривалого часу – аж до 1957 р. Таким чином, директорами інституту в 30-х роках, за останніми даними, були: П.А. Гудзенко (1930 – 31 рр.), Галій (1931 – 33 рр.), Д.С. Захаров (1933 – 35 рр.), Дуплій (1935 – 36 рр.), С.К. Королюк (1936 – 57 рр.). Не виключено, що цей ряд не є повним.

У 1941 році закінчив перший курс факультету Віктор Іванович Кондратюк. Тільки пізнав смак наукового пошуку, та війна покликала його в далеку дорогу захищати Вітчизну. Пізніше В.І. Кондратюк став доктором медичних наук, професором, завідував кафедрою нейрохірургії Донецького медичного інституту.

З 1930 р. в інституті діяло оборонне товариство, завданням якого була підготовка студентської

молоді до служби в лавах Червоної Армії. Фізмат традиційно був факультетом, де хлопців навчалось найбільше. Саме вони складали основу гуртків товариства, які готували стрільців, кулеметників, льотчиків, планеристів, парашутистів, радистів та інших потрібних армії та флоту фахівців. Наймасовішим був стрілецький гурток. Стріляти з рушниць навчали не лише хлопців, але й дівчат. Стати ворошиловським стрільцем було престижно, а збірна команда стрільців інституту часто була першою на міських змаганнях.

Перед війною в парку імені Леніна (нині Ковалівському) було збудовано парашутну вишку. Фізматівці охоче з неї стрибали.

Такими були довоєнні сторінки нашої історії. Звитяжна праця на межі людських можливостей, ентузіазм,

віра у світле майбутнє, а поруч тупе компартійне чиновництво, обивательська підлість, важкий репресивний апарат...

22 червня 1941 р. почалася Велика Вітчизняна війна. З перших її днів приміщення інституту було переобладнано під радянський, а потім німецький шпиталь. На боротьбу з загарбниками піднявся весь народ. У цій боротьбі брали участь і ті, хто вчив і вчився в Кіровоградському педінституті, і ті, хто прийде в цей вуз після війни. Участь цих людей у Великій Вітчизняній війні – теж одна з “білих плям” історії. Час покриває минуле ковдрою забуття, а багато фіксуючих матеріалів або ж не написано, або ж втрачено.

Студенти й випускники факультету, його співробітники Гольцман Б.Я., Корсунський Н.Я., Мінін О.І., Романовський П.Ф., Холявенко П.Г. та інші стали на захист Вітчизни від фашистських загарбників. У перші місяці війни загинули смертю хоробрих викладач кафедри математики, комуніст **Гольцман Бенціан Якович** і викладач кафедри фізики, старший лейтенант 374 артполку **Романовський Павло Феоктистович**. У 1942 році закінчив війну старший викладач кафедри фізики, командир взводу артилерійського полку Південно-Західного фронту **Мінін Олександр Іванович**, після чого до 1943 року працював на заводах оборонної промисловості. Нагороджений Олександр Іванович медалями «За доблесну працю у Великій Вітчизняній війні», «За перемогу над Німеччиною». Старший викладач математичної кафедри капітан **Корсунський Абрам Наумович** закінчив війну в 1945 році. Його бойові

Королюк С.К.

заслуги відзначені орденом Червоної Зірки, двома орденами Вітчизняної війни II ступеня, та рядом медалей. У цьому ж році закінчив війну й капітан **Холявенко Прокіп Григорович**, нагороджений орденом Вітчизняної війни II ступеня, орденом Червоної Зірки та медалями «За оборону Сталінграда», «За перемогу над Німеччиною».

Частина співробітників і випускників факультету залишилась на тимчасово окупованій території, але не скорились ворогові. Лаборант кафедри фізики, секретар комсомольської організації інституту **Дикий Василь Олексійович** став активним учасником партизанського руху на Кіровоградщині. Не судилось йому дожити до Перемоги – у травні 1943 року німецькі фашисти стратили його. Така ж доля спіткала й випускницю фізико-математичного факультету **Бурянову О.З.**, учительку Кіровоградської школи №5. Олена Захарівна була зв'язківцем і агітатором партизанського загону. Активну участь вона брала у звільненні військовополонених, друкувала й розповсюджувала листівки, переховувала та відправляла в партизанський загін зброю, роздобувала паспорти, перепустки, медикаменти. Гітлерівці вистежили й заарештували мужню патріотку. Незважаючи на страшні тортури, вона нікого не видала, сміливо зустріла смерть.

Холявенко П.Г..

Був учасником підпільного партизанського руху й випускник факультету **І.Г.Ткаченко**. Партизанська діяльність Івана Гуровича відзначена орденом Червоної Зірки, Партизанською медаллю.

У боях із жорстоким ворогом загинув заступник директора інституту **Олексій Микитович Коцюба**, помічник директора інституту **Михайло Мойсейович Карнаух**, викладачі **Петро Федорович Непом'ящий**, **Іларіон Іванович Крейтор**, **Федот Панасович Сивовна**, секретар партбюро інституту **Сергій Миколайович Остапенко**. Мужньо боровся в складі Кіровоградської підпільно-диверсійної організації колишній студент нашого факультету **Петро Іванович Лахман**. У перший день війни на далекій західній заставі героїчно загинув випускник фізмату

лейтенант **Антон Антонович Богун**.

Учасниками бойових дій були викладачі та співробітники вузу **І.Т.Артеменко**, **Ф.К.Белявін**, **А.П.Бойчук**, **П.П.Бугайов**, **Л.М.Бренер**, **В.І.Вибрик**, **О.І.Гриденко**, **С.І.Гузинов**, **Б.Л.Дратвер**, **І.В.Єгоров**, **В.К.Живицький**, **А.А.Левенко**, **Ф.П.Нестеренко**, **С.П.Олексієнко**, **А.Я.Розенберг**, **П.А.Рябий**, **Д.Ю.Стельмухов**, **З.В.Торговець**, **І.Й.Терент'єв**, **П.Г.Халявенко**, **О.Т.Хромочкін**, **В.М.Чикін**, **В.К.Чернецький**, **Г.А.Шейко** та багато інших.

РОКИ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА СТАНОВЛЕННЯ ФАКУЛЬТЕТУ (СІЧЕНЬ 1944 РОКУ – 1957 РІК)

Після звільнення міста Кіровограда від німецько-фашистських загарбників педагогічний інститут відновив свою роботу в січні 1944 року. Перед дирекцією інституту постало складне питання про відродження педагогічної освіти в краї після німецької окупації. У січні директором інституту було призначено **Сидора Карповича Королюка**, який очолював вуз з 1936 року.

Німецько-фашистські загарбники розграбували й зруйнували матеріальну базу факультету. Була знищена вся енергетична база, зіпсована або знищена переважна більшість фізичних приладів, установок, апаратів, аудиторних та лабораторних меблів. Усього інституту було заподіяно матеріальних збитків на суму 6 млн. крб. Опалення майже не працювало, студенти на лекціях сиділи у верхньому одязі, у головних

уборах; чорнило замерзало в чорнильницях; на стінах виступав лід. В аудиторіях не вистачало столів, стільців, часто сидіння споруджувалось з цегли. У вечірній час приміщення часто залишалися без світла. Великою проблемою було дістати звичайну крейду. Усе потрібно було розпочинати з початку. Великим гальмом у роботі була нестача кваліфікованих кадрів, відсутність спеціальної літератури, періодичних видань.

Усі зусилля невеликого колективу викладачів, обслуговуючого персоналу, студентів були спрямовані на створення нормальних житлових, побутових і навчальних умов. Найскладніше було відновити матеріальну базу факультету. Справа, звичайно, в тому, що в країні все виробництво було поставлено на військовий лад і лабораторного устаткування майже не виготовлялось. Колективом

було здійснено ряд заходів з підготовки до першого післявоєнного навчального року. Потрібно було підготувати й відремонтувати приміщення, відшукати та відремонтувати обладнання, наочність.

Не дивлячись на великі організаційні та фінансові труднощі, **інститут розпочав заняття 25 березня 1944 року** із студентами других курсів учительського й педагогічного інститутів, третіми курсами педагогічного інституту й підготовчими курсами до інституту.

Зразу ж було відновлено фізико-математичний факультет, що готував учителів фізики й математики, учителів математики й фізики для середньої школи, а також учителів математики й фізики для неповної середньої (7-річної) школи. Відновили роботу обидві кафедри: кафедра фізики й кафедра математики.

Деканами факультету в тяжкий післявоєнний період були завідувач кафедрою математики А.М.Щепетев (з 1945 по 1946 рік), старший викладач кафедри математики А.Н.Корсунський (з 1946 по 1951 рік), старший викладач кафедри фізики П.Г.Холявенко (з 1951 по 1962 рік).

У перші роки після війни на **кафедрі фізики** працювали П.Г.Холявенко, О.І.Мінін, І.І.Сидоренко. Потім були прийняті на роботу Я.Б.Дейчман і Г.О.Дубовов. З 1945 до 1952 року кафедрою фізики керував П.Г.Холявенко, з 1952 до 1955 року – старший викладач кафедри фізики О.І.Мінін, а з 1955 до 1957 року – кандидат фізико-математичних наук П.Я. Головка.

Першим завідуючим кафедрою математики в післявоєнний період був призначений Й.П.Боднар'єв. Це відбулось 1 лютого 1944 року. А вже 1 березня виконуючим обов'язки завідуючого кафедрою став А.М.Щепетев. У 1944 році кафедру поповнили Лепський М.М., кандидат фізико-математичних наук Лівшиць, які протягом 1944-1945 навчального року захистили дисертації: Лівшиць – докторську, а Лепський – кандидатську. У 1945 році викладачем кафедри була призначена Шабловська В.М., у цьому ж році повернувся на кафедру після демобілізації Корсунський А.Н. Довгий час (1946-1951 роки) **Корсунський Абрам Наумович** працював деканом фізико-математичного факультету, а потім (1951-1954 роки) – помічником директора інституту

з наукової частини. З 1954 року Абрам Наумович займався викладацькою роботою й працював аж до виходу на пенсію у 1967 році. Абрам Наумович приділяв велику увагу питанням якісного викладання фізико-математичних наук, брав активну участь у поновленні факультету в післявоєнні роки.

У 1946 році завідуючим кафедрою математики був призначений М.М.Лепський. З кожним роком кафедра зростала, поповнювалась новими молодими перспективними викладачами. У 1950-1951 навчальному році, після призначення В.І.Коби завідувачем, кафедра математики працювала в такому складі: В.І.Коба – завідувач кафедри, М.М.Лепський, М.Ф.Лембертський, Л.К.Юрченко, А.Н.Корсунський, Н.Я.Прайсман.

На той час кафедра була укомплектована викладачами досить високої кваліфікації, які повністю забезпечували навчальний процес на факультеті. Про це писав у своєму звіті голова ДЕК 1949 року, доцент Соломотон: «Викладання математичних дисциплін на фізико-математичному факультеті вчительського та педагогічного інститутів поставлено на достатньо високому науковому рівні». Але не всі викладачі довго затримувались на кафедрі. У 1957 році розрахувався В.І.Коба, пішли з кафедри М.Ф.Лембертський і Л.К.Юрченко, передчасно в 1961 році помер М.М.Лепський. І тільки довгий час на кафедрі були незмінними Корсунський А.Н. та Прайсман Н.Я.

На перше серпня 1944 р. в інституті було 332 студенти і 240 слухачів на підготовчих курсах. Наприкінці березня 1944 р. поновлено роботу заочного відділу в складі таких факультетів: мовно-літературного з російським і українським відділами та фізико-математичного – педагогічного інституту; мовно-літературного з російським і українським відділами, фізико-математичного та природничо-географічного – учительського інституту.

На фізико-математичному факультеті педінституту на стаціонарі тоді навчалось 25 студентів і вчительського інституту – 42 студенти.

Навчання першого семестру інститут закінчив першого серпня 1944 р., а іспити першого семестру були проведені з 1 по 20 серпня 1944 року.

Одним з важливих заходів у підготовці до нового навчального року було комплектування

Корсунський А.Н.

інституту вступниками й професорсько-викладацьким персоналом. Для популяризації нового набору інститут ще в квітні 1944 р. оголосив у газетах і по радіо про набір студентів, організував підготовчі курси. Унаслідок цього інститут на 15 серпня мав понад 400 заяв з оформленими документами бажаючих вступити на перші курси. Крім того, на підготовчих курсах було підготовлено 210 курсантів. Отже, з курсантами загальна кількість бажаючих вступити на перший курс на 15 серпня становила понад 600, а на 1 вересня заяв було вже 706. План набору тоді становив 360 осіб. Тобто, конкурс був майже 2 особи на місце. Тож, інститут мав можливість відібрати краще підготовлених.

Разом з молодим поповненням на фізико-математичному факультеті педагогічного інституту станом на 1 вересня 1944 р. уже навчалось 58 студентів й вчительського інституту – 109 студентів.

Належному проведенню навчально-виховного процесу в післявоєнний період заважала відсутність навчально-матеріальної бази (лабораторій, кабінетів), а також відсутність кваліфікованих працівників. Тому в той час студенти не працювали у фізичних лабораторіях протягом семестру, а лише в кінці семестру виконували фізичний практикум, причому робили це «бригадним способом» (через відсутність достатньої кількості приладів). Відсутність кваліфікованих кадрів приводила до того, що викладачі були «універсалами», тобто читали самі різноманітні курси. А в повоєнні роки курс теоретичної фізики на факультеті читався запрошеними викладачами, що приїздили з міст Полтави та Одеси. Усе це, звичайно, не могло не відбитись на якості навчальної роботи.

Але вже у 1956 - 1957 навчальному році студенти, що працювали у фізичних лабораторіях, виконували лабораторні роботи парами по дві особи. Слід відзначити, що серед периферійних педагогічних вузів України в нашому інституті одними з перших перейшли на індивідуальне виконання лабораторних робіт з дисциплін фізичного циклу.

На початку другого семестру 1944 – 1945 навчального року Наркомат освіти направив на роботу до інституту ряд викладачів, що дещо зняло напругу з кадровим забезпеченням навчального процесу. Уже на кінець навчального року в інституті працювали: один доктор математичних наук; чотири

доценти й кандидати наук; два старших викладачі, допущені до захисту кандидатських дисертацій; викладачі й асистенти; 16 осіб обслуговуючого персоналу.

Лепський М.М.

Кращими викладачами в інституті на той час вважалися: Й.П.Боднар'єв – старший викладач кафедри математики; М.М.Лепський – кандидат фізико-математичних наук; М.С.Ліфшиць – доктор математичних наук; А.М.Щепет'єв – керівник кафедри математики; О.І.Мінін – старший викладач кафедри фізики та деякі інші.

Досвідчений методист Й.П. Боднар'єв працював у галузі методики викладання алгебри. Ще в довоєнні роки його статті з цих питань друкувалися в журналі «Математика в школі».

Марко Мойсейович Лепський

народився 1910 р. у м. Сміла в сім'ї робітника. Трудову діяльність починав столяром у рідному місті. У 1929 – 33 рр. навчався на математичному факультеті Одеського фізико-хіміко-математичного інституту, у 1933 – 1936 роках – в аспірантурі Одеського університету. М.М. Лепський добре володів українською, російською, німецькою та французькою мовами. Ще студентом 1931 р. почав викладати в Одеському індустріальному інституті. З 1936 р. працював у Кіровоградському педвузі, завідував кафедрою математики. У червні 1945 р. він захистив дисертацію й став кандидатом фізико-математичних наук.

М.М. Лепський вів цікаві дослідження в галузі астрономії (зокрема, відомі його розрахунки смуг сонячних затемнень), проективної та нарисної геометрії, номографії, а також методики викладання математики. У 1945-1961 роках М.М. Лепський надрукував більше 50 наукових робіт. Серед них – книги для вчителів «Номографія в школі» («Радянська школа», 1956), «Номограммы для решения треугольников» (Учпедгиз, 1961), посібник для педагогічних інститутів «Нарисна геометрія». Статті М.М. Лепського друкувалися в доповідях АН УРСР, різних наукових і популярних журналах.

Особливо цінними є дослідження М.М. Лепського в галузі геометричних наближень, початок яким був покладений у його кандидатській дисертації. Розроблені М.М. Лепським дослідження збіжності геометричних наближень мають не тільки теоретичне, а й практичне значення для розвитку точного машинобудування.

М.М. Лепський був талановитим математиком, мав багато публікацій з теорії функцій. Але несподівана смерть у віці 51 рік зашкодила йому в повному обсязі реалізувати свій талант.

Протягом 1944 – 45 навчального року захистив докторську дисертацію **Михайло Самуїлович Ліфшиць**. Він народився 4 липня 1917 року в Умані, закінчив Одеський університет в 1938 р., став у 1945 р. доктором фізико-математичних наук, а у 1947 році – професором (1947). До 1966 р. ним було опубліковано 32 праці в провідних наукових журналах та працях ВНЗ та матеріалах конгресів та конференцій.

На кінець навчального року значно поповнився колектив, хоча перед війною професорсько-викладацького складу було 62 особи, а після війни – лише 55. Завдання колективу інституту полягало в тому, щоб якомога швидше ліквідувати хиби, викликані війною, добитися нормальних умов роботи, забезпечити потрібну якість навчання й виховання студентів. Заняття в 1944 – 1945 навчальному році проходили за розкладом, який складався для кожного факультету окремо. Навчальний план в основному був виконаний, за виключенням лише деяких навчальних курсів через відсутність, відпустки або хвороби викладачів. Деякі курси було перенесено на інші семестри через брак викладачів. Система навчальної роботи була лекційною. Прочитаний навчальний матеріал студенти проробляли за наявними підручниками та конспектами. Наголос робився на самостійній роботі студентів.

Для надання допомоги західним областям України на початку першого семестру 1944 – 1945 навчального року було переведено з перших курсів педінституту до Львівського педінституту 45 студентів та з перших курсів учительського інституту до Рівенського і Кременецького учительських інститутів – 40 студентів.

Таким чином, незважаючи на важкі умови праці в інституті, недостатню кількість викладачів, незадовільний стан навчально-матеріальної бази, малу кількість літератури й наочних посібників, 1944 – 1945 навчальний рік інститут закінчив нормально – були майже повністю виконані навчальні плани й програми з усіх дисциплін.

У значно кращих умовах розпочав інститут 1945 – 1946 навчальний рік. За попередній рік своєї роботи інститут поліпшив навчально-матеріальну

базу, поповнився професорсько-викладацьким складом за рахунок демобілізованих із лав Червоної Армії викладачів інституту. Збільшився також контингент студентів.

Кількість абітурієнтів на 1946 – 1947 навчальний рік ще значно збільшилася. За рахунок демобілізованих воїнів інститут отримав велику кількість молоді, яка прийшла здобувати вищу освіту. У цей період особливою увагою серед таких абітурієнтів користувався заочний відділ, оскільки багато хто прагнув навчатися без відриву від виробництва.

У 1946 році 214 випускників закінчили вчительський інститут (з них фізико-математичний факультет – 64) та 51 випускник – педагогічний інститут (з них фізико-математичний факультет – 14). Це був перший повоєнний випуск педагогічного інституту.

Контингент студентів у 1946 – 1947 навчальному році значно збільшився, збільшилася також кількість викладачів. На 1 вересня 1946 року в педагогічному інституті налічувалося 571 студент та в учительському інституті – 308 студентів, а разом в обох вузах – 874 студенти, з яких у 1947 році закінчили педагогічний інститут 110 осіб (фізико-математичний факультет – 14) та вчительський інститут – 173 особи (фізико-математичний факультет – 30).

Контингент студентів у наступні навчальні роки (1947 – 48 та 1948 – 49) стабілізувався. Студентів в обох інститутах на 1 вересня 1947 року було – 878, а на 1 вересня 1948 року – 822 (випуски по фізико-математичному факультету були в межах 30 осіб педагогічного інституту та в межах 45 осіб учительського інституту).

У травні 1949 році педінституту з нагоди 150-річчя від дня народження поета постановою Ради Міністрів УРСР було присвоєно ім'я О.С. Пушкіна. Цією ж постановою ім'я О.С. Пушкіна було присвоєно Харківському державному російському драматичному театру та двом школам у Києві та Одесі.

На рубежі 50-х років інститут за кількістю студентів та викладачів стаціонару поступався довоєнному рівню. Проте, майже в півтора рази почав готувати більше заочників. У 1950 р. їх було 1274 особи, що становило 137,4 % у порівнянні з 1941 р.

Уже в 1950 році можна було говорити, що матеріальна база факультету перевищила довоєнний рівень. На цей час факультет мав такі кабінети та лабораторії: кабінет математики, кабінет методики викладання фізики, механіко-теплову лабораторію,

електрично-оптичну лабораторію, кабінет лекційного демонстрування, майстерню фізичних приладів, лабораторію електрорадіотехніки.

Усі ці кабінети й лабораторії забезпечували нормальне виконання майже всіх демонстрацій і майже всіх лабораторних робіт, що вимагалися програмою. Але слід мати на увазі, що весь післявоєнний період характерний був надзвичайно високими темпами технічного прогресу, інтенсивним розвитком науки, особливо наук, що базуються на досягненнях фізики й математики. Фізика напівпровідників, електроніка, фізика твердого тіла, фізика атомного ядра, фізика елементарних часток зайняли положення лідерів сучасної науки. Тому весь час у післявоєнний період змінювалися та розширювалися програми з фізичних дисциплін, а це приводило до необхідності систематичного поновлення матеріальної бази кафедр факультету. Над цими завданнями весь час працювали кафедри.

За підрахунками С.К. Королюка, за 5 повоєнних років здобули вищу освіту в Кіровоградському учительському та педагогічному інститутах 1567 учителів, а за період з 1929 до 1949 р. вуз закінчили 4374 чол.

Викладацький склад формувався в основному за рахунок тих, кого направляло на роботу до вузу міністерство, або запрошував інститут з інших міст. Серед викладацького складу була досить висока плінність кадрів. Репресивний тиск «вичавлював» до Кіровограда іноді досить відомих вчених. Так, 1948 р. подав заяву та документи на заміщення посади завідуючого кафедрою математики нашого вузу, відомий професор МГУ Айзек Ізрайлович Зарецький, проте до Кіровограда він так і не дійшов.

Пожвавленню наукової роботи на факультеті сприяв вихід **Наукових записок інституту**. У п'ятдесятих роках вийшло 10 томів цього видання, з яких у 6 томах (1, 2, 3, 4, 7, 10) були вміщені статті викладачів кафедри математики. Відзначимо надруковані в Наукових записках статті А.Н. Корсунського, присвячені викладанню в школі загальних питань розвитку поняття про число й теми «Комплексні числа» (3, 4 томи), статтю М.М. Лепського і Н.Я. Прайсмана «Дослідження позиційних задач на побудову» (том 5), статті Н.Я. Прайсмана з теорії наближених обчислень (том 7, 10). У наукових записках були надруковані статті В.І. Коби, який з 1950 по 1956 роки працював завідуючим кафедрою математики. Учень відомого українського вченого-математика професора О.С. Смогоржевського, кандидат фізико-

математичних наук В.І. Коба досить плідно працював у галузі неевклідової геометрії (геометричні побудови в площині Лобачевського, гіперболічна геометрія трикутника, застосування неевклідової геометрії в теорії функцій комплексної змінної).

Очевидно, що в той період досить активно проводилася як серед студентів, так і серед викладачів політико-виховна робота на факультеті, причому форми цієї роботи були досить різноманітними. Перш за все вимагався високий ідейно-теоретичний рівень усіх видів занять, зокрема викладання природничих дисциплін, бо ці дисципліни відіграють величезну роль у формуванні матеріалістичного світогляду студентів. Виховання національної гордості, патріотизму було важливою складовою частиною ідейно-політичної роботи серед студентів. У звіті про роботу інституту за 1948-1949 навчальний рік відзначається, що колектив кафедри фізики з ініціативи її завідувача П.Г.Холявенка вніс зміни в діючі програми з фізики (1947 рік), у яких припинувалась роль вітчизняної науки й запроваджувалось схилення перед західною наукою. Так, у цих програмах стверджувалося, що електричну лампу винайшов Т. Едісон, а не П.М. Яблочков і О.М. Ладигін, що закон збереження маси встановив Лауварьє, а не М.В. Ломоносов, літак вперше винайшли брати Райт, а не О.Ф. Можайський, навіть винайдення радіо приписувалось Марконі, а не О.С. Попову.

За факультетом з 1950 року закріплена іменна стипендія – стипендія імені Й.В.Сталіна, яку пізніше було перейменовано на стипендію імені В.І.Леніна. Ця стипендія на кожний семестр навчального року призначалася стипендіальною комісією факультету, оголошувалася наказом ректора й затверджувалася Міністерством народної освіти УРСР. У п'ятдесятих роках іменна стипендія виплачувалася в розмірі 78 крб., потім 100 крб., а з 1987 року – 130 крб. Вона призначалася студентам, що навчалися лише на «відмінно», вели активну наукову-дослідну й громадську роботу. До 1990 року таку стипендію в різний час отримували 23 студенти фізико-математичного факультету: Дундученко Л., Ковальов І., Шостак І., Гарбузенко В., Мотова В., Набока О., Орлик С., Євладенко В., Кашпировський П., Ткачук І., Єлисаветська Р., Володимиренко В., Смірнова Т., Репенько В., Токарь Н., Терещенко О., Шмаков В., Сапальова В., Баранова В., Тимошевська Т., Починок Р., Рябець С., Єременко Ю. З 1992 року за факультетом закріплена іменна стипендія імені Тамма.

Але не дивлячись на певні здобутки, слід констатувати, що слабка матеріальна база уповільнювала розвиток інституту. Вуз розміщався в приміщенні колишньої гімназії, у якій колись навчалося біля шестисот учениць, мав дуже обмежені площі гуртожитків. Вузівські викладацькі квартири були в старих будинках і мали лише часткові зручності; виділило місто ці

квартири вузу ще до війни та у важкому 1944 році. Вуз не мав жодного приміщення, збудованого за радянської влади.

У 1955 р. був проведений останній випуск учителів за дворічним терміном навчання в рамках учительського інституту, і вуз повністю перейшов на підготовку кадрів з вищою освітою за навчальними планами педагогічного інституту.

РОКИ ЗРОСТАННЯ ТА РОЗБУДОВИ ФАКУЛЬТЕТУ (ВЕРЕСЕНЬ 1957 РОКУ – СЬОГОДЕННЯ)

У вересні 1957 р. розпочалася нова ера в розвитку нашого вузу – директором інституту став колишній завідувач відділом шкіл ЦК КПУ, заступник Міністра освіти УРСР **Федір Гнатович Овчаренко**. Завдяки його старим зв'язкам було вирішене питання про будівництво нових гуртожитків. У 1960 р. побудований перший з них на 400 місць на проспекті Комуністичному. Там мало вирости ціле студентське містечко з чотирьох гуртожитків. Проте на майданчику, виділеному інституту, місто почало будувати житлові будинки. Тож там ще встигли збудувати лише один гуртожиток. Будівництво гуртожитків означало розширення контингенту студентів, збільшення числа викладачів, будівництво нового корпусу. Інститут на очах зростав, розширювався, міцнів.

Ф.Г. Овчаренко постійно тримав у полі зору житлове питання, яке на той час було досить гострим. Старі інститутські квартири, одержані 1944 р., були відремонтовані й повернуті місту. Натомість викладачі та співробітники вузу почали одержувати нове поліпшене житло. Гуртожиток на вулиці К. Маркса відремонтували й переобладнали під сімейний гуртожиток для молодих викладачів. Гуртожиток на розі вулиці Тімірязєва та провулку Декабристів у спішному порядку переобладнали під квартири для викладачів. Поспіх був викликаний тим, що місто мало намір забрати цей будинок під свої контори.

Ф.Г. Овчаренко запрошував на роботу до Кіровограда висококваліфікованих викладачів з гарантією надання їм житла. За його клопотанням та наполяганням вузу було виділено біля 100 квартир. Одні приходили й швидко від'їжджали в інші, кращі краї. Відлякувала екологія, провінційність. Інші

затримувалися, пускали коріння. Щоб не втрачати квартири з виїздом викладачів, видавали на перших порах приїжджим ордери на відомчі квартири, впливали на „літунів” силою парткому. Серед тих, кого запросив В.Г. Овчаренко, були знані та шановані науковці В.К. Чернецький, Г.М. Оліфер та інші.

Основні показники, які характеризують роботу вузу, зростали й кількісно та якісно. Якщо 1954 р. в інституті було 83 викладача, то у 1964 р. їх було вже 176. Відповідно зріс і контингент студентів. За вказаний період кількість кандидатів наук зросла з 20 до 34. Звичайно, подібне зростання захищених науковців, як на сьогодні, можна вважати замалим. Але ж у 1960 – 61 навчальному році по всіх педвузах України було захищено лише 5 докторських та 31 кандидатська дисертації. Як згадував Ф.Г. Овчаренко: „Я мріяв створити

в інституті хоча б одну наукову школу загальноукраїнського значення, проте тоді це нам не вдалося”. Якщо перед війною та на початку 50-х років у вузі навчалося біля тисячі студентів, то в середині 60-х в нових гуртожитках на проспекті Комуністичному вже було стільки місць, скільки колись було студентів.

Декілька років велися дебати з місцевою владою про нову площадку для ще двох гуртожитків. Місто виділяло землю на околиці Кіровограда в районі Черемушок. Ф.Г. Овчаренко категорично заперечував. Гуртожитки, вважав він, повинні бути розташовані максимально

близько до інституту. Коли було виділено місце на вулиці Полтавській, Федір Гнатович добився у Києві дозволу будувати їх за найновішим на той час університетським проектом. А коли біля

Овчаренко Ф.Г.

інституту знесли невеликий завод, що випускав м'ясорубки, Ф.Г. Овчаренко домігся, щоб територію колишнього заводу закріпили за інститутом. Уже після нього на цьому майданчику виріс навчальний корпус № 5 нашого інституту.

Ф.Г. Овчаренко до нестями любив будівництво, весь час або будувався, або проводив підготовчу роботу, часто бував на об'єктах, що будуються. Одного разу, на будівництві нового корпусу фізмату, послизнувшись, вибив руку, іншого – на комуністичному суботнику викорчовуючи старе сухе дерево, зламав ногу. Тоді була реальною загроза ампутації... Проте особисто собі Ф.Г. Овчаренко ні палаців не вибудував, ні маєстностей не нажив. Просто служив справі, у яку колись раз і назавжди повірив...

У 1959 – 60 навчальному році інститут почав працювати за новими навчальними планами. Ці плани повніше відбивали загально-педагогічні та методичні завдання підготовки вчителів, більше часу відводили на педагогічну практику (у межах 25 відсотків навчального часу), передбачали факультативне вивчення окремих предметів (автосправи, фотосправи тощо). Студенти фізмату вивчали автосправу та здавали екзамени в ДАІ на права водія.

Збільшувався час на політехнічну компоненту, виробничу практику, що проводилася на заводах, у колгоспах і радгоспах. Під час виробничої практики студентам фізико-математичного факультету присвоювали кваліфікаційні розряди робітників за однією-двома спеціальностями.

Для поліпшення політехнічної й практичної підготовки майбутніх вчителів було передбачено ряд нових курсів. Майбутні вчителі фізики, крім автосправи, вивчали ще електротехніку та радіотехніку, працювали в інститутських майстернях по дереву та металу.

У зв'язку з введенням у 1957 році нової спеціальності «Фізика та загально-технічні дисципліни» з п'ятирічним терміном навчання, **у 1961 році на факультеті було відкрита кафедра загально-технічних дисциплін.** Ця кафедра об'єднувала дисципліни технічного напрямку, які готували вчителів фізики за додатковою спеціальністю – праця в шкільних навчальних майстернях. Нова кафедра забезпечувала викладання таких дисциплін: електрорадіотехніка, основи машинознавства, машинознавство з автотракторним практикумом, технічна механіка, технологія металів і матеріалів з практикумом у навчальних майстернях, навчальне кіно, методика

праці в шкільних навчальних майстернях, виробнича практика. Керували цією кафедрою доцент М.К. Іпатов, а згодом доцент Д.М. Лужковський.

З відкриттям нової спеціальності «Фізика та загально-технічні дисципліни» виникла невідкладна потреба в організації сучасної майстерні й деяких кабінетів та лабораторій. Велику допомогу в цій роботі надали факультету ректорат та особисто ректор інституту Ф.Г. Овчаренко. Ректорат виділив значні суми для придбання верстатів і іншого обладнання, виділив додаткові приміщення, добився виконання замовлень кафедри на постачання необхідної апаратури. У 1961 році після створення нової кафедри – кафедри загально-технічних дисциплін – для майстерні й лабораторій кафедри було придбане устаткування й прилади на суму понад 21 тисяча карбованців (у новому масштабі цін).

Ректорат виділив під майстерні й лабораторії кафедри додаткові приміщення. Досить відзначити, що виробнича площа майстерень збільшилась більше як у 5 разів. Коли в 1950 році майстерня мала один токарний та один свердлильний верстати, то уже в 1961 році вона була устаткована токарними верстатами по металу й дереву, фугувальними та рейсмусними верстатами по дереву, стругальним верстатом, мала кілька свердлильних верстатів, кілька фрезерних і т.п. Але поряд з усіма позитивними моментами, створені майстерні мали один суттєвий недолік, на який у той час мало хто звертав увагу – вони були розміщені в підвальних і напівпідвальних приміщеннях головного корпусу.

Нововведена спеціальність і створена кафедра проіснували недовго: спочатку була змінена спеціальність, а в 1967 році була закрита кафедра. І тільки майстерні працювали до 1988 року. Але в 1988 році столярна майстерня й майстерня металообробних верстатів були закриті як такі, що не відповідають санітарно-технічним нормам. У 1989 році розпочалося будівництво нового приміщення для навчальних майстерень факультету.

У 1957 році був введений широкий профіль на математичному відділі – математика й креслення. Це спонукало створити кабінет креслення й методики викладання креслення. Ректорат виділив для цієї мети велике світле приміщення й необхідні кошти. Велика кількість моделей і приладів були виготовлені майстернями факультету. Кабінет креслення був створений і забезпечив високий рівень підготовки учителів креслення.

Про постійну турботу ректорату про матеріальну базу факультету свідчать дані

про кошти, які виділялися на придбання нових приладів, установок, апаратів. Так, тільки за період з 1963 до 1968 року для придбання нового устаткування ректорат виділив факультету кошти на суму понад 33,2 тис.крб.

У 1954 р. було здійснено набір на I курс спеціальності «Фізика» у кількості 75 осіб (гр. А, Б, В) та «Математика» – 100 осіб (гр. Г, Д, Е, Ж) з 4-річним терміном навчання, але на III курсі (у 1957 році) всі студенти були переведені на 5-ти річний термін навчання, й була розпочата підготовка вчителів за двома спеціальностями – гр. А, Б, В – «Фізика та математика»; гр. Г, Д, Е, Ж – «Математика та фізика». З цього періоду факультет працює за 5-ти річним терміном навчання студентів. У зв'язку з цим у 1958 р. випуску не було – перший випуск з 5-ти річним терміном підготовки був у 1959 р. Саме цей випуск був найбільш зірковим для факультету – доктором педагогічних наук став його випускник С.Г.Мельничук, а його однокурсники Ю.І.Волков та В.П.Петренко захистили докторські дисертації з математики.

Досягнення наукових вершин випускниками фізико-математичного факультету 1950 – 1960-х років пояснюється не лише гарним відбором і якістю студентського контингенту, але й високим професіоналізмом і відданістю своїй справі та покликанню викладацького складу. Багато з них були випускниками московського та інших провідних університетів, учнями найславетніших учених країни.

У кінці 60-х років фізико-математичний факультет вже готував учителів за трьома спеціальностями: «Фізика» (4 роки навчання), «Фізика і математика» (5 років навчання), «Математика» (4 роки навчання). У цей час посилюється робота зі школами. З цією метою проведено семінари для вчителів області з викладання факультативних курсів з математики. Діяли заочні курси з математики для випускників середніх шкіл Кіровоградщини. У 1968-1969 роках на факультеті працювали обласні курси підвищення кваліфікації. Діяло 13 лабораторій і кабінетів.

У підготовці кваліфікованих учителів важливе місце посідала педагогічна практика. На III курсі вона тривала 6 тижнів, протягом яких студенти працювали в 6-8 класах: помічниками класних керівників у Кіровограді. На IV курсі протягом 10 тижнів проводилися заняття у 9-10 класах переважно в школах області. Добре організовано було громадську роботу на факультеті. Улітку студенти брали участь у відборі здібних абітурієнтів.

Було створено громадський деканат фізмату в складі 8 студентів. Студенти провели велику роботу з упорядкування скверів і парків міста, у збиранні врожаю сільськогосподарських культур у колгоспах і радгоспах області. У 1965 р. на роботу в села вони виїжджали влітку. А з наступного року основний обсяг роботи здійснювали у вересні-жовтні, переважно на збиранні кукурудзи.

На початку 60-х років конкурси до вузу були досить великими, по 3 – 7 чоловік на одне місце. Пільгами при вступі користувалися випускники сільських шкіл, сироти, демобілізовані воїни в перший рік після служби, виробничники. Була можливість відібрати кращих. Але питали з них жорстко. Стипендія була досить вагомою: 28 крб. – звичайна і 35 крб. – підвищена. Крім того було ще 4 іменних стипендій по 100 крб. Вимогливість і матеріальне стимулювання навчання сприяли тому, що біля половини студентів (45,5 %) стаціонару і 13,9 % заочників навчалися без трійок. Успішність студентів становила 95,1 % на стаціонарі та 79,8 % – на заочному відділі.

Хто не міг вчитися так, як вимагали, змушений був залишати інститут. У 1961 – 65 роках відсів студентів на стаціонарі склав 256 осіб, з них 40 чоловік було відрховано через неуспішність. Основна маса відрхованих припадала на перші курси. На заочному відділенні відсів складав 317 осіб, з них через неуспішність було відрховано 213 осіб. Ветеран заочного відділу Л.В. Левочко згадувала: «Набирали по 50 чоловік, а до державних екзаменів ледве доходило по 20. Досить часто на одному курсі навчалися по два роки».

Згідно наказу Міністра вищої і середньої спеціальної освіти УРСР за №303 від 30.10.1961 року була створена Рада факультету, яка відігравала й відіграє до сьогоднішнього дня важливу роль в координації й контролі за навчально-виховною роботою. Щороку рада факультету створювала курсові методичні комісії, які регламентували роботу студентів як в інституті, так і поза ним (планували консультації, колоквіуми, контрольні роботи, регламентували обсяг домашніх завдань з усіх дисциплін і т.п.). У сімдесяті роки організацією самостійної роботи та контролем за її проведенням більш предметно почали займатися студентські громадські організації – комсомольське та профспілкове бюро, а також студентський деканат, створений цими організаціями. Одночасно з покращенням організації роботи кафедр, підвищенням теоретичного рівня викладання всіх дисциплін, викладачі різко підвищили вимоги до знань

студентів. Крім того, слід відзначити зростання обсягу навантаження студентів у цей період розвитку факультету (введення нових курсів, розширення програм).

Лабораторні роботи з фізики студенти виконували вже за спеціальним графіком, причому графік передбачав спеціальні «вікна», під час яких студенти повинні були складати керівникові занять теоретичний матеріал з лабораторних робіт наперед, а також захищати виконані лабораторні роботи. У цьому випадку вся робота студента регламентувалася більш строго, скорочувався час на виконання роботи, крім того економився час викладача. Одночасно, підвищилася роль лаборанта, бо він став повноправним учасником навчального процесу. У цьому випадку лаборант перевіряв складання студентами електричних кіл, консультував студентів з питань виконання робіт, контролював їх роботу. Це, звичайно, вимагало високої кваліфікації лаборантів (ще в ті часи зародилася традиція приймати на посади лаборантів студентів, які закінчили факультет у числі кращих).

Важливим елементом навчальної роботи стало виконання студентами курсових робіт з курсу загальної фізики або з математики та курсових робіт з курсів методики викладання фізики або методики викладання математики. Істотно змінилися курсові роботи з методики викладання – розширилась їх тематика, підвищився рівень їх виконання. Тематика робіт пов'язувалася з питаннями факультативних курсів. Більшість робіт пов'язана з виготовленням приладів з фізики, астрономії, з актуальних питань методики викладання математики.

24 червня 1967 року газета «Радянський студент» в статті «Фізики захищають дипломні роботи» писала: «15 червня цього року **вперше в нашому інституті замість державного екзамену відбувся захист дипломних робіт** студентами-фізиками 4 курсу. В. Бондарев, В. Буряк, А. Маган, М. Михайлов, Т. Ольховська, О. Шульга після дворічної напруженої праці подали до захисту змістовні, добре оформлені роботи». Про захист студентами фізико-математичного факультету робіт з методики викладання фізики, виконаних під керівництвом доцента І.В.Попова, писала також газета «Кіровоградська правда» (№154 від 4 липня 1967 року). А вже через два роки дипломні роботи захищали випускники математичної спеціальності (студент-випускник 1969 року О.Вороний був одним з перших, хто захищав дипломну роботу з математики).

Колектив вузу, громадські організації пред'являли досить високі моральні вимоги до поведінки студентів. Дівчат, що палили цигарки, біля інституту та гуртожитків видно не було зовсім. А на окремих, хто підкурював, самі ж студенти показували пальцями. Затримка студента міліцією в нетверезому стані чи за дрібне бешкетування були сигналом до виключення його з вузу.

У зв'язку з переходом до обов'язкової середньої освіти потреба у висококваліфікованих вчителів зростала значно швидше, ніж нарощувалися темпи їхньої підготовки.

Усі випускники вузу не просто забезпечувалися роботою, а повинні були три роки відпрацювати за направленнями в сільських школах. Молоді вчителі на селі забезпечувалися житлом, комунальними послугами, своєчасною зарплатою.

Міністерство питало з ректорів вузів за кожного, хто не прибував до місця призначення. З метою максимального доїзду випускників до сільських шкіл Ф.Г. Овчаренко через обком комсомолу ініціював вручення дипломів молодим спеціалістам безпосередньо на місці роботи через рік після випуску. Це було не зовсім законно, але доїжджати до місця призначення почали майже всі. Крім декого з тих, хто виходив заміж або одружувався.

Після здачі літньої сесії для більшості студентів починався літній трудовий семестр. З 1965 року почали створюватися студентські будівельні загони, які брали участь у спорудженні шкіл, лікарень, дитячих садків, громадських приміщень. Вони працювали півтора-два місяці на різних об'єктах народного господарства. Одні загони працювали в області, інші відправлялися далеко за її межі. Брили участь студенти вузу в цілинній епопеї, працювали на новобудовах у Сибіру. Заробіток у таких будівельних загонах залежав від організації-замовника, договору, фронту виконаних робіт, інтенсивності та тривалості праці. Іноді вдавалося заробити за літо до 400 – 600 крб., іноді – просто відпочити. Щоб краще підготуватися до літнього «третього трудового семестру» для студентів організовували вечірні курси оволодіння будівельними спеціальностями. Крім того, після другого курсу в студентів починалося «піонерське літо». Вони повинні були відпрацювати одну зміну вожатими в піонерському таборі. А восени студентів чекала «картопля». Ф.Г. Овчаренко вимагав від місцевих органів влади, які брали студентів на роботу до колгоспів, щоб був забезпечений належний рівень техніки безпеки при перевезеннях

студентів, щоб їм були створенні належні побутові умови, щоб їх добре годували, щоб був фронт робіт. Студенти повинні були в колгоспі, де працювали, дати концерт художньої самодіяльності. Заробіток у колгоспі був мінімальним. Після відрахувань за харчування до виплати залишалися досить символічні суми. Тому масового ентузіазму на сільськогосподарських роботах не було. Встановлювалася норма, яку потрібно було виконати. Викладачі, які їздили в колгосп із студентами, слідували за якістю виконання цієї норми.

Під час третього трудового семестру іноді траплялися відмови студентів виходити на роботу з різних причин. Такі події швидко набували розголосу й політичного забарвлення. Ними займалися партійні й комсомольські органи – райкоми, обком. В одному з таких студентських «страйків», як згадував Ф.Г. Овчаренко, брав участь і студент Євген Марчук, у майбутньому Прем'єр-міністр України. Проте студентів тоді не стали карати. Просто після втручання ректора й вивчення причин невиходу на роботу поліпшили харчування студентів.

Крім культурно-масової роботи, яка проводилася в академічних групах, в інституті існував ряд творчих колективів. Активну участь у роботі цих колективів брали студенти фізико-математичного факультету. Великою популярністю користувалася народна самодіяльна хорова капела. У її програмі були пісні російських, українських, радянських та зарубіжних композиторів, твори класичної музики. Усіх першокурсників в обов'язковому порядку прослуховували. Одні проспівавши в капелі декілька місяців-рік, залишали її, інші, хто зумів поєднувати навчання в інституті та спів, залишалися в ній до випуску.

Гордістю інституту був самодіяльний народний ансамбль танцю «Юність», яким керував заслужений працівник культури УРСР В.С. Босий. Колектив був знаний не лише в області. Він чарував своїм мистецтвом глядачів республік колишнього Радянського Союзу та зарубіжжя.

Більше 40 років радує глядачів студентський театр інституту «Резонанс». Протягом багатьох років очолював цей самобутній колектив, якому свого часу було присвоєно звання народного, випускник вузу В.Д. Дейнекін. Великою популярністю користувалися також вокально-інструментальні ансамблі, хор, духовий та естрадний оркестри.

Серед гуртків чільне місце належало також гурткам оборонного спрямування. Студенти фізмату, як і до війни, навчалися в аероклубі,

стрибали з парашутом (у деякого з фізматівців було до 20 стрибків), стріляли. Серед кращих льотчиків аероклубу на початку 1950-х років була студентка фізмату Є.Г. Кирилова.

У витоків радіо-спортивного гуртка з 1956 р. був лаборант, а пізніше, викладач фізмату М.А. Раскевич. З 1957 р. в інституті запрацювали короткохвильові радіостанції. Вони прийняли сигнали першого супутника Землі, встановлювали зв'язок із радіолюбителями багатьох країн світу. Активну участь у роботі радіостанції брали студенти О. Науменко, О. Тарасенко, В. Патинко, С. Салтан, В. Діденко, В. Гарькавий, В. Дехтяренко, П. Сірик, Л. Миронова, Є. Козлітіна та багато інших.

На початку 1958 р. студенти фізмату В. Патинко, Т. Соколова, О. Науменко та інші в складі збірної команди області зайняли перше місце на Всесоюзних змаганнях радіо-телефоністів.

А в січні 1959 р. фізматівець Віктор Патинко встановив рекорд Радянського Союзу за числом радіолюбительських спостережень. За шість годин роботи на радіостанції він зафіксував 260 зв'язків і став майстром спорту СРСР.

У січні 1970 р. група операторів у складі фізматівців А. Константинова, І. Носенка, П. Сірика зайняла перше місце на обласних змаганнях.

Радіолюбителі фізмату виготовляли також радіокеровані моделі, радіостанції, які працювали в ультракороткому діапазоні хвиль, проводили дослідження з наддалим прийомом телесигналу. Запрацювали на факультеті також автомобільні й мотоциклетні гуртки.

У 1960-1970-х роках на високому рівні проводилося військово-патріотичне виховання студентської молоді. Перед студентами фізмату виступали Герої Радянського Союзу О. Ходюкова, Ф. Котляр, В. Верхованцев, Д. Осатюк, Б. Лев, колишні партизани О. Єгоров, М. Скірда, О. Оленюк, легендарний розвідник Є. Березняк („майор Вихор”), учасники визволення Кіровограда, генерали та офіцери. Проводилися походи місцями бойової слави. В актовій залі інституту працювала кіноустановка, і студентам демонстрували художні й документальні фільми про героїв війни.

За роки хрущовської відлиги ректор Ф.Г. Овчаренко значно поліпшив навчально-матеріальну базу нашого інституту, доклав зусиль до зміцнення професорсько-викладацького складу, розширення контингенту студентів. Інститут почав перетворюватися в один з кращих педагогічних

вищих навчальних закладів України. Крім того, у цей період були закладені великі потенційні можливості для подальшого зростання вузу.

Опишемо більш детально, які події відбувалися на факультеті протягом 1957-2009 років. Для цього розкриємо розвиток кожного структурного підрозділу факультету – його кафедр – лише так ми зможемо

продемонструвати наочно взаємний вплив кафедри фізики та кафедри математики в період шістдесятих років, лише так буде зрозумілою мотивація трансформації математичних та фізичних кафедр факультету, лише таким способом буде гідним та ефективним показ величності особистостей – ВЧИТЕЛІВ ФІЗМАТУ.

КАФЕДРА МАТЕМАТИКИ (1957 – 1978 РОКИ)

У 1957 році – після того, як розрахувався В.І.Коба – завідувачем кафедри математики був призначений Г.Ф.Якунін. На кафедрі відбулися кардинальні зміни її складу (пішли з кафедри Лембертський і Юрченко, передчасно, у 1961 році, помер Лепський), незмінними на кафедрі залишалися А.Н.Корсунський та Н.Я.Прайсман.

Прайсман Наум Якович навчався в Одеському державному університеті (1943-1947 роки), після закінчення якого отримав спеціальність «Математика». З 1947 року проживав та працював у Кіровограді – спочатку рік у середній школі №11, де викладав математику, а з 1948 року й до останніх днів свого життя – у педагогічному інституті: викладачем, старшим викладачем, доцентом, завідувачем кафедри елементарної математики. За 39 років роботи на математичних кафедрах Прайсман Н.Я. вів курси елементарної математики, основ геометрії, теоретичної арифметики, теорії ймовірності, дещо пізніше – математичного аналізу, геометрії, методики викладання математики. У 1964 році Наум Якович захистив кандидатську дисертацію з методики викладання математики «Основи теорії наближених обчислень методом підрахунку цифр і методика їх викладання в середній школі». Найбільш важливі результати своїх наукових досліджень Наум Якович виклав у книзі «Наближені обчислення в шкільному курсі фізики». Багато часу він відводив пропаганді математичних знань, роботі з дітьми; керував семінаром з математики для вчителів міста, був членом бюро фізико-

математичної секції обласного відділу товариства «Знання», був деканом заочної фізико-математичної школи. Помер Прайсман Н.Я. в квітні 1987 року, прийшовши на роботу в інститут.

Прайсман Н.Я.

Оліфер Г.М.

У 1959 році на кафедру математики прийшов **Григорій Максимович Оліфер**. У цьому ж році він і був призначений її завідувачем. Григорій Максимович народився 1903 р. в м. Любич на Чернігівщині в багатодітній сім'ї дніпровського моряка. У 10 років сам почав працювати на Дніпрі. У 1919 – 1920 рр. служив у Дніпровській флотилії. У зимовий час учився. Йому вдалося закінчити у 1925 році Чернігівський інститут народної освіти та аспірантуру при НДІ математики та механіки Московського університету. Потім була викладацька (викладачем математики на робфаці в м. Павловськ; з 1932 року працював у вузах міст Орджонікідзе, П'ятигорська, Кременчука; після війни продовжив роботу в П'ятигорську та Краснодарі) та наукова робота (почав друкуватися ще 1926 р.), захист дисертації. Його запросили на викладацьку роботу до Сум, проте там не вирішувалося питання з квартирою. Ректор Ф.Г. Овчаренко «перехопив» Г.М. Оліфера, надав йому житло. У 1956 році Г.М. Оліфер захистив дисертацію, а в 1958 – отримав звання доцента.

Лекції Григорія Максимовича Оліфера добре пам'ятають студенти. Він бездоганно знав свій предмет і був чудовим лектором. Був вимогливим, проте доброзичливим до кращих студентів. Серед

фізматівців 60-х він був живою легендою. Г.М.Оліфер був кавалером ордена Леніна – найпочеснішого ордену нашої країни на той час. Розповідали, що він добре знав Н.К. Крупську й навіть листувався з нею. Згадує Г. Оліфера у своїх спогадах і Л. Левочко. Г. Оліфер читав тоді студентам-заочникам п'ятого курсу фізмату „Основи геометрії”. Студенти вважали, що скласти Г. Оліферу екзамен – це майже закінчити інститут. Одна кіровоградська вчителька-заочниця здавала його 8 разів, але без результату. І Оліфер почав викликати в неї такий переляк, що вона забувала, дивлячись на нього, й те, що знала. Коли вона прийшла забирати документи з інституту, працівники заочного відділу виписали їй направлення на складання цього екзамену до Черкас (тоді це практикувалося). Там вона здала геометрію на «добре». Довелося працівникам заочного відділу займатися з цією вчителькою «психотерапією» й на державному екзамені. Адже там Г. Оліфер був членом комісії. Але ж склала й викладала математику в школі аж до самої пенсії.

З 1975 року Григорій Максимович вийшов на пенсію, хоча в 1976-1978 роках тимчасово працював на посаді доцента.

У період 1960-1965 років у підпорядкування кафедри в додаток до кабінету математики на факультеті було створено нові кабінети креслення, математичного моделювання, а також кабінет методики викладання математики.

Окремі викладачі кафедри математики вели наукові дослідження як у галузі математики так і з методики викладання математики. Досвідчений методист Боднар'єв Й.П. працював у галузі методики викладання алгебри. Різноманітними були інтереси першого кандидата фізико-математичних наук Лепського М.М. Він вів цікаві дослідження в галузі астрономії, проективної геометрії і нарисної геометрії, монографії, викладання математики. Особливо цінними є його дослідження в галузі геометричних наближень. Корсунський А.Н. присвячував свої роботи викладанню в школі загальних питань розвитку поняття числа й темі «комплексні числа». Прайсман Н.Я. займався теорією наближених обчислень та дослідженням позиційних задач на побудову. Кандидат фізико-математичних

наук **Коба В.І.** досить плідно працював у галузі неевклідової геометрії, багато уваги приділяв викладанню математики в школі. Уже працюючи в Києві, В.І. Коба пише в співавторстві з доцентом Кіровоградського педінституту О.О. Хмурою книгу «Позакласна робота з математики в школі» («Радянська школа», 1968). У 60-х роках на двох кафедрах математики, які були утворені в 1965 році, наукові дослідження в різних галузях математики й методики її викладання вели кандидати фізико-математичних наук С.М. Чашечніков і В.І. Показєєв, кандидати педагогічних наук Г.М. Оліфер, Н.Я. Прайсман, О.О. Хмура, А.В. Дейнега, старші викладачі А.Н. Корсунський, Т.Й. Мельничук, Ю.П. Пігар'єв, І.П. Ганжела, Н.Д. Волкова, В.І. Чередніченко та інші.

С.М. Чашечніков, який працював в інституті з 1963 до 1978 року, вів наукові дослідження в галузі диференціальної геометрії. Ним надруковано ряд робіт у республіканських і союзних наукових виданнях з питань геометрії n -мірних поверхонь в афінному просторі. Багато уваги приділив С.М. Чашечніков питанням викладання геометрії в школі за новою програмою.

В.І.Показєєв працював в інституті з 1966 до 1969 року. Його наукові дослідження пов'язані з теорією автоморфних функцій. За час роботи в інституті В.І. Показєєв написав ряд робіт в цій галузі, почав працювати над докторською дисертацією.

Доцент Г.М. Оліфер вів наукові дослідження в галузі методики геометричних побудов і теорії існування цілочисельних трикутників. Статті з цих питань друкувались ним в журналі «Математика в школі» та інших виданнях.

Прайсман Н.Я. багато років працював у галузі теорії й методики викладання наближених обчислень, основи якої були закладені відомим радянським методистом В.М. Брадїсом. Методика викладання наближених обчислень стала темою його кандидатської дисертації. Одна з основних його робіт – книга «Наближені обчислення в шкільному курсі фізики» (у співробітництві з В.П. Демидовичем), статті з питань наближених обчислень у Румунському медичному журналі, у журналі «Математика в школі» та інших виданнях, а також

Коба В.І.

методичні рекомендації для вчителів 7-8 класів (з наближених обчислень) і для вчителів 9-х класів (про викладання тригонометричних функцій).

Кандидат педагогічних наук **О.О.Хмура**, який працював в інституті з 1966 до 1970 року, вів дослідження в галузі загальної методики викладання математики. Учителям математики республіки відома лекційно-практична система навчання, розроблена передовими вчителями Кіровоградської області під керівництвом О.О. Хмури. З різних питань методики, зокрема позакласної роботи, О.О. Хмурою надруковано більше 30 наукових робіт.

У галузі методики навчання математики працювала кандидат педагогічних наук **Н.Д. Волкова**. Її наукові інтереси були пов'язані з проблематикою викладання геометрії в школі (дослідницька діяльність учнів при вивченні геометрії, відображення в курсі геометрії, дослідження геометричних задач та ін.) З цих питань Н.Д. Волкова друкувала наукові статті та методичні рекомендації для викладачів.

У 1965 році (5 червня) ректорат інституту визнав доцільним поділ кафедри математики на дві: кафедру вищої математики (завідувач Оліфер Г.М., працював завідувачем кафедри вищої математики до 1967 року) і кафедру елементарної математики (завідувач Чашечников С.М., який працював завідувачем кафедри елементарної математики до 1967 року, а потім до 1975 року працював завідувачем кафедри вищої математики).

Чашечников Серафим Михайлович навчався на фізико-математичному факультеті Пензенського педагогічного інституту. У 1953-1956 роках був в аспірантурі при кафедрі геометрії Саратовського державного університету. Захистив кандидатську дисертацію 1958 року, до призначення завідувачем кафедрою елементарної математики з 1963 р. працював в КДПІ доцентом кафедри математики (1963-1965 роки). Мав наукові роботи в галузі геометрії.

Та все ж якісні зміни кафедри математики поступалися кількісним. Зокрема, у 1965 році на кафедрі працювало 16 викладачів, серед яких було тільки два доценти: Оліфер Г.М. і Чашечников С.М. та один кандидат наук – Прайсман Н.Я. Старшими викладачами працювали

Чашечников С.М.

Пігарьов Ю.П., Корсунський А.Н., Левенко А.А., Мала Н.К., Мальцева Н.Г., викладачами – Алексеева С.І., Волкова Н.Д., Мельничук Т.Й., Салова Н.В., Селіверстов А.М., Чашечникова Л.Г., Чередніченко В.І., Шоргіна В.С.

Кафедру елементарної математики з 1967 року очолював Н.Я. Прайсман. У 1970 році, у зв'язку зі зміною навчальних планів, цю кафедру було перейменовано на кафедру математичного аналізу. Очолив її в тому ж році знову Н.Я.Прайсман і керував кафедрою математичного аналізу до 1975 року.

Основними навчальними дисциплінами на кафедрі вищої математики були: алгебра, геометрія і обчислювальна математика, а з середини 80-х років – інформатика та методика викладання інформатики;

на кафедрі математичного аналізу – математичний аналіз і методика викладання математики.

У ці роки на кафедрі вищої математики напрямки наукових досліджень розділились на теми «Удосконалення навчання в школі», «Експериментально-теоретичні дослідження в розробці методів сплайнів і математичного програмування», «Теоретичні дослідження в групах графів і підкласах параметричних графіків».

Члени кафедри математичного аналізу працювали над удосконаленням викладання математики. З поверненням після закінчення аспірантури О.М.Вороного і приходом В.М.Бобочка і В.О.Романова на кафедрі почали розроблятися теми «Асимптотичні методи в теорії диференціальних та інтегро-диференціальних рівнянь» і «Теорія мір».

З 1975 року кафедру математичного аналізу очолила **Ніна Дмитрівна Волкова**. Вона була випускницею 1956 року нашого факультету. Після закінчення інституту 3 роки працювала вчителем математики та креслення в Кіровоградській середній школі №11. З грудня 1956 року перейшла на роботу в КДПІ, де працювала на різних посадах: асистента, викладача, старшого викладача, доцента. У 1969- 1972 роках навчалася в цільовій аспірантурі при кафедрі методики математики Київського педінституту імені О.М. Горького, після закінчення якої працювала виконувачем обов'язки доцента, а потім доцентом кафедри математичного аналізу КДПІ. За час роботи в інституті виконувала різні громадські доручення, зокрема, всі роки була куратором

студентських груп, членом профкому інституту, заступником голови профкому інституту, головою народного контролю інституту. Весь час брала участь у роботі курсів учителів при інституті та обласному

У 1975 році кафедру вищої математики очолив доцент **Володимир Андрійович Куженко** (перебував на цій посаді до 1984 року), який вів наукові дослідження в галузі методики

Волкова Н.Д.

Мальцева Н.Г.

Пігарьов Ю.П.

інституті удосконалення вчителів, у семінарах та конференціях учителів, працювала з учнями Світловодської Малої Академії наук. Наукова робота пов'язана з проблемою підвищення ефективності навчання учнів математики. Ніна Дмитрівна підготувала й надрукувала понад 40 статей у різних журналах: «Початкова школа», «Математика в школі», «Методика викладання математики» та ін. Нею випущено понад 10 методичних рекомендацій та посібників з різних проблем навчально-виховного процесу з математики для студентів, учителів математики та учнів загальноосвітніх шкіл. Ніна Дмитрівна була завідувачем кафедри математичного аналізу до 1977 року.

У 1977 році обов'язки завідувача кафедри почала виконувати **Неоніла Гаврилівна Мальцева**. Вона була «сильна як математик і оригінальна як людина». Неоніла Гаврилівна викладала математичний аналіз. Закінчила механіко-математичний факультет Московського державного університету в 1948 році. На фізико-математичному факультеті нашого вузу почала працювати в 1954 році. Була викладачем, а з 1966 року – старшим викладачем. Обов'язки завідувача кафедрою математичного аналізу виконувала в 1977-1978 роках. Вчених ступенів та звань не мала, закінчила роботу на факультеті 1 грудня 1978 року.

викладання математики. Ним надруковано понад 30 робіт, більшість з яких присвячена використанню сільськогосподарського виробничо-технічного матеріалу для підвищення ефективності викладання алгебри в середній школі. Серед цих робіт – книга «Математичні задачі сільськогосподарського змісту» («Радянська школа»), окремі брошури, статті в журналі «Математики в школі», «Радянська школа» та інших виданнях. У цей час викладачі кафедри вищої математики уклали угоду з Інститутом проблем

матеріалознавства АН УРСР з теми «Математичні методи дослідження поведінки матеріалів під дією високих температур і тисків» на суму 4 тисячі карбованців. У 1976 році угода була продовжена, й група викладачів в складі Алексєєвої С.І. (керівник теми), Чашечнікова С.І., студентів Максимова Ю.І., Губнік Н.С., Музики О.І, Самовола П.І. виконала обсяг робіт на суму 7 тисяч карбованців. Результати роботи доповідались на семінарі в Інституті проблем матеріалознавства АН УРСР і були схвалені. На 1977 рік розробка теми була продовжена на суму 10 тисяч

Левенко А.А.

карбованців. Усього за чотири роки виконано робіт на 50 тис. карбованців. Проблемною групою, якою керувала кандидат фізико-математичних наук Алексєєва С.І., розроблено математичні моделі кристалізації сталевих злитків. У розробці алгоритма,

складанні програм для підрахунків на машині ЕС-1020 брали участь крім С.І. Алексєєвої старший викладач Скуйбіда Л.С. (до 1979 року), ст. викладач О.М. Вороний та група студентів старших курсів.

Протягом тривалого часу працював старшим викладачем на кафедрі вищої математики **Юрій Павлович Пігарьов**. Він був першим на Кіровоградщині кандидатом у майстри спорту з шахів (1958 рік), багаторазовим чемпіоном області з цього виду спорту. Крім того, він 11 разів ставав чемпіоном обласної ради профспілок з шахів, був серед кращих і на республіканських змаганнях.

Математичний аналіз у 70-ті роки викладали Корсунський А.Н., Левенко А.А. **Левенко Анатолій Афанасієвич** був випускником нашого факультету 1954 року. З цього ж року почав працювати на кафедрі

математики викладачем, потім старшим викладачем. У 1968-1976 роках був заступником декана фізико-математичного факультету. Вчених ступенів та звань не мав. Був нагороджений орденами «Червона зірка», «Славы» 3-го ступеня, Вітчизняної війни 2-го ступеня, медалями «За взяття Кенігсбергу», «За перемогу в Великій Вітчизняній війні». Помер у 1983 році.

У 1975-1976 навчальному році в інститут був запрошений для роботи доктор фізико-математичних наук, завідувач лабораторією НДІ проблем матеріалознавства АН УРСР Остапенко В.М. Він прочитав для студентів старших курсів спецкурс «Сучасні проблеми прикладної математики», надав консультації молодим викладачам-науковцям кафедр математичного аналізу й вищої математики.

КАФЕДРА ФІЗИКИ (1957 – 1978 РОКИ)

Кафедру фізики в період з 1957 року до 1978 року очолювали: доц. Г.О.Дубовов (1957- 1959 роки), доц. Й.А.Захальов (1959- 1971 роки), доц. І.М.Кіліченко (1971- 1974 роки), доц. І.З.Ковальов (1974-1979 роки).

Г.О. Дубовов працював на фізматі з 1947 р., підготував і захистив дисертацію, завідував кафедрою фізики, був доцентом, виявляв громадську активність, виступав із доповідями на конференціях і по лінії товариства „Знання”, публікувався в місцевій пресі. У серпні 1968 року країни Варшавського Договору надали «братерську допомогу чехословацькому народу в справі захисту соціалізму від підступів праворевізіоністських і антисоціалістичних сил, яких підтримували імперіалістичні кола Заходу». Подібна трактовка тих подій у величезної більшості радянських людей ніяких сумнівів не викликала, адже народ і партія тоді були єдиними. Проте дехто мислив глибше й критичніше. 24 вересня 1968 р. Г.О. Дубовов написав листа на ім'я чехословацького керівництва, у якому висловив підтримку його курсу. Хоча лист був анонімним, проте його автора досить швидко вирахували в КДБ. «Дисидента» надовго відправили до таборів, зламавши подальше його життя.

Ковальов Іван Захарович – випускник Кіровоградського педінституту 1953 року. Спочатку

працював асистентом кафедри фізики, потім старшим викладачем. З 1962 року по 1970 рік працював деканом фізико-математичного факультету. Довгий час був завідувачем кафедри фізики.

Як найкращий студент серед випускників 1953 року залишився працювати асистентом на кафедрі фізики. На III-IV курсах за успіхи в навчанні був Ленінським стипендіатом, що на той час було найвищою нагородою для студента. За будь-яких результатів найчастіше дотримувався оригінальної

власної думки: «Я мало вірю в ум, я вірю в труд!». Він на високому науково-методичному рівні проводив лекційні, практичні й лабораторні заняття з курсу загальної фізики, постійно викладав курс теоретичної фізики, був висококваліфікованим викладачем і фахівцем як у галузі фізики, так і в методиці її викладання. З великим ентузіазмом І.З.Ковальов завжди працював з обдарованою молоддю, активну участь брав у підготовці учнів до участі у Всеукраїнській олімпіаді юних фізиків, багато років (1974-1998 роки) був головою журі III обласного туру цієї

Дубовов Г.О.

олімпіади, надавав консультативну допомогу вчителям фізики та підтримував тісні зв'язки з кабінетом фізики Кіровоградського ОІППО. У співавторстві видав посібник для вчителів «Лазер у шкільному курсі фізики» (Київ: Радянська школа, 1989), який має гриф МОН України.

Наукова робота Ковальова І.З. була присвячена методиці викладання фізики. Він вдало поєднував свою громадську діяльність з науково-дослідною роботою. Заочно навчався в аспірантурі при Київському науково-дослідному інституті педагогіки УРСР. У 1976 році захистив дисертацію на тему «Вчення про симетрію в курсі фізики середньої школи» і одержав вчений ступінь кандидата педагогічних наук. Ковальов І.З. систематично підтримував тісний зв'язок з Кіровоградським обласним інститутом вдосконалення вчителів, Київським педінститутом. І.З.Ковальов – перший на факультеті Заслужений працівник освіти України.

Цілий ряд методичних розробок Ковальова І.З. користувалися й користуються зараз заслуженою увагою серед учителів міста й області. Ним опубліковано ряд статей у республіканських збірниках, у журналі «Радянська школа» і ін.

Сірий Володимир Іванович закінчив Кіровоградський педінститут у 1965 році й працював спочатку лаборантом кабінету методики фізики під керівництвом Попова І.В. Перші наукові роботи присвячені методиці вивчення оптики в курсі фізики середньої школи. У період 1970-1975 років – аспірант Київського педінституту імені О.М. Горького. Займався вивченням складних напівпровідникових сполук $A_2B_4C_5$. У 1975 році захистив кандидатську дисертацію.

Працював заступником декана фізико-математичного факультету (1976-1977 роки), а з 1979 року – завідувачем кафедри фізики. У період інтенсивних досліджень фізики напівпровідників кафедра під керівництвом завідувача В.І.Сірого досягла певних успіхів, що дозволило поліпшити матеріально-технічну базу як науково-дослідної лабораторії напівпровідників, так і фізичних лабораторій, де проводилися лабораторно-практичні заняття з різних тем загального курсу фізики.

Науково-технічний прогрес та соціальний розвиток вимагали відповідного динамічного розвитку й кафедри. У процесі свого становлення й подальшого розвитку кафедра зазнавала різних реорганізаційних процесів.

Аналіз історичного розвитку кафедри свідчить про постійне підвищення наукового її потенціалу. При цьому, наукова робота велась в основному у двох напрямках: один з напрямків був пов'язаний з одержанням напівпровідників і дослідженням властивостей напівпровідникових матеріалів та вивченням практичного їх використання, другий напрямок пов'язаний з удосконаленням методики викладання фізики в середній та вищій школі.

Напрямок, пов'язаний із науково-дослідними проектами з технології напівпровідників, викладачі та співробітники кафедри фізики розпочали плідно опрацьовувати з кінця 60-х років. Тоді важливим було не тільки вдосконалення існуючих технологій одержання класичних

напівпровідників, але й пошук нових альтернативних напівпровідникових матеріалів та розробка технології їх одержання. До цієї проблеми долучалися майже всі члени кафедри: Ковальов І.З., Гріденко О.І., Константинов А.М., Раскевич М.А., Волков Л.О., Сірий В.І., Ткачук І.Ю. та інші.

Для даного напрямку важливим було те, що з 1962 року в нашій області в м. Світловодську почав функціонувати Завод чистих металів (ЗЧМ), який був замовником більшості наукових досліджень. Завдяки матеріальній підтримці

Заводу чистих металів суттєво зросла й матеріально-технічна база кафедри, якою завідував доцент **Йосип Абрамович Захальов**.

Активна робота в напрямку дослідження напівпровідників розпочалася з 1971 року, цю роботу очолював завідувач кафедри фізики доцент **Іван Михайлович Кіліченко**. Уже в 1973 році була створена наукова лабораторія напівпровідників і налагоджені тісні зв'язки із Світловодським заводом чистих металів ім. 50-річчя СРСР. У цей час у цільовій аспірантурі Київського державного педінституту

ім. О.М. Горького навчалися випускники нашого факультету Сірий В.І. та Ткачук І.Ю. Вони займалися виготовленням складних напівпровідників. Через них були налагоджені зв'язки з проблемною

Ковальов І.З.

Сірий В.І.

лабораторією напівпровідників цього інституту. Велику допомогу у створенні нашої лабораторії напівпровідників та наукову консультацію надавали доценти кафедри фізики Київського педінституту Тичина І.І. та Войцеховський О.В. Пізніше вони стали керівниками наших аспірантів-заочників Волкова Л.О. та Константінова А.М.

У той час наукова лабораторія напівпровідників поповнилася таким обладнанням як електронний мікроскоп, установкою для наплення напівпровідникових епітаксціальних шарів, вакуумною установкою, приладами для одержання синтезу складних напівпровідникових сполук та іншим. Велику роботу у створенні лабораторії проробив інженер кафедри Ларченко В.Г.

1973 року вперше в історії нашого інституту лабораторія напівпровідників почала виконувати госпрозрахункову договірну тему із Світловодським заводом чистих металів. Тема «Розробка технології і виготовлення епітаксійних шарів» була затверджена терміном на один рік на суму 20 тисяч карбованців і її науковими консультантами були доктор фізико-математичних наук Кесаманли Ф.П. та кандидат фізико-математичних наук Марончук І.Є.

У період 1974-1976 років кафедра працювала над новою госпдоговірною темою «Розробка і одержання тонких плівок» на суму 30 тисяч крб. Ця тема була продовжена до 1978 року. З 1978 року до 1980 року велася робота над темою «Дослідження захвату домішок методом радіаційних індикаторів при епітаксії напівпровідникових сполук» (сума 50 тис. крб.). Паралельно з роботою над госпдоговірною тематикою ряд викладачів (Сірий В.І., Ткачук І.Ю., Константінов А.М.) вели дослідження фізичних властивостей та вдосконалення технології виготовлення складних алмазоподібних напівпровідників типу. Однак залишалася невирішеною проблемою наявність необхідних для організації науково-дослідної діяльності приміщень, бо в той час основним навчальним корпусом для фізико-

математичного факультету залишалося двоповерхове приміщення, де колись була жіноча гімназія. Тому експериментальні установки для різноманітних досліджень були розгорнуті в підсобних приміщеннях різних лабораторій (зокрема, в аудиторіях 22 та 73, у слюсарній майстерні і т.п.). У цей період велику допомогу в створенні матеріально-технічної бази для наукових досліджень та в консультуванні й науковому керівництві дослідженнями надавали співробітники заводу чистих металів, що працювали за сумісництвом на кафедрі фізики – д.ф.-м.н., професор Ф.П. Кесаманли (1972- 1975 роки) та к.ф.-м.н., ст. науковий співробітник Марончук І.Є. (1975- 1979 роки), котрий згодом захистив докторську дисертацію.

За час існування лабораторії науково-дослідного сектору з 1973 до 1979 року працівниками кафедри фізики виконано три господарські договірні теми на загальну суму 140 тис.крб. Лабораторія була устаткована сучасним обладнанням на загальну суму 69 128 крб. (у цінах 1974 року), яке давало можливість одержувати епітаксійні шари напівпровідникових сполук методом рідинної епітаксії. У лабораторії поряд із господарськими договірними темами виконувалися дисертаційні та дипломні роботи. З часом наукові проблеми з технології та фізики напівпровідників стали життєво необхідними для багатьох членів кафедри. Оскільки була вимога до всіх викладачів мати науковий ступінь, то В.І.Сірий, І.Ю.Ткачук, А.М.Константинов та Л.О.Волков пройшли курс навчання в аспірантурі з фізики напівпровідників у Київському педагогічному інституті ім. О.Горького.

Наукова робота в **галузі методики навчання фізики** постійно велася з моменту утворення кафедри. Вона пов'язана з навчально-педагогічною діяльністю доцентів О.І. Мініна, П.Г. Холявенка, Й.А. Захальова,

Захальов Й.А.

Кіліченко І.М.

І.З. Ковальова, Ф.П. Нестеренка, О.І. Гріденка, І.В. Попова, а згодом і молодого покоління науковців, а тепер уже професорів С.П. Величка, М.І. Садового, В.П. Вовкотруба, доцентів Н.В. Подопрігори,

покоління майбутніх учителів Б.Д. Починок чарував своїми знаннями і вміннями, котрі він одержав, навчаючись в аспірантурі й працюючи в обсерваторії в с. Маяки Одеської області.

Починок Б.Д.

Гріденко О.І.

Нестеренко Ф.П.

І.В. Сальник, О.О. Чінчоя, О.В. Волчанського та інших співробітників кафедри.

Зокрема, доцент О.І. Мінін, перебуваючи на посаді завідувача кафедрою, а згодом керуючи навчальними майстернями, постійно велику увагу приділяв створенню матеріально-технічної бази в кожній лабораторії та кабінеті. Під його керівництвом і за безпосередньої його участі навчальні майстри І.С.Шостак, а пізніше О.Д. Медведєв, А.М. Охота, О.Т. Хромочкін, І.Й. Терент'єв виготовляли навчальні установки для вивчення фізичних явищ і процесів у лабораторії механіки, молекулярної фізики, електрики та прилади для демонстраційних дослідів у кабінеті лекційного демонстрування, які більше як півсторіччя ефективно використовуються в навчальному процесі. Окремі установки й досі успішно працюють у лабораторіях механіки та електрики.

Доцент Й.А. Захальов спільно із старшим викладачем **Борисом Дементійовичем Починком** багато зусиль доклали під керівництвом зав. кафедри І.З.Ковальова, аби в новому семиповерховому приміщенні, яке будувалося для фізико-математичного факультету, звести астрономічну обсерваторію та забезпечити її необхідним обладнанням для навчальних цілей. Одночасно був розгорнутий кабінет астрономії, у якому успішно проводилися практичні й лабораторні заняття зі студентами, з учнями та вчителями на курсах підвищення кваліфікації, де улюбленець не одного

Доцент **Олександр Іванович Гріденко** працював викладачем кафедри фізики з 1957 року. За час перебування в нашому вузі займався науковою роботою з методики фізики, зокрема працював над проблемою викладання питань електронної теорії в курсі фізики середньої школи. За цією темою захистив кандидатську дисертацію в 1971 році. Підтримував тісний контакт з обласним інститутом удосконалення вчителів. На високому рівні викладав теоретичну механіку й одночасно був добре відомим в Україні методистом з фізики; він був включений до складу редакційної колегії Республіканського науково-методичного збірника «Методика викладання фізики», починаючи з 1974 року.

Доцент **Федір Петрович Нестеренко** ефективно досліджував міжпредметні зв'язки фізики й математики, загальні питання методики розв'язування задач з фізики та проблеми використання мікрокалькуляторів у навчанні фізики. Ф.П.Нестеренко підготував три посібники для вчителів фізики й студентів педагогічних інститутів, два з яких видав з грифом Міністерства освіти України, а третій вийшов з друку вже значно пізніше й був виданий його сином.

Наукові пошуки в цьому напрямку отримали спрямованість, починаючи з 1965 року, коли на кафедру перейшов працювати доцент **Ігор Васильович Попов**, який мав великий досвід педагогічної роботи в школі та вузі і своєю наполегливістю та захопленістю проблемою поліпшення фізичної освіти й вдосконалення

навчального фізичного експерименту запалював студентів та багатьох співробітників до науково-педагогічних пошуків. Йому вдалося активізувати наукову роботу з методики фізики не лише викладачів,

Його наукова робота присвячувалася питанням фізики напівпровідників. Заочно закінчив аспірантуру при Київському педінституті. У 1978 році успішно захистив кандидатську дисертацію.

Попов І.В.

Волков Л.О.

Мамонтова Ю.М.

а й лаборантів та студентів. Так під керівництвом Попова І.В. розпочали свою науково-методичну роботу Сірий В.І. та Величко С.П. Пізніше наукова робота Величко С.П., яка розпочалася ще на посаді лаборанта, вилилася спочатку в кандидатську дисертаційну роботу з методики викладання фізики, а потім і в солідне докторське дослідження. Починаючи з 1967 року вперше в нашому інституті студенти-випускники під керівництвом Попова І.В. почали писати й захищати дипломні роботи замість державних екзаменів. Він став першим наставником у майбутній науково-педагогічній діяльності випускника нашого факультету В.К. Буряка, який захистив згодом докторську дисертацію з педагогіки, та співробітників кафедри В.П. Вовкотруба і М.І. Садового, котрі з часом також успішно захистили дисертаційні роботи на здобуття ступенів спочатку кандидата, а потім і доктора педагогічних наук, стали професорами і свою трудову діяльність тісно пов'язали із методикою навчання фізики, працюючи на цій же кафедрі.

Волков Леонід Олександрович – випускник фізико-математичного факультету нашого інституту (1953 рік). З цього року постійно працює на кафедрі фізики спочатку асистентом, потім старшим викладачем. У період 1962-1965 був заступником декана фізико-математичного факультету (ця посада була введена саме в 1962 році, так що Леонід Олександрович був першим заступником декана в історії факультету). Вдало поєднував громадську роботу з науковою.

Велика робота пророблена Волковим Л.О. з налагодження зв'язків з видними науковими центрами нашої країни (Ленінградський політехнічний інститут імені Калініна, Кишинівський політехнічний інститут імені С. Лазо, завод чистих металів м. Світловодська та ін.). Л.О. Волков постійно викладав курс загальної фізики, успішно організовував студентів до самостійної роботи, ефективно проводив заняття зі студентами в гуртку «Розв'язування фізичних задач», керував курсовими роботами з фізики, які виконували студенти III-IV курсів, активно працював у лабораторії напівпровідників.

Доцент **Юлія Михайлівна Мамонтова** на кафедрі фізики працювала з 1965 року. Її науково-дослідна робота була пов'язана з вивченням закономірностей і законів Амонтона про зв'язок механічних автоколивань з процесами, які проходять при сухому терті. Читала загальний курс фізики, багато уваги приділяла розвитку особистості майбутнього вчителя фізики, формуванню його активної позиції та ефективній педагогічній діяльності в школі.

У період 1965-1980 років були захищені кандидатські дисертації такими членами кафедри фізики: Мамонтовою Ю.М., Гріденком О.І., Ковальовим І.З., Волковим Л.О., Сірим В.І., Ткачуком І.Ю. Завершена кандидатська дисертація Величка С.П., у стані оформлення знаходилися кандидатські дисертації Починка Б.Д. та Нескромненко В.М.

ДЕКАНАТ ФАКУЛЬТЕТУ (1957 – 1978 РОКИ)

За період з 1957 до 1978 року **фізико-математичним факультетом** керували: 1951 р. – 1962 р. – Холявенко П.Г. – старший викладач кафедри фізики; 1962 р. – 1970 р. – Ковальов І.З. – старший викладач кафедри фізики; 1970 р. – 1971 р. – Чашечніков С.М., кандидат фізико-математичних наук, завідувач кафедрою вищої математики; 1971 р. – 1977 р. – Ганжела І.П., кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри вищої математики; 1977 р. – 1979 р. – Мамонтова Ю.М., кандидат технічних наук, доцент кафедри фізики.

У 1962 році на факультеті введено посаду заступника декана. Першим заступником декана був призначений викладач кафедри фізики Волков Л.О. Потім заступниками декана були: 1965 р. – 1967 р. – Корсунський А.Н., старший викладач кафедри елементарної математики;

1968 р. – 1969 р. – Дейчман Я.Б. – старший викладач кафедри фізики; 1969 р. – 1976 р. – Левенко А.О., старший викладач кафедри елементарної математики; 1976 р. – 1977 р. – Сірий В.І., кандидат фізико-математичних наук, старший викладач кафедри фізики; 1977 (5.02 – 20.08) – Ткачук І.Ю., старший викладач кафедри фізики; 1977 р. – 1981 р. – Пігарьов Ю.П., старший викладач кафедри вищої математики.

3 1 вересня 1978 року фізико-математичний факультет перейшов працювати до новозбудованого 7-ми поверхового корпусу. До послуг студентів тут були навчальні кабінети, лабораторії, придбано багато апаратури. **У листопаді 1978 року було створено обласну заочну фізико-математичну школу.** У 1979 році на факультеті навчалось 680 студентів.

МАТЕМАТИЧНІ КАФЕДРИ (1978 – 2010 РОКИ)

1978 року з введенням в дію нового корпусу факультет у цілому й **математичні кафедри** зокрема перейшли в нові приміщення. До цього часу основним корпусом для фізико-математичного факультету залишалося двоповерхове приміщення, де колись була жіноча гімназія.

У період з 1978 року до моменту реорганізації у 1992 році математичними кафедрами керували різні педагоги факультету. Кафедру вищої математики з 1975 до 1984 року очолював доцент В.А.Куженко, потім кафедрою керували доцент В.М.Євладенко (1984-1989 роки), професор З.Ю.Філер (1989-1991 роки). Кафедрою математичного аналізу керували доцент В.М.Бобочко (1978-1989 роки), доцент В.А.Кушнір (1989-1992 роки).

За свідченнями тодішнього декана факультету Л.О.Волкова в 1980 році математичні кафедри працювали в такому складі.

На кафедрі математичного аналізу працювали: Бобочко В.М. – завідувач кафедри, кандидат фізико-математичних наук (курс математичного аналізу, спецкурс з математичного аналізу); Романов В.О. – старший викладач, кандидат фізико-математичних наук (курс математичного

аналізу, спецкурс з математичного аналізу); Вороний О.М. – старший викладач, кандидат фізико-математичних наук (курси математичного аналізу, теорії аналітичних функцій); Волкова Н.Д. – доцент, кандидат педагогічних наук (курси математичного аналізу, методики викладання математики, здійснювала загальне керівництво педагогічною практикою студентів); Левенко А.А. – старший

викладач (курс математичного аналізу); Селівестров А.М. – старший викладач (курс математичного аналізу); Коростельова В.А. – старший викладач (спецкурс, практичні заняття з математичного аналізу); Ганжела Г.М. – викладач (курс методики викладання математики); Кліндухова А.П. – асистент (курс математики на підготовчому відділенні, практичні заняття з методики математики, семінар з позакласної роботи з математики); Гришина Т.В. – асистент (практичні заняття з математичного аналізу, семінар з позакласної роботи

з математики); Паращук С.Д. – асистент (практичні заняття з математичного аналізу, практикум розв'язування задач); Лісовська В.П. – асистент (практичні заняття з математичного аналізу,

Бобочко В.М.

практикуми розв'язування задач). На кафедрі вищої математики працювали: Куженко В.А. – завідувач кафедрою, доцент, кандидат педагогічних наук (курс вищої алгебри); Прайсман Н.Я. – доцент, кандидат педагогічних наук (курс геометрії та теорії ймовірностей); Алексєєва С.І. – доцент, кандидат фізико-математичних наук (курси алгебри і теорії чисел, обчислювальної математики, математичної логіки); Шевченко К.М. – в.о. доцента, кандидат фізико-математичних наук (курс алгебри і теорії чисел); Євладенко В.М. – в.о. доцента, кандидат фізико-математичних наук (курси геометрії та математичної логіки); Пігарьов Ю.П. – зам. декана фізико-математичного факультету, старший викладач (курс алгебри і теорії чисел); Костюкевич П.П. – асистент (практичні заняття з геометрії і теорії ймовірності); Кушнір В.А. – асистент (практичні заняття з геометрії, лабораторні роботи з обчислювальної математики); Ганжела І.П. – доцент, кандидат фізико-математичних наук (курс алгебри і теорії чисел, обчислювальної математики).

У 1990 році (також за свідченнями декана факультету доцента О.М.Вороного) математичні кафедри працювали в таких складах. **Кафедра математичного аналізу:** Кушнір В.А. – зав. кафедрою, кандидат фізико-математичних наук, Бобочко В.М. – кандидат фізико-математичних наук, доцент, Волкова Н.Д. – кандидат педагогічних наук, доцент, Вороний О.М. – кандидат фізико-математичних наук, доцент, декан, Ганжела Г.М. – кандидат педагогічних наук, доцент, Романов В.О. – кандидат фізико-математичних наук, доцент, Авраменко О.В. – кандидат фізико-математичних наук, старший викладач, Завізіон Г.В. – кандидат фізико-математичних наук, асистент, Ріжняк Р.Я. – кандидат педагогічних наук, викладач, Кліндухова А.П. – викладач, Ладика А.Є. – викладач, Левченко Л.П. – асистент, Селівестров А.М. – старший викладач, заступник декана, Мусійчук І.В. – старший лаборант. **Кафедра вищої математики:** Філер З.Ю. – зав. кафедрою (його в 1989 році було запрошено на роботу з Донецького політехнічного інституту), доктор технічних наук, професор, Алексєєва С.І. – кандидат фізико-математичних наук, доцент, Ганжела І.П. – кандидат фізико-математичних наук, доцент, Дерій Н.Б. – асистент, Євладенко В.М. – кандидат фізико-математичних наук, доцент, Костюкевич П.П. – кандидат фізико-математичних наук, старший викладач, Паращук С.Д. – кандидат фізико-математичних наук, старший викладач, Пашкова Т.Л. – кандидат фізико-математичних наук,

старший викладач, Черношвець Т.А. – викладач, Халецька З.П. – асистент, Шевченко К.М. – кандидат фізико-математичних наук, доцент, Яременко Ю.В. – кандидат фізико-математичних наук, старший викладач, Духлей Т.В. – лаборант кабінету інформатики, Бондаренко А.Г. – зав. кабінетом інформатики, Волкова С.В. – лаборант кафедри, Задорожна Н.М. – лаборант кабінету інформатики, Рєзіна О.В. – лаборант кабінету інформатики, Стрельчик К.С. – лаборант кабінету інформатики, Шалагінова О.Є. – зав. кабінетом інформатики.

Друга в історії реорганізація математичних кафедр відбулася в січні 1992 року у зв'язку з бурхливим розвитком інформатики й обчислювальної техніки, введенням їх у навчальний процес, розширенням парку обчислювальної техніки, що привело до виникнення потреби у створенні кафедри інформатики. Тому з 1 січня 1992 року з кафедри вищої математики й кафедри математичного аналізу було створено **кафедру інформатики** (завідувачем став кандидат фізико-математичних наук Паращук С.Д.) і **кафедру математики** (завідувач – доцент Кушнір В.А.). До складу **кафедри математики** ввійшли: професор Філер З.Ю., кандидати наук Бобочко В.М., Волкова Н.Д., Вороний О.М. (декан фізико-математичного факультету), Ганжела Г.М., Завізіон Г.В., Костюкевич П.П., Романов В.О., Шевченко К.М., Яременко Ю.В., Авраменко О.В., Ріжняк Р.Я., старший викладач Селівестров А.М., викладачі Кліндухова А.П., Ладика А.Є., асистенти Мішура В.П., Шевченко Н.Г., Чінчой С.С. Протягом 90-х років склад кафедри зазнав значних змін: вибули Костюкевич П.П., Ладика А.Є., Мішура В.П., серед поповнення – доктор фізико-математичних наук Плічко А.М. (1995 рік), кандидат фізико-математичних наук Ізюмченко Л.В., асистенти Бражніченко Н.І., Болілій В.О., Малихіна Л.І., Кононенко Ю.А. **Склад кафедри інформатики** був таким: Паращук С.Д. – завідувач кафедрою, доценти Алексєєва С.І., Ганжела І.П., Євладенко В.М., ст. викладач Пашкова Т.Л., викладачі Черношвець Т.А., Чінчой С.С., асистенти Ванюшина Н.В., Дерій (Богомоллова) Н.Б., Присяжнюк О.В., ст. лаборант Волкова С.В.

С.Д.Паращук, починаючи з 1992 року, керує кафедрою інформатики до сьогоднішнього дня, лише на період з 1993 до 1995 року завідувачем кафедрою інформатики був професор Ю.І.Волков. В.А.Кушнір після призначення у 1992 році завідувачем кафедри математики керував цією кафедрою до 1995 року,

потім завідувачами кафедри математики були такі педагоги факультету: О.М.Вороний (1995- 2000 роки), Ю.І.Волков (2000-2008 роки). З 2008 виконує обов'язки завідувача кафедрою математики доцент Г.В.Завізіон.

У 2003 році з утворенням **кафедри прикладної математики** склад кафедри математики значно змінився: частина викладачів перейшли на кафедру прикладної математики, зокрема, професори Філер З.Ю., Плічко А.М., Авраменко О.В., доценти Ізюмченко Л.В., Лутченко Л.В. Пізніше кафедра математики поповнилась новими співробітниками: Вдовенко В.В. (кандидат педагогічних наук, обр. доцент кафедри математики) та Ключник І.Г. (асистент кафедри математики, аспірант Київського національного університету ім. Т.Г.Шевченка). З кафедри інформатики на кафедру прикладної математики перейшли працювати такі викладачі: доцент Ганжела І.П., доцент Євладенко В.М., доцент Халецька З.П., викладач Ауліна В.О., асистент Поперешняк С.В.

Починаючи з 1979 року свою науково-дослідницьку роботу математичні кафедри проводила з врахуванням переходу від індивідуальних тем до колективних. Хоч повний перехід тільки починався, однак уже намітилися дві основні колективні теми: «Наближені методи розв'язування диференціальних, інтегральних та інтегро-диференціальних рівнянь» та «Методичні основи і зв'язки викладання математики в педагогічних вузах і середніх навчальних закладах».

Кафедра математичного аналізу підтримувала тісні зв'язки з такими науковими закладами: Інститутом математики АН УРСР, Київським державним університетом, Московським енергетичним інститутом, Московським державним університетом, науково-дослідницьким інститутом педагогіки УРСР та іншими.

Період 1965-1985 років був досить важливим у розвитку математичних кафедр. Створена в цей період картотека методичної літератури та каталоги наочності використовувалися студентами при написанні курсових і дипломних робіт з математики, при підготовці до занять. Під керівництвом викладачів кафедри студентами факультету розроблялися та виготовлялися тематичні альбоми та інші матеріали для позакласної роботи.

У 70-90-х роках математичні кафедри приділяли значну увагу підготовці науково-педагогічних кадрів. Так з дванадцяти членів кафедри, які мали наукові

ступені та звання, а це 66,7 % від складу кафедр, семеро осіб навчалися на фізико-математичному факультеті Кіровоградського педагогічного інституту. До кінця 80-х років на двох математичних кафедрах працювали 23 викладачі, при цьому 11 доцентів і кандидатів наук: Алексєєва С.І., Волкова Н.Д., Вороний О.М., Ганжела Г.М., Ганжела І.П., Завізіон Г.В., Євладенко В.М., Костюкевич П.П., Кушнір В.А., Шевченко К.М., Яременко Ю.В. – вихованці кафедр, які починали свій шлях лаборантами і асистентами цих кафедр, і лише професор Філер З.Ю, доценти Бобочко В.М., Романов В.О., кандидат фізико-математичних наук Пашкова Т.А. прийшли на кафедри з уже здобутими науковими званнями та ступенями.

Сприяти навчальному процесу були покликані два навчальні кабінети, які діяли в 1979 році при кафедрі математичного аналізу: кабінет методики викладання математики (ауд. № 617) та кабінет шкільної математики (ауд. № 608). Кабінети в достатній мірі були обладнані технічними засобами навчання: кіноапарат «Україна», кодоскоп, діапроектор «Протон», епідіаскоп, 2 модульних автоматизованих класи, 2 контролюючих пристрої «Вогник», фільмоскоп, 2 магнітофони, 2 програвачі, діапроектори «Альфа», «Світязь». Технічні засоби навчання використовувалися викладачами кафедри як при навчанні студентів, так і для контролю за їх знаннями. При допомозі магнітофонів практикувалося проведення математичних диктантів, підготовлених самими студентами, до деяких тем шкільного курсу математики були повністю підготовлені матеріали до кодоскопа та діапроектора. Навчальні кінофільми та діафільми, які демонструвалися в кабінетах, допомагали студентам не тільки краще оволодіти програмовим матеріалом, а й сприяли виробленню методичних прийомів з використання ТЗН у школі. Практикувалася крім цього перевірка знань студентів на контролюючих пристроях типу «Вогник»: були складені контрольні завдання до окремих тем («Границя і неперервність функцій», «Похідна і її застосування» і т.д.). Завдяки зусиллям викладачів та студентів кабінет систематично поповнювався наочною, методичною літературою, додатковим матеріалом. Виготовлено було комплект таблиць з математики для 4-5 класів, систематизувалися таблиці для 6-10 класів, постійно діяв змінний стенд «Сьогодні на уроці». Велика кількість моделей використовувалося при розв'язуванні геометричних задач. Кабінети

надавали істотну допомогу студентам-практикантам факультету. Постійно діяли стенди «На допомогу студенту-практиканту», та «З передового досвіду», на яких були виставлені кращі зразки оформлення документації, конспекти уроків, позакласних заходів з предмету. Пізніше, уже в 1990-х роках в аудиторії № 601 був організований кабінет передового педагогічного досвіду, де був зібраний і узагальнений матеріал із досвіду роботи кращих учителів математики Кіровоградської області, а також праці з методики математики викладачів кафедри.

У 80-90-х роках математичні кафедри разом продовжували роботу над темою з методики, яка мала назву: «Методологічні основи і зв'язки викладання алгебри і геометрії в педагогічних інститутах і середніх учбових закладах». Керувала роботою над цією темою Волкова Н.Д. З теми дослідження були визначені наступні задачі: розробити методичні рекомендації і дидактичний матеріал з удосконалення викладання алгебри й геометрії, вивчити і впровадити передовий педагогічний досвід вчителів області. Виходячи з цих задач були розроблені й опубліковані методичні рекомендації з викладання курсу «Геометрія 6-10 кл.» Погорєлова М.В.; розроблена система вправ з шкільного й вузівського курсів алгебри; вивчені, узагальнені та опубліковані матеріали з передового досвіду двох вчителів області.

Тематика наукових досліджень викладачів кафедри математичного аналізу була такою:

а) Асимптотичні методи диференціальних та інтегро-диференціальних рівнянь. Наукові проблеми в цій галузі розв'язували доценти В.М. Бобочко, О.М. Вороний, В.А. Кушнір, асистент В.П. Лісовська.

б) Міри в топологічних векторних просторах: неперервні, квазіінваріантні та диференційовані. Наукові дослідження в зазначеному напрямі проводив доцент В.О. Романов.

в) Методика викладання математики в загальноосвітніх та професійно-технічних закладах. Розробки даної тематики здійснювали доценти Н.Д. Волкова, Г.М. Ганжела, старші викладачі А.М. Селівестров, А.О. Левенко, В.А. Коростельова, А.П. Кліндухова, викладач А.Є. Ладика, асистент Т.В. Гришина (яка ще в зазначений період стала доцентом, але вже на іншій кафедрі).

г) Теорія скінчених алгебраїчних груп. Дослідження в зазначеній галузі проводив асистент С.Д. Паращук, який згодом став доцентом іншої кафедри, а потім керівником кафедри інформатики.

З середини 1980-х років доцент Романов В.О. входить до складу Американського математичного товариства AMS («American Mathematical Society») та до складу секції «Теорія міри» та «Функціональний аналіз» Експертної колегії наукового математичного журналу «Mathematical Reviews».

Починаючи з 1978/79 навчального року, студентські олімпіади фізико-математичного факультету проводить кандидат фізико-математичних наук Романов В.О., який у вересні 1978 року «прийняв естафету» в цьому виді діяльності від керівника іншої математичної кафедри (кафедри вищої математики) кандидата педагогічних наук, доцента Куженка В.А. Згаданий вид діяльності передбачав підготовку задач з усіх розділів вищої математики та із шкільного курсу математики для їх включення в змагання факультетського рівня; проведення змагань факультетського рівня, перевірку робіт, аналіз результатів та підведення підсумків; підготовку переможців факультетських змагань до участі в Загальноукраїнському етапі. У роки існування Радянського Союзу був можливий ще один етап: якщо представник нашого вузу перемагав на Всеукраїнському турі, то він представляв Україну на Всесоюзних змаганнях з математики студентів педагогічних вузів. У другій половині 1980-х років саме такий успіх прийшов до студента нашого факультету. Це був студент П.В.Марко, який і на Всесоюзному етапі вийшов переможцем.

У 1986 році для викладання спецкурсів і наукового консультування запрошувались Пшеничний Борис Миколайович, член-кореспондент АН УРСР, видатний фахівець у галузі математичного програмування, і Куля Віктор Іванович, доктор технічних наук, професор Київського інституту народного господарства, фахівець з обчислювальної техніки та інформатики.

На кафедрі у 80-ті та 90-ті роки працювали біля 10 гуртків та 5 проблемних груп. Неодноразово відправлялися на республіканський конкурс наукових студентських робіт з природничих наук кращі роботи студентів факультету, що були виконані під керівництвом викладачів математичних кафедр; часто такі роботи відмічалися дипломами і грамотами.

З 1994 року на посаді заступника декана працювала **Ганжела Ганна Миколаївна**. У 1983 році захистила кандидатську дисертацію «Особливості використання наочності на уроках математики в СПТУ». З 1987 року стала доцентом кафедри математичного аналізу

Кіровоградського державного педагогічного інституту імені О.С.Пушкіна. Викладала такі навчальні курси: шкільний курс математики та методика її викладання, історія математики, елементарна математика. У 1988 році отримала почесне звання «Відмінник народної освіти». У 1994–1999 роках займала посаду заступника декана фізико-математичного факультету. Напрямом її наукової та професійної діяльності були шляхи підвищення ефективності навчального процесу. Науковий доробок Ганни Миколаївни складає більше 40 робіт, з яких 4 методичні рекомендації та 15 статей у провідних фахових журналах. Великою мірою завдяки їй на фізико-математичному факультеті збагатилось культурне життя, з'явилися нові й відновились старі традиції, такі як святкування дня Святого Валентина, KBK між викладачами й студентами, проведення Дня факультету та ін. У 2009 році Ганна Миколаївна вийшла на пенсію.

Кушнір Василь Андрійович очолював спочатку кафедру математичного аналізу (1989-1992 роки), а потім і кафедру математики (1992-1995 роки). У 1969 році В.А.Кушнір вступив до Кіровоградського педагогічного інституту, який закінчив у 1973 році. Отримав кваліфікацію «вчитель математики середньої школи». Протягом 1974-1979 років навчався у Воронежському університеті за спеціальністю «прикладна математика». З 1976 року асистент кафедри вищої математики нашого факультету. У 1981 році вступив до аспірантури при Київському педагогічному інституті імені І.М.Горького за спеціальністю «Диференціальні рівняння та рівняння математичної фізики». У 1984 році закінчив аспірантуру. Захист кандидатської дисертації здійснив у 1987 році з вказаної вище спеціальності. Основними напрямками наукової роботи є такі: асимптотичні методи в диференціальних рівняннях вищих порядків з малим параметром при похідній; моделювання технологічних процесів; застосування математичного моделювання при дослідженні педагогічних та психологічних процесів.

Один з кращих лекторів кафедри математики **Романов Володимир Олександрович** у 1973 році з червоним дипломом закінчив математичне відділення механіко-математичного факультету Московського державного університету ім. М.В.Ломоносова. У 1976 році закінчив аспірантуру при МДУ ім. М.В.Ломоносова по кафедрі математичного аналізу, вчасно представивши в спеціалізовану Раду з математики дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата фізико-математичних наук, захист якої відбувся 15 квітня 1977 року.

Під час студентського та аспірантського навчання в МДУ ім. М.В. Ломоносова слухав лекції та відвідував наукові семінари С.В.Фоміна, Л.А.Тумаркіна, В.М.Алексєєва, Г.Е.Шилова, А.М.Колмогорова, П.С. Александрова та інших математиків зі світовими іменами, працював у ЗМШ при МДУ, проводив заняття зі студентами МДУ, за сумісництвом викладав вищу математику на вечірньому відділенні Московського інституту інженерів транспорту.

У 1978 році тодішнім ректором КДПІ ім. О.С.Пушкіна Ф.Г.Овчаренко був запрошений на роботу в КДПІ – у 1978-1981 роках – старшим викладачем, з 1981 року – доцентом.

У 1972-1982 роках побудував теорію неперервних мір, результати якої було опубліковано в провідних математичних журналах СРСР і перекладено в США, після чого й отримав запрошення провідного математичного журналу світу «Mathematical Reviews» (видається в США) бути експертом розділів «теорія міри» та «функціональний аналіз» цього видання, у якому з 1984 року опублікував більше 100 рецензій на роботи фахівців зазначених галузей математики з приблизно 30 країн світу.

Опублікував 2 наукові монографії, 5 навчальних посібників та приблизно 50 наукових статей. Серед отриманих результатів – розв'язання проблем базисності мір, їх апроксимаційності, кардинальної скінченності, повноти, неперервної розкладності,

Ганжела Г.М.

Кушнір В.А.

нееквівалентності їх диференціалів, причому деякі з цих проблем залишались нерозв'язаними приблизно 50 років.

3 січня 1995 року кафедру математики очолив **Олексій Миколайович Вороний**.

З 1965 року пов'язав своє життя з Кіровоградським педагогічним інститутом: спочатку студент фізико-математичного факультету, потім з 1969 року асистент кафедри елементарної математики. Три роки (1973-1976 рр.) навчався в аспірантурі Київського педінституту ім. Горького. У 1979 році в Інституті математики АН УРСР захистив кандидатську дисертацію за спеціальністю «Диференціальні рівняння та математична фізика». Тема дисертації та подальших наукових досліджень – асимптотичні методи в лінійних системах інтегро-диференціальних рівнянь. По закінченню навчання в аспірантурі повернувся на кафедру математичного аналізу КДПІ, де спочатку працював старшим викладачем, а потім доцентом. Був заступником декана (1981-1988 роки), деканом фізико-математичного факультету (1988-1992 роки), завідувачем кафедри математики (1995 – 2000 роки). Методичним напрямком досліджень є «Форми і зміст роботи з обдарованими учнями». За цим напрямком досліджень у провідних методичних виданнях України і Росії опубліковано понад 30 статей. Редакцією газети «Математика» нагороджений Дипломом як «...кращий автор газети за 2003 р. у номінації «Просто про складне». Для учнів, студентів і вчителів математики підготував і видав посібники «Кіровоградські олімпіади юних математиків. 1991 – 2000 років», «Кіровоградські олімпіади юних математиків. 2001 – 2005 років», «Готуємось до олімпіад з математики». З часу утворення Кіровоградського територіального відділення Малої академії наук учнівської молоді України, а це сталося в 1995 р., до 2010 р. керував математичною секцією. Під його безпосереднім керівництвом 10 слухачів МАН підготували науково-дослідницькі роботи і успішно їх захистили

Романов В.М.

на III етапі конкурсу-захисту учнівських робіт. Серед здобутих учнівських нагород один Диплом I ступеня, один диплом II ступеня і вісім – III ступеня. Частина «малих академіків» успішно закінчили фізмат, стали

магістрами. Успішно навчається на мехматі Київського національного університету імені Т. Шевченка президентський стипендіат В. Скічко. Захистила кандидатську дисертацію з математики С. Поперешняк, закінчують роботу над дисертаціями О. Ізвалов і О. Музиченко. За багаторічну і плідну роботу з підготовки та виховання юних науковців, значний внесок у пошук і підтримку обдарованої учнівської молоді та активну участь у діяльності територіального відділення МАН України доцент О.М. Вороний нагороджений По-

чесною грамотою (1999 р.) і Грамотою (2006 р.) МОН України, Почесними грамотами (2000 р., 2009 р.) і Дипломом (2003 р.) Управління освіти Кіровоградської облдержадміністрації. Довгий час О.М. Вороний підтримував тісний зв'язок з кабінетом математики Кіровоградського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського. Читав лекції з олімпіадної математики на курсах підвищення кваліфікації вчителів, готував учнів міста і області

до математичних олімпіад, неодноразово був головою журі по проведенню III етапу і членом журі по проведенню IV етапу Всеукраїнської олімпіади юних математиків. У 1986 р. нагороджений нагрудним значком Міністерства освіти УРСР «Відмінник народної освіти». У 2000 р. присвоєно звання «Заслужений працівник освіти України». З теми наукового дослідження основні результати поміщені в журналах «Доповіді АН УРСР», «Українському математичному журналі», «Дифференциальных уравнениях», «Известиях вузов» та навчальному посібнику «Асимптотические методы

Вороний О.М.

в дифференциальных и интегро-дифференциальных уравнениях» (співавтори М.І. Шкіль та В.М. Лейфура).

В 1995 році в Кіровограді була заснована Мала академія наук (МАН), де організовувалася робота

з обдарованими дітьми, які бажали розширити свої власні знання з математики. У заняттях з «малими академіками» беруть досі активну участь доценти Вороний О.М., Ізюмченко Л.В. та Романов В.О.

Математичні кафедри в цей період працювали за такими науковими напрямками:

- «Методичні та методологічні основи викладання курсу інформатики у вузі та школі» (керівники: доценти Алексєєва С.І. та Паращук С.Д.). У рамках цієї теми працювали п'ять викладачів кафедри вищої математики (а згодом – кафедри інформатики). Основна робота велася в напрямку створення методичного забезпечення навчальної дисципліни інформатики. Матеріали досліджень впроваджувалися в процес викладання інформатики у вузі та школі. Було розроблено такі дидактичні посібники для підтримки курсу: Ганжела І.П. «Методика викладання курсу інформатики», Волков Ю.І. «Лабораторний практикум з програмування мовою Паскаль», Бондар О.П. «Збірник завдань з обчислювальної техніки».
- «Деякі питання математики та її застосування» (керівник Волков Ю.І.). У рамках цієї теми проводились дослідження з теорії ймовірностей, теорії наближених функцій, комп'ютерного аналізу, топології, алгебри та використання математики в навчальному процесі. Результати досліджень доповідались на чотирьох міжнародних конференціях у Києві (Волков Ю.І., Паращук С.Д.), Міжнародній науково-методичній конференції «Вероятность и статистика в школе» в Донецьку (Волков Ю.І., Войналович Н.М.), Міжнародній алгебраїчній конференції у Слов'янську (Халецька З.П.).

Активну роботу веде семінар «Математика, її застосування та викладання», який був заснований професором Ю.І.Волковим у березні 1993 року. На початок 2010 року вже відбулось близько 190 засідань цього популярного семінару, на яких з науковими та науково-методичними доповідями виступали викладачі нашого факультету, а також науковці інших вузів міста Кіровограда та України.

Студенткою, а в подальшому викладачем факультету була **Шевченко Катерина Миколаївна**. Закінчила інститут у 1971 році, після чого 2 роки стажувалася, а потім 3 роки навчалася в аспірантурі при Київському Інституті математики. Перед аспірантурою

недовгий час працювала лаборантом кафедри вищої математики, після аспірантури – старшим викладачем тієї ж кафедри, потім доцентом. У 1979 році захистила кандидатську дисертацію зі спеціальності «Алгебра та теорія чисел» при Інституті математики в Києві. Тема дисертації та подальших наукових досліджень – лінійні алгебри та групи графів. З цієї теми опубліковано близько 20 робіт, основні з яких у журналах «Доповіді АН УРСР», «Український математичний журнал», двох збірниках, виданих Інститутом математики; результати наукових досліджень доповідались на Всесоюзних симпозиумах з теорії груп та алгебри (співавтор Хоменко М.П.). Опубліковані дві роботи методичного характеру. Студенткою була Ленінським стипендіатом. Працюючи на кафедрі 12 років вела протоколи засідань кафедри та ради факультету.

Члени математичних кафедр у 90-ті роки здійснювали свої наукові дослідження за такими основними напрямками:

- Наближені методи розв'язування диференціальних рівнянь – професор Філер З.Ю., доценти Авраменко О.В., Бобочко В.М., Вороний О.М., Завізіон Г.В., Кушнір В.А., аспірант Болілій В.О.
- Банахові простори і векторні міри в них – доктор фізико-математичних наук Плічко А.М., доцент Романов В.О.
- Групи, поля, кільця та їх застосування – доценти Шевченко К.М., Яременко Ю.В., кандидат фізико-математичних наук Ізюмченко Л.В.
- Шляхи оптимізації навчально-виховного процесу з математики – доценти Ганжела Г.М., Ріжняк Р.Я., Кушнір В.А., Вороний О.М., викладач Кліндухова А.П., асистенти Малихіна Л.І., Кононенко Ю.А.

Результати досліджень доповідались на міжнародних, всеукраїнських конференціях. Для прикладу, тільки в одному 1997 році науковці кафедри брали участь у таких конференціях: Друга Скандинаво-українська конференція з математичної статистики в Швеції (Плічко А.М.), Шоста Міжнародна наукова конференція пам'яті академіка М.П.Кравчука (Філер З.Ю., Бобочко В.М., Вороний О.М., Болілій В.О.),

Міжнародна конференція «Асимптотичні та якісні методи в теорії нелінійних коливань. Третє Боголюбівське читання» (Філер З.Ю., Бобочко В.М., Завізіон Г.В.), Міжнародна алгебраїчна конференція,

Шевченко К.М.

присвячена пам'яті професора Глускіна (Філер З.Ю., Халецька З.П., Яременко Ю.В.), Міжнародна алгебраїчна конференція пам'яті Д.К.Фадєєва (Яременко Ю.В.), Міжнародна конференція з комп'ютерної алгебри (Яременко Ю.В.), Всеукраїнська наукова конференція «Діяльнісний підхід у навчально-пошуковому процесі з фізики і математики».

Результати наукових досліджень публікувались у всеукраїнських та зарубіжних журналах, у збірниках наукових праць Інституту математики, НДІ педагогіки, Київського державного університету імені М.Драгоманова.

Проблеми вивчення окремих розділів шкільної математики, засоби підвищення ефективності навчання математиці, можливості застосування комп'ютерних технологій у навчальному процесі, доцільність впровадження елементів народознавства на уроках математики висвітлювалися в методичних рекомендаціях, виданих разом з кабінетом математики обласного інституту удосконалення кваліфікації вчителів, статтях викладачів Волкової Н.Д., Вороного О.М., Ганжели Г.М., Завізіона Г.В., Кліндухової А.П., Кушніра В.А., Ріжняка Р.Я., Філера З.Ю., публікувалися в методичних журналах.

Викладачі кафедри підтримували й підтримують міжнародні наукові та освітні зв'язки. Зокрема, членами AMS (Американського Математичного Товариства) міста Бостона й оглядачами наукового журналу «Mathematical Reviews» (США, Мічиганський університет) є професор Плічко А.М і доцент Романов В.О. Члени кафедри Плічко А.М., Філер З.Ю., Романов В.О., Бобочко В.М., Яременко Ю.В. брали участь у роботі міжнародних конференцій і наукових семінарів, які проходили в Польщі, Чехії, Росії, Білорусії; публікують свої роботи у виданнях Росії, Польщі, Чехії.

У 2000 році завідувачем кафедри математики став **Волков Юрій Іванович**, який працював на цій посаді до 2008 року. Юрій Іванович – доктор фізико-математичних наук, професор, Заслужений працівник освіти. Закінчив Кіровоградський державний педагогічний інститут ім. О.С. Пушкіна в 1959 році. Кандидатська дисертація “О некоторых связях между структурными и конструктивными свойствами функций комплексного переменного, заданных

в областях с кусочно-гладкой границей” була ним захищена у 1969 році. Над докторською почав працювати у 1988 році і вже в 1992 р. отримав науковий ступінь доктора фіз.-мат. наук. Докторська дисертація: “Положительные линейные операторы, порождаемые мерами” (1991 рік). У свій час працював завідувачем кафедри вищої математики Вінницького технічного університету. Після захисту докторської став працювати на кафедрі математики КДПУ ім. В. Винниченка, де й працює до сьогоднішнього дня. Основні предмети, які викладає професор Волков Ю.І.: теорія ймовірності та математична статистика, різниці числення, дискретна математика та ін.

У 2000-2002 роках на кафедрі математики працювали 18 викладачів, серед яких 11 кандидатів наук, доцентів (кандидат фізико-математичних наук, доцент Авраменко О.В.; кандидат фізико-математичних наук, доцент Бобочко В.М.; кандидат педагогічних наук Войналович Н.М.; кандидат фізико-математичних наук, доцент Вороний О.М.; кандидат педагогічних наук, доцент Ганжела Г.М.; кандидат фізико-математичних наук Ізюмченко Л.В.; кандидат фізико-математичних наук, доцент Завізіон Г.В.; кандидат педагогічних наук, доцент Ріжняк Р.Я.; кандидат фізико-математичних наук, доцент Романов В.О.; кандидат фізико-математичних наук, доцент Шевченко К.М.; кандидат фізико-математичних наук, доцент Яременко Ю.В. і три доктори наук, професори (доктор фізико-математичних наук, професор Волков Ю.І.; доктор фізико-математичних наук, професор Плічко А.М.; доктор технічних наук, професор Філер З.Ю.).

У липні 2008 року розпочав виконувати обов'язки завідувача кафедри математики Завізіон Геннадій Віталійович, також випускник Кіровоградського педагогічного інституту 1981 року. У 1990 році закінчив аспірантуру при Київському педагогічному університеті і здобув науковий ступінь кандидата фізико-математичних наук. Тема кандидатської дисертації «Асимптотическое представление решения систем линейных дифференциальных уравнений с точками поворота». Повернувся в КДПУ на кафедру математики, де працював старшим викладачем до 1992 року. У 1992 році отримав звання доцента.

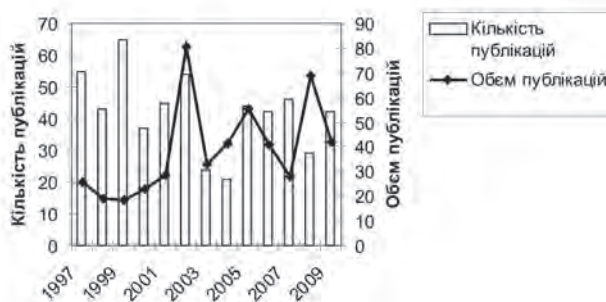
Волков Ю.І.

Склад кафедри математики вже довгий час майже незмінний. Зараз на кафедрі працює 12 викладачів, серед них 2 доктори наук, 8 кандидатів: Завізіон Г.В. (завідувач кафедри математики, кандидат фізико-математичних наук, доцент), професори Волков Ю.І., Кушнір В.А., доценти Вдовенко В.В., Войналович Н.М., Вороний О.М., Ріжняк Р.Я., Романов В.О., Яременко Ю.В., старші викладачі Кліндухова А.П., Нічишина В.В., асистент Ключник І.Г.

Аналіз науково-методичної діяльності професорсько-викладацького складу кафедри, починаючи з 90-х років, свідчить про суттєвий ріст кількості наукових праць та поліпшення якості виданих методичних посібників та рекомендацій, оскільки частина публікацій, що готуються й видаються нашими викладачами, отримують гриф МОН України та затверджені у ВАК України.

Видавнича діяльність кафедри математики за останні роки представлена діаграмою «Публікації викладачів кафедри математики».

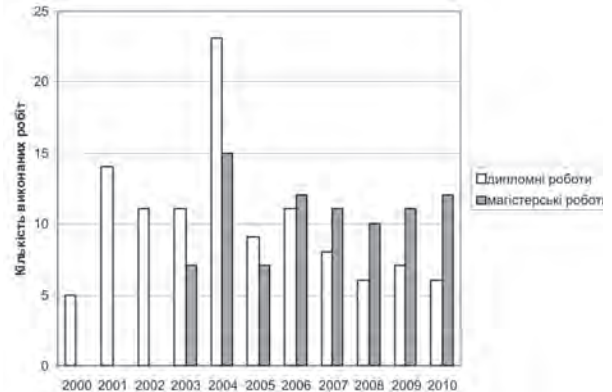
Публікації викладачів кафедри математики

Разом із позитивними результатами науково-дослідної роботи викладачів і співробітників кафедри позитивна динаміка спостерігається і в науково-дослідній роботі студентів.

На кафедрі працює 5 наукових гуртків і проблемних груп, в яких займаються студенти, зацікавлені поглибленим вивченням конкретних питань математики та якісним написанням своїх кваліфікаційних робіт. Студенти беруть активну участь у щорічних студентських наукових конференціях, всеукраїнських науково-методичних конференціях, вузівських та всеукраїнських студентських математичних олімпіадах тощо.

З переходом на підготовку магістрів математики студенти крім курсових робіт почали писати кваліфікаційні наукові роботи, значно активізувалася й наукова робота студентів у зв'язку з публікаціями статей. Зокрема, щороку студенти публікують власні роботи в «Студентських наукових записках» (збірник

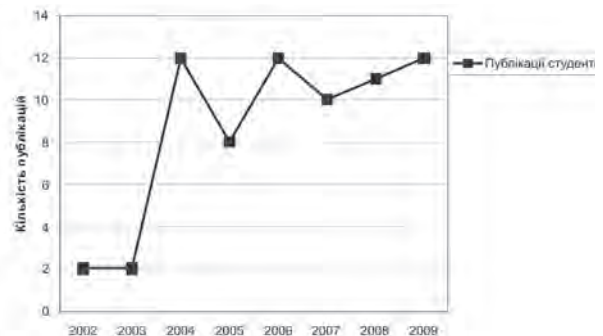
наукових статей студентів фізико-математичного факультету) та в «Студентському віснику». Динаміка результатів написання студентами дипломних і магістерських робіт за останні десять років ілюструє відповідна діаграма.

Виконання студентами кваліфікаційних робіт за останні 10 років

А динаміка написання студентами статей в університетських збірках студентських праць представлена графіком.

Викладачі кафедри активно працюють над розробкою спецкурсів та спецсемінірів. У поточному навчальному році викладаються такі спецкурси: «Вибрані питання математики» (доцент Завізіон Г.В.), «Вибрані питання теорії ймовірностей та математичної логіки», «Конкретна математика», «Вибрані задачі дискретної математики» (професор Волков Ю.І.), «Олімпіадні задачі з математики» (доцент Вороний О.М.), «Неперервні міри» (доцент Романов В.О.), «Вибрані питання методики навчання математики» (доцент Вдовенко В.В.), «Математичні методи в педагогічних дослідженнях» (професор Кушнір В.А.).

Динаміка наукової роботи студентів по кафедрі математики за останні роки

Протягом 2000-2009 років у різний час викладались крім вищезгаданих ще й такі спецкурси та спецсемінари: «Вибрані задачі шкільної математики» (доцент Вороний О.М.), «Сингулярно збурені диференціальні рівняння з точками звороту» (доцент

Бобочко В.М.), «Теорія кілець» (доцент Яременко Ю.В.), «Топологічні методи розв'язування задач» (доцент Романов В.О.), «Початки теорії ймовірностей», «Теорія ймовірностей» (професор Волков Ю.І.), «Математичне моделювання сонячної активності», «Рівняння та нерівності», «Критичне мислення на заняттях з математики», «Фізика на уроках математики» (професор Філер З.Ю.), «Банахові простори» (професор Плічко А.М.), «Бази даних і елементи бази даних», «Асимптотичні методи в теорії сингулярно збурених диференціальних рівнянь» (професор Кушнір В.А.), «Вибрані питання шкільного курсу математики» (доцент Ганжела Г.М.).

Важливою ланкою діяльності кафедри математики є систематична робота з учителями й обдарованими учнями та спільна робота кафедри з кабінетом математики Кіровоградського обласного ІППО ім. В.Сухомлинського: викладачі беруть активну участь у роботі курсів підвищення кваліфікації вчителів математики, методичних семінарів, обласних олімпіад, у роботі з обдарованими дітьми та МАН, у вивченні та узагальненні передового педагогічного досвіду.

Не стояла кафедра математики осторонь і громадського життя факультету. Активну участь у спортивних змаганнях з бігу бере доцент кафедри математики В.О.Романов. Пробіги на 42 км 195 м за маршрутом вулиця Лісопаркова – південна частина Олександрівського району – вулиця Лісопаркова проводились Комітетом з фізичної культури та спорту Кіровоградського облвиконкому з 1984 року по 1989 рік включно. Запрошення на зазначені пробіги доцент Романов В.О. одержував від провідного спеціаліста з легкої атлетики згаданого Комітету Миколи Євгеновича Фукса. З кожним разом доцент Романов В.О. покращував свій результат: 1984 рік – 5 місце з результатом 3:31.50,0, 1988 рік – 2 місце, 1989 рік – 1 місце з результатом 3:11.15,0; за зайняте в 1989 році 1 місце 12.08.1989 (у Всесоюзний день фізкультурника) під час перерви

календарного футбольного матчу на стадіоні «Зірка» доценту Романову В.О. було вручено Диплом 1-го ступеня.

Набувши певного досвіду в теорії та практиці тренувального процесу та усвідомлюючи (згідно з концепцією Е. ван Аакена) велику користь для здоров'я від рівномірного бігу на довгі дистанції, доцент Романов В.О. проводив пропаганду згаданої концепції серед викладачів та студентів, залучаючи до сумісних тренувань колег з інших кафедр факультету. Крім того, популярними серед викладачів факультету були заняття футболом (Романов В.О., Бобочко В.М., Парашук С.Д., Завізіон Г.В.), гімнастикою, гирьовим спортом.

Результати науково-методичної діяльності викладачів кафедри математики спрямовані на поліпшення математичної освіти й на підготовку творчого вчителя математики відповідно до сучасних вимог. **Перспективи розвитку кафедри математики** в найближчий час пов'язані з:

- удосконаленням математичної освіти на засадах кредитно-модульної системи організації навчального процесу, підвищення активності, самостійності, творчого підходу до розв'язання поставлених завдань, а також вирішення проблем формування особистості молодих науковців, що відповідають новим соціальним та культурним умовам сьогодення та майбутнього.
- розробки засобів навчання математики й методики їх запровадження в школах області та за її межами;
- забезпеченням розвитку науково-методичного співробітництва через стажування кращих науковців, підвищення кваліфікації в різних вищих навчальних закладах, участь у різних проектах, конкурсах, державних та госпрозрахункових договірних науково-дослідних темах;
- підвищення рівня інтелектуального впливу кафедри як освітнього, наукового, методичного та інноваційного центру математичної освіти нашого регіону й держави в цілому.

ФІЗИЧНІ КАФЕДРИ (1978 – 2010 РОКИ)

У період 1978-2010 років кафедру фізики очолювали: 1974 р. – 1979 р. – Ковальов І.З., старший викладач; 1979 р. – 1981 р. – Сірий В.І., кандидат фізико-математичних наук, доцент; 1981 р. – 1986 р. – Ковальов І.З., кандидат педагогічних наук, доцент; з 1986 року завідувачем кафедри фізики працював кандидат фізико-математичних наук, доцент Ткачук І.Ю.

У 1984 році від кафедри фізики відокремилась кафедра методики фізики і ТЗН, керівництво якою до 1987 року здійснював кандидат педагогічних наук, доцент Величко С.П. А вже в 1987 році на базі кафедри фізики й кафедри методики фізики та ТЗН було створено кафедру фізики і ТЗН, а завідувачем обрано Ткачука І.Ю. (1987-1992 роки). У складі кафедри були 17 викладачів (70% з науковими

ступеннями й званнями) і 11 осіб допоміжного персоналу. Наступними завідувачами фізичної кафедри були доц. С.П.Величко (1992- 1994 роки), доц. В.П.Вовкотруб (1994- 1999 роки), проф. С.П. Величко (з 1999 року). У 1991 році (05.03.1991р.) кафедру фізики та ТЗН роз'єднали на дві кафедри: кафедру загальної фізики й методики викладання фізики (зав. кафедрою – доцент Ткачук І.Ю.) та кафедру теоретичної фізики і загально-технічних дисциплін (зав. кафедрою – доцент Гамалій В.Ф.). У 1993 році у зв'язку зі вступом В.Ф.Гамалія до докторантури його змінив на посаді завідувача доцент В.В.Чубар, а вже в 1996 році знову на факультеті була одна фізична кафедра – кафедра фізики та методики її викладання. Згодом із кафедри фізики та методики її викладання в 1997 році була виокремлена кафедра загально-технічних дисциплін і методики трудового навчання (зав. кафедри доцент В.В. Чубар), яка успішно функціонує понині, і зараз є випусковою кафедрою (зав. кафедри доц. С.О.Кононенко) у підготовці майбутніх учителів трудового навчання.

У 1980 році (за свідченням тодішнього декана Л.О. Волкова) на кафедрі фізики працювали такі викладачі: завідувач кафедрою кандидат фізико-математичних наук **Сірий В.І.** (читав курс загальної фізики, технологію матеріалів); Попов І.В. – в.о. професора, кандидат педагогічних наук (курс методики фізики, спецкурси з методики, історії фізики, керував педагогічною практикою студентів); Ковальов І.З. – в.о. доцента, кандидат педагогічних наук (курс теоретичної фізики, спеціальний фізичний практикум); Мамонтова Ю.М. – доцент, кандидат технічних наук (курс загальної фізики, практикум з розв'язування фізичних задач); Волков Л.О. – старший викладач, кандидат фізико-математичних наук (курс загальної фізики, керував педагогічною практикою); Гріденко О.І. – старший викладач, кандидат педагогічних наук (курс теоретичної фізики, методи математичної фізики, керував педагогічною практикою студентів); Нестеренко Ф.П. – доцент, кандидат педагогічних наук

(курс загальної фізики, керував педагогічною практикою студентів); Ткачук І.Ю. – старший викладач, кандидат фізико-математичних наук (курс загальної фізики); Починок Б.Д. – старший викладач (курс астрономії, загальної фізики); Константинов А.М. – старший викладач (курси електротехніки й радіотехніки, технічні засоби навчання, спеціальний фізичний практикум); Нескороменко В.М. – старший викладач (курс загальної фізики на спеціальності «математика» й підготовчому відділенні, керувала педагогічною практикою); Захальов Й.А. – доцент, кандидат фізико-математичних наук (курси астрономії, теоретичної механіки, керував педагогічною практикою студентів); Раскевич М.А. – викладач (практичні й лабораторні заняття з електротехніки й радіотехніки, технічні засоби навчання). На кафедрі фізики тоді ж працювали 5 старших лаборантів, 3 лаборанти, технік, 3 учбові майстри, 1 старший препаратор.

Кафедра методики викладання фізики і технічних засобів навчання (що була виокремлена з кафедри фізики 1984 року, зав. кафедрою доцент С.П.Величко) функціонувала три роки. За цей час були організовані й допрацьовані цикли лабораторних робіт з ТЗН та навчальне обладнання в цих лабораторіях з метою вивчення будови та принципу дії усіх видів ТЗН (магнітофона, телевізора, еліпроектора, діапроектора, кодопроектора, кіноустановки КПШ

та «Україна»), а також методика ефективного використання їх у навчально-виховному процесі. Велика увага приділялася також основній навчальній дисципліні – методиці навчання фізики та історії фізики, які читав на спеціальності «Фізика та математика» в.о. професора І.В. Попов, а на спеціальності «Математика і фізика» доцент С.П. Величко. За цих обставин удосконалення змісту й структури курсу «Методика фізики» та особливостей його викладання як другої фахової дисципліни для спеціальності «Математика і фізика» досягли рівня,

що є аналогічним рівню викладання методики фізики для студентів спеціальності «Фізика та математика». Цей аспект згодом було покладено в основу подальших наукових пошуків доцента Величка С.П.

Сірий В.І.

Величко С.П.

У 1990 році (за свідченням тодішнього декана О.М.Вороного) кафедра фізики і ТЗН працювала в такому складі: Ткачук І.Ю. – завідувач кафедрою, кандидат фізико-математичних наук, доцент, Величко С.П. – кандидат педагогічних наук, доцент, Волков Л.О. – кандидат фізико-математичних наук, доцент, Вовкотруб В.П. – викладач, Гамалій В.Ф. – кандидат фізико-математичних наук, доцент, Ковальов І.З. – кандидат педагогічних наук, доцент, Каленникова Т.О. – кандидат фізико-математичних наук, доцент, Корольов С.В. – асистент, Мамонтова Ю.М. – кандидат технічних наук, доцент, Попов І.В. – кандидат педагогічних наук, доцент, Починок Б.Д. – викладач, Садовий М.І. – кандидат педагогічних наук, доцент, Сірий В.І. – кандидат фізико-математичних наук, доцент, Трейгер Б.А. – кандидат хімічних наук, доцент, Царенко О.М. – кандидат технічних наук, старший викладач, Чінчой О.О. – асистент, Чубар В.В. – викладач. До складу кафедри фізики також входили: Дерполук М.Т. – зав. кабінетом лекційного демонстрування, Заремба В.С. – зав. кабінетом методики викладання фізики, Авдєєва Т.В. – старший лаборант, Дерполук М.М. – лаборант, Ковальчук А.І. – старший лаборант, Колтко Ю.В. – старший лаборант, Лозовий Ю.М. – лаборант, Медведєв О.Д. – технік, Сірик П.В. – старший лаборант, Терентьев І.Й. – навчальний майстер, Шарова О.М. – препаратор.

Наукова робота кафедри фізики продовжувалася за двома напрямками, пов'язаними з одержанням напівпровідників і дослідженням властивостей напівпровідникових матеріалів та з удосконаленням методики викладання фізики в середній та вищій школі.

З введенням у дію щойно побудованого семиповерхового корпусу факультет у цілому й кафедра фізики зокрема, якою керував доцент **Іван Захарович Ковальов**, перейшли в нові приміщення. Треба зазначити, що у зведенні нового корпусу проявляли зацікавленість усі кафедри факультету. Однак, саме Іван Захарович найбільше докладав зусиль на різних етапах від проектування до введення його в дію, бо варто було продумати й передбачити, а головне правильно вирішити багато проблем, що пов'язані з розміщенням 4-х лекційних аудиторій, де можна

Ткачук І.Ю.

було ефективно читати лекції з фізики та методики фізики, 4-х кабінетів (лекційного демонстрування, методики фізики, ТЗН та астрономії), 8-ми фізичних лабораторій (механіки, молекулярної фізики, електрики, оптики, ядерної фізики, спеціального фізичного практикуму, 2-х лабораторій з методики навчання фізики для 6-8 кл. та 9-11 кл.) та інших. І треба зазначити, що І.З.Ковальов вирішив усі проблеми успішно. Саме завдяки його повсякденній і наполегливій та переконливій позиції було зведене й приміщення для обсерваторії.

З появою нового корпусу збільшилися й площі для наукових цілей. Тому було вирішено в 1978 році створити як структурний підрозділ фізико-математичного факультету науково-дослідну лабораторію з технології напівпровідників (НДЛ ТНП), яку очолив кандидат фізико-математичних наук **Леонід Олександрович Волков**. Вкотре ЗЧМ, підтримавши цю ініціативу інституту, надав величезну матеріальну допомогу: були одержані промислові установки з рідинної епітаксії, системи очищення водню, установки одержання деіонізованої води та інше технологічне обладнання. Завдяки наданому ЗЧМ госпрозрахунковому фінансуванню вдається придбати значну кількість необхідного додаткового обладнання не лише для новоствореної лабораторії, а й для навчальних лабораторій кафедри фізики.

З цього часу починає формуватись стабільний колектив НДЛ, який з 1980 року очолює Неворов В.П. До колективу лабораторії увійшли: Неворов В.П., Волков Л.О., Терещенко О.І., Трейгер Б.А., Сірий В.І., Гамалій В.Ф., Сірик П.В., Ковальчук А.І., Жуков Г.С. та Царенко О.М.. Саме завдяки цьому колективу вдалося в найкоротші терміни розгорнути та налагодити роботу складного промислового устаткування, що дало можливість значно розширити спектр науково-дослідницької роботи та одержати замовлення від ряду науково-дослідних установ та підприємств: ЗЧМ (м. Світловодськ), «Гіредмет» (м. Москва), НВО «Світлана» (м. Ленінград), Інститут напівпровідників АН УРСР (м. Київ) та інші. Тематика цих досліджень була пов'язана з розробкою технології одержання методами рідинної епітаксії твердих розчинів напівпровідників A_3B_5 та A_4B_6 та дослідження фізичних властивостей сполук на їх основі. До науково-дослідної роботи широко

залучаються студенти фізико-математичного факультету, які працюючи в лабораторії за сумісництвом, виконують дипломні дослідження з технології та фізики напівпровідників: Жуков Г.С., Царенко О.М., Червоняк О.І., Кожухар М.В. та багато інших.

З 1989 р., захистивши кандидатську дисертацію в Інституті напівпровідників АН УРСР, лабораторію очолює старший науковий співробітник **Царенко Олег Миколайович**. Як відомо, це початок розпаду СРСР, період колосального спаду виробництва, приватизації підприємств і т.п., що звичайно негативно вплинуло на подальшу роботу НДЛ. Відсутність замовлень з наукової тематики змусила значною мірою згорнути фундаментальні наукові дослідження на певний час.

З 1989 до 1996 року на базі лабораторії в основному виконувались незначні за обсягами науково-дослідні роботи прикладного спрямування на замовлення Інституту напівпровідників АН України. Як і раніше, до цих робіт залучались студенти фізико-математичного факультету, які успішно захистили дипломні роботи експериментально-дослідницького характеру: Заремба В.М., Рябець С.І., Болотіна І.Л., Ганська О.А. та інші.

1996 року у зв'язку з відкриттям на факультеті спеціальності «Трудове навчання» та необхідністю створення навчальної лабораторії з матеріалознавства було прийнято рішення розширити й наукову тематику НДЛ – технологія напівпровідникових та конструкційних матеріалів і дослідження їх фізичних властивостей. З цього часу на базі лабораторії формується та успішно розвивається наукова школа під керівництвом к.т.н., доц. Царенка О.М. – двічі відкривається разова аспірантура зі спеціальності 05.27.06 – технологія, обладнання та виробництво електронної техніки й кожного разу аспіранти Рябець С.І. (1998 р.) та Ткачук А.І. (2003 р.) успішно й достроково захищають кандидатські дисертації. Випускниками спеціальності «Фізика» за результатами наукових досліджень з фізики напівпровідників захищаються перші магістерські роботи: Гамалій М.В., Ковальов Ю.Г.

З 2002 до 2009 р.р. в лабораторії виконувалося два науково-дослідних проекти загальнодержавного фінансування: «Фізико-хімічні умови формування діодів Шотткі на основі

вузькощілинних напівпровідників» (наукові керівники – проф. Величко С.П. та доц. Царенко О.М.) та «Теоретичні та експериментальні дослідження напівпровідникових сполук A_4B_6 методами неруйнівного аналізу» (наукові керівники – проф. Авраменко О.В. та проф. Царенко О.М.). Вищеназвані держбюджетні науково-дослідні роботи виконувались творчим колективом викладачів та співробітників кафедри фізики та методики її викладання, кафедри прикладної математики та кафедри загально-технічних дисциплін та МТН у складі: к.т.н., доц. Рябець С.І., к.т.н., доц. Ткачук А.І., к.ф.-м.н., доц. Волчанський О.В., к.ф.-м.н., доц. Ткачук І.Ю., к.ф.-м.н., доц. Сірий В.І. та завідувач лабораторією Ковальов Ю.Г. Значні обсяги досліджень були

виконані Кузьмичем А.Г. – к.ф.-м.н., науковим співробітником Київського національного університету імені Тараса Шевченка та Ковальовим С.Г. – науковим співробітником Кіровоградського національного технічного університету. У контексті наукової тематики лабораторії виконуються дисертаційні дослідження: пошукувачем Ковальовим Ю.Г. – «Фізико-технічні умови вирощування тонких епітаксійних шарів твердих розчинів халькогенідів свинцю-олова, легованих рідкісноземельними елементами» та пошукувачем Ковальовим С.Г. – «Рідинна епітаксія високолегованих епітаксійних шарів твердих розчинів сполук A^4B^6 на діелектричних підкладках».

На сьогоднішній день НДЛ підтримує зв'язки з Інститутом фізики напівпровідників ім. В.Є. Лашкарьова НАН України, Технологічним парком «Напівпровідникові технології і матеріали, оптоелектроніка та сенсорна техніка» (м. Київ), Київським національним університетом імені Тараса Шевченка, Херсонським національним технічним університетом, Кіровоградським національним технічним університетом.

На базі лабораторії багато років успішно працює студентська науково-дослідна група, через яку студенти спеціальностей «Фізика», «Математика і фізика» та «Технологічна освіта» залучаються до дослідницької роботи, виконують курсові, дипломні та магістерські роботи. Так, за 2002–2009 роки успішно захищено 4 магістерських та 6 дипломних робіт, тематика яких була пов'язана з профілем діяльності НДЛ.

Царенко О.М.

Результати наукових досліджень НДЛ активно впроваджуються в навчальний процес. Так, для спеціальностей «Фізика» та «Технологічна освіта» розроблені та читаються спецкурси, пов'язані відповідно з методами одержання напівпровідників та актуальних питань матеріалознавства й технології конструкційних матеріалів, підготовлено 5 інтерактивних курсів лекцій та електронних навчальних посібників, видано більше 10 навчальних та навчально-методичних посібників, 5 з яких рекомендовані МОН України як навчальні посібники для відповідних педагогічних спеціальностей.

За весь період діяльності науково-дослідної лабораторії її співробітниками опублікована величезна кількість наукових статей. Лише науковою школою проф. Царенка О.М. опубліковано: понад 70 статей у всесвітньо відомих журналах: Известия Российской АН. Неорганические материалы, Semiconductor Physics, Quantum Electronics & Optoelectronics, Петербургский журнал электроники, Functional Materials, Технология и конструирование в электронной аппаратуре та інших; близько 30 тез доповідей на Міжнародних наукових конференціях та одержано 3 авторських свідоцтва на винаходи. Плідна діяльність лабораторії підтримувалась двічі Фондом Дж. Сороса («Соросівський аспірант» Рябець С.І. (1994 та 1997 р.р.)). За наукові досягнення та посилання на них у наукових статтях інших авторів проф. Царенко О.М. занесений до щорічного видання Marquis Who's Who: «Who's Who on the World» 2006 року (США). Співробітники НДЛ Рябець С.І. (1997, 1999) та Ткачук А.І. (2005, 2007) двічі кожен здобували стипендію Кабінету Міністрів України для молодих учених.

На сьогодні НДЛ технології напівпровідникових та конструкційних матеріалів є самодостатнім структурним підрозділом фізико-математичного факультету. У лабораторії працюють висококваліфіковані спеціалісти, здатні вирішувати складні наукові фундаментальні проблеми та прикладні задачі, пов'язані з технологією одержання класичних та нових напівпровідникових і конструкційних матеріалів, дослідженням їх фізичних та технологічних властивостей.

Особлива активність викладачів кафедри щодо наукових досліджень у галузі теорії й методики навчання фізики проявилася з 1994 року, коли була започаткована **Всеукраїнська науково-практична конференція «Методичні особливості викладання фізики на сучасному етапі»**, ініціатором та організатором якої став завідувач

кафедри доц. С.П. Величко. За наслідками роботи цієї конференції почав видаватися збірник наукових праць (редколегія в складі: доц. С.П. Величка (наук. редактор), доц. І.З. Ковальова, доц М.І. Садового). У скрутні економічні часи 90-х років проведення конференцій було не простим заходом, а видання збірника матеріалів і тез доповідей та наукових праць складало достатньо серйозну проблему. Однак **перший збірник** був виданий обсягом 6,25 др. арк. до початку роботи конференції загальним тиражем 100 примірників, що активізувало роботу й підвищило зацікавленість усіх учасників стосовно доцільності проведення такого наукового форуму. Відтак, конференція переросла в традиційну, яка проводилася через рік у КДПУ ім. В.Винниченка до 2000 року.

Другий збірник праць конференції був виданий у 1996 році у 2-ох частинах загальним обсягом 328 сторінок (13,68д.а.) за участі редколегії: доц. С.П. Величка (наук. ред.), доц. В.П.Вовкотруба та доц. О.М. Царенка й за часткової підтримки грантом АРУ 062013 Міжнародної Соросівської програми підтримки освіти в галузі точних наук в Україні, що створило відповідний резонанс і дало поштовх для наступної плідної наукової праці в цьому напрямку.

Третій збірник праць (1998р.) і **четвертий** (2000р.) видавалися за участі в редколегії відомих вітчизняних фахівців у галузі методики фізики: С.У. Гончаренка – д.п.н., проф., академіка АПН України; В.Ю.Бикова – д. техн. наук, член-кореспондент АПН України; О.І. Бугайова – д.п.н., проф.; О.В. Сергєєва – д.п.н., проф.; О.І. Ляшенка – д.п.н., проф.; професора Є.В. Коршака, Шута М.І. – д. фізмат наук, професора, члена-кореспондента АПН України та ін., що безперечно надало вагомості у проведенні конференції та виданні збірників праць.

Завдячуючи корисним порадам і пропозиціям Семена Устимовича Гончаренка (випускника нашого інституту 1952 року, званого українського педагога-гуманіста, доктора педагогічних наук (1989 рік), професора (1990 рік), дійсного академіка Академії педагогічних наук України (1992), головного спеціаліста інституту педагогічної освіти й освіти дорослих АПН України) значною мірою активізувалася НДР та розширилася тематика наукових пошуків співробітників взагалі нашого університету, а не лише кафедри фізики.

Починаючи з 2000 року, коли для кафедри стало можливим проводити конференцію «Засоби реалізації сучасних технологій навчання» на базі створеного Наукового центру розробки засобів

навчання, найвагоміші праці й доповіді учасників конференції почали публікуватися в збірнику «Наукові записки КДПУ» і, безперечно, – то було досить важливим моментом, оскільки цей збірник вважається фаховим з педагогічних наук і зареєстрований саме як такий у ВАК України.

Постійну консультативну допомогу в організації та вдосконаленні тематики науково-практичної конференції «Засоби і технології сучасного навчального середовища» та в науково-дослідній діяльності Наукового центру розробки засобів навчання кафедра отримувала від директора Інституту інформаційних технологій і засобів навчання АПН України Валерія Юхимовича Бикова, д. техн. наук, професора, члена-кореспондента АПН України.

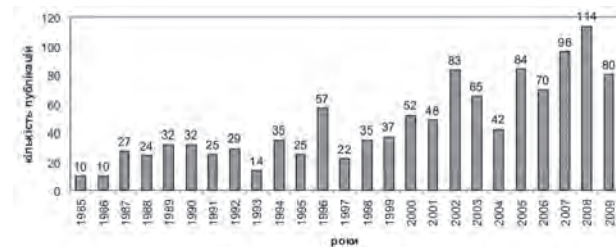
Як наслідок, на сьогодні кафедрою вже проведено 15 конференцій (видано 15 збірників загальним обсягом біля 450 др.арк.), останні 5 з яких набули статусу Міжнародних, а в роботі щорічно бере участь одразу більше сотні учених і дослідників з різних регіонів України, а також з Росії (м. Москва, м. Санкт-Петербург), з Білорусі (м. Мінськ, м. Гомель, м. Могильов).

Разом з тим на кафедрі у 1997 році була започаткована Всеукраїнська науково-практична конференція молодих науковців і студентів «Фізика. Нові технології навчання», за наслідками роботи якої також видається збірник праць (наукові редактори: С.П.Величко, О.М.Царенко, відповідальний редактор доцент І.В. Сальник); уже видано 7 збірників матеріалів цієї конференції загальним обсягом біля 40 др. арк. У роботі цієї конференції активну участь беруть не лише студенти й молоді науковці педагогічних ВНЗ, а й представники Київського національного університету ім. Т.Г.Шевченка, Кам'янець-Подільського національного університету ім. І.Огієнка, Запорізького державного університету, Рівненського державного гуманітарного університету.

Аналіз науково-методичної діяльності професорсько-викладацького складу кафедри, починаючи з 1985 року, свідчить про суттєвий ріст кількості наукової продукції та поліпшення якості виданої методичної продукції, оскільки частина посібників, що готуються й видаються нашими викладачами, отримують гриф МОН України, ними успішно користуються студенти не лише нашого університету, а й вищих навчальних закладів з різних регіонів України.

На кафедрі завжди й у всі часи було за правило, щоб у кожного викладача щорічно обов'язково були публікації. Така тенденція

передається з покоління в покоління з часів активної роботи О.І. Мініна, Й.А. Нестеренка, І.В. Попова, Ю.М. Мамонтової, І.З. Ковальова та ін. наступному молодому поколінню. Зараз приємно констатувати,

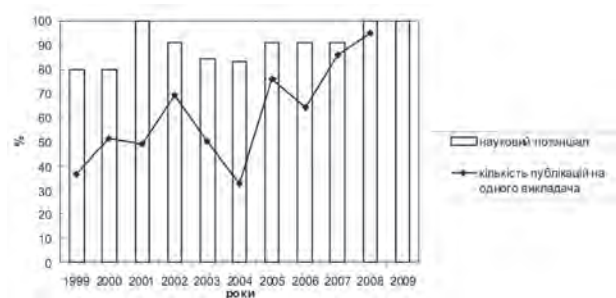

**Публікації викладачів
кафедри фізики за 25 років**

що на кафедрі ця тенденція не лише отримала підтримку, а й набула нових темпів свого розвитку. Зокрема, одночасно із ростом і досягненням 100% потенціалу професорсько-викладацького складу суттєво активізувалася наукова діяльність викладачів, і зокрема в аспекті видавничої діяльності. Видавнича діяльність кафедри фізики за останні 25 років представлена діаграмою на рисунку.

Динаміка наукового потенціалу професорсько-викладацького складу кафедри за останні десять років та кількість публікацій, що припадає на одного викладача, представлені діаграмами на наступному рисунку.

За наслідками науково-дослідної роботи упродовж останніх п'яти років кафедра постійно посідає призові місця серед інших кафедр нашого вузу.

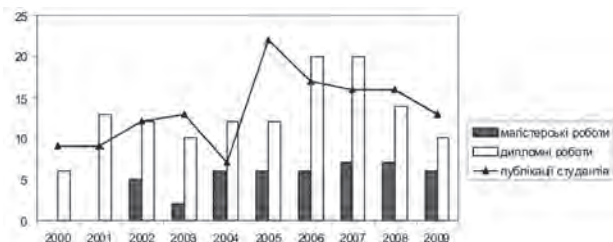
**Динаміка наукового потенціалу кафедри
та опублікованих науково-методичних
праць, що приходяться на одного
викладача за останні 10 років**

Разом із позитивними результатами науково-дослідної роботи викладачів і співробітників кафедри позитивна динаміка спостерігається й у науково-дослідній роботі студентів.

На кафедрі працює 8 наукових гуртків і проблемних груп, що охоплюють біля

60% студентів, що вивчають курс фізики. Студенти беруть активну участь у щорічних студентських наукових конференціях та у всеукраїнських науково-методичних конференціях.

Динаміка виконання студентами кваліфікаційних робіт та публікацій за 10 років

З переходом на підготовку магістрів фізики студенти крім курсових робіт почали виконувати дипломні та кваліфікаційні наукові роботи, значно активізувалася наукова робота студентів й у зв'язку з публікаціями статей. Динаміка результатів написання студентами дипломних і магістерських робіт за останні десять років та кількість публікацій, авторами та співавторами яких були студенти, ілюструють діаграми на рисунку.

Представлені матеріали переконливо свідчать про позитивні зміни в науково-дослідній роботі та навчально-виховній діяльності кафедри.

Показовий у цьому відношенні й разом з тим вагомий напрямок у діяльності колективу викладачів кафедри фізики в період 1960- 2000 років пов'язаний із створенням і розробкою нових спецкурсів та спецпрактикумів. Зокрема, спеціальний фізичний практикум був розроблений під керівництвом доц. І.З. Ковальова (1967р.), спецкурси «Виховна робота у навчанні фізики» та «Актуальні проблеми методики фізики» доцентом І.В. Поповим (1967-1973р.), «Практикум з позакласної роботи з фізики» (Величко С.П., 1981 р.), «Фізичні основи роботи ОКГ та їх використання у навчанні фізики» (доц. С.П.Величко, завідувач лабораторією П.В. Сірик, 1983р.), «Фізика напівпровідників» (доцент І.Ю.Ткачук); «Практикум з шкільного фізичного експерименту» (доц. С.П.Величко, 1991р), «Вступ до навчального фізичного експерименту», «Фізичні основи роботи елементної бази обчислювальної техніки» та «Розв'язування олімпіадних задач з фізики» (доц. В.П.Вовкотруб, доц. Н.В. Подопрігора, 2001 р.), «Графічний метод у навчанні фізики» (доц. І.В.Сальник, 2003-2007р.) «ЕОМ у навчанні фізики» (проф. С.П. Величко, 2006 р.), «Інноваційні технології у навчанні фізики»

та «Актуальні проблеми сучасної дидактики фізики» (проф.С.П. Величко, О.В. Слободяник, з 2009 р.). За цих обставин створення будь-якої спеціальної дисципліни обов'язково підпорядковується загальним дидактичним вимогам, до яких відносяться наступні: спеціальна дисципліна повинна містити новий матеріал та відбивати останні наукові досягнення в галузі психолого-педагогічних досліджень, чи в галузі фахової підготовки майбутнього вчителя; обов'язковими мають бути не лише лекційні заняття, де головним чином працює викладач, а практично-лабораторні заняття, де студент на практиці встановлює значущість та вагомість досліджуваної педагогічної проблеми, сам досліджує проблему; участь кожного студента в удосконаленні методики запровадження нових розробок у практику, наявність у студента конкретних розробок у вигляді сценаріїв навчально-виховних заходів, конспектів уроків, креслень навчальних приладів або установок тощо, що дозволяє такі нові розробки втілювати в практику в період педагогічної практики, чи перших років самостійної роботи в школі.

У розвитку наукового потенціалу кафедри та підвищення якості професорсько-викладацького її складу пройшли останні 15 років, коли три співробітники вступили на навчання до докторантури Українського державного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова, а після цього успішно захистили докторські дисертації зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання фізики: Величко С.П. (1998р.), Садовий М.І. (2002р.), Вовкотруб В.П. (2007р.).

У цей час завершили свої дослідження й випускники КДПУ ім. В.Винниченка: О.О.Чінчой, С.О.Кононенко, М.В.Головко, Н.В.Подопрігора, І.В.Сальник, Е.П.Сірик та успішно захистили кандидатські дисертації й досить активно включилися в усі ланки організаційної, навчально-виховної та науково-дослідної роботи кафедри.

Нині доцент О.О.Чінчой успішно читає курс теоретичної механіки та дисципліну «ШКФ і методика навчання фізики», щорічно активно працює в складі журі на всеукраїнській учнівській олімпіаді з фізики та різних конкурсів серед школярів; доцент С.О.Кононенко успішно очолює колектив кафедри загально-технічних дисциплін і методики трудового навчання; доцент Н.В. Подопрігора розробляє й реалізовує кредитно-модульну систему в процесі вивчення студентами курсу теоретичної фізики та виконує обов'язки вченого секретаря

спеціалізованої ради К 23.053.04 зі спеціальності 13.00.02; доцент І.В.Сальник реалізовує кредитно-модульну систему у вивченні студентами курсу загальної фізики – розробила авторський спецкурс і видала в співавторстві посібник для майбутніх учителів фізики з грифом МОН України, керує фізичним напрямом заочної фізико-математичної школи на факультеті та педагогічною практикою студентів усіх спеціальностей у нашому університеті, виконує обов'язки профорга кафедри; М.В.Головко після захисту кандидатської дисертації залишився працювати в Інституті педагогіки АПН України, виконував обов'язки першого заступника директора й завідувача фізико-математичною лабораторією цього інституту; зараз вступив до докторантури в НПУ ім. М.П.Драгоманова; старший викладач Е.П.Сірик запроваджує ідеї кредитно-модульної системи у вивченні фізики студентами технологічної галузі, має видання з грифом МОН України у вигляді посібника для студентів фізико-математичних факультетів; старший викладач О.М. Трифонова захистила дисертацію й, отримавши диплом кандидата педагогічних наук, активно включається в роботу кафедри, має понад 40 публікацій.

Молоді доценти й викладачі кафедри фізики та методики її викладання за результатами своїх наукових досліджень стали стипендіатами премії Кабінету Міністрів України: Подопригора Н.В. – двічі (2000-2005 роки), Сальник І.В.(2001- 2003 роки); Сірик Е.П. виборов грант молодого науковця Кіровоградської обласної ради (2004 р.); О.М.Трифопова – грант на премію для молодих науковців, яка призначається Верховною Радою України (2009 р.).

Зазначений період для кафедри фізики важливий у науковому аспекті такими подіями:

По-перше, починаючи з 1998 року, при кафедрі було відкрито аспірантуру, що дозволило готувати висококваліфікованих фахівців з методики навчання фізики як для нашого університету, так і для інших ВНЗ України. За цей період аспірантуру закінчили наші випускники й успішно захистили кандидатські дисертації: доц. Н.В. Подопригора (1999 р.), доц. І.В. Сальник (2000 р.), Л.Д. Костенко (2002 р.), С.М. Гайдук (2004 р.), О.В. Пуляк (2006 р.) старший викладач Е.П. Сірик (2007 р.), С.М. Стадніченко (2007 р.), І.І. Засядько (2008 р.), О.М. Трифонова (2009 р.), Н.О. Ментова (2009 р.) та інші. Аспірантуру закінчили й ще навчаються співробітники з інших ВНЗ України, що безперечно розширило географію наукових зв'язків кафедри й посилює її роль

у формуванні й підготовці висококваліфікованих фахівців з методики навчання фізики в межах нашої держави.

По-друге, з січня 2000 року при кафедрі фізики та методики її викладання за сприяння Інституту інформаційних технологій і засобів навчання АПН України (директор В.Ю. Биков, доктор технічних наук, професор, член-кореспондент АПН України) організовано роботу Наукового центру розробки засобів навчання (наук. кер. проф. С.П. Величко), що дало можливість значною мірою активізувати НДР з метою розробки та створення нових засобів навчання з природничих дисциплін й активно впливати на сучасний період розбудови природничої освіти в нашій державі, брати участь в оцінці та рецензуванні результатів досліджень кандидатських і докторських дисертацій, а також нових розробок та рекомендацій, брати участь у семінарах Всеукраїнського масштабу та в підготовці Стандартів на засоби навчання для середніх та вищих навчальних закладів. Завдяки цій співпраці Науковий центр і кафедру в цілому було залучено до часткового виконання у 2000- 2005 роках науково-дослідних робіт: «Дидактичні засади формування комп'ютерно-орієнтованого середовища» (держ. реєстраційний №0100v002033) і «Науково-методичне забезпечення використання у дидактичному процесі засобів навчання нового покоління» (держ. реєстраційний №0100v002034), що суттєво підвищило рівень розробок та наукових пошуків викладачів і співробітників, а аспірантам дало можливість включитися до розробки державних програм. За цей період Науковим центром представлено на експертну оцінку низку оригінальних розробок, що відносяться до комплексів навчального обладнання й засобів навчання з природничих дисциплін. До цих пропозицій, зокрема, відносяться об'єкти інтелектуальної власності, що розроблені під керівництвом та за участю професора Величка С.П. (1. Навчальний комплект «Оптика»: комплект «Оптика-W»; комплект «Оптика»; шкільна оптична лава ШОЛ-3; 2. Комплект «Оптика-класика» для досліджень, які самостійно виконують учні; 3. Універсальна оптична міні-лава; 4. Інтерферометр Юнга; 5. Універсальний спектральний комплект УСК-6; джерело еталонного випромінювання ДЕВ-2м; універсальний спектральний прилад УСП-6; 6. Комплект кількісної оцінки оптичного випромінювання КООВ: джерело еталонного випромінювання ДЕВ-3Н; фотометр

інтегральний ФІ-2; лінійний болометр БЛ-4; 7. Прилад для графічного запису деформації; 8. Прилад для вивчення наслідків МКТ (газових законів)), **об'єкти інтелектуальної власності**, що створені під керівництвом і за участю професора Вовкотруба В.П. (1. Модулі для дослідження роботи базових логічних елементів, тригерів, регістрів, шифраторів і дешифраторів, лічильника імпульсів, суматора, пристрій захисного відімкнення, арифметико-логічний пристрій, аналого-цифровий перетворювач, цифрово-аналоговий перетворювач; 2. Полігон для вивчення роботи електроіндуктивного датчика, дослідження характеристик електромагнітного реле, слідкуючої системи; 3. Установка для вивчення системи автоматичного регулювання температури; 4. Універсальна установка для фізичного практикуму з основ МКТ, для дослідження дії магнітного поля на струм, дослідження роботи мультівібратора. 5. Модуль для вивчення роботи операційного підсилювача та вивчення джерела двополярного живлення.), Об'єкти інтелектуальної власності, створені доцентом О.О. Чінчосом (1. Стенди для вивчення простих технічних об'єктів; 2. Стенди з розгорнутими схемами; 3. Стенди з ілюмінованими схемами.)

У 2005 році на Всеукраїнському семінарі з проблем створення сучасних засобів навчання, що проводився Міністерством освіти і науки України та АПН і був організований Інститутом НАН України (директор Сторіжко В.Ю., д. ф.-м. н., професор, член-кореспондент НАН України) була успішно презентована оптична міні-лава, що розроблена саме в названому Науковому центрі. До того ж фахівцями Наукового центру були подані навчально-методичні матеріали й програмно-педагогічне забезпечення для запровадження персональних комп'ютерів у вигляді комплексу для вивчення рідких кристалів (керівник – проф. С.П.Величко, виконавець – аспірант В.В.Неліпович, 2009 р.).

У 2007-2008 роках Науковим центром розроблялася держбюджетна програма за тема-

тикою: ІТ/503-2007 «Інтегрований навчальний практикум «Методика, техніка та сучасні технології у шкільному фізичному експерименті»» (держ. реєстр. №0107v008123) на суму 60 тис.

грн. (наук. кер. проф. С.П.Величко) Завдяки Науковому центру в 2004 році кабінет методики фізики нашого університету було включено до переліку 7 кабінетів педагогічних ВНЗ України, де проводиться пілотний експеримент з перевірки комплексу обладнання «Кабінет фізики майбутнього». Такий комплект обладнання для майбутнього кабінету фізики безкоштовно було передано кафедрі фізики нашого університету на суму 320 тис. грн..

По-третє, з 2000 року кафедра фізики та методики її викладання залучається до оцінки результатів створення Стандартів до сучасного обладнання та засобів навчання, які розробляються Інститутом прикладної фізики НАН України. З 2000 року кафедра постійно проводить експертизу наукових досліджень у галузі теорії та методики навчання фізики за спеціальністю 13.00.02 та рецензування й опонування докторських і кандидатських дисертацій, які захищалися в спеціалізованій вченій раді Д 26.053.06 в НПУ ім. М.П. Драгоманова, до складу цієї ради з 2001 по 2007 роки було включено професора С.П. Величка. У складі спеціалізованої ради К 23.053.02 за спеціальністю 13.00.04 – теорія і практика професійної освіти в Кіровоградському державному педагогічному університеті ім. В.Винниченка працювали професори С.П. Величко та М.І. Садовий. Професор Садовий М.І. працює у складі цієї спецради і понині.

Значною подією в науковій діяльності кафедри стало відкриття з червня 2008 року у КДПУ ім. В.Винниченка спеціалізованої ради К 23.053.04 із захисту кандидатських дисертацій за спеціальністю 13.00.02 – теорія і методика навчання (фізика), у складі якої працюють 6 співробітників кафедри фізики (проф. С.П. Величко – голова, проф. М.І.Садовий – заступник голови,

Вовкотруб В.П.

Садовий М.І.

доц. Н.В. Подопригора – вчений секретар, а членами спеціалізованої ради є проф. В.П.Вовкотруб, доцент І.В.Сальник, доцент О.О.Чінчой).

Успішному завершенню наукових досліджень аспірантів та апробації отриманих результатів сприяє науково-методичний семінар «Актуальні проблеми дидактики природничих дисциплін» (керівник: проф. С.П. Величко, секретар: ст.викл. канд. пед. наук О.М.Трифонов), який засновано ще 2001 року й активніше почав працювати останні 3 роки. На засіданнях цього семінару попередню апробацію дисертаційних досліджень проводять не лише наші аспіранти за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання (фізика), а й дослідники й науковці різних ВНЗ України з інших спеціальностей (зокрема, 13.00.04, 13.00.06), котрі потім захищають свої дисертаційні дослідження у відповідних спеціалізованих радах.

По-четверте, постійний і неухильний розвиток науково-дослідної роботи кафедри став основою подальших здобутків; нині професорсько-викладацький склад має 100% викладачів з ученими ступенями і званнями; співробітники кафедри щорічно готують і видають вагомі наукові праці, монографії та методичні посібники, частина з яких рекомендована МОН України; традиційна науково-практична конференція, яка проводилася кафедрою вже 15 разів, у п'яте пройшла як міжнародна. За їхніми наслідками всього підготовлено до друку і видано 22 збірники наукових праць загальним обсягом біля 500 др. арк. За останні 15 років колектив кафедри постійно нарощує продуктивність та ефективність НДР і досліджень, зокрема публікацій, що припадає на одного викладача. Цей показник по кафедрі фізики зріс з 5,1 др. арк. на одного члена кафедри в 1999 році до 11,4 др. арк. у 2008 році, коли кафедра за наслідками НДР посіла перше місце серед 32 кафедр університету. У цей же період суттєво збільшилося видання посібників професорсько-викладацьким складом, і зокрема посібників, що рекомендовані МОНУ.

По-п'яте, високий науковий потенціал кафедри та результати досліджень її співробітників дає підстави для реалізації ідеї щодо відкриття докторантури зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (фізика)

і є сподівання, що серед перших докторантів будуть співробітники саме кафедри фізики та методики її викладання нашого факультету.

Сьогодні кафедра фізики та методики її викладання забезпечує організацію та проведення навчального процесу з курсу загальної фізики, теоретичної фізики, історії фізики, шкільного курсу фізики та методики його викладання й низки спецкурсів і організовувати різні види практики студентів на всіх спеціальностях. На кафедрі успішно функціонує кабінет лекційного демонстрування, кабінет астрономії, кабінет методики фізики й 7 лабораторій з відповідною матеріально-технічною базою, яка дозволяє виконати основні демонстрації та лабораторні роботи з курсу загальної фізики, методики навчання фізики, з астрономії та методики викладання астрономії в середній школі.

У професорсько-викладацькому складі кафедри працюють 3 доктори наук, професори, 9 кандидатів наук: 7 доцентів та 2 старші викладачі. Здобутки викладачів відзначені державними нагородами: грамотами Міністерства освіти і науки України, знаками «Відмінник освіти України», знаками «За наукові досягнення» та «Петра Могили», викладачі кафедри були стипендіатами Кабінету Міністрів України, 1 викладач виборов грант «Соросівського доцента» (Величко С.П., 1997 р.), професор Царенко О.М. за наслідками міжнародного опитування включений до списку ста найбільш цитованих науковців у світі, інформація про результати його наукової діяльності опубліковані в журналі «Хто є хто в світі» (США, 2006 р.)

Створена нова навчальна лабораторія з матеріалознавства для студентів спеціальності «Трудове навчання» дала можливість запровадити новий цикл лабораторного практикуму з основ матеріалознавства (проф. О.М. Царенко). У кабінеті методики фізики докорінно перероблено систему лабораторних робіт для студентів з урахуванням сучасних програм і вимог (проф. Величко С.П. і проф. Вовкотруб В.П.),

поставлена серія лабораторних робіт з ПК. У навчальних майстернях реалізований спеціальний курс «Організація і керівництво технічною творчістю учнів» (С.П.Величко, В.І.Сірий, А.М. Константинов

Сірик П.В.

та ін.), згідно якого вперше зроблено спробу силами студентів виготовити дифракційний спектральний комплект, що складається з шести приладів для навчальних цілей.

Колектив викладачів і співробітників під керівництвом професора О.М. Царенка й доцента І.В. Сальник суттєво доопрацював з урахуванням вимог КМСОНП усі лабораторні роботи в лабораторії механіки та молекулярної фізики та в лабораторії електрики; проводиться значна робота з проблем відбору матеріально-технічної бази та методичного забезпечення для майбутньої фізичної лабораторії, де студентам нефізичних спеціальностей буде запропонований інтегрований лабораторний фізичний практикум, що поєднуватиме сучасне навчальне обладнання й комплекти з комп'ютерними варіантами моделювання та виконання віртуальних досліджень (проф. Величко С.П., старший викладач Сірик Е.П.)

Досить плідну й ефективну роботу в підготовці сучасного вчителя виконує навчально-допоміжний персонал. Зокрема, кафедра завжди у свій час могла покладатися на плідну організаційну діяльність наших досвідчених співробітників: Миколу Тарасовича Дерполоюка та Миколу Купріяновича Мошинського.

На сьогодні на кафедрі працює 6 завідувачів навчальними лабораторіями й 3 старших лаборанти, кожний з яких має вищу педагогічну освіту й достатній досвід педагогічної діяльності, зокрема, відмінник освіти України **Петро Васильович Сірик**, завідувачі лабораторіями Антонова Н.Г., Сазонова О.О., Слюсаренко В.В., Власенко О.М., Ковальов Ю.Г. Старші лаборанти Яковлева О.М., Донець Н.В., Слободяник О.В. забезпечують навчальний процес й організовують самостійну роботу студентів у лабораторіях і кабінетах кафедри та виконання техніки безпеки, сприяють ефективному виконанню НДР та індивідуальних навчально-дослідницьких завдань студентами.

Отже, з упевненістю можна стверджувати, що на етапі свого 80-річного розвитку колектив кафедри фізики та методики її викладання цілеспрямовано працює з метою реалізації сучасних завдань у підготовці високопрофесійних педагогічних кадрів для середніх навчальних закладів різного типу й профілю та з метою поліпшення фізичної освіти молоді й формування активної особистості, здатної реалізувати свій потенціал у сучасному суспільстві.

Важливою ланкою діяльності кафедри є систематична робота з учителями й обда-

рованими учнями та спільна робота кафедри з кабінетом фізики Кіровоградського обласного ІППО ім. В. Сухомлинського: викладачі беруть активну участь у роботі курсів підвищення кваліфікації вчителів фізики, методичних семінарів, обласних олімпіад, у роботі з обдарованими дітьми та МАН, у вивченні та узагальненні передового педагогічного досвіду. Матеріали про досвід ефективного викладання фізики в школах області оформлений у вигляді спеціального стенду в кабінеті методики фізики, де студенти мають можливість використовувати ці матеріали в ході лабораторних і практичних занять з методики фізики, під час педагогічної практики та виконання курсових, дипломних і кваліфікаційних робіт.

Отже, можна узагальнити, що наступність поколінь — запорука успіхів становлення й розвитку кафедри фізики та методики її викладання, яка переросла в науковий центр, котрий діє ефективно, результати науково-методичної діяльності якого спрямовані на поліпшення фізичної освіти й на підготовку творчого вчителя фізики, інформатики та математики відповідно до сучасних вимог.

Перспективи розвитку кафедри фізики та методики її викладання пов'язані із:

- підвищенням рівня інтелектуального впливу кафедри як освітнього, наукового, методичного, експертного та інноваційного центру фізичної освіти нашого регіону й держави в цілому;
- впровадженням розробок і технологій Наукового центру розробки засобів навчання фізики й методики їх запровадження в школах області та за її межами;
- забезпеченням розвитку науково-методичного співробітництва через стажування кращих науковців, підвищення кваліфікації в різних вищих навчальних закладах, участь у різних проектах, конкурсах, державних та госпдоговірних науково-дослідних темах;
- проведенням модернізації інфраструктури навчального й наукового процесів зі створенням комп'ютерної мережі, яка відповідає сучасним вимогам;
- удосконаленням фізичної освіти на засадах кредитно-модульної системи організації навчального процесу, підвищення активності, самостійності, творчого підходу до розв'язання поставлених завдань, а також вирішення проблем формування особистості молодих науковців, що відповідають новим соціальним та культурним умовам сьогодення та майбутнього.

КАФЕДРА ІНФОРМАТИКИ

Становлення інформатики. Перше знайомство з інформатикою відбулося на нашому факультеті в 1962 році, коли на фізико-математичному факультеті **Ганжела Іван Пилипович** організував читання спецкурсу «Програмування». Серед перших його слухачів були Алексєєва С.І., Починок Б.Д., який довгий час працював на кафедрі фізики, Ніколаєнко Т. В. та інші. На спецкурсі розглядалося операторне програмування та запис програм у машинних кодах.

З 1963 року в навчальний план підготовки вчителів математики середньої школи вводиться дисципліна «Математичні машини та програмування», яка вивчалася на 4-5 курсах. Також передбачався практикум на ЕОМ. Перші лекції з цієї дисципліни розпочав читати студентам **Чашечников Серафим Михайлович**. Серед слухачів лекцій була студентка **Алексєєва Світлана Іванівна**, яка закінчувала останній курс. Вона вперше познайомилася з практичною роботою на ЕОМ «Мінськ-2» під час першої обчислювальної практики, що була проведена для наших студентів у Бердянському педагогічному інституті. Після закінчення 5 курсу Алексєєва С.І. з вересня 1964 року почала працювати асистентом кафедри вищої математики. Її наукові та викладацькі інтереси тісно пов'язалися з новим напрямком – інформатика.

Надалі лекції читав Чашечников С.М., а лабораторні й практичні заняття проводили Ганжела І.П. і Алексєєва С.І. Ознайомлення з практичною роботою ЕОМ відбувалося в Бердянському та Київському педагогічних інститутах, які на той час були єдиними педагогічними вузами України, забезпеченими ЕОМ «Мінськ-2».

Навчальні плани 1964, 1970, 1971, 1977, 1978, 80-81 років на спеціальностях «Математика і фізика» та «Фізика і математика» передбачали вивчення курсу «Алгоритми і математичні машини» та проведення обчислювальної практики. Якщо в 60-х роках вивчали

машинну мову програмування, то у 70-х роках перейшли на алгоритмічні мови: ALGOL60, FORTRAN.

З середини 70-х років практика проходила на базі Кіровоградського інституту сільськогосподарського машинобудування (нині КНТУ).

У жовтні 1978 року був організований кабінет обчислювальної математики. Він займав дві аудиторії – 612 і 613. В обладнанні кабінету приймали участь студенти 4 курсу (спеціальності «математика») під керівництвом завідувача кафедрою Куженка В.А. та старшого лаборанта Біденко Є.І. У кабінеті налічувалося на той час 66 машин типу «Електроніка» і «Іскра». За 1978 — 79 роки розроблені та надруковані методичні вказівки до

лабораторних робіт з обчислювальної математики для студентів 4 курсу (спеціальність «математика») та для студентів 5 курсу (спеціальність «фізика і математика»). У розробці методичних вказівок активну участь приймала доцент Алексєєва С.І.

Це була підготовча робота до більш широкого використання обчислювальної техніки. У 1982-1983 роках почалася робота з впровадження ЕОМ в усі сфери освітньої діяльності. Викладачі кафедри вищої математики проводили навчання

серед учителів математики на курсах підвищення кваліфікації, навчали лаборантів кафедр використовувати мікрокалькулятори, займалися питаннями впровадження мікропроцесорної техніки в навчальний процес. Був створений методичний посібник з використання програмованих мікрокалькуляторів «БЗ-34».

З 1984 по 1989 роки завідувачем кафедри вищої математики був доцент **Євладенко Володимир Миколайович**. На цей період припадає впровадження інформатики в середніх навчальних закладах.

У 1984 році на рівні держави приймається рішення про вивчення в середній школі з 1985 року нової навчальної дисципліни – інформатики. У вересні 1984 році викладачі фізико-математичного факультету Алексєєва С.І., Біденко Є.І.

Ганжела І.П.

Алексєєва С.І.

брали участь у Першому республіканському семінарі щодо застосування комп'ютерної техніки в загальноосвітній школі, який проводився в м. Світловодську. У квітні 1985 року доценти кафедри вищої математики Алексєєва С.І., Ганжела І.П., Євладенко В.М. були відряджені до Московського інженерно-технічного інституту на семінар-нараду, де розглядалися питання впровадження інформатики в навчальні заклади країни.

Протягом літа 1985 року на базі кафедри працювали курси підготовки вчителів області з викладання в середніх школах нового курсу «Основи інформатики та обчислювальної техніки». Основний тягар роботи на курсах ліг на плечі провідних викладачів кафедри – доцентів Алексєєвої С.І., Ганжели І.П. Євладенка В.М., яким самим доводилося оперативно освоювати цей курс. До викладання інформатики в школі протягом літа було підготовлено більше 300 учителів математики та фізики. Машинний практикум проводився на базі програмованих калькуляторів.

Члени кафедри доценти Алексєєва С.І., Ганжела І.П., Євладенко В.М., асистент Біденко Є.І активно включаються в роботу з підготовки вчителів інформатики, беруть участь у різноманітних конференціях (Київ – Завод ВУМ, Світловодськ, Свердловськ, Алма-Ата, Чернівці та інші). Протягом 1984-1985 років кафедра розробляє навчальні програми підготовки фахівців за новими кваліфікаціями: «учитель математики та інформатики» і «учитель фізики та інформатики». У навчальному плані 1985 р. для спеціальності «Математика і фізика» були такі дисципліни: «Техніка обчислень та алгоритмізація» (34 год.), «Основи інформатики та обчислювальної техніки» (114 год.), «Обчислювальна практика/практикум на ЕОМ» (2 тижні). Персональних комп'ютерів на той час в інституті не було, тому навчання студентів проводилося на базі 30 програмованих мікрокалькуляторів БЗ-34, які особисто привіз Євладенко В.М. із заводу «Калькулятор» м. Світловодська. Викладачами кафедри розробляється програма навчальної дисципліни «Основи інформатики та ЕОТ» для курсів підвищення кваліфікації вчителів інформатики та відповідні методичні посібники, якими користувалися вчителі декілька років.

Євладенко В.М.

У цей період кафедра проводить виїзні засідання в різні райони області, на яких обговорюється питання «Про новий шкільний курс «Основи інформатики та обчислювальної техніки» та перспективи комп'ютеризації в народній освіті». Починає працювати факультетський науково-методичний семінар з питань використання інформаційних технологій (керівник доцент Алексєєва С.І.). У листопаді 1985 р. проводиться об'єднане засідання кафедр філософії й наукового комунізму, психології та кафедр фізико-математичного факультету. Розглядалися наступні питання: філософські проблеми інформатизації, практичні питання інформатики й обчислювальної техніки, завдання щодо забезпечення комп'ютерної грамотності населення.

Старшокласники починають навчатися за новим шкільним підручником під редакцією академіка А.П.Єршова «Основи інформатики і обчислювальної техніки» у 2-х частинах. Відсутність комп'ютерів у школі тимчасово компенсувалося програмованими калькуляторами.

У 1986 році Міністерство освіти України виділило університету персональні комп'ютери «Ямаха-1». З їх появою на фізико-математичному факультеті була створена перша навчальна комп'ютерна лабораторія № 611, яка почала працювати з 1 квітня 1986 року. Згодом така ж лабораторія була створена і в ауд. 608. Завідувачем було призначено асистента кафедри вищої математики **Євгенію Іванівну Біденко**, яка працювала в педінституті з 1976 року. За представленням адміністрації Кіровоградського педінституту ім. О. С. Пушкіна в 1987 році Біденко Є.І. була нагороджена медаллю «Ветеран праці».

З 1 вересня 1986 р (за сумісництвом) Біденко Є.І працює вчителем інформатики ЗОШ №22 м. Кіровограда, де апробує основи методики навчання шкільного курсу інформатики. З 2 лютого 1987 р. Біденко Є.І переведена на посаду завідувачої кабінетом інформатики та обчислювальної техніки Кіровоградського обласного інституту удосконалення вчителів (ОІУВ, нині Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського). Протягом 1987-2003 років вона

працювала там завідувачем кабінетом інформатики та інформаційних технологій і на цій посаді зробила вагомий внесок у становлення й розвиток інформатики в школах області.

Програмне забезпечення комп'ютерів Ямаха-1 було досить бідним – мова програмування Бейсик, прості навчальні програми та деякі ігри. Однак перші враження від нової техніки переполювали серця, хоча й самим викладачам доводилось багато працювати, опановуючи її. Бракувало навчальної літератури. У комплекті з комп'ютерами було отримано лише один екземпляр вказівок роботи з комп'ютерами та з мовою програмування MSX Basic. Викладачі навчалися методом спроб і помилок.

Навчальна комп'ютерна лабораторія № 611 працювала зранку до вечора. У ній систематично проводилися заняття зі студентами, самонавчалися викладачі інституту, підвищували свою кваліфікацію вчителі шкіл області. Загалом, заняття в лабораторії проводилися для 140 студентів першого курсу, 420 годин було відведено для 5-го курсу. Викладачі кафедри паралельно працювали на курсах підвищення кваліфікації вчителів, на яких знайомили вчителів з азами інформатики. Інтерес учителів до роботи на персональних комп'ютерах був великий, особливо їм подобалися навчальні програми та ігри. Загалом початковий етап навчання за персональним комп'ютером пройшли близько 400 вчителів, проведено 18 екскурсій.

З січня 1986 р. згідно постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів від 28 березня 1985 р. при кафедрі проводяться для викладачів усіх кафедр інституту курси підвищення кваліфікації з інформатики та обчислювальної техніки (керівник доцент Євладенко В.М.). Окремо, для викладачів факультету доцент Алексєєва С.І. читала лекції з основ програмування мовою Бейсик. Практичні заняття проводилися в лабораторії № 611.

Колективом кафедри було підготовлено серію методичних рекомендацій для вчителів інформатики як для безмашинного, так і для машинного варіантів вивчення шкільного курсу інформатики. З'явилися перші комп'ютерні класи в школах міста Кіровограда та області ("Корвет", та інші).

Систематично, майже щомісяця, при Київському педінституті (кафедра інформатики, зав. каф. Жалдак М.І.) працював Республіканський науково-методичний семінар з проблем викладання вузівської та шкільної інформатики, у якому активну участь брали Алексєєва С.І., Ганжела І.П.,

Євладенко В.М. Вони виступали з доповідями й мають серію публікацій у Республіканських науково-методичних збірниках.

У 1987 році відбулася перша обласна олімпіада з інформатики. Члени кафедри готували завдання для учнів. Головою журі була доцент Алексєєва С.І.

До 1987 року на фізико-математичному факультеті здійснювалася підготовка вчителів математики та фізики. Вони отримували спеціалізацію з інформатики, щоб у школі при необхідності навчати дітей інформатики. **У 1987 році на факультеті вперше був здійснений набір студентів на 1 курс за спеціальностями «Математика, інформатика», «Фізика, інформатика».** Для цих спеціальностей Міністерством освіти були введені нові навчальні плани. Вони збільшували загальну кількість годин на вивчення інформатики в порівнянні з планами попередніх років. Загалом, на спеціальності «Математика, інформатика» передбачалося вивчення таких дисциплін: «Техніка обчислень та алгоритмізація» (50 год.), «Основи інформатики та обчислювальної техніки» (122 год.), «Обчислювальна практика/практика на ЕОМ» (4 тижні), а на спеціальності «Фізика, інформатика» – «Основи інформатики та обчислювальної техніки», «Основи автоматики», «Обчислювальна техніка її експлуатація та обслуговування». Окрім того вводилися дисципліни, пов'язані з методикою навчання інформатики: «Використання обчислювальної техніки у навчальному процесі», «Шкільний курс інформатики та методика його викладання». Тепер перед викладачами кафедри було поставлено завдання не тільки навчати студентів роботи з комп'ютером, але й готувати їх як «повноцінних» вчителів інформатики.

Протягом 1987/88 н.р. при кафедрі вищої математики працює постійний семінар з інформатики. Наш інститут був включений у республіканську тему «Комп'ютер» з підготовки студентів до використання ЕОТ у школі й вузі.

У 1988-89 н.р. інститут отримав два комплекти комп'ютерів "Ямаха-2" (створені лабораторії № 612, № 312), що значно посилило матеріальну базу кафедри. При цьому один клас комп'ютерів «Ямаха» був переданий кафедрі психології. Монтаж усіх чотирьох класів здійснили лаборанти й майстри кафедри фізики і ТЗН: Ковальчук А.І., Сірик П.В., Колтко Ю.В., Терентьев І.Й., Дерпюлюк М.Т. та інші.

З 20 листопада 1989 року кафедру вищої математики очолив доктор технічних наук, професор **Залмен Юхимович Філер**, який перебував

на цій посаді до кінця існування кафедри – 31 грудня 1991 року. Колектив кафедри продовжив роботу над становленням інформатики у вузі та школах області.

Загалом протягом 1985- 1990 р.р. зусилля викладачів кафедри та кабінету інформатики Кіровоградського ОІУВ були спрямовані як на навчання студентів основ інформатики, так і на підготовку вчителів математики й фізики до викладання інформатики в школі, а також на створення методичного забезпечення навчання інформатики в школі, мета якого полягала у формуванні комп'ютерної грамотності учнів та вчителів-слухачів курсів. У цей період відбувалася комп'ютеризація шкіл області. У школи почали надходити комплекси навчальної обчислювальної техніки «Агат», «Ямаха», «УКНЦ», «Корвет», «Електроніка».

У 1990 році на базі трьох комп'ютерних навчальних лабораторій № 611, 612, 608, які до цього підпорядковувалися кафедрі вищої математики, створюється інформаційний обчислювальний центр (ІОЦ) як окрема структурна одиниця інституту, що підпорядковувалася проректору з навчальної роботи. Керівником центру був призначений Бондаренко А.Г. У 1991 році його змінює Корольова С.Є., а ІОЦ передається в підпорядкування кафедрі вищої математики й стає окремим її підрозділом.

У перші роки комп'ютеризації ніяких медико-гігієнічних рекомендацій для користувачів ПК не було розроблено, до того ж «Ямаха» не мала екранного захисту, що негативно впливало на здоров'я, особливо на зір викладачів, яким доводилося декілька годин на день сидіти перед дисплеєм. Тільки через рік-півтора на одному з Республіканських семінарів медици дали відповідні рекомендації щодо режиму роботи з ПК. У 1991 році інститут отримав навчальний комплект персональних комп'ютерів «Пошук-1». Була створена четверта навчальна лабораторія № 608. Дисплеї комп'ютерів у цій лабораторії вже були забезпечені захисними екранами.

У 1991 році ряд шкіл області залучилися до участі в міжнародному освітньому проекті «Пілотні школи», започаткованому фірмою IBM. Метою проекту було використання ЕОМ при вивченні різних навчальних предметів у школі. У проекті брали

участь ЗОШ №18, 20, 22 м. Кіровограда та ЗОШ № 20 м. Олександрії. Кабінети інформатики в цих школах були обладнані персональними комп'ютерами «IBM PC» з 286 мікропроцесором. Викладачі кафедри знайомилися з пілотним проектом у ЗОШ № 20, яка тоді була базовою школою кафедри.

Нарощування обчислювальної техніки у вузі та зростання ролі інформатики в суспільстві спричинили необхідність створення кафедри інформатики.

Створення та розвиток кафедри інформатики. У вересні-жовтні 1991 року декан факультету Вороний О.М. розпочав організаційну роботу по створенню нової кафедри інформатики. Розглядалися питання про завідувача кафедри, її викладацький склад та перелік

навчальних дисциплін, які забезпечуватиме кафедра. 5 грудня 1991 року було проведено спільне засідання кафедри вищої математики й кафедри математичного аналізу, на якому було прийняте рішення про створення кафедри інформатики.

У результаті реорганізації кафедр вищої математики та математичного аналізу 1 січня 1992 року в Кіровоградському державному педагогічному інституті ім. О.С.Пушкіна й була створена кафедра інформатики, а завідувачем її призначений **Степан Дмитрович Паращук**. У підпорядкування кафедрі був переданий інформаційний центр. До складу центру входили чотири комп'ютерні навчальні лабораторії та відповідний обслуговуючий персонал – завідувач комп'ютерними лабораторіями, старші лаборанти, лаборанти, інженери, інженери-програмісти. У вересні 1992 року за кошти вузу було придбано найкращі на той час комп'ютери АТ-386, АТ-286 і створена ще одна комп'ютерна навчальна лабораторія.

За кафедрою закріплювалася спеціальність «Математика, інформатика», кафедра забезпечувала навчальний процес на фізико-математичному факультеті та решті факультетів університету.

На спеціальності «Математика, інформатика» викладачами кафедри викладалися такі навчальні дисципліни: алгебра і теорія чисел (лектори Алексєєва С.І., Ганжела І.П.), геометрія, математична логіка (лектори Євладенко В.М., Пашкова Т.Л.), Шкільний курс інформатики (лектор Ганжела І.П.), інформатика та обчислювальна техніка (лектори

Паращук С.Д.

Алексєєва С.І., Паращук С.Д.), методика навчання інформатики (лектор Ганжела І.П.), математична логіка (лектор Паращук С.Д.), чисельні методи (лектори Алексєєва С.І., Ганжела І.П.). Навчальна дисципліна «Інформатика та обчислювальна техніка» вивчалася студентами протягом п'яти семестрів на 2-4 курсах, на 4 курсі студенти проходили двотижневу обчислювальну практику.

На спеціальностях «Математика, фізика» і «Фізика, математика» кафедра забезпечувала викладання дисципліни «Основи інформатики» на першому курсі. Набір на спеціальність «Фізика, інформатика» здійснювався з 1987 по 1990 роки. Тому в 1992 році на час створення кафедри інформатики за цією спеціальністю навчалися лише студенти другого й вище курсів. Для цих студентів членами кафедри викладалися дисципліни, що пов'язані з інформатикою.

На решті факультетах інституту кафедра забезпечувала викладання дисципліни «Обчислювальна техніка» обсягом 20 годин.

У червні 1992 року відбувся перший випуск учителів інформатики – одночасно закінчили навчання студенти спеціальностей «Математика, інформатика» і «Фізика, інформатика».

Викладацький склад кафедри постійно змінювався, поповнюючись талановитою молоддю й досвідченими викладачами.

У 1993 році на кафедру прийшов працювати доктор фізико-математичних наук, професор Волков Ю.І., який очолював її в період з 1 липня 1993 року по 9 березня 1995 року. У 1995 році новим завідувачем кафедри знову було обрано Паращука С.Д. **Юрій Іванович Волков** за час роботи на кафедрі інформатики починає викладати «Основи інформатики» на 1 курсі спеціальностей «Фізика, математика» і «Математики, фізика», курс «Теорія ймовірностей» та спецкурси. У 2000 році він перейшов працювати на кафедру математики.

З 1 лютого 1998 року на кафедрі почав працювати доцент, кандидат технічних наук **Малюга Анатолій Семенович**, який вніс вагомий вклад у зростання та зміцнення кафедри інформатики. З 1 вересня 1999 року починає працювати асистентом Ганжела Сергій Іванович, а з 1 листопада 1999 року – асистентом Котяк Віталій Володимирович. До цього вони обидва були співробітниками ІОЦ. З 1 листопада 1999 року Присяжнюк (Дробот) О.В. зараховується до денної аспірантури факультету кібернетики Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Після закінчення аспірантури

повертається у 2003 році на посаду викладача кафедри. У вересні 2000 року прийняті на посади асистентів Копотій Вікторія Володимирівна та Ауліна (Корецька) Вікторія Олександрівна, а з 1 жовтня зарахований на посаду асистента Болілій Василь Олександрович. 1 листопада 2001 року Рєзіна О.В. вступає до аспірантури з методики навчання інформатики з відривом від виробництва при кафедрі інформатики Київського педуніверситету. Після аспірантури повертається в 2004 році на посаду асистента кафедри. У 2002-03 навчальному році на кафедрі почали працювати асистентами Поперешняк Світлана Володимирівна, Троценко Захар Миколайович.

На початок 2003-04 навчального року викладацький склад кафедри інформатики був такий: Паращук С.Д. – завідувач кафедрою, доцент, Алексєєва С.І. – доцент, Малюга А.С. – доцент, Лупан І.В. – доцент, Болілій В.О. – викладач, Присяжнюк О.В. – викладач, Ганжела С.І. – викладач, Копотій В.В. – асистент, Котяк В.В. – викладач, Троценко З.М. – асистент, Шлянчак С.О. – асистент. У цьому навчальному році на частину ставки почав працювати асистентом Андронатій Павло Іванович, який одночасно керував ІОЦ кафедри. У наступному році він повністю переходить працювати на кафедру. Також для підсилення якісного складу викладацького колективу кафедри був запрошений працювати за сумісництвом на 0.5 ставки доктор технічних наук, професор Сидоренко Володимир Володимирович, який є завідувачем кафедри програмного забезпечення Кіровоградського національного технічного університету.

У 2004 році починає працювати асистентом кафедри Дрогозов Н.А., а з листопада 2006 року Бібіков Дмитро Сергійович. У вересні 2007 року починає працювати на кафедрі кандидат технічних наук Баранюк Олександр Філімонович.

З часу створення кафедри інформатики постійними її викладачами залишалися Паращук С.Д. та Алексєєва С.І. Решта її викладацького складу постійно змінювалася. Це природно, бо інформатика – молода наука, яка розвивається дуже швидкими темпами, вимагає значних зусиль для оволодіння нею та постійної роботи з програмним забезпеченням.

Питання підготовки викладацьких кадрів високої кваліфікації завжди було актуальним для кафедри інформатики. Воно вирішувалося через направлення молодих викладачів до аспірантури провідних вузів країни. У різні роки навчалися в аспірантурі при Київському національному педагогічному

університеті імені Михайла Драгоманова, Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, Національному технічному університеті Халецька З.П., Лупан І.В., Присяжнюк О.В., Резіна О.В., Буйваленко О.В., Ткаченко О.М., Дрогоров Н.А., Котяк В.В., Копотій В.В., Ганжела С.І.

Викладачі кафедри постійно працювали над створенням навчально-методичного забезпечення, освоювали та розробляли нові навчальні курси. На час створення кафедри студенти вивчали операційну систему MS DOS та відповідне програмне забезпечення. На зміну їй прийшли операційні системи Windows та Linux, періодично оновлювалося різноманітне програмне забезпечення. Це спонукало викладачів систематично займатися самонавчанням, а потім навчати студентів.

У 1996 року доцент Ганжела І.П. опублікував навчальний посібник «Методика викладання інформатики» обсягом 16 д.а. за шкільним підручником Кайміна В.А. Це був перший посібник з методики в Україні. А в 1997 році професор Волков Ю.І опублікував навчальний посібник «Лабораторний практикум з програмування мовою Паскаль» для студентів спеціальностей «Математика, фізика» та «Фізика, математика».

1995-96 навчальний рік був дуже важливим для інституту в цілому. Уже на початку року ректорат поставив перед факультетами та кафедрами завдання проведення акредитації вузу. Усіма кафедрами факультету була проведена велика робота з підготовки матеріалів акредитації та комплексних контрольних робіт. У комп'ютерних лабораторіях кафедри готувалися й друкувалися варіанти контрольних робіт для всіх спеціальностей факультету. Був проведений самоаналіз спеціальностей та подані акредитаційні матеріали в ДАК. У 1996 році були акредитовані спеціальності математика, фізика та інформатика.

У 1996 році МО України затвердило нову програму шкільного курсу інформатики, яка була орієнтована на підготовку користувача персонального комп'ютера. Експериментальний варіант цієї програми був запропонований ще в 1993 році. Викладачі кафедри тісно співпрацювали з кабінетом інформатики та інформаційних технологій Кіровоградського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. В. Сухомлинського. Ця співпраця була направлена на створення методичної системи навчання інформатики та підготовки вчителів інформатики відповідно до нової програми шкільного курсу інформатики.

У першій половині 1998 року завідувач кафедрою Паращук С.Д. та декан факультету Царенко О.М. виконують підготовчу роботу з метою набору студентів за спеціальністю «Інформатика». Був створений і затверджений навчальний план, викладачами кафедри розроблялося методичне забезпечення. У вересні 1998 року на 1 курс спеціальності «Інформатика» було зараховано 38 студентів за контрактною формою навчання. Група отримала номер 14, а куратором групи було призначено доцента Малюгу А.С. Розробка робочих програм, нових навчальних курсів, циклів лабораторних робіт та їх впровадження лягли на плечі викладачів кафедри. Доценти Паращук С.Д., Малюга А.С., Алексєєва С.І. в кожному семестрі розробляли та впроваджували нові навчальні курси, які раніше в нашому університеті не читалися. Серед них «Програмне забезпечення ЕОМ», «Алгоритмічні мови програмування (Assembler, C++, Delphi, Java, HTML та інші)», «Дискретна математика», «Теорія програмування», «Архітектура ЕОМ», «Бази даних та інформаційні системи», «Спеціальні мови програмування», «АСУ», «Інтелектуальні системи» та навчальні курси зі спеціалізації. До читання нових курсів залучалася молодь, яка поповнювала колектив кафедри – Лупан І.В., Котяк В.В., Болілий В.О., Присяжнюк О.В.

У 2002 році відбувся перший випуск бакалаврів «Прикладної математики» за спеціальністю «Інформатика». Випускників було 24, 18 із них захистили випускню кваліфікаційну роботу на добре й відмінно. Майже всі вони продовжили навчання на 5 курсі. У 2003 році 20 випускників закінчили п'ятий курс та отримали кваліфікацію спеціаліста з «Інформатики». Першими випускниками, що отримали дипломи з відзнакою, були: Алексєєнко С.В. і Литвин К.Л., а випускники Скороход С.В., Колодочко М.Д., Кочерженко О.В., Мусієнко І.В., Рябич Т.Л. та інші вчилися переважно на добре та відмінно. Закінчили магістратуру при нашому університеті Алексєєнко С.В., Литвин К.Л., Скороход С.В., Корецький О.В., Холін С.В. та інші.

Інформаційний обчислювальний центр був невід'ємною частиною кафедри інформатики. Його співробітники забезпечували роботу навчальних комп'ютерних лабораторій та функціонування необхідного програмного забезпечення. З часу створення кафедри інформатики кількість комп'ютерних лабораторій ІОЦ зросла до шести. Співробітниками центру завжди була молодь, деякі з яких ставали викладачами кафедри. Кращі

студенти факультету теж працювали в центрі. Для них це була серйозна школа для формування професійних навичок роботи з комп'ютером. Починали свою роботу в центрі Лупан І.В., Рєзіна О.В., Котяк В.В., Ганжела С.І., Андронатій П.І., які сьогодні є викладачами кафедри. Значну допомогу викладачам надавав Стрельчик Костянтин Сергійович, який працював інженером центру та займався питаннями інсталяції програмного забезпечення. На період його роботи припадає освоєння викладачами операційних систем MS DOS, Windows 3.1 та відповідного стандартного програмного забезпечення. З листопада 1996 року по квітень 1999 року в центрі працювала інженером-програмістом Зюкова Антоніна Леонідівна, яка була душею центру та кафедри. Вона була активним організатором дозвілля членів колективу. У різні роки керівниками ІОЦ були завідувачі лабораторіями Корольова С.Є., Рєзіна О.В., Докучаєва О.О., Герасименко В.М., Ганжела С.І., Андронатій П.І. В ІОЦ працювало багато хороших людей, які виконували добросовісно свої обов'язки й на належному рівні забезпечували навчальний процес в лабораторіях: Волкова С.В., Сергієнко Г.М., Логвінова Г.Т., Ніколаєнко Т.В., Шерстньова (Кисла) І.А. Бондар А.П., Компан С.В., Чернишова Т.В., Мельник Н.В. та інші.

Постійно оновлювалася матеріальна база ІОЦ. Протягом 1997-2000 років закуплено три комп'ютерні класи, зокрема, у 2000 році – Celeron-500, а в 2004 році сучасний комп'ютерний клас на базі процесора Celeron-2,2Ghz. Навчальні лабораторії були об'єднані в єдину локальну мережу з можливістю доступу до Інтернет-ресурсів.

У 2007 році Інформаційний обчислювальний центр кафедри інформатики ввійшов до складу Інформаційного відділу університету.

Члени кафедри вели плідну наукову роботу за кафедральною темою «Методичні та методологічні основи курсу інформатики у вузі та школі». Постійно приймали участь у міжвузівських та міжнародних конференціях, налагоджували зв'язки з іншими вузами. У 1998 році на кафедру інформатики був запрошений професор із США Колодій О., який прибув за програмою Фулбрайта й викладав інформатику протягом 4 місяців.

Цікавою сторінкою в історії кафедри є активна участь її членів у КВК. У 1989 році за ініціативою С.Д.Паращука та за підтримки й участі тодішнього голови парткому інституту М.І.Садового була створена команда викладачів та проведені перші змагання між викладачами та студентами. Тодішні КВК між викладачами та студентами – це візитка

фізико-математичного факультету 90-х років. Гра відбувалася кожні два роки: 1989, 1991, 1993, 1995, 1997, 1999. На жаль сезон 2000-го року завершився поразкою команди викладачів – ера КВК закінчилася: на зміну романтичним дев'яностим прийшли прагматичні й політизовані двохтисячні. Активними учасниками команди викладачів були: Паращук С.Д., Авраменко О.В., Євладенко В.М., Каленникова Т.О., Чубар В.В., Кононенко С.О., Колтко Ю.В., Лутченко Л.І., Вовкотруб В.П., Нічишина В.В., Компан С.В., Лупан І.В., Кліндухова А.П., Ізюмченко Л.В., Котяк В.В., Дубінка М.М., та інші. Кафедра інформатики брала участь в усіх іграх у повному складі за невеликим виключенням. Для всіх співробітників кафедри на час підготовки до КВК оголошувалася тотальна мобілізація: ті, хто не виходив на сцену, однак були задіяні як звукооператори, режисери, механіки сцени тощо.

Сьогодення кафедри інформатики.

У 2010 році кафедра інформатики налічує 13 штатних викладачів: Паращук С.Д. – завідувач кафедри, доцент, Алексєєва С.І. – доцент, Лупан І.В. – доцент, Болілій В.О. – доцент, Присяжнюк О.В. – доцент, Рєзіна О.В. – старший викладач, кандидат педагогічних наук, Баранюк О.Ф. – старший викладач, кандидат технічних наук, Котяк В.В. – старший викладач, Ганжела С.І. – викладач, Копотій В.В. – викладач, Дрогозов Н.А. – викладач, Андронатій П.І. – викладач, Шлянчак С.О. – викладач. За зовнішнім сумісництвом (0,5 ставки) працює професор, доктор технічних наук Сидоренко В.В., який є завідувачем кафедри програмного забезпечення Кіровоградського національного технічного університету.

Завідувач кафедрою, кандидат фізико-математичних наук, доцент **Паращук Степан Дмитрович** викладає навчальні дисципліни «Програмування», «Дискретна математика», «Теоретичні основи програмування», «Обчислювальна геометрія та комп'ютерна графіка» на спеціальності «Інформатика». Доклав значних зусиль для становлення цієї спеціальності, організовує навчально-методичну та наукову роботу кафедри. Керує дипломними й магістерськими роботами. Займається науковими дослідженнями, що пов'язані з проблемами програмування та алгоритмізації, алгебри й дискретної математики, використанням інформаційних технологій у навчальній діяльності.

Кандидат фізико-математичних наук, доцент Алексєєва Світлана Іванівна викладає навчальні дисципліни «Програмування засобами Delphi», «Бази даних та інформаційні

системи», «Системи управління базами даних», «Методологія проектування сучасних баз даних», «Технологія тестування програм». Створила серію методичних посібників для проведення практичних та лабораторних занять з баз даних. Керує методичним об'єднанням викладачів кафедри інформатики. Працює викладачем нашого університету вже 42 роки. Внесла значний вклад у становлення й розвиток інформатики в нашому ВУЗі та області. Керує дипломними й магістерськими роботами.

Кандидат педагогічних наук, доцент **Лупан Ірина Володимирівна** викладає навчальні дисципліни «Інформатика», «Програмування (мови Pascal, Prolog, Visual Basic, C#)», «Методика навчання інформатики», «Історія інформатики», «Об'єктно-орієнтований аналіз і проектування», «Комп'ютерні інформаційні технології в освіті і науці», спецкурс «Олімпіадні задачі з інформатики», проводить тренінги за програмою «Intel® Навчання для майбутнього». Керує дипломними й магістерськими роботами. Є редактором студентських наукових записок фізико-математичного факультету, організатором факультетських олімпіад з програмування та інформаційних технологій. Має більше 30 публікацій. Коло наукових інтересів: підготовка вчителів інформатики, вивчення мов програмування, розв'язування олімпіадних задач з інформатики та програмування, позакласна робота з інформатики, методи та комп'ютерні засоби аналізу даних.

Кандидат фізико-математичних наук, доцент **Болілий Василь Олександрович** викладає навчальні дисципліни «Операційні системи», «Сучасні операційні системи», «Основи Linux», «Мультимедійні технології», «Сервісне програмне забезпечення», «Дискретна математика». Разом з іншими викладачами кафедри інформатики бере участь у розробці Вікі-порталу університету (<http://wiki.kspu.kr.ua>), є помічником першого проректора з питань інформатизації та керівником інформаційного відділу університету. Керує дипломними й магістерськими роботами. Займається дослідженнями диференціальних рівнянь з точками звороту, вивченням операційних систем, питаннями модернізації навчального процесу.

Кандидат технічних наук, доцент **Присяжнюк Олена Віталіївна** викладає навчальні дисципліни «Інформатика», «Інтелектуальні системи», «Системи та методи прийняття рішень», «Основи інформаційних технологій». Займається науковими

дослідженнями з проблем нечітких моделей прийняття рішень, обробки експертної інформації, використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі. Має більше 40 публікацій. Керує дипломними роботами.

Кандидат педагогічних наук, старший викладач **Резіна Ольга Василівна** викладає навчальні дисципліни «Інформатика», «Методика навчання інформатики», «Вибрані питання програмування мовою Паскаль», «Основи Інтернет». Займається дослідженнями можливостей використання ресурсів мережі Інтернет у науковій, дослідницькій, інформаційно-пошуковій, навчальній та інших видах діяльності. Постійно удосконалює курс «Методика навчання інформатики» до вимог сучасності. Керує веб-порталом заочної фізико-математичної школи для майбутніх абітурієнтів університету.

Кандидат технічних наук, старший викладач **Баранюк Олександр Филімонович** викладає дисципліни «Основи інформаційних технологій», «Архітектура ЕОМ», «Системне програмування», «Комп'ютерні мережі», «Проектування інформаційних систем засобами UML». Одночасно працює на кафедрі видавничої справи й редагування філологічного факультету. Розробив цикли лабораторних робіт з дисциплін «Архітектура ЕОМ» та «Системне програмування». Займається науковими дослідженнями, що пов'язані з системами автоматизації виробництва та інформаційними системами, моделюванням об'єктів засобами комп'ютерної техніки, проблемами викладання комп'ютерних наук у вищій школі.

Старший викладач **Котяк Віталій Володимирович** викладає навчальні дисципліни «Комп'ютерні мережі», «Сучасні комп'ютерні мережі», «Основи Інтернет», «Інтернет-програмування», «Розробка інтерактивних систем», «Адміністрування комп'ютерних мереж», «Програмування засобами Delphi», «Вибрані питання програмування мовою Паскаль». Разом з іншими викладачами кафедри інформатики бере участь у розробці Вікі-порталу Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (<http://wiki.kspu.kr.ua>).

Викладач **Ганжела Серій Іванович** проводить заняття з дисциплін: «Криптологія», «Комп'ютерне діловодство», «Комп'ютерна графіка», «Вибрані питання інформатики», «Методика навчання інформатики», «Основи інформаційних технологій», «Сучасні методи захисту інформації», «Комп'ютерні

інформаційні технології в освіті і науці», «Методика застосування комп'ютерних технологій», «Intel для майбутнього», «Програмне забезпечення ЕОМ». «Основи інформатики та застосування ЕОМ у психології». Є тренером програми «Intel® Навчання для майбутнього». Коло наукових інтересів: впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес.

Викладач **Копотій Вікторія Володимирівна** проводить заняття з дисциплін: «Методика навчання інформатики», «Бази даних та СУБД», «Комп'ютерно-інформаційні технології в освіті та науці», «Основи інформаційних технологій», «Використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі», «Основи інформатики та прикладної лінгвістики», «Комп'ютерна обробка текстів», «Сучасні інформаційні технології», «Інформаційні бібліотечні сервіси», «Основи інформатики та застосування ЕОМ у психології». З 2006 року є тренером програми «Intel® Навчання для майбутнього». Разом з іншими викладачами кафедри інформатики бере активну участь у розробці Вікі-порталу Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (<http://wiki.kspu.kr.ua>) на базі вільного серверного програмного забезпечення MediaWiki. Проводить наукові дослідження з проблем впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес.

Викладач **Дроговоз Наталія Анатоліївна** проводить практичні та лабораторні заняття з дисциплін «Інформатика», «Інформатика і програмування», «Програмування засобами Delphi», «Практикум на ЕОМ», «Основи інформаційних технологій», «Основи інформатики та застосування ЕОМ у психології». «Основи інформатики та застосування ЕОМ у психології». Є тренером програми «Intel® Навчання для майбутнього». Проводить наукові дослідження з проблем впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес.

Викладач **Андронатій Павло Іванович** проводить практичні й лабораторні заняття з дисциплін «Основи інформаційних технологій», «Інформатика та програмування», «Практикум на ЕОМ», «Навчальна інформатична практика», «Використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі». Є тренером програми «Intel® Навчання для майбутнього». Проводить наукові дослідження з проблем впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес.

Викладач **Шлянчак Світлана Олександрівна** проводить практичні й лабораторні заняття з дисциплін «Інформатика», «Інформатика та програмування», «Основи інформаційних технологій», «Практикум на ЕОМ», «Intel для майбутнього», «Навчальна інформатична практика». Має більше 20 публікацій. Коло наукових інтересів: системи комп'ютерної математики, педагогічні проблеми впровадження комп'ютерних засобів символічних обчислень у вищій школі на різних спеціальностях.

Кафедра постійно працює над підвищенням якісного складу викладачів. З відривом від виробництва навчаються в аспірантурі Троценко З.М., Бібіков Д.С., а на заочній формі Шлянчак С.О., Андронатій П.І. Закінчують роботу над дисертаційними дослідженнями Ганжела С.І., Копотій В.В.

Колектив кафедри проводить наукову роботу за темою «Сучасні методичні та методологічні проблеми вивчення інформатики» (керівник: доцент Паращук С.Д.). Основна робота ведеться в напрямку створення навчально-методичного забезпечення курсів інформатики. За 2009 рік опубліковано 32 науково-методичні роботи. Викладачі кафедри публікуються як у вітчизняних так і зарубіжних фахових виданнях. У 2008 році опубліковано два навчальних посібники, що рекомендовані МОН України для студентів вищих навчальних закладів: Болілий В.О., Котяк В.В. «Комп'ютерні мережі», Ганжела С.І., Ганжела І.П. «Інформатика, базовий курс для користувачів». Доцент Болілий В.О. є науковим керівником аспірантки нашого університету Добриніної М.С., яка досліджує окремі види диференціальних рівнянь. Викладач Шлянчак С.О. приймає участь у виконанні держбюджетних тем «Організація інтенсивної математичної підготовки обдарованих школярів Кіровоградщини» та «Інноваційні методи навчання математики».

Викладачі кафедри Лупан І.В., Рєзіна О.В., Паращук С.Д., Котяк В.В., Шлянчак С.О. беруть участь у проекті TEMPUS (TEMPUS PROJECT 145029-TEMPUS-2008-SE-JPCR Educational Measurements Adapted to EU Standards), який триватиме з 2009 по 2012 р.р. У рамках проекту Лупан І.В. брала участь у семінарах (Київ, березень 2009; Стокгольм, травень 2009). З 3-10 жовтня 2009 року у Форосі проводилася міжнародна літня школа з освітніх вимірювань "Educational Measurements: Education, Science and Practice". На цій школі з доповідями виступили викладачі Лупан І.В., Рєзіна О.В., Паращук С.Д., Котяк В.В., Шлянчак С.О.

У вказаному проекті TEMPUS беруть участь 4 зарубіжні ВУЗи європейських країн (Швеція, Фінляндія, Італія, Німеччина) та МОН України, Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, Національний педагогічний університет імені Михайла Драгоманова, Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, Український центр незалежного тестування. Метою проекту є підготовка фахівців за спеціалізацією «Освітні вимірювання». Викладачами кафедр ПМСЕ та інформатики розробляються навчальні курси за вказаною спеціалізацією та вже розпочата підготовка відповідних фахівців на фізико-математичному факультеті.

Важливою ланкою діяльності кафедри є навчально-методична робота. Викладачі постійно працюють над удосконаленням навчально-методичного забезпечення. Систематично оновлюються цикли лабораторних робіт, функціонує сервер навчальних матеріалів, доступ до яких можливий з будь-якої навчальної лабораторії. Викладачі Копотій В.В., Болілий В.О., Котяк В.В. запровадили Вікі-технології в навчальний процес у вигляді Вікі-порталу Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка на базі вільного серверного програмного забезпечення MediaWiki.

Більшість викладачів кафедри активно співпрацюють з талановитою студентською молоддю в рамках студентської науки. При кафедрі працюють 1 гурток і 4 проблемні групи. Доцент Лупан І.В. регулярно проводить заняття зі студентами з метою підготовки їх до участі в олімпіадах. Учасники гуртка систематично беруть участь в Інтернет-олімпіаді Net-OI. У 2009 році студенти Григоржевський Василь, Осауленко Роман,

Зеленський Вадим під керівництвом Лупан І.В. брали участь у Зимовій школі з програмування на базі Харківського національного університету радіоелектроніки (Харків, 17-24 лютого 2009 року). Ці самі студенти брали участь у 2 етапі Всеукраїнської студентської олімпіади з програмування (7-11 квітня 2009 року, м. Сімферополь). Також студенти Тканов Ігор, Затворний Денис брали участь у другому етапі ХПІ Всеукраїнської студентської олімпіади з системного програмування (7-11 квітня 2009 року, м. Харків).

За 2009 рік під керівництвом викладачів кафедри захищено 8 кваліфікаційних робіт, 10 дипломних робіт та 3 магістерські роботи. Практичним результатом більшості цих робіт є програмні засоби, які використовуються в навчальному процесі. За результатами магістерських робіт опубліковано 5 статей у збірнику «Студентські наукові записки».

Кафедри ПМСЕ та інформатики у квітні 2009 року провели ІІІ студентську науково-практичну конференцію «Математика, економіка, інформатика: актуальні проблеми та методи викладання», у якій взяли участь студенти випускних курсів спеціальностей «Інформатика» та «Статистика».

Кафедра інформатики проводить навчальну роботу на всіх факультетах університету. Але основна частина цієї роботи виконується на фізико-математичному факультеті, зокрема на спеціальностях «Математика та основи інформатики», «Фізика та основи інформатики», та «Інформатика». Студенти цих спеціальностей мають можливість ґрунтовно оволодіти новими інформаційними технологіями та з успіхом використовувати їх у практичній діяльності. Випускники спеціальностей успішно працюють як у нашій країні, так і за кордоном. Потенційний ріст кафедри в її молодому поповненні...

КАФЕДРА ПРИКЛАДНОЇ МАТЕМАТИКИ, СТАТИСТИКИ ТА ЕКОНОМІКИ

Кафедра прикладної математики була створена на фізико-математичному факультеті на основі кафедр математики та інформатики. Днем народження кафедри вважається 30 червня 2003р.

Цій події передували бурхливі дискусії серед членів двох потужних кафедр, від згуртованих колективів яких відрізались частинки душі. Різали по живому – і це відчували всі: і ті, хто йшов, і ті, хто залишався.

Проблема обговорювалась на двох спільних зборах кафедри математики та кафедри інформатики за участю проректора з науково-педагогічної роботи Царенка О.М. Думки розділилися. Одні члени колективу не були впевнені, що ще одна кафедра потрібна; не зрозуміло було, яке навантаження буде віднесено до неї, хто із викладачів наважиться на ризикований крок – перехід на новостворену кафедру. Інші не заспокоювались – нова кафедра

не може не з'явитися, це питання давно назріло. Нове покоління викладачів фізико-математичного факультету вимагало самореалізації.

Відповідно до наказу № 58-ун від 2.07.2003 за підписом ректора професора Радула В.В. було остаточно визначено – кафедрі прикладної математики бути. Завідувачем кафедрою була призначена професор **Авраменко Ольга Валентинівна**.

Професорсько-викладацький склад. Перший професорсько-викладацький склад кафедри: завідувач кафедри Авраменко О.В., професор Плічко А.М., доценти Ганжела І.П., Євладенко В.М., Ізюмченко Л.В., Халецька З.П., викладач Лутченко Л.І., асистенти Корецька В.О., Поперешняк С.В., старший лаборант Шевченко Н.Г.

Після розформування кафедри соціально-економічних дисциплін (наказ № 25-ун від 3.04.2004) **до кафедри прикладної математики був приєднаний сектор економіки:** професор Дратвер Б.Л., доцент Пасічник Н.О., ст. викладач Дігтяр Б.С., асистент Кривенко Н.А. З тих пір вважається, що кафедра має три джерела – три кафедри: кафедру математики, кафедру інформатики та кафедру соціально-економічних дисциплін. А бог трійцю любить!

Поєднання прикладного математичного та економічного напрямів дало поштовх новим науковим дослідженням та методичним розробкам викладачів кафедри. Значно розширилося коло навчальних курсів. Курс економічної теорії читається на всіх факультетах університету, викладаються окремі економічні курси на природничо-географічному, філологічному та інших факультетах. Зміни, які відбулися всього за три роки в професорсько-викладацькому складі, а також у якості та кількості навчальних курсів кафедри прикладної математики, призвели до того, що з **31 серпня 2006 р. вона була реорганізована в кафедру прикладної математики, статистики та економіки (ПМСЕ)**.

Кожного року відбувалися зміни викладацького складу кафедри. Так, у 2005 р. на кафедру був переведений доктор технічних наук, професор Філер З.Ю. – один із провідних науковців нашого університету; з 2008 р. на кафедрі працює кандидат фіз.-мат. наук, доцент Каленникова Т.О. Асистент Кривенко Н.В. звільнилася у зв'язку із закінченням

строкового трудового договору у 2005 р. Лутченко Л.І. з 2006 р. посідає посаду доцента кафедри; Корецька В.О. з 2004 р. – посаду старшого викладача; у 2007 р. Шевченко Н.Г. переведена з посади старшого лаборанта на посаду викладача, а у з 2008 – на посаду старшого викладача.

На жаль, були і втрати. У 2009 р. помер професор Дратвер Б.Л., фахівець високого класу, учасник Великої вітчизняної війни, автор слів гімну фізико-математичного факультету, добра та світла людина.

У тому ж 2009 році на пенсію вийшов доцент Ганжела І.П. – досвідчений викладач, неперевершений лектор, принциповий і чесний чоловік. Іван Пилипович і зараз підтримує зв'язки з колективом.

На кафедрі ПМСЕ систематично з'являються талановиті молоді співробітники. Микитенко (Яременко) Д.Ю. працює на кафедрі з 2005 р., Гуртовий Ю.В. – з 2006 р., Гаєвський М.В. та Білецька Ю.Г. – з 2007 р., Нарадовий В.В. – з 2008 р., Акбаш К.С. та Янчукова Н.В. – з 2009 р.

Кафедра ПМСЕ успішно співпрацює з колегами з інших кафедр, окремі курси по кафедрі ПМСЕ у різний час читали професор Волков Ю.І., зав. кафедри інформатики, доцент Паращук С.Д., доценти Вдовенко В.В., Вороний О.М., Лупан І.В., Романов В.О, Шевченко К.М., ст. викладач Демиденко С.М. На засадах зовнішнього сумісництва працювали зав. кафедри економіко-правових дисциплін Кірюї ХНУВС доцент Лисова В.Л. та доцент КНТУ Стародубцев В.В. У 2009 р. на кафедру запрошена для роботи доктор фіз.-мат. наук, старший науковий співробітник КНУ ім. Т.Шевченка Зінченко Н.М., яка читає спецкурси, керує написанням дипломних робіт та надає консультації молодим викладачам-науковцям кафедри.

Протягом 2003-2009 рр. викладачі кафедри успішно захистили: Авраменко О.В. – дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора фізико-математичних наук – 2003 р.; Лутченко Л.І. – дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук – 2003 р.; Поперешняк С.В. – дисертацію на здобуття наукового ступеня канд. фіз.-мат. наук – 2008 р. Гуртовий Ю.В. – дисертацію на здобуття наукового ступеня канд. фіз.-мат. наук – 2008 р. Закінчила навчання в аспірантурі

Авраменко О.В.

та підготувала дисертацію до захисту ст. викладач Корецька В.О. На даний час за цільовим направленням кафедри в аспірантурі навчаються Акбаш К.С., Білецька Ю.Г., Макачук О.П., Нарадовий В.В. Асистент Гаєвський М.В. підтримує зв'язки з науковим керівником, затвердив тему дисертаційної роботи.

За високі показники в науковій та навчально-методичній роботі члени кафедри були нагороджені відзнаками різного рівня. У 2007 р. звання Заслуженого працівника освіти України присвоєно професору Філеру З.Ю. Звання Відмінника освіти присвоєно доценту Євладенко В.М. у 2003 р. та завідувачу кафедри, професору Авраменко О.В. у 2007 р.

Почесною грамотою Міністерства освіти і науки України нагороджений доцент Євладенко В.М. за високі досягнення в навчально-методичній роботі (2004 р.); Почесною грамотою Міністерства освіти і науки України нагороджена доцент Ізюмченко Л.В. за підготовку призерів III етапу конкурсу-захисту учнівських робіт у Малій академії наук (2005 р.); Почесною грамотою Управлінням освіти і науки Кіровоградської обласної державної адміністрації нагороджена професор Авраменко О.В. за досягнення високих показників з підвищення ефективності та якості навчально-методичної, наукової та виховної роботи (2005 р.); Відзнакою ректора Краківської Політехніки за високі наукові досягнення нагороджений професор Плічко А.М. (2005 р.); Почесною грамотою Кіровоградської міської Ради та виконавчого комітету нагороджений професор Дратвер Б.Л. (2006 р.), Почесною грамотою Кіровоградської облдержадміністрації нагороджений доцент Євладенко В.М. (2006 р.); Почесною грамотою Управлінням освіти і науки Кіровоградської обласної державної адміністрації нагороджений професор Філер З.Ю. (2008 р.); Управлінням освіти і науки Кіровоградської обласної державної адміністрації нагороджена Почесною грамотою доцент Лутченко Л.І. (2009 р.).

За високими показниками в науковій діяльності за 2009 р. кафедра ПМСЕ посіла 5 місце серед кафедр університету, за що була нагороджена Почесною грамотою.

Навчально-методична робота кафедри ПМСЕ. З моменту заснування кафедри прикладної математики стала випусковою для популярної непедагогічної спеціальності «Інформатика», яка була ліцензована ще до створення кафедри ПМ.

Навесні 2004 р. за активного сприяння проректора з науково-педагогічної роботи Царенка О.М., декана фізико-математичного

факультету Бобочка В.М., завідувача кафедри прикладної математики Авраменко О.В. Кіровоградський педагогічний університет отримав ліцензію на підготовку фахівців спеціальності «Статистика» – з того часу кафедра стала випускаючою і для цієї нової сучасної спеціальності.

Викладачі кафедри завжди забезпечували викладання окремих навчальних курсів на педагогічних спеціальностях фізико-математичного факультету «ПМСО Математика», «ПМСО Фізика» та «ПМСО Трудове навчання», читаються також окремі курси для інших факультетів.

Протягом невеликого терміну існування кафедра систематично кожного року проходила перевірки, а також ліцензійні та акредитаційні експертизи. Державною інспекцією навчальних закладів Міністерства освіти і науки України (2003 р., 2005 р.), а також експертні ліцензійні та акредитаційні експертизи (2004 р., 2006 р., 2007 р., 2008 р., 2009 р.). У різні роки до складу комісій входили відомі науковці, серед яких доктор технічних наук, професор Кузнєцов Г.В.; доктор економічних наук, професор Моторин Р.М.; доктор фіз.-мат. наук, професор Золотарьов В.О.; доктор фіз.-мат. наук, професор Мельничук О.В.; доктор фіз.-мат. наук, професор Козаченко Ю.В. Після кожної експертної перевірки члени кафедри ретельно вивчали та обговорювали на засіданнях кафедри висловлені з боку експертів побажання та зауваження, набували досвіду для вдосконалення навчально-методичної роботи.

На даний час кафедра ПМСЕ є випусковою кафедрою для двох напрямів підготовки: «Інформатика» (галузь знань «Системні науки та кібернетика») та «Математика» (галузь знань «Фізико-математичні науки»). Таких фахівців готує лише один вищий навчальний заклад в регіоні – Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка.

Магістри, спеціалісти та бакалаври спеціальності «Інформатика» задовольняють зростаючі потреби Кіровоградщини в розробниках та користувачах сучасних інформаційних технологій та комп'ютерних продуктів. Окремі випускники цієї спеціальності успішно працюють і в інших регіонах України та за кордоном.

У зв'язку з широким впровадженням статистичних методів у задачах планування прибутку в бізнесі, керування фінансовими потоками в банківській справі й багатьох інших, потреби забезпечення такими фахівцями по Кіровоградській

області зростають. Підготовка бакалаврів напряму підготовки «Статистика», яка спеціалізується на статистичних дослідженнях економічних та соціальних процесів, а також на банківській та страховій справі, ведеться з 2004 р., перший випуск здійснено у 2008 р.

По кафедрі прикладної математики, статистики та економіки читається понад 100 курсів, у тому числі: математичний аналіз, алгебра, геометрія, теорія алгоритмів та математична логіка, числові системи, сучасна алгебра, криптографія, методи обчислень, варіаційне числення та дослідження операцій, рівняння в частинних похідних та інтегральні рівняння, фінансовий аналіз і обчислення, дискретні моделі в теорії ймовірностей, теорія ймовірностей, математична статистика, економічна статистика, прикладні статистичні пакети, математична економіка, фінансова математика, шкільний курс економіки, економіка, мікроекономіка, макроекономіка, методика навчання економіки, розміщення продуктивних сил, економічний аналіз, економічні основи виробництва, вибрані питання економічних дисциплін, дослідження операцій в економіці, математичне програмування в економіці, моделювання фізичних та економічних процесів, страхова справа, банківська справа, бухгалтерський облік, прикладні пакети в економіці, вейвлет-аналіз, вибрані питання теорії груп, вибрані питання алгебри та геометрії, нарисна геометрія та інші.

У 2005-2006 н.р. Кіровоградський педуніверситет став учасником експерименту зі вступу України до Болонського процесу та впровадженню кредитно-модульної системи навчання. У цьому ж навчальному році вперше за всі роки існування університету навчання було переведено з семестрового режиму в четвертний, переваги та недоліки якого ще тільки потрібно було зрозуміти та відчути на власному досвіді й студентам, і викладачам. Навчальні плани змінювались з урахуванням нових вказівок та суб'єктивного бачення керівництвом основних принципів Болонського процесу. У створенні фактично нових навчальних планів активну участь брали професор Авраменко О.В. та доцент Ізюмченко Л.В.

Але найнебезпечнішим для фізико-математичної освіти став не злам режиму навчання, а введення системи обов'язкового виставлення заліків та екзаменів автоматично на основі результатів, які студент демонстрував протягом

чверті. Нівелювалося поняття екзаменаційної сесії як такої, тобто й сильні, і слабкі студенти позбавлялись можливості систематизувати складний математичний матеріал. Здавалось, що руйнувалися традиційні основи вищої фізико-математичної школи.

Проблеми обговорювались на засіданнях кафедри, професорсько-викладацький склад одноголосно висловлював своє занепокоєння проблемою. Завідувач кафедри Авраменко О.В. від імені кафедри систематично піднімала питання про повернення до класичних екзаменаційних сесій перед деканом Бобочком В.М., на раді факультету та в ректораті. На жаль, протягом усього навчального року вона не знаходила розуміння проблеми ні на якому рівні. Ситуація загострювалась, напруження зростало, виникало одне непорозуміння за іншим.

У червні 2006 р. Авраменко О.В. за власним бажанням була переведена з посади завідувача кафедри прикладної математики на посаду професора названої кафедри. Обов'язки завідувача стала виконувати доцент Ізюмченко Л.В.

У серпні 2006 р. було прийнято рішення, яке вивчалось та обговорювалось ще з моменту переведення економічного сектору до складу кафедри прикладної математики, про перейменування кафедри прикладної математики в кафедру прикладної математики, статистики та економіки. На посаду завідувача кафедри була призначена, а після – одноголосно обрана колективом кафедри професор Авраменко О.В.

Практично в той же час під керівництвом новообраного декана Ріжняка Р.Я. за участі нового заступника декана з навчально-методичної роботи Ізюмченко Л.В., а також завідувача кафедри ПМСЕ Авраменко О.В. та завідувача кафедри інформатики Парашука С.Д. були внесені корективи до навчальних планів спеціальностей «Інформатика» та «Статистика», а також «Математика», щодо відновлення екзаменаційних сесій на фізико-математичному факультеті, а також виправлення інших недоліків.

І знову зміни... Черговий злам режиму навчання – повернення до семестрової системи – стався у 2007-2008 н.р., що потягло за собою переробку всього навчально-методичного забезпечення по всіх більш як 100 навчальних курсах кафедри. І тільки планова перевірка фізико-математичного факультету комісією Вченої ради університету, зокрема, доцентом Фадєєвою Н.О., спонукала професорсько-

викладацький склад кафедри ПМСЕ (стосується й інших математичних кафедр факультету) швидко та якісно переробити робочі програми та навчально-методичні комплекси відповідно до нових вимог.

У яких би складних умовах кафедра не опинялась, завжди на перше місце ставився високий рівень викладання, надання студентам якісних знань та фахових навичок. З метою поліпшення забезпечення навчального процесу методичними навчальними матеріалами викладачами кафедри щорічно готується та видається в середньому до десяти посібників для студентів, частина з яких рекомендована Міністерством освіти і науки України. Викладання більшості навчальних курсів підтримується використанням різноманітних програмних засобів.

Науково-дослідна робота. Черговою сходиною в розвитку молодшої кафедри стало відкриття аспірантури з двох спеціальностей: 01.01.01 – математичний аналіз та 01.02.05 – механіка рідини, газу та плазми та здійснено набір на державну форму навчання. Наукове керівництво написанням дисертаційних робіт здійснюють проф. Авраменко О.В., проф. Плічко А.М., доц. Болілій В.О.

На кафедрі ПМСЕ формується наукова школа, що вивчає комплексні прикладні задачі, зокрема, аналіз стохастичних динамічних систем, вивчення хвильових процесів у неоднорідних рідких середовищах тощо. Успішне функціонування аспірантури підтримується високим рівнем комп'ютерного забезпечення кафедри ПМСЕ, експериментальною базою кафедри фізики та методики її викладання, а також наукових установ, з якими кафедра ПМСЕ підтримує тісні зв'язки, зокрема Державною льотною академією України та Кіровоградським національним технічним університетом.

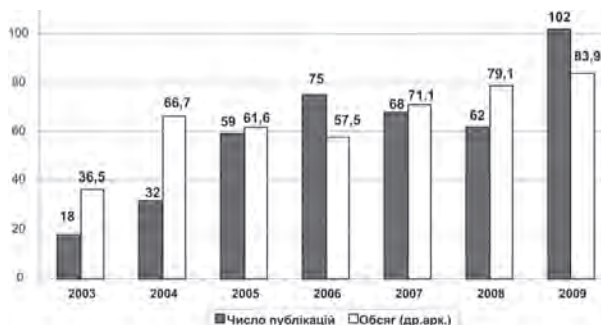
Доцент Пасічник Н.О. є членом спеціалізованої вченої ради К 23.053.02 з присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки, є членом експертних комісій по дисертаційним дослідженням. Доцент Лутченко Л.І. тільки протягом 2009 року підготувала 6 відзвітів на дисертації, подані на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання математики.

Науково-дослідна робота кафедри ПМСЕ проводиться за такими напрямками:

- «Прикладна математика в дослідженні складних систем» (професори Авраменко О.В.,

Плічко А.М., Філер З.Ю., доценти Євладенко В.М., Лутченко Л.І., ст. викладач Гуртовий Ю.В., асистент Нарадовий В.В.).

- «Впровадження новітніх технологій у викладанні математико-економічних дисциплін у загально-

Число публікацій викладачів кафедри ПМСУ
Обсяг друкованої продукції (др.арк.)

освітній та вищій школі» (професори Авраменко О.В., Дратвер Б.Л., Філер З.Ю., доценти Ганжела І.П., Ізюмченко Л.В., Каленникова Т.О., Лутченко Л.І., Пасічник Н.О., Халецька З.П., ст. викладачі Гуртовий Ю.В., Корецька В.О., Дігтяр Б.С., Шевченко Н.Г.).

Кафедрою прикладної математики, статистики та економіки спільно з кафедрою інформатики були проведені науково-практичні конференції «Математика, економіка, інформатика: актуальні проблеми та методика викладання» (березень-2005, квітень-2006, квітень-2007); студентська науково-практична конференція «Актуальні проблеми прикладної математики та інформатики», (квітень-2005); Відкрита студентська науково-практична конференція «Актуальні проблеми прикладної математики та інформатики» (квітень-2007, квітень-2008, квітень-2009).

Аналіз науково-методичної діяльності професорсько-викладацького складу кафедри свідчить про суттєвий ріст кількості наукових праць та поліпшення якості виданих методичних посібників та рекомендацій, оскільки частина публікацій, що готуються й видаються нашими викладачами, мають гриф МОН України. Видавнича діяльність кафедри ПМСЕ за останні роки представлена діаграмою.

У 2004-2007 рр. професор Плічко **Анатолій Миколайович** був керівником держбюджетної теми «Асимптотики мір та диференціальних рівнянь», яка виконувалася групою викладачів фізико-математичного факультету. Метою роботи

була побудова диференціального числення для векторних мір, які визначені на борелівських підмножинах топологічного лінійного простору і приймають значення в банаховому просторі, а також отримання рівномірної асимптотики розв'язку сингулярно збурених диференціальних рівнянь та систем таких рівнянь, придатну в околі, який містить точки звороту.

З 2008 р. професор Авраменко О.В. є керівником держбюджетного проекту **«Взаємодія внутрішніх та поверхневих слабо нелінійних хвильових пакетів у двошаровій рідині»** (термін виконання: з 01.01.2008 по 31.12.2010). Метою проекту є всебічний аналіз нелінійних процесів у шаруватій гідродинамічній системі з врахуванням поверхневого натягу на поверхні контакту та на вільній поверхні, що передбачає отримання нових аналітичних результатів у нелінійній гідромеханіці.

У 2008-2009 рр. у рамках Регіональної програми науково-технічного та інноваційного розвитку Кіровоградської області виконується науково-дослідна робота **«Організація інтенсивної математичної підготовки обдарованих школярів Кіровоградщини»** (керівники: проф. Авраменко О.В., проф. Ріжняк Р.Я.). Мета виконання роботи – забезпечення системної математичної підготовки обдарованих дітей Кіровоградської області із використанням інноваційних технологій. У результаті виконання цього проекту був створений на базі фізико-математичного факультету «Центр математичної підготовки», розроблений веб-сайт для розміщення програмного та методичного забезпечення з розв'язання задач підвищеної складності та забезпечення зв'язку з обдарованими дітьми області, створена в цілому система математичної підготовки обдарованих дітей Кіровоградської області.

На громадських засадах проводиться робота з виконання науково-дослідної теми **«Прогнозування змін сонячної активності та її наслідків для природи та соціуму»** на громадських засадах (керівник проф. Філер Залмен Юхимович). Робота

є актуальною й важливою не тільки для аграріїв Кіровоградської області, оскільки результати прогнозів дають змогу економити матеріальні та трудові ресурси та отримувати додаткові прибутки за рахунок науково обґрунтованого управління та вибору оптимальних технологій. Результати, які стосуються соціально-економічної сфери, важливі не тільки для області, а й стосуються загальнодержавних проблем та міжнародних відносин.

Міжнародні зв'язки кафедри ПМСЕ. Кафедрою ПМСЕ підтримуються тісні зв'язки з вітчизняними та закордонними науковими та навчальними закладами: Національним педагогічним університетом імені М.П. Драгоманова, Інститутом гідромеханіки НАН України, Державною льотною академією України, Кіровоградським національним технічним університетом, Краківським науково-технічним університетом (Польща), Краківською політехнікою (Польща), WSEAS – World Scientific and Engineering Academy and Society (Греція), Lulea University of Technology (Швеція), Universidad de Extremadura (Іспанія). Професор Плічко А.М. є членом Американського Математичного товариства, систематично рецензує статті для журналів “Mathematical Review” та “Zentralblatt fur Mathematik”, є членом редколегії «Математичного Вісника Наукового товариства ім. Т. Шевченка».

У 2009 р консорціумом українських та закордонних вищих навчальних закладів виграно грант на виконання проекту **Tempus Joint Project 145029-TEMPUS-2008-SE-JPCR «Освітні вимірювання, адаптовані до стандартів ЄС»** за участі таких членів консорціуму

від Європейського Союзу:

- Mälardalen University, (Швеція) (координатор проекту Сільвестров Д. професор кафедри прикладної математики Малардаленського університету);
- University of Rome “La Sapienza” (Італія) (контактна особа: Манка Р. професор кафедри математичних методів та прийняття рішень в економіці, фінансах та страхуванні);

Плічко А.М.

Філер З.Ю.

- Helsinki University of Technology (Фінляндія) (контактна особа: Валькейла Е. професор кафедри математики та системного аналізу Гельсинського Технологічного університету);
- The University of Cologne (Німеччина) (контактна особа: Шмидли Х. професор кафедри математики Кельнського університету);

від України:

- Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка; (контактна особа: Авраменко О.В. завідувач кафедри прикладної математики, статистики та економіки КДПУ);
- Національний педагогічний університет імені Драгоманова; (контактна особа: Сергієнко В.П. заступник директора Інституту інформатики, завідувач кафедри комп'ютерної інженерії НПУ);
- Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя; (контактна особа: Ковальчук Ю.О. доцент кафедри прикладної математики та інформатики НДУ);
- Міністерство освіти та науки України; (контактна особа: Бондаренко С.І. начальник відділу департаменту вищої освіти МОНУ).

Проект «Освітні вимірювання, адаптовані до стандартів ЄС» має на меті здійснення внеску в реформу вищої освіти в Україні шляхом запровадження підготовки фахівців з освітніх вимірювань, необхідних для загальноосвітньої та вищої шкіл, закладів управління освітою та урядових структур; започаткування освітніх програм, спрямованих на встановлення тісних зв'язків між університетами та місцевим освітнім середовищем; сприяння підвищенню рівня викладання та моніторингу якості освітніх програм у загальноосвітній та вищій школі. Також метою цього проекту є широка популяризація ідеї, суті та методів освітніх вимірювань в українському суспільстві. Проект відповідає національним пріоритетам України в галузі освіти.

Основними завданнями Проекту є створення та вдосконалення сучасних навчальних програм зі спеціалізації «освітні вимірювання» для педагогічних спеціальностей «Математика*», «Фізика*» та «Інформатика*», а також магістерських програм з освітніх вимірювань, заснованих на використанні сучасних методів, інструментів, теорій та систем опису, інтерпретації та розуміння знань, навичок і ставлення як окремих осіб, так і їх груп.

У 2009 році в рамках проекту TEMPUS викладачі фізико-математичного факультету брали участь у підготовці та проведенні Міжнародного

семінару з освітніх вимірювань «Workshop on Educational Measurements and Related Topics» (травень 2009, Малардаленський університет, Вастерос, Швеція) та Міжнародної літньої школи «Освітні вимірювання: освіта, дослідження, практика» (3-10 жовтня 2009, Форос, Крим).

Під час відрядження до Швеції у 2009 з питань розвитку освітніх вимірювань в Україні Авраменко О.В. та Лупан І.В. разом з іншими членами української делегації відвідали Стокгольм. Найбільше запам'яталися місце вручення Нобелівської премії та міська ратуша, де проводиться банкет з нагоди її вручення. Є ще один вагомий стимул для подальшої науково-дослідницької діяльності!

Зв'язки з освітніми закладами та державними установами Кіровоградщини. Викладачі кафедри співпрацюють з навчально-методичним кабінетом математики Кіровоградського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського: доценти Ізюмченко Л.В. і Лутченко Л.І. читають лекції вчителям математики, ведуть спецкурси з актуальних питань оновлення змісту та методики навчання математики в умовах переходу на 12-річний термін навчання та впровадження зовнішнього незалежного оцінювання. Викладачі надають допомогу вчителям з питань підготовки учнів до Всеукраїнського турніру юних математиків та підготовки учнів до обласної та Всеукраїнської олімпіади з математики, консультації з питань викладання нових тем, які вивчаються в курсі математики за новими програмами.

Професор Авраменко О.В. та доценти Ізюмченко Л.В. та Лутченко Л.І. є членами журі обласної олімпіади з математики та членами журі обласного етапу конкурсу «Учитель року» з математики.

Доценти Ізюмченко Л.В. і Лутченко Л.І. беруть активну участь у створенні навчально-методичного забезпечення для заочної фізико-математичної школи при КДПУ, готують обдарованих школярів до математичних олімпіад, змагань, конкурсів; ведуть заняття секції прикладної математики Кіровоградського територіального відділення Малої академії наук учнівської молоді.

Доценти Пасічник Н.О., Лутченко Л.І., Ізюмченко Л.В. є вчителями вищої категорії, працюють у 10-11 класах у Педагогічному ліцеї, у навчальному процесі використовують сучасні педагогічні технології: особистісно-орієнтоване навчання учнів, інтерактивні технології, впроваджують елементи критичного мислення. У 2009 р. доцент Лутченко Л.І. отримала звання

вчитель-методист за розробку теми «Методичні особливості викладання теорії ймовірностей» у профільних класах.

Крім освітніх установ області, кафедра підтримує також тісні зв'язки з Головним управлінням статистики (ГУС) в Кіровоградській області та особисто начальником ГУС Дівель Л.Б., де проходить виробничу практику значна кількість студентів спеціальності «Статистика».

Під керівництвом доцента Лутченко Л.І., заступників начальника ГУС Потапенко Н.С. та Заботкіна В.В., а також начальника відділу кадрового забезпечення та державної служби Нестеренко О.А. студенти знайомляться з роботою ГУС, його організаційною структурою, функціями, завданнями, законодавчими та нормативно-правовими актами, які регулюють діяльність органів державної статистики, матеріально-технічною базою. Начальником відділу зведеної інформації та показників національних рахунків Яковенко В.Г. надається доступ викладачам кафедри ПМСЕ та студентам спеціальності „Статистика” до бібліотечного фонду ГУС з метою використання статистичних даних, що характеризують стан економіки області, для підготовки кваліфікаційних, магістерських робіт та проведення наукових досліджень.

Під час своєї виробничої практики студенти отримують найбільш яскраві враження, адже саме там проявляється і їх самостійність, і набуті фахові навички, й уміння працювати в колективі, виконувати перші професійні завдання.

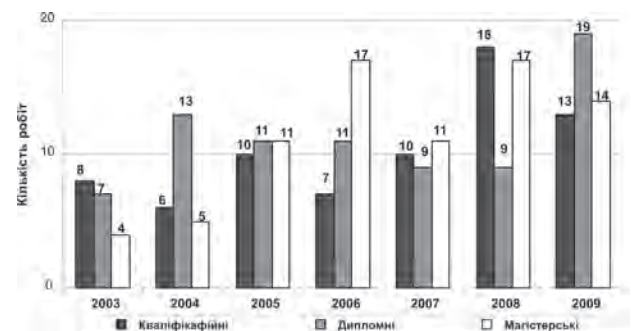
Викладачі кафедри надають наукові розробки та інші матеріали структурним підрозділам ГУС з метою використання їх для підготовки аналітичних доповідей, бюлетенів, збірників, а також беруть участь у підготовці та проведенні навчання працівників управління з метою поглиблення їх теоретичної підготовки в галузі статистики та використання цих знань у практичній діяльності. Розроблено плани семінарів, до яких включено розгляд питань з основ макроекономіки, історії економічних та статистичних наук, а також статистики

Науково-дослідна робота студентів. Значну увагу кафедра приділяє студентській науковій роботі – при кафедрі працюють 8 гуртків та проблемних груп: «Моделювання економічних, біологічних та соціальних процесів» (керівник професор, доктор фіз.-мат. наук Авраменко О.В.), «Чисельні методи» (керівник професор, доктор. техн. наук Філер З.Ю.), «Сонячна активність та її наслідки» (керівник

професор, доктор. техн. наук Філер З.Ю.), «Формальні мови та їх використання» (керівник доцент, канд. фіз.-мат. наук Євладенко В.М.), «Олімпіадні теоретико-числові задачі» (керівник доцент, канд. фіз.-мат. наук Ізюмченко Л.В.), «Інтерактивні технології навчання» (керівник доцент, канд. пед. наук Лутченко Л.І.), «Деякі питання математичної логіки» (керівник доцент, канд. фіз.-мат. наук Халецька З.П.), «Моделювання фізичних і економічних процесів» (керівник старший викладач, канд. фіз.-мат. наук Гуртовий Ю.В.).

Під керівництвом досвідчених науковців гуртківці готують доповіді на наукові та науково-практичні конференції різного рівня. Назвемо тільки деяких студентів, які отримали цікаві наукові результати. Так, студенти спеціальності «Статистика» Кролік О.С. і Оксещенко В.М. доповідали на II Міжнародній науково-практичній конференції в м. Ялті «Економіка. Менеджмент і маркетинг невиробничої сфери: теорія, практика, перспективи» (2009 р.). Студенти спеціальності «Інформатика» С.Зайцев у 2006 та С.Макаренко у 2009 р. робили доповіді на пленарному засіданні щорічної Студентської наукової конференції університету, їх наукові досягнення були відзначені Грамотами ректорату. Студент Нарадовий В. був призером університетського конкурсу на кращу наукову доповідь у 2008 р., зараз він продовжує навчання в аспірантурі.

Наукові здобутки членів гуртків друкуються в збірниках наукових праць студентів і молодих науковців як нашого університету, так і за межами його, оформляються у вигляді курсових, дипломних та магістерських робіт.

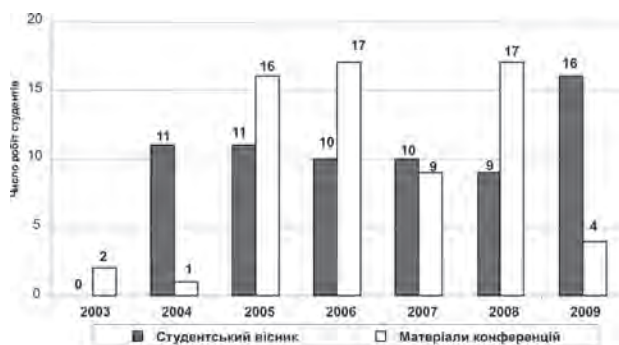
Науково-дослідна робота студентів по кафедрі ПМСЕ

Разом із позитивними результатами науково-дослідної роботи викладачів і співробітників кафедри позитивна динаміка спостерігається і в науково-дослідній роботі студентів. Динаміку

написання студентами дипломних і магістерських робіт по кафедрі прикладної математики, статистики та економіки за 2003-2009 рр. ілюструє діаграма.

Студенти беруть активну участь у щорічних студентських наукових конференціях, все-

Число публікацій у "Студентському віснику" та число публікацій у журналах, матеріалах конференцій

українських науково-методичних конференціях, вузівських та всеукраїнських студентських математичних олімпіадах тощо. Зокрема, щороку студенти публікують власні або співавторські статті в «Студентських наукових записках» та в «Студентському віснику». Динаміка написання студентами кафедри ПМСЕ статей в університетських збірках студентських праць та матеріалах конференцій, журналах представлена діаграмою.

Подані вище матеріали переконливо свідчать про якість науково-дослідної та навчально-методичної роботи викладачів кафедри, спрямованої на поліпшення математичної освіти й підготовку висококласного фахівця прикладної математики, статистики, творчого вчителя математики, економіки, інформатики та фізики відповідно до сучасних вимог.

Виховна робота. Викладачі кафедри ПМСЕ працюють над тим, щоб за час навчання на фізико-математичному факультеті закласти в студентів механізми самоосвіти, самовиховання, самореалізації, саморозвитку, саморегуляції, взаєморозуміння, спілкування, співпраці, необхідні для становлення особистості, здатної без сторонньої допомоги оволодівати знаннями й способами діяльності, розв'язувати пізнавальні задачі з метою подальшого перетворення й удосконалення навколишньої дійсності. Цьому сприяє виховна робота кураторів в академічних групах, діяльність молоді в студентських радах

університету, факультетів, гуртожитків; вечори та інші загальноуніверситетські чи факультетські масові заходи.

Головну роль в організації виховної роботи відіграє заступник декана доцент кафедри ПМСЕ Каленникова Т.О., енергія та оптимізм якої є рушійною силою в позааудиторному житті факультету.

Нещодавно за ініціативою кафедри ПМСЕ на факультеті започаткована традиція святкування 5 грудня Дня статистики. У цей день кращі студенти за успіхи в навчанні нагороджуються Грамотами, Подяками та іншими відзнаками, інколи й жартівливими: «Найкращий статистик», «Найвищий статистик», «Найледачіший статистик», тощо.

У рамках тижня фізико-математичного факультету традиційними стали математичні бої між командами студентів спеціальностей «Статистики» та «Інформатики», де студенти змагаються в розв'язанні логічних, а іноді й парадоксальних, задач.

Активну допомогу студентам в організації названих та інших культурних заходів надає доцент Лутченко Л.І., яка у свої студентські роки була в складі трупи студентського театру «Резонанс».

Кафедрою регулярно організуються екскурсії на підприємства, в установи та організації, які можуть стати місцем майбутньої роботи випускників. Зокрема, це змістовні й цікаві зустрічі з начальником Головного управління статистики в Кіровоградській області Дівель Л.Б., її заступниками Гарник Н.Л., Нестеренко О.А., Заботкіним В.В., Потапенко Н.С. (випускниця фізико-математичного факультету 1983 року), головними економістами Головка Н.М., Тимошенко А.М. (випускниця фізико-математичного факультету), директором Кіровоградського відділення акціонерної страхової компанії ІНГО Україна Конюх С.М. (випускниця фізико-математичного факультету), директором Кіровоградського відділення Ощадбанку Козинським А.С. (випускник фізико-математичного факультету), проводяться також вечори за участю гостей – шкільних учителів, юристів, економістів та ін., диспути та круглі столи запитань і відповідей за участю викладачів факультету.

Після закінчення університету випускники не забувають рідну кафедру. Так, випускники спеціальності «Інформатика» С.Зайцев, А.Александров та Д.Новицький працюють у різних містах України на посадах, пов'язаних з розробкою нових інформаційних систем, при цьому вони здійснюють спонсорську діяльність, оновлюючи матеріально-технічну базу своєї випускової кафедри.

Таким чином, цілеспрямована організаційна, педагогічна й наукова діяльність викладачів кафедри ПМСЕ підпорядковує всю академічну й позааудиторну роботу студентів формуванню в майбутніх спеціалістів професійних умінь та осмисленого, творчого їх застосування.

Як кафедра ПМСЕ відпочиває.

Ще з самого початку створення кафедри прикладної математики під умілим керівництвом завідувача О.В.Авраменко на кафедрі створена атмосфера дружньої співпраці й творчості, що дало можливість відчувати кожному її члену комфорт і справжній родинний затишок.

Особливого забарвлення завжди набувало святкування Дня Перемоги, у цей день члени кафедри вітали учасника бойових дій Великої Вітчизняної війни, кавалера Ордена «Вітчизняної війни I ступеня», двох Орденів «Вітчизняної війни II ступеня», двох Орденів «Червоної зірки», а також багатьох медалей та інших нагород, отриманих у військовий та мирний час професора Дратвера Бориса Леонтійовича. У його останній День Перемоги у 2008 р. ветеран читав вірші біля пам'ятника солдатам, які загинули на війні. Це справило незабутнє враження на всіх присутніх. Сумно, у 2009 році був перший День Перемоги без Бориса Леонтійовича...

З дня заснування кафедри традиційними стали святкування Дня іменинника, Дня статистики (5 грудня), Дня учителя, Нового року та інших свят. Під час святкування члени кафедри діляться враженнями, радісними новинами; обговорюються перспективні напрямки творчого застосування потужного наукового й інтелектуального потенціалу кафедри.

Так звані «шості» питання порядку денного кафедри завжди слухалися на балконі – кафедральній території «поза стінами університету». Іноді там виникали й гострі дискусії, і гарячі обговорення поточних проблем. Але всі непорозуміння завжди вдавалось владнати з врахуванням інтересів кожного члена кафедри окремо та в інтересах справи взагалі. Наприкінці таких засідань можна почути мелодійні українські пісні, пісні студентського фольклору, пісні радянських часів, адже не можна не підтримати пісню, якщо заспівають професор Філер З.Ю. та старший викладач Шевченко Н.Г.

Деякі викладачі кафедри регулярно займаються спортом, беруть участь у різних спортивних змаганнях

у складі команди фізико-математичного факультету, які проводяться в університеті. У шахи грає доцент Євладенко В.М. Старший викладач Гуртовий Ю.В. грає у шашки, а також у волейбол, баскетбол, футбол.

Разом з ним рухливими іграми з м'ячем займається і асистент Нарадовий В.В.

За прикладом кафедральних спортсменів інші члени кафедри також ризикнули взяти участь у спортивних змаганнях. Так, кафедра ПМСЕ прийняла виклик кафедри математики взяти участь у забігах-естафетах на довгі дистанції. За ініціативи доцента кафедри математики Романова В.О. такі естафети проводилися у 2009 р. двічі. Чоловіча команда кафедри ПМСЕ брала участь в обох забігах, до складу входили: старші викладачі Гуртовий Ю.В., Дігтяр Б.С., викладач Гаєвський М.В. та асистент

Нарадовий В.В. Жінки вирішили не відставати від чоловіків та в другому забігу, у якому брали участь команди всіх п'яти кафедр факультету, сформували та виставили свою команду. До неї увійшли професор Авраменко О.В., доценти Ізюмченко Л.В., Лутченко Л.І., Лупан І.В., Халецька З.П., старший викладач Шевченко Н.Г., аспірантка Добриніна М.О. та старший лаборант Янчукова Н.В. Кожного разу принаймні одна команда кафедри ПМСЕ вигравала в кафедри математики!

У весняно-осінній період кафедра почала освоювати нові перспективні простори – спортивну базу педагогічного університету «Буревісник», де й смачні шашлики можна приготувати, й у волейбол пограти.

За сприяння профспілкового комітету КДПУ традиційними стали виїзди за маршрутами вихідного дня: члени кафедри купалися в морі й відпочивали на базах відпочинку в Луговому та Коблевому Миколаївської області, на мисі Тарханкут у Криму, каталися на лижах у Карпатах біля підніжжя гори Пікуй, відвідували Старовинні замки Мукачівський, загадували бажання біля Великого 200-річного «Залізного дуба» поблизу Кирилівки Черкаської області та в «Печері закоханих» знаменитого Софіївського парку в Умані, побували на екскурсіях у Львові, Чернігові, Севастополі.

З 2008 року під час реалізації проектів «Організація інтенсивної математичної підготовки обдарованих школярів Кіровоградщини» та міжнародного проекту TEMPUS «Освітні вимірювання адаптовані до стандартів ЄС»

Дратвер Б.Л.

розпочався новий рівень для творчої праці й відпочинку: конференція в м. Ялта (листопад 2008 р.), під час якої члени кафедри ПМСЕ мандруючи південним берегом Криму, побачили вершини Ай-Петрі та «Ластівчине гніздо», відвідали виставку хризантем у Нікітському ботанічному саду, побували на екскурсії в Масандрівському палаці-музеї Олександра III, прогулялися набережною Ялти, купалися в Чорному морі.

Літня Школа з освітніх вимірювань на Форосі (жовтень 2009 р.) насичувала енергією її учасників настільки, що науковцями кафедри ПМСЕ та кафедри інформатики були підкорені кримські вершини біля Фороської церкви та Байдарський перевал.

Розвиток економічного напрямку в університеті. Історія розвитку економічного напрямку починається з далекого 1933 року, коли інститут соціального виховання було реорганізовано в педагогічний інститут з 4-х річним навчанням. Поряд з іншими кафедрами в інституті вперше була організована кафедра соціально-економічних дисциплін, до якої входило 5 викладачів. Серед перших викладачів політичної економії нам відомі Пекарський Мирон Федорович та Коліскор Борис Соломонович. В інституті було вперше створено кабінет із соціально-економічних дисциплін, була затверджена ставка завідувача кабінетом, організовано за розкладом чергування та консультації викладачів соціально-економічних дисциплін.

У 1937-1938 навчальному році в інституті працювало вже 10 кафедр, у тому числі кафедра соціально-економічних дисциплін, яка в 1938 році була реорганізована в кафедру марксизму-ленінізму, до складу якої входили також викладачі політичної економії. Їх склад цього року поповнився випускником економічного факультету Харківського державного університету Сергієм Захаровичем Сергієнко.

У 1939 р. поряд з учительським інститутом відновлює свою роботу педагогічний інститут. Серед 12 кафедр, функціонувала й кафедра основ марксизму-ленінізму, в складі якої продовжували працювати викладачі політичної економії. Викладачів політекономії не вистачало, не було жодного доктора чи кандидата економічних наук. Політичну економію читали за сумісництвом викладачі історії КППС.

Після визволення Кіровограду від німецьких загарбників у січні 1944 р. відновили свою роботу педагогічний і вчительський інститути. Рішенням Народного Комісаріату Освіти України на постійну роботу до інституту було надіслано по одному

доценту із діалектичного матеріалізму, історичного матеріалізму та політичної економії. Були також надіслані навчальні програми з економічної теорії, у яких передбався чітко виражений «класовий підхід» до тлумачення найважливіших проблем політичної економії. Головна увага акцентувалася на вивченні праць В.І.Леніна, К.Маркса, Й.В.Сталіна, а також рішень партійних з'їздів. Викладачі політичної економії продовжували працювати в складі кафедри марксизму-ленінізму, керівником якої був Калюжний Іван Федорович. Курс політичної економії поряд із економістами продовжували читати викладачі історії КППС.

У 1953-1954 навчальному році склад викладачів політичної економії поповнився кандидатом економічних наук Литвиновим Іваном Даниловичем та старшим викладачем Козенко Іваном Дмитровичем. Завідувачем кафедри історії КППС був обраний кандидат історичних наук доцент Оленюк Олександр Назарович. Однак, у цей період зміст курсу політичної економії практично не змінився. Переважна більшість годин його відводилась на вивчення рішень XIX з'їзду КППС, праці Й.В.Сталіна «Економические проблемы социализма в СССР», а також доповіді Г.М.Маленкова на 5 сесії Верховної Ради СРСР.

Позитивним моментом цього періоду вважається вдосконалення методичної роботи кафедри. Була запроваджена система взаємовідвідування лекцій та семінарських занять викладачів із послідуочим обговоренням їх на засіданнях кафедри. Почалася підготовка методичних рекомендацій студентам щодо вивчення політичної економії.

У 1956 році на посаду завідуючого кафедри історії КППС було обрано кандидата історичних наук, доцента Гору Олексія Тихоновича – людину високої кваліфікації, принципової, вимогливої до себе та колективу. З його приходом почалася реорганізація кафедри, поповнення її складу викладачами із вченими званнями та ступенями. У цей період значно поліпшується стан викладання політичної економії, курс якого читався на всіх факультетах. Цьому сприяло вихід у 1954 році підручника «Политическая экономия». Це був перший підручник з політичної економії, у якому зроблена спроба вдосконалити логіку та структуру викладання. Однак, центральне місце в цій структурі займала так звана «политическая экономия социализма». У відповідності зі змістом підручника була складена нова навчальна програма курсу. Зміст цієї програми був підпорядкований потребам адміністративно-

командної економіки, був відірваний від аналізу реальних протиріч економічної системи соціалізму. Курс політичної економії був штучно розірваний на дві частини. Перша частина – «Капіталістичний лад» складалася з таких розділів: «Суть капіталістичної експлуатації», «Розділ додаткової вартості між групами експлуататорів», «Імперіалізм та загальна криза капіталізму» та ін., які практично перетворювали економічну науку в схоластичну й догматичну. До подібних висновків можна дійти при аналізі змісту другої частини курсу – «Соціалізм і комунізм». Її зміст мав більше пропагандистський характер, ніж науковий.

За ініціативою Гори О.Т. у 1963 році кафедра марксизму-ленінізму була реорганізована, на її основі було створено дві кафедри: КПРС та політичної економії. Створення загальноінститутської самостійної кафедри політичної економії було знаковою подією в системі економічного навчання. Вона свідчить про підвищення уваги керівництва до економічного навчання й, отже, підвищення вимог до якості викладання політичної економії. На посаду завідувача кафедри політичної економії було обрано кандидата економічних наук, доцента Тубекова Филипа Юхимовича. У 1963-1965 роках у складі кафедри працювали доцент Овчаренко Ф.Г., кандидати економічних наук Домбковська З.М., Кушнерова Т.Ф., старші викладачі Козенко І.Д., Дратвер Б.Л., викладач Бренер Л.М. У 1965 р. захистив дисертацію та здобув вчене звання кандидата економічних наук Дратвер Борис Леонтійович. Із створенням самостійної кафедри політекономії були принципово переглянуті навчальні плани. Поліпшилась наукова робота. При кафедрі постійно працював студентський науковий гурток із економічної теорії (керівники: доц. Овчаренко Ф.Г., доц. Дратвер Б.Л.). Студенти досліджували різноманітні економічні проблеми сьогодення, приймали активну участь в обласних, республіканських, загальносоюзних і навіть міжнародних конкурсів студентських наукових робіт з економічної проблематики. У 1965 році наукова робота студенток З. Овчаренко та І. Дудіної «Чинники зниження собівартості сільськогосподарської продукції» отримала високу оцінку на студентському республіканському огляді (м. Київ), були нагороджені почесними грамотами та подарунками.

Викладачі кафедри працювали за єдиною програмою курсу політекономії, яка була розроблена вищою партійною школою при ЦК КПСС. У кінці

1965 р. кафедра політекономії була реорганізована у кафедру політекономії та наукового комунізму (завідувач – кандидат філософських наук В.М. Чикин). Викладачі політекономії були об'єднані в секцію політекономії, яка працювала за окремим планом, затвердженим на засіданні кафедри. На засіданнях секції обговорювалися тексти лекцій, плани семінарських занять. Були перероблені методичні рекомендації з вивчення політичної економії (на допомогу студентам стаціонарного та заочного відділень).

У названому форматі викладачі політекономії працювали до 1974 року. У вересні 1974 р. знову була створена окрема кафедра політичної економії. Як загальноінститутський підрозділ вона працювала 12 років. За цей час змінювалися за різними причинами керівники кафедри та вдосконалювався склад викладачів. Ініціатором відкриття окремої кафедри був у недавньому минулому зав. відділом науки та освіти Кіровоградського обкому комуністичної партії, кандидат економічних наук, доцент Вибрик Віль Іванович. Він завідував кафедрою з моменту її заснування до 1986 року. З 1986 по 1988 рр. виконувала обов'язки завідувача кафедри політичної економії старший викладач кафедри Свєчкарьова Валентина Леонідівна (згодом – Лисова В.Л., кандидат економічних наук, доцент), її замінив на цій посаді – кандидат економічних наук, доцент Ревенко Анатолій Дмитрович (1988р.).

У 1992 році кафедра політекономії була перейменована в кафедру економічної теорії, а через рік об'єднана з кафедрою суспільно-політичних теорій у єдину кафедру суспільних наук (зав. кафедрою – кандидат філософських наук, доцент Сурмін Ю.П.). За період з моменту заснування окремої кафедри політекономії до початку 90-х років значно зріс науковий потенціал кафедри. Ще в листопаді 1974 року був обраний на посаду професора кафедри доцент Дратвер Б.Л. Захистили дисертації, стали кандидатами економічних наук молоді члени кафедри Свєчкарьова (Лисова) В.Л., Шевченко О.О., Альошин В.Б. (згодом – депутат Верховної Ради України двох скликань). Поповнили колектив кафедри обрані за конкурсом кандидати економічних наук, доценти Бреусов В.Ю. – герой Радянського Союзу, заслужений працівник вищої школи Казахської РСР; Ревенко А.Д.; Репало В.М. Продовжували працювати ректор інституту доцент Овчаренко Ф.Г. (за сумісництвом), кандидат економічних наук, доцент Бренер Л.М., асистенти Агапова, Дігтяр Б.С., Колеснікова Т.В., завідувачі кабінетом політичної

економії Остапенко Н.Є., Єгоров І.В., лаборант Непомняща Л.І. (зараз Гуцул Л.І., доцент кафедри української мови КДПУ).

За кількістю кандидатів наук, доцентів кафедра політекономії (економічної теорії) займала одне із провідних місць в інституті. Вона відмічалася й за кількістю друкованих навчально-наукових робіт.

За період із 1975 по 1990 рр. викладачами кафедри видано понад 80 робіт, у т.ч. у 1976 році брошуру «Економічні зв'язки держави з сільськогосподарськими підприємствами» авторів Б.Л. Дратвера та Ф.Г.Овчаренко. У 1977р. у видавництві «Вища школа» вийшла монографія В.І. Вибрика та Б.Л. Дратвера «Економічні зв'язки колгоспів у розвинутому соціалістичному суспільстві». У 1983 р. у видавництві «Радянська школа» вийшла монографія Б.Л. Дратвера та О.Е. Поляруша «Использование художественной литературы в преподавании обществоведения». У 1987 р. у видавництві «Знання» України вийшла брошура тих же авторів «Экономическое образование и художественная литература». З метою надання допомоги студентам у вивченні важливих проблем економіки викладачами кафедри було надруковано та видано два навчально-методичні матеріали: «Вдосконалення господарського механізму в соціалістичному суспільстві» (автори Дратвер Б.Л., Свечкарьова В.Л.); «Особливості госпрозрахункових відносин у сільському господарстві» (автор Вибрик В.І.). На допомогу вчителям суспільствознавства шкіл та училищ надруковано і видано посібник «Питання політекономії у курсі суспільствознавства» (автори Вибрик В.І., Бренер Л.М.). Доцент В.І. Вибрик та асистент Б.С. Дігтяр підготували «Методичні вказівки студентам заочного відділу по вивченню політичної економії».

У 1985 році викладачі політичної економії почали працювати за вдосконаленою навчальною програмою. У відповідності з нею колектив авторів (Бренер Л.М., Вибрик В.І., Дігтяр Б.С., Дратвер Б.Л.) підготував та видав новий методичний посібник «Методичні вказівки щодо вивчення курсу політичної економії».

Викладачі кафедри приймали участь у роботі різного рівня науково-теоретичних конференціях із теорії, методології та методики підвищення ефективності викладання у вузах економічної теорії. Продовжувалась робота по реалізації колективної комплексної теми «Науково-методичні основи викладання політичної економії в курсі «Суспільствознавство»». Звіти про роботу кафедри

свідчать, що викладачі кафедри приймали активну участь у суспільно-політичному житті держави, області та міста. Доцент Ф.Г.Овчаренко протягом багатьох років очолював Кіровоградське обласне відділення Всеукраїнського товариства «Знання», обирався депутатом обласної Ради народних депутатів. Доценти А.Д. Ревенко та В.М. Репало обиралися на посаду заступників голови обласної Ради народних депутатів, керували обласною організацією «Рух».

Професор Б.Л.Дратвер протягом 15 років очолював кафедру політекономії університету марксизму-ленінізму Кіровоградського обкому Компартії України, керував економічною секцією товариства «Знання» області, рішенням вченої ради інституту був призначений деканом факультету громадських професій, приймав участь у написанні багатотомного видання «Історія міст і сіл УРСР. Кіровоградської області» (написав 8 нарисів). Доцент Л.М. Бренер обирався членом парткому інституту, певний час працював деканом історичного факультету.

1991 рік увійшов в історію України як рік, який поклав початок формування нової соціально-орієнтованої ринкової системи. У нових умовах починають діяти трансформаційні процеси у викладанні політичної економії у вищих навчальних закладах. Їх суть полягає в переході від одноконцептуальної теорії до багатоконцептуальної, яка вбирає всі досягнення вітчизняної та світової економічної думки.

У 1991-1995 роках у педагогічному інституті ім. О.С. Пушкіна продовжувала функціонувати загальноінститутська кафедра політичної економії (у 1992р. вона була перейменована у кафедру економічної теорії), яку очолював доцент А.Д. Ревенко. У 1993 році кафедра економічної теорії була об'єднана з кафедрою суспільно-політичних теорій у кафедрі суспільних наук (завідувач – доцент Ю.П. Сурмін, згодом доктор соціологічних наук, професор). У ці роки економічну теорію викладали професор Б.Л. Дратвер, доценти В.Л. Свечкарьова (Лисова), А.Д. Ревенко, В.М. Репало, В.Б. Альошін (обраний депутатом Верховної Ради України), О.О. Шевченко, асистенти Б.С. Дігтяр, Т.В. Колеснікова. У 1994 році склад асистентів кафедри поповнили Н.О. Пасічник, І.В. Олійник. Таким чином, у першій половині 90-х років ХХ ст. в майбутньому університеті працював сильний інтелектуальний колектив викладачів економічної теорії спроможний суттєво змінити методологічний підхід до вивчення економічної теорії із позицій формування нового змісту економічної системи,

переглянути категорійно-понятійний апарат, чітко визначитися як у назві самої наукової дисципліни, так й у визначенні її предмету та систематизації.

Викладання економічної теорії в університеті в перші роки незалежної України здійснювалося за типовою програмою з курсу «Основи економічної теорії» для неекономічних спеціальностей, розробленої в 1993 році Інститутом системних досліджень Міністерства освіти України. Вона складалася з п'яти розділів: «Економічна теорія як наука. Загальні основи економічної теорії», «Товарне виробництво і ринок», «Підприємництво в ринковій економіці», «Суспільне відтворення та його державне регулювання», «Світове господарство. Місце в ньому України».

Зміст нової програми з основ економічної теорії обговорювався на засіданні кафедри. У виступах викладачів підкреслювалася корінна відмінність даної програми від попередніх; вона орієнтує на узагальнення соціально-економічних процесів, які відбувались у той час в Україні, на переосмислення світового економічного розвитку з позицій реалій нашої держави.

Викладачі економічної теорії прийняли участь у виконанні таких госпрозрахункових тем згідно договору з обласною держадміністрацією: «Думки, пропозиції населення з приводу приватизації та роздержавлення підприємств у сфері торгівлі, громадського харчування та побутового обслуговування» та «Соціально-економічний стан молоді Кіровоградської області».

У лютому 1996 р. на посаду завідувача кафедри суспільних наук обрано кандидата економічних наук, професора Дратвера Б.Л. На цей час економічні курси викладали Дратвер Б.Л., Лисова В.Л., Пасічник Н.О., Шевченко О.О., Олійник І.В., Дігтяр Б.С., Гейко В.В. (вчитель школи за сумісництвом). В окремі періоди для проведення занять з основ економічної теорії на деяких факультетах запрошувалися викладачі-почасовики із Кіровоградського інституту сільгоспмашинобудування кандидати економічних наук, доценти Скінтей М.І. та Лисенко М.І.

4 квітня 1997 року уряд України прийняв постанову про створення на базі педінституту, що ліквідувався, Кіровоградського державного педагогічного університету ім. Володимира Винниченка. Це був завершальний етап багаторічної історії становлення та розвитку загальної та педагогічної освіти на Кіровоградщині. Новий статус нашого вузу значно розширив можливості економічної освіти та економічного виховання студентської молоді. Активізувалися та розширилися

рамки економічного навчання. Замість єдиного курсу «Основи економічної теорії» на окремих факультетах читалися такі нові економічні дисципліни, як «Основи менеджменту і маркетингу» (викладачі Дратвер Б.Л., Дігтяр Б.С., Пасічник Н.О.); «Мікро- і макроекономіка» (викладачі Лисова В.Л., Дратвер Б.Л.); «Основи підприємництва» (викладачі Дратвер Б.Л., Пасічник Н.О.); «Методика викладання шкільного курсу економіки» (викладач Пасічник Н.О.); «Розміщення продуктивних сил України» (викладач Пасічник Н.О.). на допомогу студентам стаціонарного та заочного відділів був розроблений та виданий навчально-методичний посібник з курсу «Основи економічної теорії» (автори: Дратвер Б.Л., Лисова В.Л., Олійник І.В., Пасічник Н.О., Гейко В.В.).

Значна увага приділялася кафедрою питанню підвищення кваліфікації викладачів. Майже всі викладачі пройшли стажування в інших вузах. Протягом 1997-2000 рр. навчалася в аспірантурі нашого університету Пасічник Н.О. У 2001 році вона захистила дисертацію на тему «Формування інтересу старшокласників до підприємницької діяльності в процесі вивчення предметів соціально-економічного циклу». Асистент І.В.Олійник успішно склав екзамени кандидатського мінімуму.

У березні 1996 року на допомогу студентам виданий «Словник ринкової економіки» (автори: Бардюжа (Пасічник) Н.О., Дратвер Б.Л., Олійник І.В.). У 1998 році були видані науково-методичні роботи: «Основи економічної теорії. Методичні рекомендації» (автори: Дратвер Б.Л., Лисова В.Л., Олійник І.В., Пасічник Н.О.), «Короткий демографічний словник» (автори: Дратвер Б.Л., Олійник І.В.), «Словник-довідник з підприємництва для школярів» (автори Б.Л. Дратвер, Н.О. Пасічник).

Викладачі кафедри ініціювали проведення науково-практичної конференції «Сутність та хід проведення економічних реформ в Україні» (протокол засідання кафедри №4 від 29.11.2001).

У 2000-2003 роках у складі кафедри соціально-гуманітарних дисциплін до складу економічної секції входили: професор Дратвер Б.Л., доцент Лисова В.Л., доцент Пасічник Н.О., викладачі Дігтяр Б.С., Кривенко Н.А.

На засіданнях економічної секції в складі кафедри соціально-гуманітарних дисциплін розглядалися питання про стан викладання економічних дисциплін в університеті, тематика рефератів та контрольних робіт. Була розроблена авторська програма з основ економічної теорії. Вона включала наступні розділи: «Загальні

основи економічного розвитку суспільства», «Мікроекономіка», «Макроекономіка», «Світова економічна система».

Протягом 2000-2003 рр. видаються навчальні посібники з економічних дисциплін за авторством викладачів кафедри: «Основи підприємництва. Навчальний посібник» (Дратвер Б.Л., Пасічник Н.О.), «Основи економічної теорії» (Рижиков В.С., Дігтяр Б.С.), «Основи економічної теорії: матеріали для вивчення курсу» (Дратвер Б.Л., Пасічник Н.О.), «Страхова справа. Конспект лекцій» (Рижиков В.С., Дігтяр Б.С.), «Економічна політика. Навчально-методичне видання» (Рижиков В.С., Дігтяр Б.С.), «Інфраструктура товарного ринку. Конспект лекцій» (Рижиков В.С., Дігтяр Б.С.), «Основи підприємницької діяльності. Навчальний посібник» (Дратвер Б.Л., Пасічник Н.О.), «Товарознавство. Навчально-методичне видання» (Рижиков В.С., Дігтяр Б.С.)

У квітні 2004 року у зв'язку з реструктуризацією кафедри соціально-гуманітарних дисциплін викладачі економічної теорії: професор Дратвер Б.Л., доценти Лисова В.Л., Пасічник Н.О., старший викладач Дігтяр Б.С. та асистент Кривенко Н.А. були переведені на фізико-математичний факультет у склад кафедри прикладної математики (з 2006 року – кафедра прикладної математики, статистики та економіки). Завідувач кафедри – доктор фізико-математичних наук, професор О.В. Авраменко.

У бесідах із викладачами економічної теорії переважає думка про доцільність і закономірність їх переведення до складу кафедри прикладної математики. Це аргументується тим, що в останні роки на фізико-математичному факультеті нашого університету значно розширилось коло економічних навчальних дисциплін. Економічна ж теорія – це фундаментальна економічна наука. На її основі виникло й розвинулося багато інших економічних наук та навчальних дисциплін, які у своїй сукупності становлять систему економічних наук. Сучасна економічна наука дуже розгалужена. Одні науки досліджують специфіку раціонального господарювання на мікро- та макрорівнях, інші мають суто фаховий, прикладний характер. Кафедра прикладної математики, статистики та економіки забезпечує викладання різноманітних дисциплін економічного напрямку, серед яких економічна теорія моделювання економічних, екологічних та соціальних процесів, математична економіка, економічний аналіз, економічні основи виробництва, основи мікро та макроекономіки, основи менеджменту і маркетингу, основи підприємницької діяльності,

основи теорії фінансів, основи фінансової математики, економічна статистика, історія економічної та статистичної думки, шкільний курс основ економіки, методика навчання економіки та ін. Зазначені навчальні дисципліни мають значні потенційні та реальні можливості для закріплення та розширення економічної освіти в університеті – важливого чинника формування особистості, готової діяти у відповідності із сучасними завданнями незалежної України. Названі навчальні дисципліни складають систему економічних знань. Сполучною ланкою цієї системи є економічна теорія. Саме вона надає економічній науці системності – найважливішого фактора, що зумовлює широке та глибоке бачення господарських проблем та прогнозування розвитку економіки нашої держави.

Досвід роботи кафедри прикладної математики, статистики та економіки показує, що зосередження на одній кафедрі розгалуженої системи економічних дисциплін значно розширює можливості всебічного вивчення сучасних інструментів економічного аналізу, допомагає й тим, хто навчає, і тим, хто навчається самостійно аналізувати складні економічні процеси і явища, робити правильні висновки, розширює можливості наукового пошуку.

У 2004 році викладачі економічної теорії: професор Дратвер Б.Л., доцент Пасічник Н.О., старший викладач Дігтяр Б.С. та асистент

Кривенко Н.А. приймали участь у розробці кафедральної теми «Впровадження новітніх технологій у викладанні математико-економічних дисциплін у загальноосвітній та вищій школі». Результати наукових досліджень знайшли свій вираз у наступних публікаціях: Дігтяр Б.С., Барно О.М., Рижиков В.С. Страхова справа. Навчальний посібник; Дратвер Б.Л., Закатнов Д.О., Мачуський В.В., Пасічник Н.О. Основи підприємницької діяльності. Навчальний посібник (рекомендований Міністерством освіти і науки України як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів); Дратвер Б.Л., Пасічник Н.О. Макроекономіка. Стислий конспект лекцій.

Викладачі економічних дисциплін кафедри прикладної математики, статистики та економіки продовжували працювати над кафедральною темою «Впровадження новітніх технологій у викладанні математико-економічних дисциплін у загальноосвітній та вищій школі». Дратвер Б.Л., Пасічник Н.О., Дігтяр Б.С., брали участь у роботі обласної науково-практичної конференції «Математика, економіка, інформатика: актуальні проблеми та методи викладання».

КАФЕДРА ЗАГАЛЬНО-ТЕХНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН ТА МЕТОДИКИ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ.

У грудні 1961 року, у педагогічному інституті була створена кафедра «Технічних наук». Завідував кафедрою Іпатов М.К. – кандидат технічних наук доцент. В складі кафедри працювали: Мінін О.І. – старший викладач, викладачі Константинов А.М., Раскевич М.А., асистент Пустовойт В.В. Кафедра приймала участь в підготовці студентів за спеціальністю «Фізика та ЗТД». У травні 1962 року її реорганізовано в кафедру «Загальнотехнічних наук». Завідував кафедрою Іпатов М.К. – кандидат технічних наук, доцент.

Ректорат створив відповідну матеріальну базу для проведення практичних занять по автосправі. Було придбане необхідне навчально-методичне забезпечення, обладнаний навчальний автомобіль. Заняття з водіння на мотоциклах проводили лаборанти Ярошенко В.І., Дишловий А.А., Можний А.Ф. Інструктором водіння грозового автомобіля був Козак Л.Г. Після закінчення курсу автотракторної справи студенти складали екзамен і в ДАІ отримували права на право водіння автомототехніки.

Значний вклад у розвиток кафедри внесли ряд її співробітників, зокрема більше 40 років пропрацював Хромочкін О.Г., який був з повоєнних до 70-х років навчальним майстром столярної майстерні. У механічній майстерні тривалий час працювали навчальні майстри:

столярну, слюсарну та механічної обробки металу, а також лабораторію із матеріалознавства. Навчання студентів проводилось за однією програмою для хлопців і дівчат.

З червня 1963 року кафедру очолював Луцковський Д.М. – кандидат технічних наук, доцент. У вересні 1964 року кафедру очолює Дубовов Г.О. – кандидат фізико-математичних наук, доцент. У січні 1967 року кафедра «Загальнотехнічних наук» була приєднана до кафедри фізики. На той час нею керував Захальов І.А. У зв'язку з цим столярна майстерня була законсервована, а слюсарна та механічна майстерні використовувались частково при вивченні студентами спеціальності «Фізика» окремих спецкурсів.

У зв'язку з тим, що столярна, слюсарна й механічна майстерні знаходились у підвальному приміщенні, вони були закриті в 1986 році як такі, що не відповідають санітарно-гігієнічним нормам до навчальних приміщень. З того часу заняття в них не проводились, а студенти-фізики займались технічним конструюванням у лабораторії електротехніки. У кінці 80-х років ректоратом інституту було прийняте рішення про будівництво гаражів і майстерень. На той час матеріальна база майстерень перебувала в підпорядкуванні кафедри теоретичної фізики та загально-технічних дисциплін,

Константинов А.М.

Мінін О.І.

Хромочкін О.Г.

Шостак І.С., Мошинський М.К., Медведєв А.Д., Охота А.М., Терентьев І.Й.

Для організації навчального процесу кафедра мала у своєму підпорядкуванні три майстерні:

якою завідував доцент Гамалій В.Ф., а з 1993 року – доцент Чубар В.В. Під час погодження проекту будівлі виникла проблема – для механічної майстерні виділялось мале приміщення, яке не могло вмістити

всі промислові металообробні верстати. Декан факультету доцент Вороний О.М. та завідувач кафедри Чубар В.В. неодноразово звертались до ректорату з проханням дещо зменшити розміри боксів для автомобілів й збільшити приміщення для механічної майстерні, але переконати ректорат не вдалося. Після закінчення будівництва, яке велося руками студентів нашого факультету, розпочались роботи по облаштуванню майстерень. На цей час у зв'язку із пенсійним віком звільнився з роботи навчальний майстер Терентьев І.Й. і на цю посаду було прийнято Тарана А.Ф., який прийняв участь в облаштуванні майстерень у новому приміщенні. Зокрема силами кафедри була виконана досить складна робота по переміщенню великих металообробних верстатів із підвального приміщення в нову механічну майстерню. На жаль частина промислових металообробних верстатів залишилась у підвалі, а один верстат був проданий. Нова механічна майстерня не могла повністю забезпечити підгрупу студентів навчальними місцями.

Для нової навчальної слюсарно-механічної майстерні було замовлено нові слюсарні верстати, які були згодом установлені, а також були закуплені 4 шкільних токарно-гвинторізних верстати та два свердлильних, які були встановлені в цій майстерні на другому поверсі. У цей час завідувач кафедри Чубар В.В. ставив питання перед ректоратом про виділення коштів для купівлі нових столярних верстатів для столярної майстерні, але прохання було відхилено, а це приміщення було передане під художні майстерні психолого-педагогічного факультету. Механічна й навчальна слюсарно-механічна майстерня були повністю облаштовані й прийняті в експлуатацію відповідною комісією. Пізніше було створено два лаборантські приміщення, приведені в належний порядок вхідні східці. Механічна й навчальна слюсарно-механічна майстерні почали функціонувати в належному ритмі. У цей час за станом здоров'я звільняється з роботи навчальний майстер Таран А.Ф. і на його посаду було прийнято Мошинського М.К.

У вересні 1994 року відкривається «Природничо-географічний факультет», на якому започатковується спеціальність «Праця та прикладна творчість». Деканом факультету призначено кандидата педагогічних наук, доцента

Рацула А.Б., а з 1 вересня 1995 року його очолює кандидат педагогічних наук, доцент Бабенко Л.В. Для організації навчального процесу кафедра в основному використовується матеріальна база ПТУ № 2. У березні 1996 року створюється «Інженерно-педагогічний факультет», деканом якого призначається кандидат педагогічних наук, доцент Бабенко Л.В.

У вересні 1996 р. кафедру теорії і методики трудового навчання очолював професор Щеколдін Аркадій Гаврилович. Конструювання, моделювання й технологію швейних виробів викладала доцент Заречна Лариса Петрівна. До 1996 р. кафедра не мала власних майстерень. Технологія швейних виробів вивчалась теоретично. Студенти власноруч виготовляли прості швейні вироби.

Технологію обробки харчових продуктів студенти вивчали на базі професійно-технічного училища № 2. Там же вони складали кваліфікаційний іспит і отримували диплом кухаря. Технологічну практику проходили на базі відпочинку на узбережжі Чорного моря.

1996 року університету передано корпус реорганізованого колишнього професійно-технічного училища № 18 по провулку Театральному, 8. Кафедра теорії і методики трудового навчання отримала дві швейні майстерні з обладнанням – чотирма універсальними, двома спеціальними машинами, петельним напіваавтоматом. Бібліотека училища передала до бібліотеки КДПУ чимало літератури з технології, конструювання швейних

виробів, а також швейного обладнання і матеріалознавства. Ця література й сьогодні становить переважну більшість книг з основ швейного виробництва, які може запропонувати читачам наукова бібліотека КДПУ. У вересні того ж року на кафедру приходить майстром виробничого навчання, а згодом (після виходу на пенсію Заречної А.П.) старшим викладачем **Єжова Ольга Володимирівна**. Вона нещодавно захистила кандидатську дисертацію за спеціальністю «Технологія швейних виробів» у Державній академії легкої

Єжова О.В.

промисловості України. У період з вересня 1996 по січень 1997 рр. відбувалося становлення якісного викладання основ швейного виробництва – запуск майстерні, узгодження навчальних програм,

формування колективу кафедри. Завідувачем майстерні була Бугайова Валентина Петрівна. Вона багато років працювала в педагогічному університеті й мала неабиякий досвід адміністрування й співпраці з підрозділами навчального закладу. Після виходу на пенсію професора Щеколдіна А.Г. кафедру очолює доцент Бабенко Леонід Вікторович.

Щойно був налагоджений навчальний процес, на нову тоді спеціальність чекає чергове випробування – реорганізація факультету, приєднання до фізико-математичного й заміна другого фаху. Студенти, що вступили на спеціальність «Трудове навчання і прикладна творчість», переводяться на спеціальність «Трудове навчання і основи інформатики». Кафедра об'єднується з секцією загальнотехнічних дисциплін. На нову кафедру переходять лише три кандидати наук з кафедри теорії і методики трудового навчання – Бабенко, Єжова, Чемерис. Розгубленість, яку відчували спершу й студенти, і викладачі, тривала практично до першої сесії на новому місці. На щастя, кафедра інформатики, яка стала для «трудоників» другою профілюючою, досить доброзичливо поставилась до неофітів. Для роботи з ними були призначені кращі викладачі, які змогли не лише навчити більшість студентів непростій науці інформатики, а й переконати їх, що з новим фахом вони мають більше шансів на сучасному ринку праці. До того ж заняття в сучасних аудиторіях, спілкування з однокурсниками інших груп, участь у численних виховних заходах сприяло формуванню розуміння причетності до великої студентської спільноти – університету.

У січні 1997 року, у зв'язку з реорганізацією «Інженерно-педагогічного факультету» з ініціативи декана О.М.Царенка, на фізико-математичному факультеті була створена кафедра ЗТД та методики трудового навчання, яка стала випусковою в підготовці студентів за спеціальністю «Трудове навчання та основи інформатики». Кафедру очолив Чубар Василь Васильович - кандидат педагогічних наук, доцент. Членами кафедри під керівництвом декана факультету О.М. Царенка була проведена значна робота з ліцензування та акредитації спеціальності «Трудове навчання» (технічна та обслуговуюча праця).

Співробітники кафедри виконали значний обсяг роботи із зміцнення навчальної бази

нової спеціальності, зокрема, були створені лабораторії: матеріалознавства та робочих машин (доцент Царенко О.М., доцент Рябець С.І., завідувач лабораторією Назаров К.В.), технічної механіки (доцент Чубар В.В., навчальні майстри Таран А.Ф., Мошинський М.К.) теплотехніки та гідравліки (доцент Кононенко С.О., завідувач лабораторією Назаров К.В.) кабінет з охорони праці та безпеки життєдіяльності (доцент Царенко О.М., старший лаборант Царенко І.Л.). Крім цього було придбане для курсу «Практикум з електромонтажних робіт», розроблений ряд нових лабораторних робіт з курсу електротехніки (доцент Чубар В.В., завідувач лабораторією Ковальчук Л.І.).

Чубар В.В.

У організації навчального процесу та створенні навчальної та методичної бази кафедри брали участь провідні освітяни міста. Так, методику трудового навчання (обслуговуюча праця) викладала інспектор відділу трудового навчання обласного інституту післядипломної освіти вчителів Кримська Діна Василівна, а методику трудового навчання (технічна праця) – заступник начальника обласного управління освіти Капченко Леонід Миколайович. Технологій приготування страв навчала завуч професійного ліцею №2 Легедза Валентина Миколаївна. Для вивчення курсу «Технічна творчість» був запрошений один з кращих вчителів трудового навчання м. Кіровограда Полудень Володимир Кирилович.

Щоб викладачі й студенти фізмату краще познайомилися з новими колегами, у квітні 1997 р. Єжова О.В. проводить перший показ моделей одягу «Палітра моди». Цей захід мав великий успіх і з тих пір став традиційною складовою тижня факультету, щороку вдосконалюючись. Неодноразово показ моделей висвітлювався обласним телебаченням. Гостями й учасниками свята були танцювальні колективи, що виступали в костюмах, створених співробітниками й студентами кафедри загально-технічних дисциплін та методики трудового навчання.

1997 року здійснюється перший набір на заочну форму навчання. Серед студентів-заочників було чимало спеціалістів, що мали досвід роботи за фахом в школах та професійних ліцеях і були налаштовані на неформальне отримання

вищої освіти. Це стимулювало викладачів до вдосконалення навчальних дисциплін, створення якісних навчально-методичних видань.

1999 року під керівництвом викладача Рахманової Марії Борисівни студенти беруть участь у міському конкурсі дизайнерів одягу «Чарівна голка», де представляють власні моделі одягу. 1999 р. – рік найбільшого тріумфу наших студентів на всеукраїнському творчому конкурсі. Студентки Моспан Оксана і Крюк Валентина посіли 1 місце в конкурсі молодих дизайнерів одягу, проведеного програмою «Сніданок з 1+1». Створена ними колекція суконь з природних матеріалів «Голос землі» викликала захоплення членів журі й дозволила перемогти професійних дизайнерів, що претендували на перемогу. Цього ж року поновлюється набір на спеціальність «Трудове навчання та основи підприємницької діяльності».

На цей час вдалося погодити досить складне питання із санітарним лікарем про можливість проведення занять у приміщенні старої столярної майстерні. У зв'язку з цим у ній був проведений капітальний ремонт, частково реконструйовані деревообробні верстати, перероблені вхідні сходи і т.п.

Крім того, психолого-педагогічний факультет повернув приміщення на другому поверсі, у яке була переведена швейна майстерня із ПТУ №2. Просторе, світле приміщення, розташоване неподалік від 7-поверхового корпусу, дозволяло підключити все наявне обладнання й навіть розширити парк машин. Були додатково встановлені чотири спецмашини та дві побутові.

2003 року студенти спеціальності «Трудове навчання та основи підприємницької діяльності» вперше під керівництвом доцента Єжової О. В. беруть участь у II турі всеукраїнської олімпіади з трудового навчання у м. Глухів Сумської області. Незважаючи на відсутність досвіду й екстремальні умови роботи над завданнями, наша команда виступила успішно: Глущенко Юлія посіла 4 місце, а Михайленко Володимир – 6-е (з 30 команд-учасниць).

Цього ж року створюється кабінет кулінарії в аудиторії № 300, і заняття з технології приготування страв проводяться на власній базі. Першим завідувачем кабінетом стає Олійник Юлія, одна з кращих випускниць кафедри.

Одна швейна майстерня, обладнана застарілою технікою, не дозволяла забезпечувати якісну практичну підготовку фахівців. 2007 року в аудиторіях 304 та 306 навчального корпусу № 4

запускаються дві майстерні, обладнані новими машинами – побутовими багатоопераційними та промисловими універсальними і спеціальними.

2004 року починається активна співпраця кафедри з мистецьким факультетом. У швейній майстерні викладачами Єжовою та Куценко, завідувачами лабораторій Безкровною, Лубенець, Хріненко та студентами створені сотні сценічних костюмів для ансамблю бального танцю КДПУ «Арт». Серед концертних костюмів соліста Кіровоградської філармонії, заслуженого артиста України Сергія Дьоміна є створені та оздоблені Єжовою О. В.

У зв'язку з виділенням для швейної майстерні іншого приміщення в корпусі № 4, нарешті була облаштована навчальна столярна майстерня. У приміщенні старої майстерні була створена навчально-виробнича майстерня з виготовлення меблів.

У 1999 році було змінено спеціалізацію, і розпочався прийом студентів на спеціальність «Трудове навчання та основи підприємницької діяльності». Для підготовки спеціалістів з високим рівнем підготовки з економічних технологій на кафедрі з 2001 року відкрито спеціальність «Педагогіка і методика середньої освіти. Технології виробництва та основи економіки». Більша частина випускників кафедри працює в загальноосвітніх школах, профтехучилищах та інших закладах освіти.

З 2003 року кафедру очолює кандидат педагогічних наук, доцент Кононенко Сергій Олексійович. З цього ж року розпочато підготовку студентів з спеціалізацією «Автосправа та конструювання і моделювання одягу», а з 2005 року введено спеціалізацію «Технічний дизайн». З 2005 року було розширено ліцензований обсяг прийому на даній спеціальності за освітньо-кваліфікаційним рівнем «спеціаліст» до 60 осіб. Кафедра займається підготовкою студентів денної та заочної форми навчання.

2007 року випускниця кафедри Гур'янова О.В. захистила кандидатську дисертацію з теорії та історії педагогіки й стала старшим викладачем кафедри. 2009 року виходить перший посібник з основ швейного виробництва, створений на кафедрі та рекомендований Міністерством освіти і науки України як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів – «Конструювання одягу. Курс лекцій» автора Єжової О. В. Цим посібником користуються студенти і викладачі не лише нашого вишу, а й Київського національного університету технологій та дизайну.

Кафедра співпрацює з провідними швейними підприємствами міста – швейними фабриками «Зорянка» та «Куртаж». Студенти відвідують згадані підприємства з екскурсіями. Кращі робітники фабрик навчаються на заочному відділенні. Після отримання

вихід до мережі інтернет. Лабораторія ТЗН оснащена сучасними ПЕОМ, цифровою аудіо та відеотехнікою, мультимедійними проекторами. У лабораторіях використовується сучасна цифрова вимірювальна апаратура.

Кононенко С.О.

Рябець С.І.

Царенко О. М.

диплому спеціаліста успішно працюють на інженерних посадах на «Зорянці» випускники 2008 року: Півнева технологом, Кузнєцова – модельєром-конструктором.

З 2003 до 2010 року колективом кафедри було створено кабінет кулінарії, шкільної декоративної справи, безпеки життєдіяльності та охорони праці, будови автомобіля, правил дорожнього руху, методики трудового навчання, лабораторії теплотехніки та гідравліки, технічної механіки, модернізовано лабораторії радіоелектроніки, електротехніки, матеріалознавства, технічних засобів навчання, реконструйовано дві швейні майстерні та столярні, одна з яких є навчальною, а друга виробничою, що дало можливість виготовляти меблі для всього університету.

Багато зусиль для створення матеріальної бази приклали викладачі кафедри Кононенко С.О., Рябець С.І., Сірий В.І., Чубар В.В., Царенко О.М. та завідувачі лабораторіями та майстернями – Ковальчук А.І., Назаров К.В., Мошинський М.К., Донець І.П., Бобров Д.В., Курлов В., Колтко Ю.В., Марченко В.В. та ін.

Навчальні майстерні забезпечені сучасним обладнанням – швейними машинами PROTEX, TEXTIMA, BRATHER, токарними та свердильними верстатами фірми JET, комп'ютерною технікою. Пять лабораторій мають

У цілому матеріальна база кафедри на сьогоднішній день становить 7 лабораторій, 6 майстерні, відділ ТЗН, 6 спеціалізованих кабінетів. На кафедрі працюють 15 викладачів, з них кандидатів наук – 10, без вченого ступеня та звання – 5. навчається в аспірантурі – 3.

В даний час на кафедрі працюють такі викладачі: **Сірий В.І.** – кандидат фізико-математичних наук, доцент, відмінник освіти (2003 р.), **Рябець С.І.** – кандидат технічних наук, доцент, відмінник освіти

України (2005 р.), **Чубар В. В.** – кандидат педагогічних наук, доцент, відмінник освіти (1984 р.), **Кононенко С.О.** – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедрою, **Ткачук А.І.** – кандидат технічних наук, доцент, **Анісімов М.В.** – кандидат педагогічних наук, доцент, доктор філософії (має близько 14 нагород), **Єжова О.В.** – кандидат технічних наук, доцент, **Царенко О.М.** – кандидат педагогічних наук, доцент, **Пуляк О.В.** – кандидат педагогічних наук, доцент, **Куценко Т.В.** – ст.викладач, **Гур'янова О.В.** – кандидат педагогічних наук, ст.викладач, **Щирбул О.М.** –

асистент, **Богомаз-Назарова С.М.** – викладач, **Дорофєєва І.В.** – викладач, **Царенко І.Л.** – викладач.

На кафедрі проводиться активна наукова робота. У середньому на кожного викладача припадає

Колтко Ю.В.

по декілька публікацій на рік. Викладачі кафедри мають публікації у вітчизняних та зарубіжних журналах, мають посібники з грифом МОНУ.

Результатом цієї роботи стали нагороди у 2007 та 2009 роках на фестивалі факультетів що здійснюють підготовку фахівців з трудового навчання – дипломи другого ступеня. У цілому по університету кафедра має стабільний рейтинг – у першій десятці серед 33 кафедр університету.

Кожен викладач кафедри приймає активну участь у розробці та модернізації навчально-методичного забезпечення дисциплін, навчальних планів, державних галузевих стандартів, навчально-методичних комплексів.

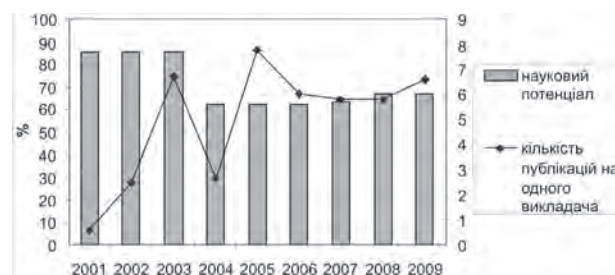
Проводиться активна робота зі студентами при написанні курсових та дипломних робіт, з підготовки до участі у Всеукраїнських олімпіадах. Традиційними стали щорічні виставки творчих доробок студентів, показ моделей.

На кафедрі проводиться активна робота з підбору абітурієнтів. З метою формування контингенту студентів на кафедрі розроблені відповідні заходи, згідно з якими планується й здійснюється профорієнтаційна робота. Викладачі кафедри ведуть різноманітну навчально-методичну роботу зі школами міста та району, профтехучилищами, технікумами, коледжами. Традиційними стали виступи викладачів кафедр кафедри з доповідями на методичних об'єднаннях, семінарах, січневих та серпневих конференціях, підготовка відкритих уроків, рецензування робіт школярів, які беруть участь у конкурсах, організованих малою академією наук.

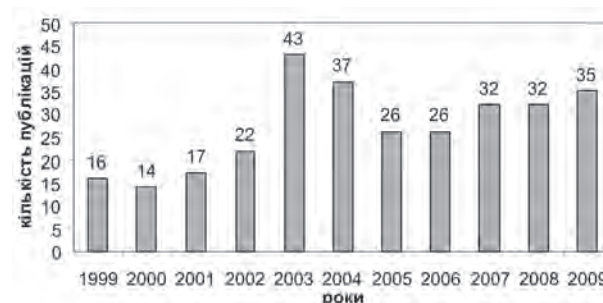
Довузівська підготовка передбачає різноманітну навчально-методичну роботу з абітурієнтами. Відбору та заохоченню талановитої молоді значною мірою сприяють районні, міські, обласні та всеукраїнські олімпіади з технічної та обслуговуючої праці, в яких приймають участь викладачі кафедри.

З кафедрою ЗТД та МТН нерозривно пов'язаний університетський відділ технічних засобів навчання, який був створений у березні 1984 року згідно наказу Міністерства освіти на базі кабінету ТЗН. Відділ підпорядковувався проректору з навчально-виховної роботи Кучинському Б.В. Начальником відділу було призначено Колтка Юрія Володимировича, завідувачими лабораторіями – Царенка Олександра Миколайовича та Ніколенка Валерія Григоровича. На відділ була покладена задача матеріального переоснащення, оновлення й розширення матеріальної бази вузу: оснащення

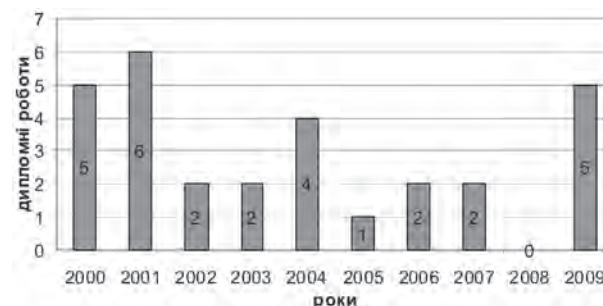
аудиторій затемненням, новими кінопроекторами, слайдпроекторами, озвученням, придбання й виготовлення дидактичного матеріалу для демонстрацій, виготовлення фонограм та аудіо

Динаміка наукового потенціалу кафедри ЗТД та МТН за останні 9 років

Публікації кафедри ЗТД та МТН за останні 10 років

Динаміка кваліфікаційних робіт за 10 років

записів. Крім цього, працівники відділу забезпечували озвучення актові зали, озвучення виїздних концертів, виступів ансамблю «Юність».

У перші роки роботи відділу були обладнані і автоматизовані аудиторії №№ 214, 304, 306, 30 та 38. Коли промисловість почала випускати лінгафонні кабінети для вивчення іноземної мови, силами відділу були змонтовані кабінети в аудиторіях №№ 6, 25 навчального корпусу № 1, обладнані аудиторії на мистецькому факультеті й факультеті фізичного виховання. Були радіофіковані факультети педагогічний та історичний.

В різні часи у відділі працювали: Буров О.М., Мошинський М.К., Назаров К.В.

Після того, як відеотехніка досягла певного розвитку, було закуплено велику кількість навчальних відеофільмів, які використовувались викладачами під час лекцій та практичних занять. Технічний бік використання забезпечував відділ ТЗН.

На початку 90-х років відділ був підпорядкований фізико-математичному факультету і об'єднаний з кабінетом ТЗН. Пізніше відділ був прикріплений до кафедри ЗТД та МТН.

На сьогоднішній день у відділі працюють: Колтко Ю.В. та Кривошия Р.В. Відділ забезпечує демонстрацію відеофільмів, озвучення актової зали, обслуговує аудиторію № 214.

ДЕКАНАТ ФАКУЛЬТЕТУ (1978 – 2010 РОКИ)

Протягом 1978-2010 років **деканом фізико-математичного факультету** керували: Мамонтова Ю.М. (кандидат технічних наук, доцент кафедри фізики) – з 1977 р. до 1979 р., Волков Л.О. (кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри фізики) – з 1979 р. до 1985 р., Ткачук І.Ю. (кандидат фізико-математичних наук, старший викладач, а згодом, доцент кафедри фізики) – з 1985 р. до 1987 р., Садовий М.І. (кандидат педагогічних наук, старший викладач, а згодом, доцент кафедри фізики) – з 1987 р. до 1988 р., Вороний О.М. (кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри математичного аналізу) – з 1988 р. до 1992 р., Царенко О.М. (кандидат технічних наук, доцент кафедри фізики та ТЗН) – з 1992 р. до 2002 р., Рябець С.І. (кандидат технічних наук, доцент кафедри загально-технічних дисциплін та методики трудового навчання) – з 2002 р. до 2003 р., Бобочко В.М. (кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри математики) – з 2003 р. до 2006 р., Ріжняк Р.Я. (кандидат педагогічних наук, доцент кафедри математики) – з 2006 р. **Заступниками декана з навчальної (а згодом і навчально-методичної) роботи** в цей період були: Пігарьов Ю.П. (старший викладач кафедри вищої математики) – з 1977 р. до 1981 р., Вороний О.М. (кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри математичного аналізу) – з 1981 р. до 1986 р., Садовий М.І. (кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри фізики і ТЗН) – з 1986 р. до 1987 р., Селіверстов А.М. (старший викладач кафедри математичного аналізу) – з 1987 р. до 1990 р., Царенко О.М. (кандидат технічних наук, старший викладач кафедри фізики і ТЗН) – з 1990 р. до 1992 р., Завізіон Г.В. (кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри математики) – з 1992 р. до 1993 р., Волчанський О.В. (кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри фізики та методики її викладання) – з 1993 р.

до 1994 р., Ганжела Г.М. (кандидат педагогічних наук, доцент кафедри математики) – з 1994 р. до 1999 р., Рябець С.І. (кандидат технічних наук, старший викладач кафедри ЗТД та МТН) – з 1999 р. до 2002 р., Подопрігора Н.В. (кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фізики та методики її викладання) – з 2002 р. до 2003 р., Сальник І.В. (кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фізики та методики її викладання) – з 2003 р. до 2004 р., Болілій В.О. (кандидат фізико-математичних наук, старший викладач кафедри інформатики) – з 2004 р. до 2006 р., Ріжняк Р.Я. (кандидат педагогічних наук, доцент кафедри математики) – з травня до серпня 2006 р., Ізюмченко Л.В. (кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри прикладної математики) – з 2006 р. до 2008 р., Пуляк О.В. (кандидат педагогічних наук, доцент кафедри ЗТД та МТН) – з 2008 року до теперішнього часу. У 1999 році у зв'язку зі збільшенням контингенту студентів на фізико-математичному факультеті була введена посада ще одного заступника – **заступника декана з навчально-виховної роботи**. З 1999 р. до 2000 р. її обіймала Каленникова Т.О. (кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри фізики та методики її викладання), з 2000 р. до 2003 р. – Дубінка М.М. (кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки), з 2003 р. до теперішнього часу – знову Каленникова Т.О. З 1 вересня 2003 року була введена посада **заступника декана з навчально-методичної роботи** (другого заступника), до обов'язків якого входила робота з екстернами, студентами заочного відділення та магістрами. З моменту введення посади до грудня 2003 р. ці обов'язки виконувала Лутченко Л.І. (кандидат педагогічних наук, доцент кафедри прикладної математики), з 2003 р. до серпня 2004 р. – Ізюмченко Л.В. (кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри прикладної математики), з 2004 р. до серпня

2005 р. – Чинчой О.О. (кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фізики та методики її викладання), з 2005 р. до червня 2008 р. – Лупан І.В. (кандидат педагогічних наук, доцент кафедри інформатики). У зв'язку з введенням посад секретаря та диспетчера та внутрішнім перерозподілом повноважень в деканатах університету в червні 2008 року посада заступника (другого) з навчально-методичної роботи була ліквідована.

2 березня 1993 року педагогічний інститут отримує ім'я В.К. Винниченка. До середини 90-х років щорічний набір зменшувався. Але в 1994- 1995 навчальному році з'явилися перші комерційні групи. З цього часу відбувається паралельне навчання на державній та комерційній основах і з кожним роком збільшується чисельність студентів, які компенсують витрати державі на навчання.

У травні 1994 р. були проліцензовані всі спеціальності КДПІ. 13 червня 1996 р. вуз атестується й отримує ліцензії на підготовку магістрів. **17 грудня 1996 р. ДАК приймає рішення про зміну статусу інституту на педагогічний університет.**

Саме осінь 2006 року принесла вагомі позитивні зміни на фізико-математичний факультет. У цей період фактично стартувала реалізація в життя факультету кілька **основних програм**, що вже протягом чотирьох останніх років успішно реалізуються: а) оновлення матеріально-технічного забезпечення навчально-виховного процесу на факультеті; б) створення оптимальних умов організації трудової діяльності науково-педагогічних працівників, співробітників та студентів; в) впорядкування нормативної документації за вимогами кредитно-модульної організації навчального процесу з відповідною оптимізацією організації навчально-виховного процесу; г) мобілізація потенціалу науково-педагогічних працівників факультету на організацію наукових, науково-методичних та навчально-методичних досліджень; д) перехід на особистісно-орієнтовану модель виховної роботи зі студентами; е) розгортання широкої агітаційної, профорієнтаційної та рекламної роботи з метою створення позитивного іміджу факультету.

Уже жовтнева вчена рада факультету у 2006/2007 навчальному році ставить питання про необхідність перегляду навчальних планів усіх спеціальностей та умов організації навчальної діяльності студентів на факультеті. Серед рішень цієї вченої ради – створення нових навчальних планів для всіх спеціальностей бакалаврату

(були чітко викладені умови, яким ці навчальні плани мають задовольняти – усунення в нових планах безсесійного режиму роботи; збільшення аудиторного тижневого навантаження до 30 годин, врегулювання співвідношення між аудиторними годинами циклів ГЕ, ПП, ПМ; подовження в часі та відповідно зменшення тижневого аудиторного навантаження для вивчення фахових дисциплін за переліками, що будуть подані кафедрами факультету), започаткування на факультеті роботи науково-методичного семінару з проблем КМСОНП. Крім того на цій же вченій раді було запропоновано бухгалтерії університету перевірити собівартість екстернатної форми навчання (у подальшому вартість навчання на екстернаті справді була змінена після подання факультетом конкретних розрахунків про зниження ціни навчання на екстернаті, розробки факультетом пропозицій з організації роботи з екстернами спеціальностей факультету стосовно введення до індивідуальних планів обов'язкового мінімуму практичних та лабораторних робіт з окремих дисциплін та розробки пропозицій про перегляд норм часу для планування та обліку навчальної роботи в екстернаті).

У результаті проведення на факультеті серії семінарів, в організації та проведенні яких активну участь взяли професори О.В. Авраменко, О.М. Царенко, С.П. Величко, доценти Л.В. Ізюмченко, З.П. Халецька, С.О. Кононенко, С.Д. Парашук (до речі, у семінарах брали участь проректор з науково-методичної роботи І.А.Козир, методисти навчального відділу університету, а також колеги з інших факультетів), були **висловлені ідеї та вироблені детальні рекомендації щодо стратегії зміни навчальних планів та організації навчального процесу**, які полягали в наступному: оптимізація порядку та обсягів викладання навчальних курсів; уникнення перевантаження викладачів в окремих чвертях; приведення навчальних планів до єдиного стандарту з метою максимального об'єднання лекційних потоків на суміжних спеціальностях (у межах окремо взятого факультету або факультетів), вивільнення із блоку гуманітарної та соціально-економічної підготовки 5–7% аудиторних годин та планування на 1-3-х курсах тижневого навантаження по 30 годин на тиждень; збільшення обсягів замовлень навчальної літератури до бібліотеки; створення бази електронних навчальних матеріалів на сервері; підвищення мотивації студентів до навчання шляхом запровадження зваженого

рейтингу для зарахування бакалаврів на освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліста та магістра. Уже до березня місяця 2007 року всі ці рекомендації були втілені в практику роботи факультету у вигляді розроблених та затверджених навчальних планів для всіх спеціальностей бакалаврату, шляхом створення серверу навчальних матеріалів, зміною умов вступу студентів на навчання за освітньо-кваліфікаційними рівнями «спеціаліст» та «магістр». Більше того, після прийняття вченою радою університету рішення про перехід з 2007/2008 навчального року з четвертної системи організації навчального процесу на семестрову, уже до середини квітня місяця 2007 року були перероблені та затверджені навчальні плани, а до червня місяця були створені для майбутніх 2-го та 3-го курсів (що навчалися за КМСОНП) перехідні робочі навчальні плани. Таким чином, **у 2007/2008 навчальному році три курси факультету ОКР «бакалавр» навчалися за єдиним навчальним планом.** Такі ж єдині навчальні плани були запроваджені й на заочній та екстернатній формах навчання. А протягом 2007/2008 навчального року зусиллями завідувачів кафедрами, деканату факультету та методичних комісій кафедр були створені нові навчальні плани для всіх спеціальностей та форм навчання ОКР «спеціаліст» та «магістр». Крім уже перелічених ідей, що були закладені в навчальні плани з метою оптимізації організації навчально-виховного процесу на факультеті, у нових навчальних планах знайшли місце такі інновації: упорядкування системи практик на факультеті, що виразилося в підсиленні значення навчальних практик, у заміні практики в таборах соціально-педагогічною практикою, у реорганізації проведення безвідривних практик; перенесення з 7-го семестру на 8-й семестр написання курсової роботи з методики навчання фаху, педагогіки та психології, що дало можливість апробувати теоретичні результати досліджень студентів-випускників у практичній шкільній діяльності; упорядкування для кожної спеціальності системи оглядових лекцій, обсяг та період читання яких чітко був окреслений у навчальних планах; оптимізація логіко-структурної схеми складових навчального плану; проголошення курсу на інтенсифікацію навчального процесу в контексті широкого використання інноваційних технологій навчання.

Досить активного розвитку набула наукова діяльність кафедр факультету. У 2009 році вперше в історії дві кафедри факультету (**кафедра фізики та методики її викладання** – 2-ге місце,

кафедра прикладної математики, статистики та економіки – 5 місце) увійшли до чільної п'ятірки серед кафедр університету в оцінці результатів їх наукової діяльності. Цьому результату сприяли активність науково-педагогічних працівників та кафедр факультету в проведенні регіональних, всеукраїнських (організовані математичними кафедрами та кафедрою інформатики конференції «Математика, економіка, інформатика: актуальні проблеми та методика викладання» (березень-2005, квітень-2006, квітень-2007); студентська науково-практична конференція «Актуальні проблеми прикладної математики та інформатики», (квітень-2005); Відкрита студентська науково-практична конференція «Актуальні проблеми прикладної математики та інформатики» (квітень-2007, квітень-2008, квітень-2009)) та міжнародних конференцій (організовані кафедрою фізики та методики її викладання щорічні конференції «Засоби і технології сучасного навчального середовища»). Уже традиційним стало **виконання наукових досліджень, що фінансуються МОН України:** у 2004-2007 роках професор Плічко А.М був керівником держбюджетної теми **«Асимптотики мір та диференціальних рівнянь»**, з 2006 р. до 2009 р. професор Волков Ю.І. керував темою **«Елементи конкретної математики у системі підготовки майбутніх вчителів»**, з 2008 р. професор Авраменко О.В. є керівником держбюджетного проекту **«Взаємодія внутрішніх та поверхневих слабо нелінійних хвильових пакетів у двошаровій рідині»**, з 2008 р. професор Кушнір В.А. керує науковим держбюджетним дослідженням **«Інноваційні методи навчання математики»**. Протягом 2008-2009 років у рамках Регіональної програми науково-технічного та інноваційного розвитку Кіровоградської області з метою організації системної математичної підготовки обдарованих учнів регіону виконувалася науково-дослідна робота **«Організація інтенсивної математичної підготовки обдарованих школярів Кіровоградщини»** (керівники: проф. Авраменко О.В., проф. Ріжняк Р.Я.), реалізація якої дала можливість створити на базі фізико-математичного факультету **«Центр математичної підготовки»**, підготувати методичне забезпечення з розв'язання задач підвищеної складності, розробити веб-сайт для розміщення програмного та методичного забезпечення з розв'язанням задач підвищеної складності та забезпечення зв'язку з обдарованими учнями області, видати навчальні та навчально-

методичні посібники для вчителів та учнівської молоді, розробити спецкурси для вчителів області та для студентів фізико-математичного факультету. Уже протягом 10 років при кафедрі фізики та методики її викладання за сприяння Інституту інформаційних технологій і засобів навчання АПН України успішно функціонує **Науковий центр розробки засобів навчання** (керівник професор С.П. Величко), існування якого в останні роки дало можливість значною мірою активізувати дослідження з метою розробки та створення нових засобів навчання з природничих дисциплін й активно впливати на сучасний період розбудови природничої освіти в нашій державі. У квітні 2008 року вперше вийшли друком **«Студентські наукові записки фізико-математичного факультету»**. У цьому ж році червнева вчена рада факультету визначила пріоритетними саме **експериментальні студентські дослідження, що могли б мати конкретне впровадження в практику навчання або організацію роботи конкретних підприємств** (саме це рішення серйозно вплинуло на визначення тематики курсових та кваліфікаційних робіт для всіх освітньо-кваліфікаційних рівнів навчання).

А у 2009 р консорціумом українських та закордонних вищих навчальних закладів (представник від нашого університету – кафедра прикладної математики, статистики та економіки, контактна особа – професор О.В.Авраменко) виграно грант на виконання проекту Tempus Joint Project 145029-TEMPUS-2008-SE-JPCR **«Освітні вимірювання, адаптовані до стандартів ЄС»**. Проект має на меті здійснення внеску в реформу вищої освіти в Україні шляхом запровадження підготовки фахівців з освітніх вимірювань, необхідних для загальноосвітньої та вищої шкіл, закладів управління освітою та урядових структур; започаткування освітніх програм, спрямованих на встановлення тісних зв'язків між університетами та місцевим освітнім середовищем; сприяння підвищенню рівня викладання та моніторингу якості освітніх програм у загальноосвітній та вищій школі. Основними завданнями Проекту є створення та вдосконалення сучасних навчальних програм зі спеціалізації «освітні вимірювання» для педагогічних спеціальностей «Математика*», «Фізика*» та «Інформатика*», а також магістерських програм з освітніх вимірювань, заснованих на використанні сучасних методів, інструментів, теорій та систем опису, інтерпретації та розуміння знань, навичок і ставлення як окремих осіб,

так і їх груп. Термін виконання Проекту 3 роки (2009, 2010, 2011 рр.), загальний обсяг фінансування на три роки для всіх учасників консорціуму 692.210 € – з них 140.000 € на обладнання. Усі фінансові операції проводяться стороною ЄС. Фінансування на всі три роки, яке заплановано для підтримки Проекту у КДПУ, становить 100.820 €. У 2009 році для Кіровоградського педагогічного університету Європейським Союзом придбано комп'ютерної та оргтехніки на суму 37.657,25 €.

Перехід на особистісно-орієнтовану модель виховної роботи зі студентами факультету передбачав серйозну мобілізацію зусиль деканату, кураторів, студентської ради, а з 2009 року – й кураторів напрямків підготовки. Основні зусилля були направлені на проведення роз'яснювальної та виховної роботи серед студентів 1-2 курсів щодо розуміння основних особливостей модульної системи навчання, способів планування свого робочого часу, закономірностей підготовки майбутніх фахівців. Це дало свої результати – проблема адаптації студентів молодших курсів до особливостей організації навчального процесу на факультеті в основному була розв'язана. З 2008- 2009 н.р. зародилася традиція привітання батьків та шкільних вчителів тих студентів, що здали екзаменаційну сесію на «добре» та «відмінно». До традиційних щорічних факультетських масових заходів – **«Палітра мод», «День вчителя», «Тиждень факультету», вечори питань та відповідей між студентами та викладачами** – додалися більш сучасні, енергійні, колоритні – **«Караоке на 2-му поверсі», «Міс 1-й курс», «Містер факультету», «День статистика», «Студентська весна»** та інші. Усе це було результатом наполегливої праці всього науково-педагогічного колективу факультету за якісної організації цієї роботи заступником декана з навчально-виховної роботи Т.О.Каленниковою. Ще в 2009 році викладачі факультету зробили висновок – і на факультеті, і в гуртожитку з'явилися й успішно розвиваються здорові й сильні ростки студентського самоврядування.

Суттєва увага приділялася оновленню матеріально-технічного забезпечення навчально-виховного процесу на факультеті та створенню оптимальних умов організації трудової діяльності науково-педагогічних працівників, співробітників та студентів. Протягом 4-х років відбулися вагомі зміни на краще в комплектуванні кафедр, деканату, лабораторій та кабінетів комп'ютерною та оргтехнікою, приладами та механізмами. Одними

з основних досягнень було перенесення комп'ютерних класів факультету на перший поверх та їх обладнання у відповідності до всіх існуючих санітарних, ергономічних та гігієнічних вимог, суттєве оновлення парку техніки комп'ютерних класів, створення та повне облаштування новими механізмами двох швейних майстерень та столярної майстерні, створення ділянки з виробництва меблів, розв'язання проблеми комплектування деканату та кафедр факультету комп'ютерною та оргтехнікою в необхідній кількості та оптимальної з точки зору виконання специфічних задач якості, комплектування фізичних лабораторій приладами та комп'ютерною технікою для організації віртуальних експериментів, облаштування кабінетів факультету мультимедійною технікою. За короткий період були здійснені капітальні ремонти приміщень деканату, кафедр та більше десятка аудиторій на факультеті (протягом 2009-2010 років нарешті була відремонтована 214 аудиторія, котра тепер слугує на факультеті і лекційною мультимедійною аудиторією, і місцем для проведення різних урочистостей факультету), замінені меблі (і на кафедрах, і в багатьох аудиторіях) та аудиторні дошки, частково замінені вікна (в гуртожитку вікна замінені стовідсотково), майже повністю реконструйована система освітлення, замінена на нову система опалювання, відремонтовані туалети. Працювати та навчатися на факультеті стало тепліше, затишніше, престижніше.

Легко говорити про імідж факультету, який має 80-річну історію, на якому викладацькою діяльністю займається науково-педагогічна еліта не лише вузу, а й області, де вчатьс'я найздібніші та найтрудолюбивіші студенти. Очевидно, що імідж ФІЗМАТУ в контексті освітньої, наукової та організаційної діяльності в регіоні за означенням є досить високим. Але разом з тим слід зважати на сучасні умови, що характеризуються солідною конкуренцією в справі надання якісних освітніх послуг. Тому актуальним на сьогоднішній день є розгортання широкої агітаційної, профорієнтаційної

та рекламної роботи з метою створення переконливо позитивного іміджу факультету, його спеціальностей, його фахівців. Саме такою роботою є започаткування в останні 4 роки функціонування факультету різноманітних ділових та іміджевих проєктів: відновлення роботи **заочної фізико-математичної школи** (2006 рік); створення **Центру математичної підготовки** (2008 рік); участь у обговоренні важливих проблем регіону в пресі, на радіо та телебаченні; виїзди в райони області та зустрічі з учнями шкіл та педагогічною громадськістю; започаткування у 2007 році та проведення уже традиційних днів відкритих дверей факультету; підтримка виступів студентів на всеукраїнських предметних олімпіадах (студент факультету О.Макарчук у 2006 році зайняв 1-ше місце на всеукраїнській олімпіаді з математики, а з 2007 р. до 2009 р. незмінно займав 2-ге місце); створення та затвердження на загальних зборах факультетської символіки – **герба** (2007 рік) та **гімну факультету** (2009 рік, автор слів Б.Л.Дратвер); започаткування практики привітання з ювілеями науково-педагогічних працівників на урочистому засіданні вченої ради факультету (з 14.11.2008 року); проведення на базі факультету учнівських конкурсів («Від чайника до профі» – осінь 2008 року) та освітніх конференцій («Через терни до зірок» – весни 2008, 2009 та 2010 років); проведення протягом трьох останніх років усіх предметних обласних олімпіад в аудиторіях та лабораторіях факультету.

Очевидно, що досягнення всіх цих вершин стало можливим лише завдяки існуючому духу співпраці та доброзичливості на факультеті, завдяки високому професіоналізму викладачів та співробітників, завдяки існуванню єдиної Команди, ім'я якої ФІЗМАТ, завдяки Вам, ВЧИТЕЛЮ.

Ще не всі вершини в галузі освітньої та наукової діяльності досягнуті. Є ще задачі, які потрібно розв'язати. Лише спільними зусиллями, лише єдиною Командою, лише зі святою пам'яттю про ВЧИТЕЛЯ можна подолати всі перепони та досягти поставленої Меті!

РОЗДІЛ 2. СПОГАДИ ОЧЕВИДЦІВ

СПОГАДИ С.У. ГОНЧАРЕНКА – ВИПУСКНИКА ФАКУЛЬТЕТУ 1952 РОКУ, АКАДЕМІКА НАПН УКРАЇНИ, ДОКТОРА ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОРА

Семен Устимович Гончаренко – знаний український педагог гуманіст, доктор педагогічних наук (1989р.) професор (1990р.), дійсний академік Академії педагогічних наук України (1992), провідний спеціаліст інституту професійної освіти та освіти дорослих НАПН України. Народився 9 червня 1928 року в с. Шпакове Новомиргородського району Кіровоградської області. Його науковий доробок охоплює методологію й теорію педагогіки, енциклопедичні та довідкові, навчальні видання з педагогіки та фізики. Вагомим є внесок С.У.Гончаренка в створення педагогічних концепцій, стандартів, у розробку проблеми гуманізації та гуманітаризації освіти, змісту освіти, інтегративних процесів у навчанні. Він створив перше покоління вітчизняних підручників з фізики для 9-11 класів, серію науково-популярних книжок для школярів з фізики й техніки. Більше двох десятків навчально-методичних посібників С.У. Гончаренка неодноразово видавали за кордоном у Варшаві, Будапешті, Софії, Каунасі та ін. Ідеї та концепції, викладені в працях Семена Гончаренка, обґрунтовували дидактичну систему природничо-наукової картини світу школярів.

Професійно зростав Семен Устимович від учителя сільської школи на Кіровоградщині до академіка Академії педагогічних наук України. У важкі часи Другої світової війни, ще підлітком, він воював у складі партизанського загону імені Устима Кармелюка (на території Вінницької області). У партизанський загін потрапив після двох відважних втеч: спочатку з ешелону, який віз його з братом у німецьку неволю, а згодом – з полону в німців. Активна діяльність С.У.Гончаренка тісно пов'язана з пошуками й науковою творчістю у фундаментальній науці: написані методичні посібники, підручники, словники, статті; підготовлені й видані добре відомі методистам і фахівцям у галузі педагогіки його праці: «Методика як наука», «Наука і навчальний предмет», «Фундаменталізація освіти як дидактичний принцип».

З 1955 до 1958 року він навчався в аспірантурі Українського НДІ педагогіки, працював молодшим,

а згодом старшим науковим співробітником Українського НДІ педагогіки. З 1966 до 1993 року Семен Устимович – заступник директора НДІ педагогіки УРСР. У період з 1993 до 1997 року – працює академіком-секретарем Відділення дидактики, методики й інформаційних технологій АПН України. Понад 20 років напруженої праці ювіляр віддав Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України. Наукова школа академіка С.У.Гончаренка – це особливий світ наукової принциповості, консультацій, особистих зустрічей, бесід, дискусій. Більш як 20 докторів і 50 кандидатів виростив С.У.Гончаренко – заслужений діяч науки і техніки України, нагороджений орденами Великої Вітчизняної війни II ступеня і «Знаком Пошани», Почесною грамотою Президії Верховної Ради України та багатьма медалями і преміями за наукову діяльність.

Гончаренко С.У.

«Наукові установи й навчальні заклади, як і люди, періодично осмислюють пройдений шлях, оцінюють свої досягнення й невдачі, накреслюють шляхи подальшого розвитку. Сьогодні підводить підсумки роботи з підготовки кваліфікованих вчителів фізики й математики за 80 років фізико-математичний факультет одного з провідних педагогічних університетів України – Кіровоградського педагогічного університету імені В. Винниченка. Автору поталанило навчатися в університеті понад 60 років тому (тоді це був педагогічний інститут імені О.С. Пушкіна) і я до цих пір пам'ятаю ці щасливі роки, з великою вдячністю згадую багатьох викладачів, які не лише «ввели» мене в духовний храм двох цікавих фундаментальних наук – фізики й математики, але й багато зробили для мого інтелектуального, духовного розвитку. Дивовижна властивість людської пам'яті – те, що було 60 років тому, пам'ятаю добре, навіть дрібні події, а ось що було вчора – не пам'ятаю.

Вступив я на навчання в 1948 році. Ще не загоїлись рани війни, щойно Україна пережила голод. Все це, звичайно, ускладнювало студентське життя, однак всі матеріальні незгоди значною мірою компенсувалися емоційним піднесенням, викликаним прилученням

до справжньої сучасної науки. Тут варто сказати таке. Часто провінціальність тієї чи іншої вищої школи визначають за її відстанню від Києва, Харкова, Львова та інших великих промислових міст. Думаю, що це погана розуміння суті справи. Університет може міститися на Хрещатику в Києві чи на Дерибасівській в Одесі і бути глибоко провінціальним. Науковий рівень університету визначається науковим рівнем навчання – переказують студентам спрощений фактологічний матеріал, чи ведеться навчання на передньому краї розвитку фізичної і математичної науки. Мені як студенту поталанило в тому відношенні, що в інституті в той час працювало багато кваліфікованих талановитих педагогів, які вели навчання на високому науковому рівні. Звичайно, далеко не всі педагоги мали науковий ступінь, але вони глибоко розуміли сучасну науку і не вдавалися до спрощеного викладу серйозних речей. І для самостійної роботи нам пропонувалися серйозні університетські курси і наукові монографії: з загальної фізики – підручник К. Путілова, з теоретичної механіки – підручник Лойцянского і Лур'є, Некрасова, з матаналізу – підручник Гребенча і Новосьолова тощо.

З почуттям глибокої поваги і вдячності я згадую сьогодні декана факультету, капітана Радянської Армії у відставці Абрама Наумовича Корсунського. Він був глибоким знавцем математичного аналізу і добре читав його курс, але сьогодні я його згадую як справжнього інтелігента, толерантну і глибоко порядну людину, яка добре розуміла студентські проблеми і завжди була готова допомогти студенту.

Гарне враження залишилися в мене від вивчення курсу загальної фізики, який читав майор Радянської Армії у відставці П.Г.Холявенко. Він був грамотним методистом, вдало реалізував проблемний підхід до навчання, хоча про такий підхід ще не говорили, вдало залучав студентів до висунення й розв'язування проблемних ситуацій, аналізував шкільний курс фізики з точки зору загальної фізики.

Приємно згадати сьогодні вивчення теоретичної фізики, до якої я проявляв особливий інтерес. Викладав цей курс на досить високому науковому рівні старший викладач Дубовов, з яким у мене трапилася цікава пригода. На лекції він пояснював теорію Максвелла і, зрозуміло, записав на дошці знамениту систему чотирьох рівнянь. Я звернув увагу на певну симетрію в записах ротора електричної і магнітної напруженостей. Однак в одному з рівнянь ця симетрія явно порушувалася, про що я й заявив Дубовому. Він спочатку обурився, а потім подивився на дошку уважніше, визнав помилку і виправив запис. Зрозуміло, що після цього випадку я зажив слави «великого теоретика» і часто залучався на лекціях до обговорення складних теоретичних питань.

З особливою симпатією й певною долею суму я згадую старшого викладача Ігоря Васильовича Торопова. Це була людина енциклопедичних знань. Він з однаковим успіхом міг вільно без конспекту чи якихось записок читати курс загальної чи теоретичної фізики, теоретичної механіки, астрономії, спеціальний курс з будь-якої галузі фізики. Особливо високо цінували студенти вміння Ігоря Васильовича розв'язувати найскладніші задачі, причому не лише з загальної чи теоретичної фізики, але й астрономії і навіть з багатьох розділів вищої математики. І дуже шкода, така обдарована талановита людина не змогла передусім з матеріальних причин реалізувати себе в науці. До того ж Ігор Васильович, на жаль, зловживав алкоголем.

Я пригадую викладача Торопова ще й як партнера з гри в шахи. Грав він не дуже сильно, але грати дуже любив. Під час гри він чомусь часто гавив фігури і при цьому так болісно переживав програш, що на нього жаль було дивитися. Пригадую, як в турнірі на особисту першість факультету Ігор Васильович в партії зі мною програв найсильнішу фігуру – ферзя і так болісно це переживав, що я, порушуючи правила гри, дозволив зробити йому інший хід і заслужено програв.

Теплими словами хочеться згадати сьогодні викладача теоретичної механіки – доцента, кандидата фізико-математичних наук Лепського Марка Мойсєєвича, з яким у мене склалися гарні стосунки після того, як на одній з лекцій я запропонував більш раціональний і простий спосіб розв'язування досить складної задачі.

Щодо викладачів математики, то теплі приємні враження залишилися в мене від спілкування з викладачем математичного аналізу доцентом, кандидатом фізико-математичних наук Лемберським. Він почав працювати в інституті і читати курс математичного аналізу відразу після захисту кандидатської дисертації і демонстрував справжню захоханість в математичний аналіз. Досі в пам'яті звучать його «епсilonи» і «ксі», які він полюбила вживати при доведенні численних теорем «існування» границь, похідних, інтегралів. Мені дуже подобалися задачі з матаналізу, я з задоволенням їх розв'язував, «набив руку» на їх розв'язанні. Тому я заслужив добру оцінку своєї праці від доцента Лемберського і не мав жодних проблем зі складанням всіх екзаменів з матаналізу на відмінно.

Єдине, що я жалкую досі, так це те, що я не навчився в доцента Лемберського пристойно грати в шахи. Він був кандидатом в майстри спорту з шахів і грав досить сильно.

Часто можна почути чи прочитати твердження, що якийсь університет чи інститут чомусь навчив студента. Це помилка. Ніякий університет чи інститут не може навчити студента. Студент повинен сам навчитися чомусь. А університет повинен лише

створити належні умови для навчання. В час мого студентства такі умови в педінституті були створені. Поряд з кваліфікованими викладачами в інституті була багата наукова бібліотека. Вона мала великий вибір наукової літератури з фізики й математики, особливо перекладної. На факультеті регулярно працював фізичний і математичний кабінети, де можна було дістати кваліфіковану консультацію викладача, посперечатися з ним, попрацювати з літературою та навчальним обладнанням.

Приємними є спогади про старе приміщення Кіровоградського університету, побудованого в 1904 році для Єлисаветградської жіночої гімназії. Досі збереглася своєрідна краса цього будинку. Мені пощастило ходити по сходах виняткової краси: по парадних, які вели до актової зали, і скромнішими – в другому кінці будівлі. Справжнє естетичне задоволення приносило спостереження чудового актового залу, із збереженням ліпленням і чудовими гратчастими хорами.

Кілька слів про привабливість Кіровограда (Єлисаветграда), моїх студентських часів, особливо привабливого й поетичного весною, коли в ньому цвіли

високі білі акації. У Єлисаветграді не було Триумфальної арки, не в ньому Ейфель спорудив свою знамениту башту, не знайшлося в ньому місця для Єлисейських полів, немає в ньому Лувру та й Інгул не схожий на Сену. Однак чарівність старого Єлисаветграду змусила відомого російського революціонера-демократа Миколу Добролюбова назвати Єлисаветград маленьким Парижем. А ось що написав про своє перше, дитяче враження про Єлисаветград Лев Троцький /Л.Д. Кронштейн/: «Жодна з столиць світу – ні Париж, ні Нью-Йорк – не вражала мене так, як Єлисаветград, з його тротуарами, зеленими дахами, балконами, магазинами, городовим і червоними кулями на ниточках. Кілька годин я широко розкритими очима дивився в обличчя цивілізації». Певна доля чарівності збереглася до 50-х років минулого століття.

Закінчити свої спогади я хочу рядками перефразованої відомої пісні:

Доволен я своєю судьбою,
Того, що пройдено, не жаль,
Но как мне хочется порою
Вернуть безоблачную /студенческую/ даль».

СПОГАДИ Ю.І.ВОЛКОВА – ВИПУСКНИКА ФАКУЛЬТЕТУ 1959 РОКУ, ДОКТОРА ФІЗИКО–МАТЕМАТИЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОРА

Зоряним був випуск фізмату 1959 року. З нього вийшли доктори фізико-математичних наук В.П. Петренко, Ю.І. Волков, доктор педагогічних наук С.Г. Мельничук, багато інших науковців, керівників освіти, прекрасних педагогів. Ю.І. Волков і С.Г. Мельничук – з бідних родин колгоспників, які пережили колективізацію, голод і окупацію, і які все життя важко працювали.

Ю.І. Волков народився 1938 р. в с. Мар'янопіль Новоукраїнського району. Учителі молодших класів не вдалося розкрити в Юркові бодай якихось талантів. Непосидючому хлопчикові важко було всидіти за партою, зосередитись. Навчання в нього ентузіазму не викликало, швидше навпаки... Тай як манили степові простори, річка...

А потім у житті Юрка з'явився вчитель – приятель його батька Федір Федорович Поляков, якому вдалося розгледіти в хлопчині щось таке, що не дозволило махнути на нього рукою. Він таки навернув Юрка до навчання, а найбільше – до математики. Згодом хлопець став першим учнем з цієї дисципліни.

Педагогіка не була мрією всього його життя. Після школи він спробував вступити до Одеського водного

інституту, проте на заваді став віковий ценз – йому не виповнилося ще 17 років; подався до університету, проте в нього не було з собою довідки про стан здоров'я... Так юнак опинився на фізматі Кіровоградського педінституту.

Волков Ю.І.

У старших класах математику в Юрія викладав Григорій Федорович Пасічник, який дав йому підготовку з дисципліни, допоміг розвинути його таланти. Тож на фізматі сільський хлопець був серед найкращих. І знову йому пощастило на вчителів. На нього звернула увагу Неоніла Гаврилівна Мальцева, вихованка Московського університету, до безтями закохана в математику. Вона залучила здібного студента до свого математичного гуртка, рекомендувала йти в науку, проте з аспірантурою при Одеському університеті якось не склалося і випускник Кіровоградського педінституту поїхав за направленням

викладати математику, фізику, хімію, креслення й навіть фізкультуру, спочатку в Ульяновській середній школі робітничої молоді, потім (1960-1961 роки) у Скопівській восьмирічці Добровеличківського району.

Побут цілком міг би засмоктати його, довіку прив'язати до сільської школи, де вершиною його кар'єри стало б директорування, проте доля готувала його до іншого. Сільський учитель з глухого села, з восьмирічки, стає аспірантом Київського університету. Його науковим керівником був відомий український математик, дійсний член АН України Владислав Кирилович Дзядик.

Ю.І. Волков 1964 р. отримав призначення на роботу до Вінницького політехнічного інституту, згодом захистив кандидатську дисертацію, став доцентом. Коло його наукових інтересів лежало в царині математичного аналізу, свого роду класики математики, де досить важко зробити щось нове. То ж у нього були всі шанси так і залишитися доцентом. Але доля чи то характер спрямували його енергію на підкорення ще однієї вершини, тепер уже докторської. Його консультантом стає відомий московський академік зі світовим ім'ям Сергій Михайлович Нікольський. За його підтримки 1991 р. Юрій Іванович став доктором фізико-математичних наук. З нагоди цієї події в багатотиражці Вінницької політехніки було вміщено великий нарис. Його автор відмічав глибоку порядність, доброту серця, людяність науковця. Автор писав:

“Гадаю, саме ці риси характеру дозволили Юрію Волкову зробити кафедру вищої математики однією з найдружніших у політехнічному інституті. Не перестаю дивуватися духові якоїсь студентської бадьорості та розкнутості, що панують тут, атмосфері виняткової товарищескості, яка робить роботу на кафедрі магнетично-привабливою і навіть святковою.

– Усі вчителі мої, – говорить Юрій Іванович, – за винятком хіба-що Мальцевої, були людьми жорсткими, непоступливо-принциповими. Я ці якості поважаю, але маю натуру ліберала, більше користуюся методом пряника, ніж батого. Ну, а завкафедрою в моїх очах – це рядовий викладач, що виконує роль “міністра” зовнішніх зв'язків з начальством і навколишнім оточенням. Я, як буфер, що приймає на себе головні удари, щоб вони були м'якшими для колективу.”

З 1993 р. Ю.І. Волков працює в Кіровоградському державному педагогічному університеті, очолював кафедри інформатики, математики, веде наукові семінари. У його науковому доробку близько ста монографій, книг, посібників і наукових статей.

До рис його характеру, про які писали його вінницькі колеги хотілося б додати відсутність „зоряної хвороби”. Він простий у спілкуванні, доброзичливий, уміє слухати співрозмовників і дуже не любить розповідати про себе...

Ось як згадує про роки навчання на фізматі доктор фізико-математичних наук, професор Юрій Іванович Волков:

“Я став студентом педінституту в 1954 році після закінчення Новоукраїнської СШ № 6. У цьому році

на фізмат набрали 7 груп: 3 групи фізиків (А, Б, В) і 4 – математиків (Г, Д, Е, Ж). Деканом тоді був Холявенко Прокіп Григорович. На фізиків і математиків розподіл проводився так. Зібрали нас в актовому залі й декан запитав: хто хоче бути фізиком? Близько 75 студентів виявили бажання ними стати. Фізиками частіше хотіли бути хлопці, тому в групах фізиків хлопців було більше, ніж в групах математиків, хоча й тих і інших групах було більше дівчат. Я записався у фізику і потрапив у групу В.

Лекції з фізики нам читав Торон Ігор Васильович – у ті часи на факультеті легендарна особистість, хоч він не був навіть кандидатом наук, практичні заняття вів Волков Леонід Олександрович, мій однофамілець. Леонід Олександрович був також куратором нашої групи. Математичний аналіз на першому курсі нам викладав Лемберський, а на другому курсі А.Н. Корсунський (практичні заняття з цієї дисципліни вів А.А. Левенко), аналітичну геометрію – А.М. Гончаренко (жінка), елементарну математику – Н.Я. Прайсман, проективну геометрію і астрономію – М.М. Лепський, методик у викладання фізики вів сам декан.

Кафедрою математики в ті часи завідував Коба Віктор Ілліч, він також був знаменитістю на фізматі, здається в ті часи він єдиний кандидат наук на факультеті. Віктор Ілліч був відомим математиком і прославився тим, що дав алгоритм побудови за допомогою циркуля й лінійки правильного 257 кутника. У 1957 р. Коба переїхав до Києва, де працював в авіаційному інституті.

На третьому курсі ми познайомились ще з однією знаменитістю на фізматі – Мальцевою Ніонілою Гаврилівною. Вона в нас читала лекції з теорії функцій комплексної змінної. Неоніла Гаврилівна – випускниця МДУ і була ученицею відомого радянського математика Д.Л. Меньшова. Якраз Мальцева й дала перший поштовх мені й моєму товаришу Петренку Віктору Павловичу до того, щоб ми серйозно взялися за математику, а саме за теорію функцій комплексної змінної. Мені було запропоновано розібратися з дробово-лінійною функцією і її застосуваннями до геометрії Лобачевського, а Петренку – з конформними відображеннями многокутників. Пізніше моя кандидатська дисертація була пов'язана з функціями комплексної змінної (теорія наближення таких функцій в областях з кутами), а Петренкові обидві дисертації були також присвячені функціям комплексної змінної (мезоморфним функціям).

У 50-х роках на фізматі майже не було викладачів з науковими ступенями, але вони були хорошими викладачами і вчили нас добре. Тоді ж почала в інституті розвиватись і наукова робота серед студентів. На третьому курсі мене призначили головою студентського наукового товариства, а моїм заступником

з гуманітарних наук був студент філологічного факультету Михайло Барський (згодом працював директором театру). Керував нашою роботою М.М. Лепський. Я мало пам'ятаю про цю діяльність, але було організовано й прочитано лекторами-студентами для населення міста декілька науково-популярних лекцій у будинку офіцерів.

Кожного року студенти працювали в колгоспах області на різноманітних роботах, особливо багато працювали на збиранні кукурудзи, якраз тоді Микита Хрущов дуже активно впроваджував у Радянському Союзі кукурудзу. На Кіровоградщині вона давала високі врожаї.

Запам'ятався 1956 рік, коли студенти нашого факультету поїхали збирати урожай на цілині в Казахстані. Це мабуть були перші студентські загони, які влітку працювали в народному господарстві країни. Ми були десь біля двох місяців (липень, серпень, початок вересня) у Північноказахстанській області, у радгоспі "Український". Працювали на різних роботах. Після визрівання урожаю мене взяли помічником комбайнера; тоді ж почали впроваджувати роздільне збирання врожаю. 1956 рік був першим роком на цілині, коли було зібрано непоганий на ті часи урожай пшениці. Керував нашим загоном викладач з кафедри фізики А.М. Константинов.

У 1958 році змінилися навчальні плани, і замість чотирьохрічного терміну навчання був запроваджений п'ятирічний. Ми були першими випускниками з п'ятирічним терміном навчання. 5-й курс був заповнений різноманітними

дисциплінами з невеликим обсягом годин. Такі курси мали для нас і практичне значення – це автосправа, кіно (ми отримали посвідчення кіномеханіків).

Проходили не тільки педагогічну практику, а й виробничу. Так студенти нашої групи практикувались на "Червоній Зірці" в ливарному й метизному цехах, на електростанції в Новоукраїні.

Жили ми в гуртожитку на вулиці К. Маркса, де зараз готель "Каталунія". У нашій кімнаті проживало 8 чоловік. Жили ми дружно, не сварились, часто по черзі готували обіди для всіх. Серед нас були хлопці, які воювали, це Володимир Троян і Василь Ліньов, вони для нас були авторитетами, і ми їх завжди слухали. Тоді ж із нами проживав і нинішній завідувач кафедри педагогіки Сергій Мельничук, який ще в студентські роки активно займався громадською роботою, згодом і науковою, став доктором педагогічних наук, професором.

Закінчили ми навчання в 1959 році. Випуск цього року був досить великим. Отримали дипломи не менше, ніж 150 випускників, багато з них продовжували навчання в аспірантурі й стали кандидатами наук, а два випускники, автор цих спогадів і В.П. Петренко згодом стали докторами фізико-математичних наук. Петренко був другим випускником нашого факультету, який став доктором фізико-математичних наук, я – третім, а першим був Дундученко Леонід Омелянович (випускник 1951 року).

СПОГАДИ С.Г.МЕЛЬНИЧУКА – ВИПУСКНИКА ФАКУЛЬТЕТУ 1959 РОКУ, ДОКТОРА ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОРА

Сергій Гаврилович Мельничук був останньою й пізньою дитиною в багатодітній родині колгоспників з Одещини. Тож після школи він міг покладатися лише на себе.

Він закінчив семирічку в голодному 1947 році. При виборі навчального закладу найперше думав про те, наскільки там можна було вижити, вирішити побутові проблеми (гуртожиток, харчування, стипендія, близькість до рідного села тощо). Так хлопець опинився в сільськогосподарському технікумі, потім до армії працював агрономом. Після армії рік викладав військову підготовку у своїй рідній школі, а далі вступив до Кіровоградського педагогічного інституту на фізмат.

Він був старшим від багатьох своїх сокурсників, мав за плечима певну життєву школу й досвід. Крім того, його ще з юності вирізняли активна життєва позиція, неугасна енергія, організаторські здібності. Ще в технікумі – серед комсомольського активу – у педінституті й поготів. Саме як на ватажка студентства на нього звернуло увагу

керівництво педінституту. На останньому курсі його було рекомендовано вступити до лав КПРС, після закінчення інституту він був запрошений на посаду секретаря комітету комсомолу вузу, а згодом – на викладацьку роботу. З 1960 року Сергій Гаврилович – декан педагогічного факультету нашого інституту.

Лише в 1970 році йому випала нагода стати аспірантом, попрацювати над дисертацією з педагогіки, яку він успішно захистив у 1973 році у вченій раді Науково-дослідного інституту художнього виховання АПН СРСР (м. Москва).

Повернувшись до Кіровоградського педінституту С.Г. Мельничук знову очолив педагогічний факультет, а згодом (1978 рік) став проректором нашого вузу з наукової роботи. На цій посаді він провів значну роботу з підготовки викладачів із науковими ступенями й званнями. Сергій Гаврилович пишався з того, тим що за роки його проректорства відсоток викладацького складу університету з науковим ступенем кандидата наук зріс з 34 % до 64 %.

Усі ці роки він активно займався й продовжує займатися громадською роботою. Ось далеко неповний перелік його доручень:

- староста гуртожитку (1955-1957 рр.);
- голова студпрофкому інституту (1957-1959 рр.);
- секретар комітету комсомолу інституту (1959-1961 рр.);
- секретар парткому інституту (1966-1970; 1973-1978 рр.);
- голова художньої ради інституту (1973-1976 рр.);
- член профкому інституту (з 1973 р.);
- голова ради ветеранів університету (з 2003 р.);
- голова окружних та міських виборчих комісій на виборах міського голови, депутатів Верховної ради України тощо.

Після захисту докторської дисертації з педагогіки (1995 рік) зосередився на науковій роботі. З 1996 року очолює кафедру педагогіки початкової освіти та соціальної педагогіки, керує роботою аспірантів.

У його доробку близько ста монографій, посібників, наукових праць. Він є редактором наукових збірників, виступає опонентом при захисті кандидатських і докторських дисертацій. Як і колись, він випромінює енергію, оптимізм, є джерелом нових ідей і натхнення. Ось як він згадує про свої студентські роки.

«Вступні экзамени до вступу на фізико-математичний факультет в 1954 році проводилися за такими навчальними предметами середньої школи: математика (письмово), математика (усно), фізика, хімія, українська мова і література (диктант), українська мова і література (усно), російська мова і література (усно). Окремо здійснювався набір на спеціальність фізика (75 осіб – 3 групи) і математика (100 осіб – 4 групи). Потяг до вищої освіти в ті роки був надзвичайно високий, досить відзначити, що конкурс на 1 місце був 7 осіб, пільгами для вступу користувалися лише випускники-медалісти та випускники педагогічних училищ з відзнакою, які склали лише один профільний экзамен. Завдяки такому конкурсу, студентами стали найбільш підготовлені випускники шкіл. Велике здивування й позитивну оцінку у викладачів факультету викликав такий факт: у першу зимову экзаменаційну сесію студенти склали экзамен з найбільш складного на той час предмету – математичного аналізу без єдиної задовільної оцінки. Викладачі підкреслювали, що такої події в історії фізико-математичного факультету не зустрічалося. Усі аудиторії й лабораторії факультету на той час розміщалися на II поверсі першого корпусу (старий корпус), починаючи від 33-ї до 52-ї аудиторії, і після обіду були відчинені для самостійної роботи студентів.

Слід відзначити, що на той період центрального парового опалення корпусу й усіх аудиторій не було, у кожній аудиторії було пічне опалення, круглі груби були обтягнуті металевими листами, тому зимою ми гріли руки біля цих джерел опалення. Центральне опалення зі своїм котлом у підвальному приміщенні було встановлене з приходом нового ректора доцента Овчаренка Федора Гнатовича, який приступив до виконання обов'язків ректора (тоді ця посада носила назву – директор) в 1957 році, змінивши колишнього ректора Королюка Сидора Карповича. Деканом факультету всі роки навчання був старший викладач Холявенко Прокіп Григорович, який забезпечував методику викладання фізики.

Відзначу, що в період нашого навчання інститут очолював директор, а в другій половині 60-х років наказом Міністерства освіти було введено нову посаду – посаду ректора, а заступники його тепер називалися проректорами. І коли ми запитали ректора Овчаренка Ф.Г. як розуміти ці назви, адже для нас тоді вони були незвичайними, то він на наше питання жартівливо відповів так: «Це все рівно що хвост і прохвост», що викликало у нас, звичайно, посмішку.

При вступі до нашого інституту термін навчання був чотири роки на всіх факультетах. Останній випуск учителів математики й фізики за 4-х річним терміном навчання відбувся в 1957 році і починаючи з 1957 року нас перевели на 5-річний термін і розпочали підготовку вчителів за двома спеціальностями: «Вчитель математики і фізики» та «Вчитель фізики і математики». На той період сформувалися 2 потоки: фізики і математики – 75 осіб (3 групи) та математики і фізики – 100 осіб (4 групи). Кураторами були: група А – Міллер Т.Н., група Б – Гончаренко Г.М., група В – Волков Л.О.

Перший випуск таких учителів відбувся в 1959 році, а в 1958 році випуску вчителів на фізико-математичному факультеті не було. На даний час в університеті працює два випускники фізико-математичного факультету випуску 1959 року: доктор фізико-математичних наук, професор Волков Юрій Іванович, і я – доктор педагогічних наук, професор Мельничук Сергій Гаврилович.

Викладацький склад. Вважаю, що нам студентам пощастило, адже навчальний процес забезпечували висококваліфіковані викладачі, серед яких кандидат фізико-математичних наук, доцент Коба Віктор Ілліч – завідувач кафедрою вищої математики, випускник Київського університету імені Т.Г. Шевченка, випускники

Мельничук С.Г.

Московського державного університету імені Ломоносова – Мальцева Ніоніла Гаврилівна, Гончаренко Ганна МIRONІВНА, Харитонов Серафіма, випускники інших класичних університетів Корсунський Абрам Наумович, Прайсман Наум Якович, Лепський Марк Мойсєєвич, Торон Ігор Васильович, Дубовов Георгій Олексійович, Мала Надія Кузьмівна, Мінін Олександр Іванович, Мамутенко Микола Павлович, випускники нашого фізико-математичного факультету: Ковальов Іван Захарович, Левенко Анатолій Афанасійович, Волков Леонід Олександрович, Волкова Ніна Дмитрівна, Константинов Анатолій Михайлович та ряд інших. Суспільно-політичний цикл дисциплін забезпечували Волчанський Дмитро Михайлович (марксизм-ленінізм), Макогон Ганна Яківна (філософія), Міллер Тетяна Наумівна (педагогіка), Козенко Іван Дмитрович (політекономія), Антоненко Віра Дмитрівна (психологія) та ряд інших.

У той час від викладачів ніхто не вимагав текстів лекцій, як правило викладачі математичних і фізичних наук завжди приходили на лекції без будь-яких письмових джерел, записів і ми – студенти – завжди дивувалися – як це може викладач подавати значну кількість інформації без жодних записів.

Пам'ятається такий випадок. Коба В.І. викладав курс «Методи математичної фізики». Одну з теорем він нам доводив більше однієї лекції. Прийшовши перед екзаменом на консультацію (аудиторія № 47), ми запитали: «Як відповідати, якщо в білеті буде це питання, адже для його розкриття треба багато часу?»

Він відповів: сформулюйте кінцевий результат.

Студенти: адже він значний за обсягом і його запам'ятати неможливо.

Викладач: виписуйте і візьміть з собою.

Студенти: адже це уже шпаргалка.

Коба В.І.: викресліть його з екзаменаційних питань.

Ми, студенти, продовжували «атаку» на Віктора Ілліча, домагаючись вилучити ще серію важких питань з білетів. Він не витримав і сказав: «Замовчіть, бо зараз поверну в білеті всі вилучені мною питання».

До речі, екзаменаційні білети в той час, а також впродовж довгого часу писали на папері із зошитів самі викладачі, ніяких затверджень на засіданнях кафедр не було, вважалось, що викладач особисто відповідає за якість знань студентів.

Пригадується такий випадок. Мальцева Ніоніла Гаврилівна, читаючи лекцію з дисципліни «Диференціальна геометрія» біля 40 хвилин доводила теорему, а потім подивилась на нас і сказала: «Вичеркните в конспектах эту чепуху, которую я Вам наговорила, начнем сначала». Нам це дуже сподобалось, адже значна частина викладачів при допущенні помилок викручуються, хитрять,

а вона відверто визнала цей факт. До речі підкреслюю, що вона жодного разу не приходила на лекцію з будь-якими записами, завжди читала як кажуть «з голови».

Наступний випадок. Мальцева Н.Г. і Гончаренко Г.М. – обидві подруги випускниці Московського університету іноді заміняли одна одну у випадку відраджень або хвороби. Одного разу Ганна МIRONІВНА з деяких причин запросила Неонілу Гаврилівну прочитати одну із лекцій з «Аналітичної геометрії».

Прийшовши в аудиторію Мальцева Н.Г. спокійно, відверто, доброзичливо з елементом гумору сказала: «Терпеть не могу этой аналитической геометрии, я ее не любила будучи студенткой МГУ», але провела лекцію блискуче.

Слід відзначити, що всі викладачі нашого студентського періоду були досить доброзичливі, багато з нами працювали, систематично проводили консультації, а колоквіуми були обов'язковими з кожного навчального предмету напередодні екзаменів. До них ми завжди ретельно готувалися, вважали, що вони відігравали неабияку роль в одержанні високої оцінки на екзаменах та призначенні стипендій, які призначалися лише тим студентам, які на екзаменах одержали 4 і 5. Якщо була принаймні одна трійка, стипендія не призначалась, причому ніяких виключень з цього правила не було.

Приємно згадати молодих викладачів – випускників фізико-математичного факультету, які розпочинали свою педагогічну кар'єру: Левенко Анатолій Афанасійович, Ковальов Іван Захарович, Волков Леонід Олександрович, Волкова Ніна Дмитрівна, Константинов Анатолій Михайлович та інші. Вони, тільки-но вийшовши зі студентських лав, були цінними порадиниками, висококваліфікованими викладачами, яких поважали й любили студенти наших двох потоків.

Нам завжди імпонував високий рівень викладання усіх предметів, доброзичливе, толерантне ставлення викладачів до нас, студентів. Аудиторія № 52 була лекторською, де завжди викладались предмети фізичних дисциплін, а рядом була розміщена фізична лабораторія № 51. Загальну фізику викладав досить висококваліфікований Торон Ігор Васильович, який досить уважно реагував на поведінку студентів під час лекцій, умів переключати увагу, активізувати мислення тощо. На сьогоднішній день я не пам'ятаю зміст лекцій, але його способи активізувати, знімати перевтому студентів пам'ятаю, не дивлячись що вже пройшло більше 50 років. Помітивши нашу перевтому Ігор Васильович розповів такий анекдот:

Професор, приймаючи екзамен з ентомології (види комах), вирішив студенту поставити незадовільно. Але студент упевнено відповідав, назвав

усі види комах на латинській і українській мові. Враховуючи це, професор помістив комаху в сірникову коробку, висунув назовні її ніжку і просить студента назвати повну її назву. У відповідь на це студент швидко хапає зі стола свою залікову книжку і каже: «Ви не професор, а дурак» і виходить до дверей. Професор до студента: Скажіть, як Ваше прізвище? Студент вийшов за двері, висунув ногу й сказав: «Визначіть по нозі». Звичайно, аудиторія активізувалась, посміхнулася і лекція продовжувалась.

Або ж такий приклад. Запитують у лектора: Чому літом день довгий, а ніч коротка, а зимою навпаки? Тороп І.В. відповідає: літом жарко, тому день розширюється, а ніч звужується, а зимою навпаки.

Усі ці жарти викладач пов'язував з темою лекції.

У той період усі студенти складали екзамени, так званих «автоматів» на той час не існувало. Вважаю, що це досить вірно, адже в процесі підготовки до екзаменів ми змушені були повторити, систематизувати, узагальнити систему знань, умінь і навичок з кожного навчального предмету.

Пригадуючи студентські роки, не можна обійти наше життя в гуртожитку. На той період було два студентських гуртожитки: по вулиці К. Маркса, де зараз корпус «Інкомарк» (175 місць); по вулиці Тимірязєва (біля 70 місць).

Студенти фізико-математичного факультету проживали по вулиці К. Маркса на II поверсі та I напівпідвальному. Усі побутові послуги були у дворі, опалення пічне. Я жив у кімнаті разом з Волковим Ю.І. (зараз доктор фізико-математичних наук, професор), у кімнаті проживало 8 студентів. Зимою пічне опалення було малоефективне, тому ми іноді зсовували ліжка і вкривалися для обігріву своїм верхнім одягом.

Їжу готували в побутовій кімнаті. У кожного студента (або кімнати) був свій примус, або керовгаз, посуд для гасу (керосину), на яких готували їжу, митись раз на тиждень ходили в баню, яка знаходилась на місці сучасної площі Б. Хмельницького. У гуртожитках було повне студентське самообслуговування, у дворі був зелений сквер, лавочки, умивальник, влітку у дворі влаштовували танці, пізніше там обладнали літній кінотеатр. У суботу, неділю в коридорі влаштовували танці під платівки, танцювали польку, вальс, краков'як, падеграс, танго та інші. Танцювали як правило лише в парі.

У кінці випуску влаштовували жартівливий ринок-розпродаж за смішними цінами: посуд, примус, керовгаз, чемодан, ложки, виделки, недописані зошити, ручки, олівці, шпатель тощо. Усе це проходило в досить жартівливій, цікавій формі й назавжди залишилося в нашій пам'яті. Прощаючись зі студентським гуртожитком, ми підготували й написали крупним шрифтом у коридорі:

«Вибрав свій путь, не позабудь дружбы студенческих лет». І ось, зустрівшись у 2009 році після 50 років з моменту закінчення фізико-математичного факультету (з'їхалися біля 50 осіб) ми пригадали й проспівали прощальні студентські пісні.

А нерідко ми співали таку жартівливу приспівку:

«Юность – пора золотая,
Побольше гуляй-веселись,
Юности больше не будет
Сколько за ней не гонись!»

На прощання кожний оформив так званий альбом, у якому студенти один одному залишили домашні адреси й тексти улюблених пісень. Часто в альбомах писали:

«Когда ты будешь бабушкой,
Возьмешь свои очки
И вместе со своим дедушкой,
Прочтешь эти стихи».

Звичайно, студентське життя неможливе без активного веселого відпочинку, без участі в різноманітних культурно-виховних заходах. Організація відпочинку проводилась у досить цікавих формах.

Кожної суботи в актовому залі проводилися різноманітні цікаві заходи, конкурси, вікторини, концерти (40-60 хв.), а після цих заходів були завжди танці на території від актового залу до аудиторії № 50. Танці були як правило до 11 годин вечора, танцювали з великим ентузіазмом. Завжди була чергова група, яка після вечора здійснювала генеральне прибирання актового залу й довгих коридорів. До таких вечорів готувалися самі студенти.

Досить поширеною формою відпочинку в той час був перегляд кінофільмів. Кожний новий кінофільм обов'язково переглядався студентами, якщо студент не переглянув новий кінофільм – його вважали не сучасним студентом. Білети до кінотеатрів були від 30 до 90 копійок. У місті були кінотеатри «Мир», «Комсомолец», «Сиваш», серія літніх кінотеатрів, при клубах, будинках культури тощо.

Майже кожного місяця відвідували спектаклі українського музично-драматичного театру, нерідко після спектаклю відбувалось його обговорення за участю акторів театру.

В інституті на той період активно працювали гуртки й колективи художньої самодіяльності: хорова капела й хореографічний ансамбль «Юність», яким було присвоєно почесне звання «Народний», вони стали відомими не лише в Радянському Союзі а й за кордоном. Ансамбль «Юність» виступав у Бельгії, Португалії, Німеччині, Англії, Болгарії, Польщі та в інших країнах світу.

В інституті працював духовий оркестр народних інструментів, солістів, вокалістів, драматичний гурток та інші.

Я пишу про це тому, що в той період до 1957 року в інституті було 2 факультети: фізико-математичний і філологічний, в 1957 році відкрито факультет фізичного виховання, а в 1959 педагогічний факультет. Тому в роботі всіх самодіяльних комплексів основну кількість складали студенти фізико-математичного факультету, ми були найактивнішими учасниками у всіх сферах студентського життя.

Мене звітно-виборна профспівкова студентська конференція в 1957 році обрала головою студпрофкому, у складі якого були активні студенти фізико-математичного факультету: Погрібний Іван, Савченко Тамара, Гарбузенко Василь, Гуменюк Василь, Ліньов Василь та ряд інших. З 1959 року мене було обрано секретарем комітету Комсомолу інституту, до складу якого входила значна кількість студентів фізико-математичного факультету.

Слід відзначити, що більшість голів профкому були студентами фізико-математичного факультету: я, Савченко Тамара (Мельничук), Чонтай Володя, Бродченко Георгій, Каськова Наталія, Радул Валерій, Краснощок Інна, нині Бойко Сергій та багато інших. На той період ще не було музично-педагогічного, хореографічного факультетів, але рівень художньої самодіяльності був на високому рівні. При профкомі в 1957 році для дівчат було організовано курси «кройки і шиття», придбано 10 швейних машин, на яких студенти мали можливість шити деякі речі.

Цікавими були новорічні свята. Кожна група повинна була оформити по-новорічному аудиторію, а новорічна комісія визначала першість і переможці нагороджувались призом. Пропуск на новорічний вечір – маскарадний костюм, їх шили студенти дома й у швейній майстерні. При проведенні вечорів організовувалися кімнати відпочинку (аудиторія № 14), де були шахи, шашки, журнали, газети, тощо; вечірній приз – в актовому залі на видному місці вивішувалася гарна дорога лялька, поруч стояла урна, ляльці присвоювалось цікаве ім'я, хто відгадував її ім'я – одержував саму ляльку; конкурс на медичних вагах: наприклад дві особи які заважать 123 кг 320 гр – одержують приз – пляшку шампанського (завжди тут була велика маса студентів, було досить цікаво для студентів); цікаві кімнати розваг, на яких було написано «Вхід безкоштовний», а виходячи з кімнат і взявши участь у деяких цікавих

справах був надпис: «Вихід платний»; «Буфет», в якому продавалися цукерки, морозиво, лимонад, а іноді й пиво (майже на кожному вечорі були присутні викладачі, декани, ректорат).

Цікавий випадок: на новорічному вечорі була організована жартівлива студентська лікарня зі студентами в білих халатах, вони блукали по коридорах, в актовій залі, шукали байдужих, або мало активних учасників вечора, закликали у свою лікарню, міряли тиск, прослуховували серце, легені й на задалегідь приготовлених папірцях виписували жартівливі рецепти для лікування. «Лікарі» запросили декана факультету Холявенка Прокопа Григоровича, обслідували його, встановили діагноз «психічне захворювання» та приписали на тиждень звільнити від роботи, передати керівництво факультетом студентам і активно приймати зазначені ліки для лікування нервів і т.п. Деяким викладачам приписали «менше заглядати до студенток».

Змістовно й цікаво пройшов випускний вечір. У наш час усі випускні вечори відбувалися в стінах університету, у їдальні й дворі старого корпусу. А оскільки наш випуск нараховував понад 150 випускників, він був проведений в актовій залі. Із залу були винесені всі крісла, занесені столи, на сцені наші музиканти, солісти, вокальні групи тощо. До початку вечора були видрукувані і вручені студентам тексти прощальних пісень. Остання з них, яку заспівували випускники Коля Радзін (який після фізико-математичного факультету закінчив Київську консерваторію і працює солістом в м. Ялта) та солістка нашого хору Неля Зелінська (яка працювала після закінчення фізико-математичного факультету викладачем математики Одеського військового училища), звучала так:

«Промчались студенческие годы
Ты станешь на жизненный путь.
Ты новых друзей повстречаешь
Но старых, прошу, не забудь»

І ось в 2009 році в травні місяці на честь 50-річчя закінчення фізико-математичного факультету, ми вже у зрілому, але бадьорому настрої зустрілися в рідній «Альма Матері» і з студентським задором проспівали ці священні для нас слова.

Хай вони будуть заповітними й для майбутніх випускників такого дорогого для мене факультету, який дав гарну путівку в моє життя».

СПОГАДИ Н.Д.ВОЛКОВОЇ – ВИПУСКНИЦІ ФАКУЛЬТЕТУ 1953 РОКУ, КАНДИДАТА ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК, ДОЦЕНТА

„Сьогодні на пам'ять приходять ті далекі й нелегі 50-ті роки минулого століття, коли я – випускниця Кіровоградської СШ № 4 стала перед вибором своєї долі.

Закінчивши школу з золотою медаллю, мріяла стати й лікарем, і вчителем. Подала документи до Харківського медінституту й була відразу зарахована студенткою. Та весь час у мені «боролися» двоє – лікар і педагог. Переміг педагог – забравши документи з медінституту, в останній момент подала їх до Кіровоградського педінституту на фізико-математичний факультет. Тільки пізніше усвідомила причини такого вчинку. По-перше, з шкільних років дуже любила й розуміла математику; по-друге, у мене були прекрасні вчителі математики, зокрема Крижанівська Марія Іллівна (випускниця Кіровоградського вчительського інституту, а згодом стала й моєю студенткою вже педагогічного інституту), Задієнюк Ніна Георгіївна – тоді інспектор з математики МіськВНО. Та найбільший вплив на мене (як і на інших учнів) мав наш вчитель математики старших класів Хмура Олександр Олексійович, якого ми поважали, цінували й любили, як Вчителя і як Людину. Працював він директором інституту вдосконалення вчителів, справедливо вважається автором лекційно-практичної системи навчання математики, що й було предметом його наукового дослідження. І вже через роки ми стали колегами по кафедрі математики педінституту. По-третє, вже в школі, а згодом і в педінституті відчувала необхідність надавати допомогу учням і студентам-однокурсникам, коли вони зверталися до мене з проханням пояснити задачу, теорему...

Це, очевидно, і стало однією з складових мого бажання – стала студенткою, а згодом – і викладачем фізико-математичного факультету Кіровоградського педінституту ім. О.С. Пушкіна (зараз педуніверситету ім. В. Винниченка).

Із сумом і вдячністю згадую студентські роки, бурхливе життя факультету, дружний студентський колектив, прекрасних педагогів, які відкрили нам шлях до трудової діяльності, до творчості.

Це, перш за все, декан факультету Холявенко Прокіп Григорович, який переймався всіма студентськими проблемами, добре знав кожного студента, був нам як батько.

Волкова Н.Д.

Прекрасний педагог і людина, доцент, завідувач кафедрою математики – Коба Віктор Ілліч – геометр, автор багатьох наукових робіт, підручників з геометрії, згодом – професор Київського інституту цивільної авіації, волею долі був моїм консультантом з проблеми, над якою я працювала під час навчання в аспірантурі Київського педінституту. З цією людиною пов'язані самі світлі й чудові спогади: розумний, веселий, дотепний, **ФАХІВЕЦЬ** вищого класу. Прекрасно розумів студентів, їх настрої, бажання, коли ми, напівголодні студенти, не витримуючи прослухати, пропрацювати 3-4 пари, потихеньку кидали в роти по шматочкам хліба чи ще чогось, Віктор Ілліч тоді озивався: «Дівчата, а що ви там їсте?» і по-доброму посміхався й кивав головою – «продовжуйте» – мовляв. Одночасно Віктор Ілліч був строгим і вимогливим. Незаслужених оцінок ніколи не ставив. Саме Віктор Ілліч, як завідувач кафедрою математики, запросив мене після закінчення вузу на посаду асистента кафедри математики.

Згадуємо часто дуже скромного, чуйного, розумного, вимогливого доцента (а згодом і завідувача кафедрою математики) Прайсмана Наума Яковича, який дав нам ґрунтовні знання (особливо з елементарної математики), що знадобилися на все майбутнє життя.

Мені й досі соромно за те, що, складаючи екзамен Науму Яковичу, добре відповівши на всі питання білету й на додаткові питання, дала неправильну відповідь на одне з них, за що й отримала оцінку „добре”, але назавжди запам'ятала те питання й правильну відповідь.

Наум Якович був прекрасним методистом, пояснював матеріал так, що все запам'ятовувалося свідомо й назавжди. Наум Якович був куратором груп, проводив з студентами цікаву роботу. Нашій донці теж пощастило навчатися під його керівництвом.

Не можу не згадати й доцента Михайла Федоровича Лемберського –чудового спеціаліста з математичного аналізу, який майже кожену лекцію починав з того ж слова чи формули, якими закінчив попередню лекцію. Він привив нам любов до математичного аналізу, показав його красу, дав необхідні знання, які добре запам'яталися та стали в нагоді на все трудове життя. Крім того, Михайло Федорович був чудовим шахістом, неодноразовим чемпіоном області з шахів.

Шахову естафету успішно підхопив Юрій Павлович Пігарьов – викладач алгебри і теорії чисел.

Часто згадую й наших любимох жінок-викладачів: Малу Надію Кузьмівну (випускницю фізмат факультету нашого педінституту) та Гончаренко Анну Миронівну (випускниця Московського державного університету). Вони, не маючи наукових ступенів та звань, досконало володіли знаннями з алгебри та геометрії, мали енциклопедичні знання з різних галузей культури, були справжніми організаторами та «двигунами» цікавого студентського життя.

Добре пам'ятаю незвичайну, часом непередбачувану у своїх вчинках Мальцеву Неонілу Гаврилівну (випускницю Московського державного університету) – прекрасного спеціаліста, викладача математичного аналізу й теорії функцій дійсної і комплексної змінної. Саме Неоніла Гаврилівна дала поштовх для наукових досліджень в цих галузях кільком студентам факультету, зокрема, В. Петренку та Ю. Волкову, які стали докторами фізико-математичних наук, професорами, завідувачами кафедр.

Назавжди запам'ятався викладач Тороп Ігор Васильович. Ми навіть не знали, на якій кафедрі – фізики чи математики – він працює, бо з однаковим успіхом він читав лекції і з фізики, і з астрономії, і з теоретичної фізики, і з хімії і, у разі потреби, з математики – навіть без попередження (у разі термінової необхідності). А працюючи в КІСМі, читав лекції з теорії машин і механізмів, технічної механіки. Коротше кажучи – викладач-енциклопедист – такою була його всебічна підготовка, ерудиція.

У ті роки ми навіть не розрізняли (і не було в цьому потреби) викладачів кафедр математики й фізики. У нас був просто рідний «фізмат», настільки дружньо і в одному напрямі працювали всі викладачі. Для них найважливішими були не посади й звання, а необхідність найкращої організації й проведення навчально-виховного процесу з студентами.

Дійсність підтвердила дієвість і правильність такого підходу: не дарма в Україні (і не тільки) випускників нашого факультету вважають і хорошими педагогами, і хорошими науковцями.

Наведу лише неповний перелік прізвищ наших випускників, що отримали різні наукові звання, займали високі державні посади та посади на ниві народної освіти.

Ткаченко Іван Гурович – заслужений Вчитель України, директор Богданівської СШ, доцент кафедри педагогіки Кіровоградського педінституту, депутат Верховної Ради України, член Президії Верховної Ради України, Герой Соціалістичної Праці.

Гончаренко Семен Устинович – заступник директора Київського Науково-дослідного інституту

педагогіки (УНДІП), доктор педагогічних наук. Академік Академії педагогічних наук, Віце-президент Академії педагогічних наук;

Доктори наук, професори: В. Петренко, Ю.І. Волков, М.І. Садовий, С.Г. Мельничук, В.В. Радул, В.А. Кушнір.

Кандидати наук, доценти: І.З. Ковальов, Л.О. Волков, Т.Й. Мельничук, Н.Д. Волкова, С.І. Алексєєва, О.М. Вороний, Р.Я. Ріжняк, К.М. Шевченко, Ю.В. Яременко, О.М. Царенко, Л.В. Ізюмченко, В.М. Євладенко, І.Ю. Ткачук, Б.А. Трейгер, В.В. Чубар, В.П. Вовкотруб, О.О. Чінчой, В.І. Сірий, А.І. Ткачук, Д.Ю. Стельмухов, П.С. Самовол, В.П. Барабаш, С.В. Омеляненко, В.В. Постолатій, С.О. Кононенко, Л.І. Лутченко, З.П. Халецька, Г.В. Завізіон, Н.М. Войналович, С.І. Рябець, О.В. Волчанський, В.О. Болілий, М.А. Яровий, Т.В. Гришина, Т.О. Фадєєва, Т.В. Жабо, В.Г. Коваленко та багато інших.

Для порівняння: на початок моєї педагогічної діяльності на кафедрі математики були одиниці кандидатів наук, доцентів і жодного професора. А нині – навіть не всіх перелічила.

Різні державні посади у різні роки займали, зокрема, випускники факультету: Дяченко Володимир Іванович – голова районної ради Кіровоградського району; Пойченко В'ячеслав Олександрович – голова Олександрійського райвиконкому, Френкель Геннадій Юрійович – секретар Світловодської міськради, О.О. Медведенко – голова Компаніївської райдержадміністрації, на ниві обласного відділу народної освіти – Д.Ю. Стельмухов, В.П. Дрига, Б.П. Хижняк, В.І. Баранова, А.І. Прилипко, М.А. Яровий – директор Кіровоградського інституту удосконалення вчителів, ректори, проректори вузів – Буряк – ректор Криворізького педінституту, В.В. Радул – ректор Кіровоградського педуніверситету.

Більшість з названих випускників факультету працювали чи працюють і зараз на фізико-математичному факультеті викладачами, доцентами, професорами, деканами, зав. кафедрами...

Спеціально не називаю спеціальностей цих випускників, бо всі вони для нас – «випускники фізико-математичного факультету», а не «математики» чи «фізики».

Цікавим було й наше студентське життя: брали участь у різних наукових гуртках, гуртках художньої самодіяльності, спортивних секціях та ін. Я, наприклад, незважаючи на брак часу, займалася в секціях спортивної та художньої гімнастики (керівник – викладач С.П. Задорожний), у танцювальному, хоровому та фотогуртках. Усе це згодилося мені в майбутній роботі з студентами й, навіть ставши вже викладачем кафедри, з великим задоволенням відвідувала разом

з моїми студентами заняття фізкультури (з дозволу викладача) і зараз мушу сказати, що мені не соромно було перед студентами, бо всі вправи я могла виконувати не гірше за них. Крім того, заняття в спортивних секціях гартували нас як фізично, так і морально.

Після закінчення інституту я працювала в школі вчителем математики та креслення й одночасно асистентом кафедри математики педінституту. За цей час брала участь у підготовці понад тисячі студентів (випускників) факультету.

Почастило мені працювати на кафедрі математики і з моїми викладачами в студентські роки: В.І. Кобою, Н.Я. Прайсманом, Н.К. Малою, з моїм шкільним вчителем О.О. Хмурою, Ю.П. Пігарьовим, з бувшими нашими випускниками Ю.І. Волковим, А.А. Левенком, А.М. Сільвестровим, О.М. Вороним, С.І. Алексєєвою, Т.Й. Мельничук, К.М. Шевченко, А.П. Кліндуховою, Ю.В. Яременком, В.А. Кушніром, Т.В. Гришиною та ін.

Саме тут мала змогу переконатись у тому, що нелегка праця наших викладачів – моїх колег – не була марною. І від цього стає тепліше на душі. Спасибі їм усім.

Добрі спогади лишилися й про інших моїх колег – викладачів, запрошених на кафедру з інших вузів: доцента Оліфера Григорія Максимовича – викладача геометрії, базаторічного завідуючого кафедрою математики, строгого, принципового, прекрасного педагога, розумну, порядну, працювиту, багатогранну людину, „грозу” студентів-ледарів; доцента Чашечнікова Серафима Михайловича – викладача геометрії, завідувача кафедрою математики, декана факультету, якого поважали та любили студенти та колеги.

На факультеті постійно проводилась активна навчально-виховна робота з студентами. Особлива увага зверталась на згуртування викладацького складу, студентського колективу, на наукову роботу як викладачів, так і студентів.

Саме за цей час найбільша кількість наших випускників захистили кандидатські та докторські дисертації з математики, фізики, методик викладання, педагогіки.

Багато студентів брали участь у республіканських конкурсах студентських робіт і стали їх переможцями.

Значна робота проводилась серед здібних учнів області. При кафедрі був організований і працював гурток з математики для учнів міста. Серед його учасників був і В.О. Романов – майбутній студент МДУ, а потім – викладач, доцент кафедри математики нашого факультету – улюбленець і колег, і студентів – спеціаліст високої кваліфікації, інтелектуал, людина надзвичайно порядна, гордість факультету.

Його лекції чітко сплановані, лаконічні, я б сказала – вишукані, цікаві, доступні для студентів.

Навіть досвідченим викладачам є чому повчитися у Володимира Олександровича.

Була організована при факультеті заочна фізико-математична школа, що охопила своєю діяльністю кілька районів та міст області.

Заняття проводили досвідчені викладачі кафедр. Велика робота проводилась щодо підбору абітурієнтів для вступу на факультет. З цією метою викладачі відряджались в різні райони області з агітаційною метою. Проводилися виїзні засідання кафедр разом з представниками райвідділів освіти. Це мало непоганий результат – факультет поповнювався добре підготовленими студентами.

Кафедри підтримували тісні зв'язки з кращими вчителями міста та області, наприклад, І.Г. Ткаченко, І.Я. Шварц, Р.Б. Єлисаветська, З.М. Полянська, Є.Є. Островська, В.В. Іванова та багатьох інших, залучали вчителів до читання лекцій та проведення практичних занять з методики викладання математики, до керівництва педагогічною практикою студентів, до проведення для студентів відкритих уроків з математики, до рецензування студентських дипломних робіт з методики математики.

Викладачі постійно працювали на курсах підвищення кваліфікації вчителів при обласному інституті удосконалення вчителів, надавали їм необхідну методичну та теоретичну допомогу в опрацюванні нових посібників та підручників математики, готували необхідні методичні рекомендації, брали участь в організації проведення учнівських математичних олімпіад різних рівнів.

Стали традиційними зустрічі разом з студентами випускників факультету, що проживали та працювали не лише в Україні, а й у Росії та інших республіках колишнього СРСР. Відбувався обмін досвідом, враженнями, думками, що давало поштовх для подальшого удосконалення роботи кафедр факультету.

Періодично проводились вечори відпочинку, КВК студентів разом із викладачами. Були команди студентів і викладачів. В інституті було організовано хор викладачів і співробітників, виступи якого мали великий успіх.

Хочу звернути увагу на плідну роботу колективу факультету і по патріотичному вихованню студентів. Організовувалися екскурсії по місцях трудової та бойової слави (в м. Київ, Москву, Ленінград, Брест та ін.), а також різні пізнавальні екскурсії, зустрічі з ветеранами Великої Вітчизняної війни, з передовиками виробництва.

Завжди підтримувалися тісні зв'язки з науковцями та науковими школами України та Росії, зокрема, з кафедрами математики та методики математики

Київського педінституту, з Українським науково-дослідним інститутом педагогіки (УНДІП), Київським інститутом математики, з московськими вузами.

З вдячністю згадую доброзичливого, щирого, доброго, розумного, справжнього інтелігента старої школи, великого дипломата – професора Шиманського Івана Євгеновича – завідувача кафедрою методики математики Київського педінституту, який запропонував мені після складання кандидатських екзаменів вступити до аспірантури при його кафедрі. Так і сталося. Але перший поштовх до цього дав завідувач кафедрою геометрії Київського університету професор Кованцов Микола Іванович – розумна, строга, принципова людина, поет, чудовий спеціаліст з геометрії, автор багатьох наукових праць, підручників з геометрії, який під час перевірки роботи кафедри математики нашого факультету, де я в той час працювала асистентом, задав мені слушне запитання: чому ж я не навчаюсь в аспірантурі? Без цього не можна.

І так уже розпорядилася доля, що Микола Іванович був одним з екзаменаторів, коли я складала кандидатський екзамен з математики і згодом, через три роки – моїм першим опонентом під час захисту кандидатської дисертації. Його схвальний доброзичливий відгук про мою роботу й підготовку взагалі стали мені найкращою нагородою, бо почути такий відгук від нього – багато значило.

Із сумом і вдячністю я зберігаю світлу пам'ять про цих прекрасних людей, з якими мені пощастило зустрітися в моєму житті. А ще дуже вдячна Івану Євгеновичу Шиманському за те, що познайомив мене з відомими не лише в СРСР вченими, як Олексій Іванович Маркушевич (радянський математик і педагог, професор МДУ, дійсний член АПН РРФСР), Андрій Миколайович Колмогоров (видатний радянський математик, академік, Герой Соціалістичної праці, Лауреат Ленінської премії, професор МДУ) та Іван Козьмич Андронов (радянський математик, педагог, член-кореспондент АПН СРСР, під керівництвом якого написали і захистили дисертації з методики навчання математики 75 аспірантів).

Я мала можливість прослухати кілька цікавих лекцій цих людей. А Іван Козьмич був також і моїм консультантом під час роботи над дисертацією.

Ці зустрічі залишили в мені яскравий слід.

Зберігаю пам'ять про багатьох членів кафедри методики математики Київського педінституту:

професора Г.П. Бєвза, доцента В.М. Кухар професора З.І. Слєпкань, О.С. Боришполець, професора М.І. Шкіля (ректора інституту) та ін., які не лише підтримували мене морально, а часом і матеріально (пропонуючи мені репетиторство з учнями – адже вдома я залишила на 3 роки двох дітей і змушена була частенько літати додому (добре, що квиток на літак коштував тоді 7-11 карбованців). Усі вони сприяли моєму професійному становленню.

Добра пам'ять залишилася про завідувача кафедрою фізики Київського педінституту В.П. Дуценка, професора І.І. Тичину, які сприяли науковим дослідженням у галузі напівпровідників, направляючи дослідження аспірантів І.Ю. Ткачука та В.І. Сірого (тепер – доценти фізмат факультету нашого університету).

Значну допомогу кафедрі фізики надали також співробітники Світловодського заводу чистих металів професори І.Є. Марончук, Ф.П. Кесаманли, В.Ф. Коваленко та інші, які керували роботою аспірантів Л.О. Волкова, О.М. Царенка з проблеми дослідження напівпровідників.

З їхньою допомогою Л.О. Волков та В.П. Неворов створили на факультеті лабораторію напівпровідників, у якій могли проводити наукову роботу як викладачі, так і студенти.

Оглядаючись на пройдений шлях, згадуючи всіх своїх колег, з однаковою повагою відношусь до професорів, викладачів, асистентів та лаборантів, що працювали на факультеті. На особливу увагу заслуговує завідувач кабінетом лекційного демонстрування Дерполюк Микола Тарасович – у минулому досвідчений вчитель фізики, який багато років присвятив роботі цього кабінету, і без якого жодна лекція з фізики була б не такою ефективною, навчаючою. Це була людина дуже відповідальна, творча, вчитель багатьох студентів.

«Програючи» знов і знов свій життєвий і трудовий шлях, уже тепер можу чесно сказати: ніколи – ні в житті, ні в роботі, – не було мені й іншим колегам легко. Як кажуть у народі – усе далось потом і кров'ю. Та я про це не шкодую. Особливо важко мені було працювати в роки, коли деканом факультету був Л.О. Волков – мій чоловік, друг, якого я ніяк не могла підвести, чи чимось заплямити.

Ми працювали не за посади, винагороди, а заради студентів. Мені ж єдиною нагородою за багаторічну працю стали не звання, не ордени й медалі, а досягнення наших студентів, їхня подяка за нашу нелегку працю, їхня пам'ять про нас, викладачів.

СПОГАДИ О.М.ЦАРЕНКА – ВИПУСКНИКА ФАКУЛЬТЕТУ 1980 РОКУ, КАНДИДАТА ТЕХНІЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОРА, ДЕКАНА ФАКУЛЬТЕТУ (1992–2002 РОКИ)

Кіровоградський державний педагогічний інститут ім. О.С.Пушкіна за спеціальністю «Фізика і математика» я закінчив 1980 року та залишився працювати в науково-дослідній лабораторії з технології напівпровідників, де працював ще будучи студентом. Згодом я познайомився з високопрофесійними науковцями, котрі займалися технологією напівпровідників та на багато років стали моїми науковим наставниками – це д.ф.м.н, проф. Марончук І.Є. (Завод чистих металів, м. Світловодськ) та к.т.н., ст.н.с. Жовнір Г.І. (Інститут напівпровідників АН УРСР). З 1988 року, завершивши роботу над дисертаційним дослідженням я почав працювати ст. викладачем кафедри загальної фізики і методики її викладання, а з початку січня 1990 року – заступником декана фізико-математичного факультету.

1 жовтня 1992 року мене було обрано деканом факультету. На цей час на факультеті діяли кафедри: математики (завідуючий – доц. Кушнір В.А.), загальної фізики і методики її викладання (доц. Ткачук І.Ю.), теоретичної фізики і загально-технічних дисциплін (доц. Гамалій В.Ф.), кафедра інформатики (доц. Парацук С.Д.). Факультет готував вчителів за спеціальностями: «Фізика та основи інформатики», «Математика та основи інформатики» та «Математика і фізика». На кожну зі спеціальностей набори складали по 50 осіб. Уже на той час факультет мав певні труднощі стосовно якісних наборів на спеціальність «Фізика та основи інформатики». Незважаючи на престижну на той час спеціалізацію, конкурси вступників постійно падали. У першу чергу це було пов'язано з «перебудовними» процесами, зупинкою багатьох підприємств, інфляційними явищами, мізерною заробітною платою вчителя. Традиційно на цій спеціальності навчалось значно більше хлопців, ніж дівчат, які очевидно хотіли бути впевненими у своєму майбутньому, тому й не обирали вчительські спеціальності. Уже в 1993–1995 роках інститут відкриває ряд нових спеціальностей за рахунок скорочення прийомів на спеціальності, де конкурси в останні роки різко спали. Так, 1994 року набір на спеціальність «Фізика та основи інформатики» було скорочено до 25 осіб, але була відкрита спеціальність «Трудове навчання», яка логічно могла би відразу бути на нашому факультеті, оскільки ще не повністю була зруйнована

база, що дозволяла готувати вчителів фізики та загально-технічних дисциплін (спеціальність була закрита в кінці 60-х років). Проте, понад два роки ректорат був іншої думки, орендуючи для цієї спеціальності приміщення у ПТУ №2, і вважаючи, що на хвилі «розвату» цей навчальний заклад може закритись та буде переданий нашому інституту. Але так не сталося, і врешті-решт з 1997 року

набір на спеціальність «Трудове навчання» оголошується на фізико-математичному факультеті, а 3 курси, що були набрані раніше, теж переходять на наш факультет. Найперша та найгостріша проблема, яку слід було вирішити – це визначитись зі спеціалізацією для цієї спеціальності. На щастя, ми не помились, запропонувавши студентам обрати спеціалізацію «Основи інформатики», яка з успіхом була освоєна першими наборами студентів спеціальності «Трудове навчання».

Початок 90-х – це надскладний час для України. На загальному духовному піднесенні через здобуття

незалежності – криза економіки, медицини, освіти, інших галузей. Міністерство освіти України (МО) намагається визначитись із напрямком розвитку освіти, з'являються перші нормативні документи щодо організації навчального процесу у вищих навчальних закладах, хоча часом один документ суперечить іншому. Зароджуються перші комерційні вищі навчальні заклади, а як реакція на це – МО запроваджує ліцензування та акредитацію внз, для чого вперше розробляються критерії. Для багатьох вузів досить болючою стає проблема рівня науково-педагогічних кадрів. Слід віддати належне тодішньому ректорату, який незважаючи на складний час, продовжував запрошувати для роботи в інституті кандидатів та докторів наук, вирішуючи їм житлові проблеми. Так, і на наш факультет 1993 року запрошується наш випускник, але вже доктор фізико-математичних наук, професор Волков Юрій Іванович та 1995 р. – наш земляк, д.ф.м.н. Плічко А.М.. Фізико-математичний факультет вже на той час був одним із потужних факультетів за науковим потенціалом викладачів, але й ректор Поляруш О.Є. та особливо проректор з наукової роботи Мельничук С.Г. проводили настирливу агітаційну роботу серед перспективних науковців щодо продовження їх навчання в докторантурі. Так, за час моєї роботи

Царенко О.М.

на посаді декана факультету в докторантуру були направлені доценти Гамалій В.Ф., Величко С.П., Садовий М.І., Вовкотруб В.П., Кушнір В.А., Яременко Ю.В., Бабенко Л.В. та на стажування – доц. Бобочко В.М. Перші п'ятеро з них стали докторами наук.

Достатньо велика кількість молодих викладачів була направлена на навчання в цільову аспірантуру, і переважна більшість із них, захистивши кандидатські дисертації, повернулася на рідні кафедри. Це – Ізюмченко Л.В., Халецька З.П., Чинчой О.О., Кононенко С.О., Лутченко Л.І., Волчанський О.В., Присяжнюк О.В., Лупан І.В. та інші. Для підготовки фахівців вищої категорії в нашому інституті неодноразово відкривались разові аспірантури, які успішно закінчили та захистили кандидатські дисертації Рябець С.І. та Ткачук А.І. (науковий керівник – Царенко Олег М.), Подопригора Н.В. (науковий керівник – Вовкотруб В.П.), Сальник І.В. та Царенко Олександр М. (науковий керівник – Величко С.П.), Войналович Н.М. (науковий керівник – Волков Ю.І.), Болілий В.О. (науковий керівник – Бобочко В.М.).

На початку 1993 року на «підйомі національної ідеї» наш педагогічний інститут отримує ім'я В.К. Винниченка. У наступному році були ліцензовані всі спеціальності КДПП ім. В.К.Винниченка, а 1996 р. десять спеціальностей інституту акредитуються за IV рівнем, одержавши право готувати магістрів. Серед цих спеціальностей – три наших: «Фізика», «Математика» та «Інформатика». Вважаю, що це була наша сама серйозна перемога у 90-х роках, адже ми підтвердили, що фізико-математичний факультет – це третина кращої частини інституту. Адже решта інших факультетів акредитували за IV рівнем в основному по одній спеціальності, а ми – відразу три!

Саме 1993-1996 роки були найскладнішими для мене та й для завідувачів кафедрами, на відповідальності яких лежала підготовка всіх основних акредитаційних матеріалів. Звичайно, що цю роботу ми не змогли б завершити без самовідданості викладацького й навчально-допоміжного персоналу. Основна проблема полягала в тому, що процедури ліцензування та акредитації ніхто до нас ще не проводив, а інструкційні матеріали МО України були досить недосконалими. Так, на той час вже не існувало «міністерських» навчальних планів, а державний стандарт ще розробленим не був. Щороку навчальні заклади отримували листи МО, якими регламентувався перелік навчальних дисциплін в основному гуманітарного циклу на наступний навчальний рік. Навчальні ж плани щорічно треба було розробляти, взявши за основу так звані базові навчальні плани 1989 року з врахуванням даних коректив. Звичайно, що це значною мірою ускладнювало роботу деканату й завідувачів кафедрами,

часто корективи доводилось вносити в серпні-вересні. У багатьох випадках доводилось консультуватись та обмінюватись досвідом з колегами інших інститутів.

Хочу відмітити цілеспрямовану, часом жорстку, але абсолютно виправдану позицію нашого тодішнього проректора з навчально-виховної роботи Кучинського Болеслава Вікентійовича, завдяки якому не лише була організована робота з ліцензування та акредитації, а й була доведена до логічного завершення. Тільки після акредитації настала певна стабільність у навчальних планах на 2-3 роки, оскільки акредитація передбачала розробку та затвердження навчальних планів спеціальностей, за якими вони б мали працювати в наступні 5 років. 1998 року з'являється Положення про ступеневу освіту, яке змусило в черговий раз докорінно змінити навчальні плани, причому знову без чітко встановленого Галузевого стандарту. А отже, кожний навчальний заклад розробляв їх на свій розсуд, виходячи з власної матеріальної бази та наявності кадрів. Згадуючи ті роки, і досі відзначаю добрими словами колег інших вузів, які допомагали нам і зразками різних документів, і підтримкою під час проходження акредитації, і навіть слушною порадою – Сергєєв О.В. (завідуючий кафедрою фізики Запорізького державного університету), Трегуб І.Г. (проректор Київського педагогічного інституту ім. М. Драгоманова), Християнінов О.М. (завідувач кафедрою трудового навчання Бердянського педагогічного інституту), Руденко О.П. (декан фізико-математичного факультету Полтавського педагогічного інституту), Демченко О.Г. (доцент фізико-математичного факультету Черкаського педагогічного інституту), Закусило О.К. (декан кібернетичного факультету Київського державного університету ім. Т.Шевченка), Сидоренко В.К. (професор Київського педагогічного інституту ім. М. Драгоманова). (в дужках вказані посади у ті роки). Із більшістю з цих людей я підтримую самі теплі й дружні стосунки до цього часу.

Нарешті 17 грудня 1996 р. ДАК приймає рішення про зміну статусу нашого інституту на педагогічний університет. Це дійсно була важлива для всіх нас перемога, адже саме наш вуз став першим університетом на Кіровоградщині. Звісно, що проблем від цього не зменшилось. А найгостріші з них – це поступове зменшення контингенту студентів та необхідність подальшого розвитку матеріально-технічної бази. Перша проблема успішно була вирішена достатньо швидко. Так, уже 1994 року з'являються перші студенти, які навчаються за кошти фізичних та юридичних осіб, а вже в наступні роки ми вперше набираємо повні комерційні групи спеціальностей «Математика та основи інформатики», «Математика та основи економіки»,

«Інформатика». Найуспішнішими за кількістю набраних на перший курс студентів були 1997-2000 роки, коли контингент студентів суттєво зріс саме за рахунок вдалого вибору поєднання акредитованих спеціальностей та спеціалізацій. Так, спеціалізації «Основи економіки» та «Основи підприємницької діяльності» було запропоновано вивчати і студентам спеціальності «Трудове навчання». На жаль, відсутність власних кандидатів економічних наук (у той час в університеті працював єдиний к.е.н., проф. Дратвер Б.Л.) та настирливі прохання обласного управління народної освіти максимально зберегти спеціальність «Математика і фізика» змусили в подальшому відмовитись від спеціальності «Математика та основи економіки», як менш перспективної для сільської однокомплектної школи.

Друга проблема, звичайно, була більш болючою. З одного боку застаріле обладнання фізичних кабінетів, швидке моральне старіння комп'ютерної техніки, відсутність нової україномовної навчально-методичної літератури, з іншого – необхідність відновлення та створення з «нуля» матеріально-технічної й методичної бази для спеціальності «Трудове навчання». І все це на фоні страшенної інфляції, відсутності в окремі роки стабільного фінансування навіть на заробітну платню. Усе ж, живучи в умовах жорсткої економії, ректорат схильно ставився до необхідності збільшення кількості комп'ютерних класів, адже з середини 90-х почався «комп'ютерний лікбез» для студентів усіх факультетів, що не можна було забезпечити лише діючим на фізмати комп'ютерним парком. Тим більше, що цей парк був уже морально застарілим, адже це були класи «Ямах», «Корветів» та «Пошук-1», які в кінці 80-х на початку 90-х ми в останнє одержали від Міністерства освіти безкоштовно. Значну роботу щодо збільшення кількості комп'ютерних класів на нашому факультеті провів тодішній помічник ректора з питань інформатизації Різняк Р.Я. Саме його підтримка в ректораті на той період дійсно була вирішальною та системно сприяла покращенню матеріально-технічної бази.

Придбання нової комп'ютерної техніки мало й неприємну сторону. Адже освоєння цієї техніки, її програмного забезпечення, постійне вивчення все нових мов програмування створювало чималі труднощі як у навчально-допоміжного, так і у викладацького складу. На щастя ми не мали значних проблем зі ставками навчально-допоміжного персоналу, тому майже в кожному комп'ютерному класі працювало 2-3 фахівця, які забезпечували й хід навчального процесу, і самостійну роботу студентів. На мою думку багато професіоналів з комп'ютерної техніки, які зараз працюють не лише в нашому університеті, пройшли школу інженерів-програмістів та інженерів-електронників нашої кафедри інформатики.

Викладачам кафедри інформатики в цьому плані було набагато складніше. Більшість із них, не маючи можливості придбати власного комп'ютера, змушені були значний час перебувати теж у комп'ютерній лабораторії, розробляючи все нові й нові навчальні курси для всіх спеціальностей фізико-математичного факультету. Наскільки мені відомо, то навіть базовий курс «Основ інформатики» за останні 15 років змінювався щонайменше тричі. А що ж говорити про специфічні курси, які викладаються «інформатикам»? Тому я хочу щиро відзначити невтомну роботу колег кафедри інформатики, зусиллями яких власне відкрита спеціальність «Інформатика» та на високому рівні викладаються навчальні курси на спеціалізаціях. Це в першу чергу доценти Паращук С.П., Алексєєва С.І., Ганжєла І.П., Малюга А.С. та достатньо молоді, але вже високопрофесійні доценти Лупан І.В., Присяжнюк І.В., Болілий В.О. та інші.

Децю гірше вирішувалося питання зі створенням матеріально-технічної бази для спеціальності «Трудове навчання». Широкі консультації з фахівцями інших навчальних закладів дозволили визначитись з мінімумом необхідних лабораторій та скласти перспективний план розвитку спеціальності. До створення матеріально-технічної бази для цієї спеціальності були залучені всі – і викладачі кафедр, і всі співробітники, і студенти. Особисто я намагався показувати приклад у цьому. Так, в основному лише моїми зусиллями, була створена лабораторія матеріалознавства конструкційних матеріалів, яка забезпечує лабораторний практикум з дисципліни «Матеріалознавство й технологія конструкційних матеріалів». Згодом мною було видано з грифом МОН України «Лабораторний практикум» та навчальний посібник, які й досі є навчально-методичною основою вивчення цієї дисципліни.

Аналогічну значну роботу з розробки нових навчальних курсів та створення відповідної бази провели й інші викладачі й не лише профільної кафедри, серед яких хочеться відмітити доцентів Чубаря В.В. (тоді – завідувач кафедри), Єжову О.В., Сірого В.І., Рябця С.І., Вовкотруба В.П., Яременка Ю.В., Ізюмченко Л.В. та інших. Значних зусиль до створення окремих лабораторій та майстерень доклали завідувачі лабораторіями Ковальчук А.І., Назаров К.В., Мошинський М.К., Лукіна Л.В..

Усе це дозволило в 2000 році успішно пройти першу акредитацію спеціальності «Трудове навчання» за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавр та спеціаліст.

Достатньо великі обсяги навчально-методичної роботи були виконані в ті роки викладачами кафедри фізики та методики її викладання. Це в першу чергу пов'язано було з необхідністю повного переведення навчального процесу на українську мову викладання. Уже на початку 90-х творчі колективи викладачів кафедри підготували та видали

методичні розробки для усіх лабораторних практикумів, що читаються кафедрою. Доцент Вовкотруб В.П. власноруч створив два унікальних авторських лабораторних практикуми з «Контрольно-інформаційних машин та автоматизації» і з «Фізичних основ роботи ЕОМ», забезпечивши їх методичними рекомендаціями. Доцент Величко С.П. розробив спецкурс «Лазери та їх використання у шкільному курсі фізики», який і зараз є однією із основних професійно-орієнтованих дисциплін для вчителя фізики. Завдяки ініціативі завідувача кафедрою Гамалія В.Ф., викладача Починка Б.Д. та студентів Пазенка Р. і Брайка П. було відновлено роботу планетарію, який відіграв суттєву роль у посиленні профорієнтаційної роботи серед випускників шкіль та залученні їх до вступу на наш факультет. У 1994 році завідувач кафедрою Величком С.П. було ініційовано проведення першої Всеукраїнської науково-практичної конференції з проблем викладання фізики, яка існує й сьогодні та стала широко відомою не тільки в Україні, а й за її межами. Не даремно кафедра фізики займала призові загальноуніверситетські місця за підсумками наукової та навчально-методичної роботи у 1997, 1998, 2000, 2002 роках.

За час роботи деканом факультету мені довелося працювати з такими завідувачами кафедрою математики: доцентами Кушніром В.А. та Вороним О.М. і професором Волковим Ю.І. На мою думку стабільність складу цієї кафедри довгі роки, взаємопорозуміння колег, висока професійна інтелігентність – ось запорука успіху, якого кафедра досягла багато років тому та підтримує й зараз. Я неодноразово відвідував заняття колег з кафедри математики, і мене завжди вражали вишукані, чітко сплановані та доступні лекції доцентів Романова В.О., Авраменко О.В., Завізіона Г.В. і професора Філера З.Ю., я з заздirstю слухав відгуки студентів про високу професійність, порядність та інтелігентність доцента Вороного О.М. та професора Волкова Ю.І., завжди був переконаний, що ще мої вчителі доценти Волкова Н.Д. та Ганжела Г.М. і викладач Кліндухова А.П. – строгі, принципові, але найкращі методисти факультету, до яких завжди тяглися студенти. Усі з названих колег – прекрасні та знанні науковці, автори багатьох навчальних посібників та монографій. Професор Волков Ю.І. на початку 90-х років започаткував щомісячний математичний семінар для науковців та учителів міста, який з успіхом працює до цього часу.

З Галиною Миколаївною Ганжелою – доцентом кафедри математики, мене пов'язують довгі роки роботи в деканаті. Вона, без перебільшення, – мій найкращий і найнадійніший заступник. Галина Миколаївна опікувалась усіма питаннями життєдіяльності факультету – не даремно студенти її називали «матусею». У цей період моєї роботи

фактично не було жорсткого поділу обов'язків між мною та моїм заступником, бо часто цього просто не можна було зробити. Лише з 1999 року, коли контингент студентів на факультеті складав понад 800 осіб денної форми навчання, з'явилася посада заступника декана з виховної роботи, що дозволило дійсно якісно розподілити обов'язки між деканом та заступниками. Досить успішно заступниками з виховної роботи працювали доценти Каленникова Т.О., а згодом – Дубінка М.М. Думаю, вони погодяться, що значну допомогу у виховній роботі все ж продовжувала надавати Галина Миколаївна. Г.М. Ганжела працювала заступником декана з навчальної роботи до виходу на пенсію, а потім цю посаду обіймав Рябець С.І., який і став у 2003 році наступним деканом факультету.

Ще одним важливим досягненням у своїй роботі я вважаю відкриття заочної форми навчання на нашому факультеті. Адже це не лише додатково зароблені університетом гроші та наші ставки, – це можливість збереження контингенту власних студентів, які з різних причин не можуть продовжувати навчання на денній формі. Далося це не легко, оскільки без державного набору не можна було набирати комерційну форму навчання, а державне замовлення на заочну форму на увесь університет було мізерним. 1997 року ректорат погодився спочатку виділити 3 місця на спеціальність «Математика та основи економіки» за умови, що буде гарантовано високий комерційний набір. І ми не програли. Широка інформаційно-агітаційна робота в школах, технікумах та ПТУ дала свої якісні результати. Того року ми набрали на перший курс заочної форми навчання 58 осіб. А вже в 1998 році на заочній формі навчання була відкрита й спеціальність «Трудове навчання».

Усі роки роботи я та мої заступники намагались створити добробут в колективі викладачів і студентів. Цьому сприяли і вдало складений розклад, і намагання завжди бачити та відзначати краєвих, і бажання поліпшити матеріальний та естетичний стан факультету. Думаю, що в пам'яті більшості «старожилів» наші традиційні в 90-ті роки КВК між студентами й викладачами, започатковані ще в ті роки «Конкурси моди», «Дні кафедр», «Брейн-ринги» та інші заходи.

Усі основні питання факультетського життя – від відвідування занять та успішності навчання до проблем проживання студентів та їх культурного відпочинку вирішувались спільними діями деканату, завідувачів кафедрами, кураторів, старост та профоргів академічних груп. Реальну допомогу в організації масових заходів завжди навав студпрофком, який очолювали в ті роки Краснощок І.П., а потім – Мазур Н.І.

Надійним «тилом» деканату завжди були інститут кураторів та старостат. На мою думку, в ті часи найбільше

опікувались студентськими проблемами куратори: Ганжела Г.М., Каленникова Т.О., Шинкаренко О.В., Садовий М.І., Єжова О.В., Кліндухова А.П. та інші. З плином багатьох років я добре пам'ятаю найкращих старост тих років, активних помічників деканату: Калачова І., Мелішкевич Г., Абрамець Д., Верстакова І., Лесків М., Лихенко С., Нікітіна І., Політик Л., Кохановська Н. та багато інших. Ми разом боролись за мінімальну кількість пропусків занять, за якомога вищу успішність, розикували зниклих студентів, працювали з батьками. Усі ми були переконані, що студент не може успішно навчатись на нашому факультеті й при цьому не відвідувати заняття. І це давало свої виправдані результати. Так, у період 1998-2002 років кількість пропусків занять студентами факультету без поважних причин були найнижчими по університету, а за результатами успішності навчання

факультет посідав одне із перших місць. При цьому й відрахування студентів за академічну заборгованість були теж найнижчими в університеті.

У травні 2002 року ректор університету Поляруш О.Є. запропонував мені посаду проректора з науково-педагогічної та методичної роботи. Маючи певний досвід в організації навчально-виховного процесу, не зважаючи на доволі зладжену роботу факультету, хоч і з великими ваганнями, я прийняв цю пропозицію. Розуміючи, що факультет у нас сильний у науково-кадровому потенціалі, я був впевнений, що слід відкривати шлях молодим амбітним керівникам.

Усі роки роботи в деканаті й на посаді заступника декана, і на посаді декана факультету я всі роки вчився у своїх колег «премудростям» життя, за що від щирого серця всім дякую.

СПОГАДИ В.М.ЄВЛАДЕНКА – ВИПУСКНИКА ФАКУЛЬТЕТУ 1966 РОКУ, КАНДИДАТА ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНИХ НАУК, ДОЦЕНТА

У 1961 році В.М.Євладенко закінчив середню школу з золотою медаллю й вступив до Кіровоградського державного педагогічного інституту на фізико-математичний факультет на спеціальність «Математика і креслення». Закінчив його в 1966 році з червоним дипломом та залишився працювати асистентом на кафедрі елементарної математики. У період навчання в інституті був проформом та членом профбюро факультету, два роки був комсоргом факультету, з 1963 до 1966 року – Ленінським стипендіатом інституту. У цей період почав займатися науково-дослідною роботою під керівництвом завідувача кафедрою доцента Чашечнікова С.М. Наукова проблематика була пов'язана з сучасними питаннями кібернетики та інформатики – формальні мови, граматики та їх використання при розробці систем програмування. З 1967 до 1972 року перебував на стажуванні та навчався в аспірантурі при Інституті кібернетики Академії наук України. У 1975 році захистив кандидатську дисертацію на здобуття вченого ступеня кандидата фізико-математичних наук на тему «Конструювання та організація параметричних систем синтаксичного контролю налагодження програм». З 1980 року – доцент кафедри математики, з 1984 року по 1989 рік – завідувач кафедрою вищої математики. На даний час працює доцентом кафедри прикладної математики, статистики та економіки.

«У 1986 році, коли я працював уже завідувачем кафедрою вищої математики, під моїм керівництвом

був обладнаний перший в області комп'ютерний клас персональних комп'ютерів «Ямаха», у якому на протязі кількох років проходили курси перепідготовки вчителів, які викладали в школах курс з основ інформатики та обчислювальної техніки. Також вводився комп'ютерний всеобуч усіх викладачів інституту. Навантаження з організації навчальної роботи лягло на плечі Алексєєвої С.І., Ганжели І.П. і мої. Було досить складно – на день приходилося читати по 4-5 пар, готувалися до занять прямо в комп'ютерному класі після проведення

занять. Але вистояли й гідно розпочали справу інформатизації вузу, яку зараз успішно продовжує кафедра інформатики під керівництвом доцента Паращука С.Д.

За досягнуті успіхи в науковій та навчально-виховній роботі я був нагороджений багатьма грамотами інституту та університету, а також грамотами різних державних установ області, зокрема маю почесну грамоту Міністерства освіти України. Являюсь також відмінником народної освіти України. Маю більше 60 друкованих наукових та науково-методичних робіт, пов'язаних як з тематикою інформатики та кібернетики, так і з викладанням

дисциплін в інституті та університеті. За період роботи в інституті й університеті я читав елементарну математику, алгебру, лінійну алгебру, аналітичну геометрію, проєктивну геометрію, основи геометрії,

Євладенко В.М.

диференціальну геометрію і топологію, інформатику, вищу математику. Керував і керує курсовими, дипломними і магістерськими роботами. Майже весь час був куратором різних студентських груп. Особливо запам'ятався перший випуск – це 1972-1977 рік (фізики). Я якраз повернувся в інститут після аспірантури та працював старшим викладачем. Одночасно з групою я ріс і сам, особливо корисними в плані такого зростання були поїздки в колгосп на сільськогосподарські роботи. Контакти із випускниками цієї групи я підтримую й зараз. Дехто з моїх випускників уже на пенсії. Запам'ятався також випуск 84 року (це був другий випуск – група математиків). На третьому курсі ця група зайняла перше місце в соціалістичному змаганні серед академічних груп інституту за всіма показниками навчання та дисципліни й була нагороджена безкоштовною путівкою в Яремчу (під Карпатами) у лютому місяці 1983 року. Дякуючи цьому, я побував в Карпатах – є багато фотографій.

Що стосується мого улюбленого заняття, то я займався настільним тенісом, по декілька годин після пар разом з Пігарьовим Ю.П. (три рази на тиждень). Крім того – рибалка, автотомоспорт, стрільба, бджолярство.

З тих подій, які найбільше запам'яталися – це вступ до аспірантури (це було в 1969 році – до цього я 2 роки був на стажуванні). Особливо запам'яталися також контакти, виступи та лекції таких відомих вчених як Берга А.І., Глушкова В.М., Юценко К.М., Амосова М.М., Погорелова О.В., Єршова В.П., Редька В.Н. та інших. Послухати думки таких відомих діячів було дуже корисно. Гарні спогади у мене про моїх наставників, педагогів, методистів: доцентів Оліфера Г.М., Прайсмана Н.Я., Чашечнікова С.М., Мальцеву Н.Г. З періоду молодих років і першого десятка років роботи запам'яталися вечори відпочинку, дискотеки, які проходили в старому корпусі інституту. Було урочисто, весело, особливо під час святкових демонстрацій, які систематично проходили. Також приємно пригадати поїздки з викладачами й студентами на природу, особливо в Яремчу.

Самі теплі слова вдячності моєму вчителю, пізніше – колезі по роботі, а в останні роки його життя – доброму старшому товаришу Пігарьову Юрію Павловичу – ветерану інституту та університету. Він народився 10 червня 1928 року в м. Ташкенті (Узбекистан) у сім'ї робітників. Закінчив у м. Астрахань середню школу зі срібною медаллю в 1946 році. Вступив у 1946 році до Саратовського державного університету, який закінчив у 1951 році. Після закінчення Саратовського університету був направлений на Україну в Корсунь-Шевченківський. Читав у середній школі математику. У педінституті з 1956 року працював спочатку асистентом, пізніше викладачем, старшим викладачем, заступником декана. Мав багато нагород у вигляді почесних грамот за науково-педагогічну роботу,

грамоти Міністерства освіти, адміністрації інституту, а також різних державних, обласних, спортивних організацій. Нагороджений медаллю ветерана праці, був чемпіоном області з шахів більше 10 разів, неодноразово був призером обласних та республіканських змагань з шахів. Перший кандидат в майстри спорту з шахів на Кіровоградщині. Займався науковою, науково-методичною і педагогічною роботою. Тематика його наукових досліджень – структурна теорія множин. З цих проблем він опублікував 7 статей і тез, а також видав цілу серію методичних рекомендацій та вказівок для студентів з алгебри й теорії чисел. Весь час був куратором студентських груп (біля 8 випусків). Був членом профбюро та відповідав за науково-дослідну роботу студентів, а також за спортивний сектор. Залишилися у нього приємні спогади про колег Оліфера Григорія Максимовича, Чашечнікова Серафима Михайловича, Корсунського Абрама Наумовича. Із подій, які найбільше йому запам'яталися – це коли його випускники Алексєєва С.І., Євладенко В.М., Шевченко К.М. захистили кандидатські дисертації й стали доцентами. Крім шахів улюбленим заняттям у Юрія Павловича була гра в настільний теніс (особливо це було характерним в його діяльності в період 60-80 років).

Коли я вчився на 4 курсі фізмату (до речі – навчався відмінно), то вперше зустрівся з Ю.П.Пігарьовим на лекціях з теоретичної арифметики. Серед студентів та багатьох випускників панувала думка, що отримати у Ю.П.Пігарьова «п'ятірку» на екзамені було просто нереально. Такі сумніви з'явилися і в мене. Думав що це буде перша четвірка, а тому не з кращим настроєм пішов на екзамен. Але, фактично, для мене це був не екзамен, а просто ділова доброзичлива математична бесіда з викладачем. Після цього я отримав своє «відмінно» і ми здружилися, у подальшому він залучив мене до гри в настільний теніс. Після переходу Ю.П.Пігарьова на пенсію я був одним з небагатьох, який підтримував з ним тісні товариські стосунки до останніх днів його життя (лютий 2008 року).

Із вдячністю згадую студентські роки активного життя на факультеті під керівництвом декана Ковальова Івана Захаровича – чуйного, доброзичливого і в той же час вимогливого й принципового керівника.

Зберігаю добру пам'ять про моїх перших викладачів, а з часом колег: Оліфера Г.М. – чудового лектора, вимогливого і одночасно доброзичливого до старанних студентів; Мальцеву Н.Г. – прекрасного математика московської школи, цікавого лектора і в той же час неординарну особистість; Прайсмана Н.Я. – неперевершеного методиста, надзвичайно працездатного, читав майже всі вузівські математичні курси, першим на математичних кафедрах розробив навчально-методичний комплекс з геометрії, багато уваги приділяв роботі

з учителями та учнями шкіл; Чашечнікова С.М. – спеціаліста високої кваліфікації, прекрасного лектора, з появою якого на факультеті істотно посилилась наукова робота, зокрема, і для мене він став дороговказом в науку, за що я йому щиро вдячний.

Основну роль у моєму житті відіграв педінститут і фізмат. Усе моє життя, як студентське – так і наукове та викладацьке – пройшло на факультеті, якому я й завдячую всіма своїми досягненнями.»

СПОГАДИ І.Ю.ТКАЧУКА – ВИПУСКНИКА ФАКУЛЬТЕТУ 1970 РОКУ, КАНДИДАТА ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНИХ НАУК, ДОЦЕНТА, ДЕКАНА ФАКУЛЬТЕТУ (1985–1986 РОКИ)

У вересні 1963 р. І.Ю.Ткачук вступив на навчання до Кіровоградського державного педагогічного інституту ім. О.С.Пушкіна на фізико-математичний факультет. У 1970 році з відзнакою закінчив Кіровоградський педагогічний інститут за спеціальністю «Фізика» й був зарахований на посаду старшого лаборанта кафедри фізики. Під час навчання в інституті був нагороджений у 1969 році Похвальною Грамотою Міністерства освіти УРСР.

1979 року захистив кандидатську дисертацію «Дослідження особливостей енергетичної структури монокристалів CdSiP_2 » за спеціальністю: 01.04.10 – фізика напівпровідників і діелектриків.

З 1975 р. працював старшим викладачем кафедри фізики Кіровоградського педінституту, розробив курси загальної фізики, теоретичної фізики, технічні засоби навчання, спецкурси з фізики напівпровідників і діелектриків, фізики твердого тіла. У 1976 р. працював на посаді заступника декана фізико-математичного факультету. У 1982-1983 роках здійснював керівництво науковою госпдоговірною темою № 1213 з фізики твердого тіла. На початку 1985 року був обраний по конкурсу на посаду декана фізико-математичного факультету й працював на цій посаді два роки (1985-1986 роки).

У 1987 року обраний за конкурсом на посаду завідувача кафедрою фізики. Після реорганізації кафедр був обраний на посаду завідувача кафедрою фізики і ТЗН. У зв'язку з реорганізацією цієї кафедри в січні 1991 року був переведений на посаду завідувача кафедрою загальної фізики і методики викладання фізики – працював на цій посаді до 1992 року. З 1992 року по теперішній час – доцент кафедри фізики та методики її викладання. У 1990 році був нагороджений знаком «Відмінник народної освіти УРСР».

«Хотілося б згадати славу будзагонівську історію нашого факультету. До 1968 року участь у роботі трудових загонів у літній період брали лише

окремі студенти як Кіровоградського педінституту, так і інших вузів м. Кіровограда. У тому числі в цій роботі брали участь і студенти фізико-математичного факультету, наприклад Константинов А.М. Великим фронтом для роботи студентів, і взагалі молоді, у літній період була цілина. Молодь з усього Радянського Союзу у літній період прибувала в Казахстан, там організовувалась у загони й на безкрайніх степах на комбайнах збирала урожай пшениці.

Перший у Кіровоградській області організований студентський загін для роботи в літній період у 1968 році було сформовано саме у Кіровоградському педінституті ім. О.С.Пушкіна. Будучи студентом 3-го курсу фізико-математичного факультету, заступником секретаря комітету комсомолу інституту, членом парткому інституту

мені пощастило бути організатором і керівником „Першого Особливого студентського трудового загону Кіровоградського педінституту“. Цей загін налічував 40 бійців і був сформований із студентів фізмату, факультету фізвиховання, філфаку, істфаку. Загін виїхав у Кримську область і працював на виноградниках у Сакському районі, займаючись боротьбою із шкідниками виноградних плантацій, що було великою проблемою на той час для Кримської області. Загін працював під час 3-го трудового семестру. Поряд з роботою на виноградниках, бійцями загону була проведена велика громадська й культурно-масова робота з населенням. Проводилася робота з дітьми на організованих загоном у школах літніх майданчиках, були приведені в порядок і окультурені 4 братських могили, прочитано 6 лекцій і дано 2 концерти для місцевого населення. Частину зароблених грошей загін перевів у Фонд Миру.

У 80-ті роки з метою проведення виховної роботи серед студентів на належному рівні, підвищення їх суспільно-політичної активності, на факультеті була

Ткачук І.Ю.

організована громадсько-політична практика (ГПП). Рада факультету з ГПП працювала у відповідності до «Положення про ГПП». Її робота контролювалась комітетом комсомолу факультету й партійним бюро факультету. На Раді заслуховувалися звіти комсоргів груп і здійснювалися інші види контролю за проходженням ГПП в групах. Навички організаторської й виховної роботи студенти 1-2 курсів одержували в шефській роботі в складі педагогічних загонів у школах м. Кіровограда (№14, 24, 27, 32, 34), де кожна академічна група 1-2 курсів була шефом піонерського загону. Шефська робота також проводилася в ЖЕК №1. Новою формою ГПП на факультеті в позанавчальний час став студентський клуб „Міжнародник“, яким керував в.о. доцента кафедри матаналізу Романов В.О. Кінцевим результатом роботи клубу були лекції на міжнародні теми, з якими члени клубу виступали перед студентами в гуртожитку, перед населенням.

Однією з форм ГПП була участь студентів у будівельних і сільськогосподарських загонах, які працювали під час літніх канікул. Традиційними були поїздки будівельного загону «Альтаір» до Тюменської області: 1980 рік – м. Сургут, 1981 та 1982 роки – Уренгой (учасниками загону «Альтаір-80» були біля 30 студентів факультету, в тому числі нинішній декан факультету Р.Ріжняк).

У 1983 році близько 100 студентів фізмату працювали влітку в чотирьох студентських загонах, а саме: у загоні „Альтаір“, який працював у Тюменській області, у загонах „Чайка“, „Імпульс“ і „Спектр“, які працювали на польових роботах у районах Кіровоградської області. Бійці загону «Спектр» весь свій заробіток перерахували у фонд миру.

Доречними тут будуть спогади одного з моїх вихованців, а на той час секретаря комітету комсомолу факультету, комісара будівельних загонів «Альтаір-83» та «Альтаір-84» Миколи Шульги.

Таких студентів на фізматі було дуже багато, а тому існував конкурс до цього загону. Керівництво факультету в особі декана Волкова Л.О. та секретаря парторганізації Константинова А.М. впливали на якісну підготовку та формування загону для виїзду в Тюменську область. І всім нам ніколи не було соромно за виконання обсягів робіт, поведінку та належне відношення до роботи учасників загону за період дислокації в далекому краї. У свою працю ми вкладали серце, розум та вміння. Тому нашому загонові доручали найскладніші завдання. І їх ми виконували бездоганно. Сучасним студентам хотілося б розповісти про наші студентські будзагонівські будні. Загін у той період базувався в організаціях місто-загону Тюмень-Сургут, Тюмень-лісоторгового комплексу. Загін розбивався на 3-4 ланки. Приходилось виконувати різні обсяги робіт з лісопосадки, містобудування, будівництва

дерев'яних житлових будинків, залізничної колії, бетонних під'їздних шляхів, не відмовлялись і від громадських робіт у місті.

Будівельні професії ми за сумісництвом набували у ГПТУ №2 м.Кіровограда. Серед нас були й фахівці високої кваліфікації – штукатури – бригадир Голоух А., тесля – Шульга М., бетонник – Колтко О., лісопилщик – Кулік С., будівельник залізничних колій – Бобух В., медінструктор – Коваленко В. Відмінних показників у праці досягали: Коваленко В., Нікітін О., Хитрий С., Чернов О., Руденко В., Куцин Ю., Лисенко Ю. та багато інших. Ці та інші студенти завжди були прикладом у роботі, хорошими організаторами, наставниками. Не можна не відмітити роботу квартир'єрів, які за тиждень наперед відбували на місце дислокації загону й робили та створювали всі належні умови для перебування всього загону вцілому. Це такі як Колтко О., Коваленко В., Шульга М. Вони знали, що від їхньої праці залежала успішність виконання обсягу робіт загону, а тому відразу ж після заїзду на другий день усі члени загону приступали до робіт згідно плану.

Трудолюбивість і старанність членів загону оцінювались нагородженням грамотами, подяками, цінними подарунками від підшефних організацій, а в грошовому еквіваленті за весь період дислокації ми отримували в середньому по 1000 крб., враховуючи КТУ бійців. Порівнюючи із 40 крб. стипендії – це було хорошим матеріальним стимулом для кожного члена загону.

Поряд із трудовими здобутками, члени загону брали участь у спортивній культурно-масовій та організаційній роботах, які організовувались обласним студентським штабом у вихідні та святкові дні. Це читання лекцій на різну тематику для робітників організацій, концертні виступи агіткультбригади, культпоходи в кіно та театр. До речі, у той період гастролював наш театр імені Кропивницького трупкою в Тюменській області, і ми з ностальгією за рідним краєм відвідували вистави.

Наш загін мав найвищі спортивні показники серед загонів із волейболу, легкої атлетики. Втомившись від праці, повертаючись на базу після вечері, яку готувала наша повар Лідія, ми ніколи не лягали відпочивати до тих пір, поки не зіграли у волейбол, перечитали пресу, відписали рідним і коханим на Україну, поспівали пісні під гітару. Приємно відмітити, що в загоні «жила» атмосфера дружби, взаємодопомоги, доброти й чуйності, підтримки один одного в тяжку хвилину, яку ми пронесли через усе життя й намагаємось і сьогодні передати своїм учням.»

Поїздка загону «Альтаір-84» в Тюменську область стала останнім «далеким» відрядженням цього загону

в його історії. Для проведення 3-го трудового семестру (роботи студентів в літній період) у 1985 році комітетом комсомолу факультету (секретар – Шульга М.), при допомозі деканату й партбюро факультету, було сформовано чотири загони, роботу яких можна охарактеризувати таким чином.

1. Загін „Спектр“ – загін безкорисливої праці (командир – Поривай Н.(гр. 32), комісар – Євентьєва Л. (гр. 11)). Загін налічував 33 бійці і додатково – 4 важковиховуваних підлітки. Працювали у Мало-висківському районі, с. Плетений Ташлик, радгосп „Кіровоградський“. Загін заробив 4736 крб. Із цих зароблених грошей зроблено перерахування у Фонд Миру та за іншими рахунками, і ще 1500 крб залишилося. Загін дав для населення 5 концертів, прочитав ряд лекцій. Серед інших загонів безкорисливої праці у 1985 році загін „Спектр“ зайняв 1-е місце.

2. Загін „Чайка“ (командир – Колесник С.(гр. 25), комісар – Шаповал В. (гр.25)). Налічував 33 бійця. Працювали на консервному заводі в смт Добровеличківці. План виконали, освоївши 44000 крб. У Фонд Миру перерахували 240 крб.

3. Загін „Альтаїр“ (командир – Єременко Ю. (гр. 25), комісар – Гетьманець Т. (гр. 22)). Налічував 29 бійців і 3 важковиховуваних підлітки.

4. Загін „Імпульс“ (командир – Кулик В.(гр. 23), комісар – Чувінова А.(гр. 14)). Налічував 30 бійців.

Останні два загони працювали на Знам'янському консервному заводі. Працювали у дві зміни. Замість планових 48000 крб освоїли 54000 крб. Прочитали 5 лекцій для населення, дали один концерт. Кожний загін перевів у Фонд Миру по 240 крб.

Під час 3-го трудового семестру 1985- 1986 н.р. на фізматі було організовані й працювали влітку на різних об'єктах чотири студентські загони: „Спектр - 86“, „Радіан - 86“, „Імпульс - 86“, „Чайка - 86“ і 11 студентів факультету приймали участь у міжфакультетському загоні „Дружба“, комісаром якого був студент гр. 31 Кононенко С. Усього в студзагонах працювали 125 студентів. Разом з ними в загонах працювали 6 важковиховуваних підлітків. Загони заробили близько 21200 крб. З них значна частина (6818 крб) переведена була загонами у Фонд Миру, Фонд будівництва меморіалу Перемоги в Москві, Фонд допомоги тим, хто постраждав внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС, Фонд шкіл-інтернатів і спецшкіл для дітей.

Проведено значну громадську роботу загонами на місцях їх дислокації: прочитано 20 лекцій для населення, дано 4 концерти, 5 виступів агіткультбригад, проведено 27 різних культмасових заходів у загонах і при участі

місцевого населення, 5 спортивних зустрічей. 62 учасники загонів нагороджені грамотами підприємств і колгоспів, 10 – грамотами райкомів і обкому комсомолу.

У 1983 році факультет випускав учителів для середніх шкіл за двома спеціальностями: «2105 – фізика і математика», і «2104 – математика» (у цьому навчальному році це був останній випуск цієї спеціальності). З 1980 року розпочато підготовку вчителів за спеціальністю «2104 – математика і фізика». На фізматі у 1982-1983 н.р. навчалось 629 студентів, з них 175 хлопців і 454 дівчат, 210 дітей колгоспників, 228 дітей робітників. Студенти факультету не лише здобували професійні знання, але й брали активну участь у науково-дослідній роботі. Вони працювали у 21 науковому гуртку і 15 наукових проблемних групах, що були організовані на факультеті. Характерною особливістю роботи на факультеті було те, що вся навчальна, виховна, науково-дослідна й суспільно-корисна робота як зі студентами, так і з співробітниками факультету здійснювалась у тісній взаємодії деканату, партійної й профспілкової організації факультету. У цей час обов'язки секретаря партбюро факультету виконував ст. викладач Константинов А.М., а обов'язки голови профбюро факультету – ст. викладач Селівєрстов А.М. Обов'язки заступника декана факультету виконував канд. ф.-м. наук Вороний О.М.

З метою поліпшення навчально-виховної, науково-дослідної роботи на факультеті на кожній кафедрі йшла напружена робота. На кафедрі фізики був створений навчально-методичний кабінет, де зосереджувалися методична література, дидактичні матеріали, технічні засоби навчання, що давало можливість викладачам при підготовці до занять проглянути дидактичні матеріали, діафільми, діапозитиви. Велику роботу в цьому напрямку проробив завідуючий кабінетом лекційного демонстрування Дерполок М.Т.

На кафедрі вищої математики був обладнаний перший кабінет обчислювальної математики, оснащений обчислювальними машинами, арифмометрами, мікрокалькуляторами. У ньому проводилися лабораторні заняття з обчислювальної математики, виконувалися завдання з госпдоговірної тематики. Кабінет обчислювальної математики проводив роботу із впровадження електронно-обчислювальної техніки в роботу підрозділів інституту, з навчання вчителів шкіл використовувати мікрокалькулятори в навчальному процесі. На кафедрі фізики були створені дві замкнуті системи телебачення (ауд. №503, 504, 505). У великій лекційній аудиторії № 214 можна було демонструвати телепередачі, проглядати відеозаписи.

У кабінеті методики фізики під керівництвом доцента Попова І.В. була створена картотека передового

досвіду вчителів фізики області. При кабінеті методики фізики працював консультаційний пункт для вчителів фізики, де вони могли одержати різносторонню методичну консультацію. Таких консультацій за рік відбувалося не менше 50-ти. Кафедра фізики надавала регулярну допомогу сільським школам в обладнанні фізичних кабінетів шляхом передачі фізичних приладів, які не використовувалися в лабораторіях кафедри, а також приладів, виготовлених власноручно. Наприклад, саморобні спектральні прилади конструкції С.П.Величко, у тому числі саморобні голографічні решітки високої якості.

Для того, щоб поліпшити якість набору абітурієнтів на 1 курс факультету, було створено й працювало фізико-математичне відділення факультету майбутнього вчителя (ФМВ), яке очолював доцент Прайсман Н.Я. До ФМВ зараховували учнів СШ області з 9-го і 10-го класів. Для слухачів ФМВ розроблялися спеціальні контрольні роботи з фізики й математики як по 9-му, так і по 10-му класам. Один-два рази на місяць для них силами викладачів факультету організовувались консультації як по районах, так і в Кіровограді. Двічі на рік слухачів факультету майбутнього вчителя (у січневій й березневій канікули) запрошували на факультет на 3-денні сесії, на яких їм читались лекції, проводилися практичні заняття та аналіз контрольних робіт. У 1981- 82 н.р. на ФМВ навчалось 40 учнів (9-й і 10-й класи), з них вступили на навчання до факультету 20 слухачів.

На факультеті в цей час ще не було докторів наук. Але на кафедру фізики в 1984 році по конкурсу на посаду доцента кафедри був прийнятий Кушніренко А.Н., який викладав курс теоретичної фізики. Він працював над докторською дисертацією. Уже 8.10.1984 р. на засіданні ради факультету була заслухана доповідь доцента А.Н.Кушніренка за матеріалами докторської дисертації „Калібровочні поля і єдинна теорія взаємодій елементарних частинок“.

Самодіяльний спортивний клуб з технічних видів спорту щорічно випускав кілька десятків радіо майстрів, телеграфістів.

На початку 1985 року Міністерство освіти різко посилює роботу з питань комп'ютеризації, оволодіння обчислювальною технікою в навчальному процесі у вузах і в середній школі. У зв'язку з такими обставинами на початку 1985 року перед деканом факультету та кафедрою вищої математики виникли ряд першочергових завдань із втілення в життя наказів і розпоряджень Міністерства освіти УРСР. Спочатку була складена 120-ти годинна програма курсу „Науково-методичні основи інформатики і електронно-обчислювальної техніки“,

але оскільки курс прийшлося впроваджувати в середині навчального року, коли навчальне навантаження викладачів було вже визначено, то прийшлося вносити корективи до навчального навантаження, а сам курс для поточного навчального року скоротити до 80 годин. Для читання нового курсу були визначені викладачі: доцент Ганжеля І.П.(150 год), доцент Алексеева С.І. (70 год), доцент Євладенко В.М. (50 год), асистент Біденко Є.І. (50 год). Крім цього нового курсу на базі фізико-математичного факультету заплановано було провести курси перепідготовки вчителів шкіл із вивчення основ інформатики і електронно-обчислювальної техніки. Курси мали відбуватися влітку в новоствореному кабінеті обчислювальної математики.

На початку 1985-1986 н.р. (декан – канд. ф.-м. наук Ткачук І.Ю., заст. декана – доц. Вороний О.М., секр. партбюро – ст. викл. Садовий М.І., голова профбюро – ст. викладач Селіверстов А.М.) для поліпшення навчально-виховного процесу, як і в попередні роки, на факультеті були сформовані й затверджені такі комісії:

1. Організаційно-методична комісія факультету (голова – доц. Вороний О.М.).
 2. Навчально-методична комісія факультету (голова – доц. Євладенко В.М.).
 3. Група аналізу факультету (голова – доц. Вороний О.М.).
 4. Рада факультету по громадсько-політичній практиці (голова – доц. Ткачук І.Ю.)
 5. Фізико-математичне відділення факультету майбутнього вчителя (відповідальний – доц. Прайсман Н.Я.).
- Досить велику увагу на фізико-математичному факультеті приділяли фізичному вихованню студентів, їх участі в спортивних секціях. У результаті загальноінститутських змагань з усіх видів спорту, за якими існували спортивні секції, фізмат у більшості займав 1-е місце. Кожного року в жовтні проводилася спартакіада студентів 1-го курсу. У 1985 році фізмат на спартакіаді займав 1-е місце.

У 1985-1986 н.р. розпочали роботу 3 гуртки радіолюбителів:

1. Любительська жіноча радіостанція UB4VY2, керівник – асистент Мошинський М.К..
2. Любительська колективна радіостанція UB4VZ4, керівник – ст. викладач Константинов А.М..
3. Гурток радіопеленгування „Охота на лис“, керівник – ст. викладач Константинов А.М.

Слід відмітити, що дуже велика робота з монтажу радіостанцій була проведена саме на громадських засадах. Особливим досягненням у роботі гуртківців було те, що любительська колективна радіостанція UB4VZ4 прийняла участь у всесоюзних змаганнях.»

ПІСЛЯМОВА РЕДАКТОРА

Подвійне почуття охоплює при написанні цих строчок... З одного боку – піднесення, задоволення, бо завершена велика та цікава справа – вперше написаний та виданий історичний нарис про факультет, з яким нерозривно пов'язана вже більша половина мого життя. А з іншого – жалкую, що саме цей проект, що так згуртував факультет, добіг свого завершення. Адже справді – процес збору матеріалу, написання тексту, підбору фотографій був надзвичайно цілеспрямованим. Під час написання цього твору траплялося все – і гарячі дискусії щодо форми та способу подання інформації, і палке відстоювання якнайкращого відтворення інформації про кожний окремо взятий підрозділ факультету, про кожного його працівника; і неодноразові та критичні обговорення загального вигляду та способу представлення ілюстративного матеріалу до тексту. Але основне те, що ніхто не був байдужим до цього проекту – хтось точно й у домовлений термін виконував прохання щодо реалізації окресленого обсягу роботи, хтось сам пропонував свої послуги щодо уточнення опису якихось подій або і щодо самостійного написання фрагменту історії, а хтось щиро «ображався» за те, що «не здогадалися» його запросити до роботи – адже «чомусь ніхто не знав», що лише «він один» володіє якоюсь важливою інформацією. Шановні фізматівці, дорогі мої колеги! Дозвольте озвучити Вам велике та щире СПАСИБІ за проявлене завзяття та дружну «командну гру», за повагу та обережне відношення до історії нашого сивочолого, але такого ще молодого та рідного ФІЗМАТУ!

Під час виконання цього проекту були використані матеріали «Фізико-математичний факультет (до 50-річчя з дня заснування факультету)» (автор – тодішній декан факультету Л.О.Волков) та «Фізико-математичний факультет (до 60-річчя утворення)» (автор – декан факультету у той період О.М.Вороний). Фактично, ці матеріали лягли в основу написання історичного нарису про період з 1930 року до 1990 року. Але рамки виконання згаданих проектів деканами тих років не дозволили забезпечити повноту викладу, тому згадані матеріали були суттєво доповнені, в тому

числі і в результаті написання спогадів очевидцями тих подій. Своєчасну і ґрунтовну допомогу в частині опису передумов формування факультету та в частині подання точних та перевірених фактів про створення фізмату, його довоєнний та післявоєнний розвиток надали доцент кафедри методик початкового навчання В. В. Постолатій (випускник факультету 1973 року) та його донька – викладач кафедри ЗТД та МТН О.В.Гур'янова (випускниця факультету 2000 року). Їхня наполеглива робота в архівах дала можливість вперше об'єктивно висвітлити цю сторону нашої історії.

У створенні історії математичних кафедр (зокрема кафедри математики) взяли участь виконувач обов'язки завідувача кафедри математики доцент Г. В. Завізіон (накопичення фактичного матеріалу та його загальне структурування) та доцент В. О. Романов (висвітлення відомостей про розвиток наукових досліджень на кафедрі). Власні спогади про навчання на факультеті надав професор Ю.І.Волков. Доцент Н.Д.Волкова надала спогади про роки роботи на факультеті.

Історичний нарис про історію кафедри фізики був структурований та написаний завідувачем кафедри фізики професором С.П.Величком. Активну участь у написанні історії створення та розвитку наукової лабораторії напівпровідників взяв професор О.М.Царенко, який, крім цього, поділився спогадами про своє перебування на посаді декана факультету протягом 1992-2002 років. Допомогу фактичним матеріалом зі збережених архівних документів надав при написанні історії доцент І.Ю.Ткачук, який до всього ще й організував написання власних спогадів про історію студентських будівельних загонів на факультеті.

У створенні історії кафедри прикладної математики, статистики та економіки, описанні розвитку економічного напрямку в університеті брали участь: завідувач кафедри ПМСЕ, професор Авраменко О.В. (структурувала історичний матеріал про кафедру ПМСЕ, істотно поглибила та розширила перший варіант «Історії кафедри ПМСЕ» на основі архівних документів та власних спогадів); доцент Ізюмченко Л.В. (створила перший

Ріжняк Р.Я.

варіант «Історії кафедри ПМСЕ» на основі щорічних наукових звітів кафедри, висвітлила зв'язки кафедри з загальноосвітніми закладами області); доцент Лутченко Л.І. (висвітлила зв'язки кафедри ПМСЕ з Головним управлінням статистики Кіровоградської області, виховну роботу зі студентами, а також відпочинок викладачів у вільний від роботи час); доцент Євладенко В.М. (надав власні спогади про фізико-математичний факультет, редагував остаточний варіант історичних відомостей про кафедру ПМСЕ); професор Дратвер Б.Л. – підібрав та проаналізував архівні матеріали для історичного нарису про економічний напрям в історії університету); доцент Пасічник Н.О. (створила остаточний варіант історичного матеріалу про економічний напрям в історії університету на основі матеріалів, які підготував професор Дратвер Б.Л., архівних документів та власних спогадів). Роботу у Кіровоградському обласному архіві по вивченню історичних матеріалів фізико-математичного факультету протягом 70-х років виконала старший лаборант кафедри ПМСЕ Янчукова Н.В.

У створенні історії кафедри інформатики брали участь: завідувач кафедри інформатики, доцент Парашук С.Д. (ним був структурований історичний матеріал про кафедру інформатики), доцент Алексєєва С.І. (підбір та аналіз архівних матеріалів про становлення інформатики в нашому університеті до 1992 р.), люб'язно надали власні спогади доценти Ганжела І.П., Малюга А.С., Євладенко В.М. та колишній завідувач лабораторії Біденко Є.І.

Написання історичних відомостей про створення та розвиток кафедри загально-технічних дисциплін та методики трудового навчання було виконане доцентами Кононенко С.О., Чубарем В.В. та Єжовою О.В.

Висловлюю від імені колективу подяку випускникові факультету 1959 року, професору С.Г.Мельничуку за абсолютну підтримку проекту та надання власних спогадів про роки навчання на факультеті. Особливі слова подяки сім'ї колишнього завідувача кафедри фізики та декана факультету П.Г.Холявенка за надання у користування безцінного матеріалу – власного щоденника Прокопа Григоровича. Уривки з цього документа були використані при описі особливостей організації навчального процесу на факультеті в період роботи П.Г.Холявенка. Думаю, що сім'я дасть дозвіл опублікувати уривки з щоденника нашого колишнього декана.

Слід відзначити наполегливість, уважність та акуратність О.М.Вороного, В.М.Євладенка, О.М.Царенка, А.П.Кліндухової, В.П.Вовкотруба, С.І.Алексєєвої, які забезпечили змістовну вичитку остаточних варіантів історії. Щиро дякую моїй колезі – декану факультету філології та журналістики – доценту Л.П.Кричун, яка люб'язно згодилася допомогти і якісно організувала фахову вичитку матеріалу.

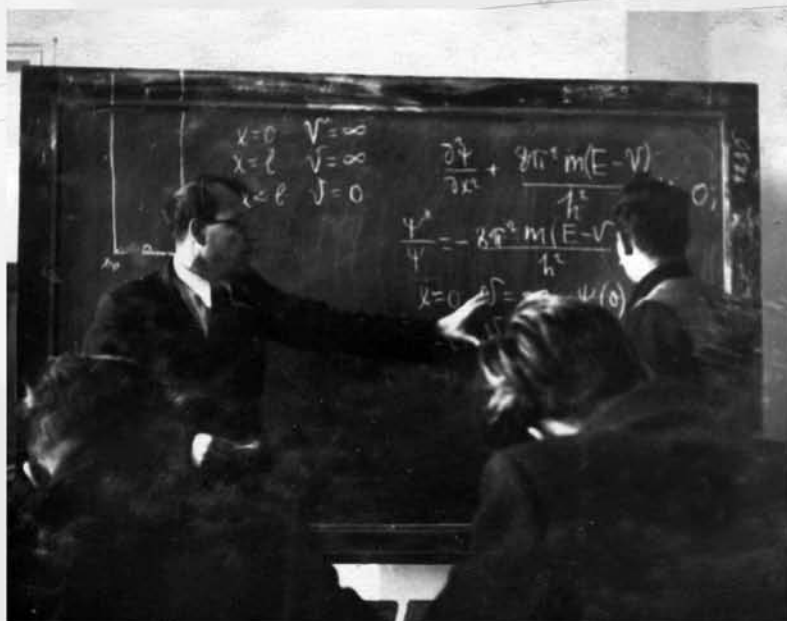
У книзі використані фотографії різних років (починаючи з 1935 року) з фото-архіву факультету, який так охайно та по-господарськи був збережений усіма моїми попередниками-деканами. За це їм велике спасибі. Крім того, до книги ввійшла ціла серія сучасних фотографій, які так професійно та майстерно виготовив університетський фотограф В.Я.Решетніков.

Так, мабуть, завжди буває при захопленні колективу цікавим проектом. Потік інформації про особливості життя факультету у різні роки його історії не припинявся (та він і не міг припинитися – факультет з одного боку жив насиченим і цікавим життям, а з іншого – кожен його випускник або працівник справедливо вважає себе патріотом факультету, а тому має повне право на свою частинку уточнення чи доповнення інформації). Тому на одній з останніх робочих нарад, які ми із завідувачами кафедр факультету та із заступниками декана традиційно влаштовуємо щопонеділка, було прийняте одностайне рішення – оформити ретельно підготовлений варіант історичного нарису, що вже виконаний на сьогоднішній день (з метою його видання до 80-річного Ювілею факультету), а всю наступну роботу перенести в мережу Internet (як варіант – українська версія Вікіпедії). Таким чином, ми зможемо врахувати абсолютно всі побажання випускників, працівників, колег, студентів і просто друзів факультету. Крім того, не прийдеться жалкувати, що проект закінчується... То ж, до нових зустрічей, тепер уже у «всесвітній павутині».

Ренат Ріжняк
(декан фізико-математичного факультету,
випускник факультету 1983 року)

ЗМІСТ

Вклоняємося тобі, наш рідний факультет!	3
РОЗДІЛ 1. Історичний нарис передумови формування факультету (кінець XIX століття – кінець 20-х років XX століття)	15
Заснування та перші ростки формування факультету (літо 1930 року – липень 1941 року)	26
Роки післявоєнної відбудови та становлення факультету (січень 1944 року – 1957 рік)	33
Роки зростання та розбудови факультету (вересень 1957 року – сьогодні)	38
Кафедра математики (1957 – 1978 роки)	43
Кафедра фізики (1957 – 1978 роки)	47
Деканат факультету (1957 – 1978 роки)	52
Математичні кафедри (1978 – 2010 роки)	52
Фізичні кафедри (1978 – 2010 роки)	61
Кафедра інформатики	72
Кафедра прикладної математики, статистики та економіки	81
Кафедра загально-технічних дисциплін та методики трудового навчання.	96
Деканат факультету (1978 – 2010 роки)	102
РОЗДІЛ 2. Спогади очевидців	107
Спогади С.У. Гончаренка – випускника факультету 1952 року, академіка НАПН України, доктора педагогічних наук, професора	107
Спогади Ю.І.Волкова – випускника факультету 1959 року, доктора фізико-математичних наук, професора	109
Спогади С.Г.Мельничука – випускника факультету 1959 року, доктора педагогічних наук, професора	111
Спогади Н.Д.Волкової – випускниці факультету 1953 року, кандидата педагогічних наук, доцента	116
Спогади О.М.Царенка – випускника факультету 1980 року, кандидата технічних наук, професора, декана факультету (1992-2002 роки)	120
Спогади В.М.Євладенка – випускника факультету 1966 року, кандидата фізико-математичних наук, доцента	124
Спогади І.Ю.Ткачука – випускника факультету 1970 року, кандидата фізико-математичних наук, доцента, декана факультету (1985-1986 роки)	126
Післямова редактора	130

1

2

Фото 1. І.В.Тороп проводить практичне заняття з теоретичної фізики (1954 р.)

Фото 2. Доцент кафедри фізики М.І.Садовий "торує шлях у політику"

Фото 3. Лекцію читає доцент Романов В.О. (1983 рік)

Фото 4. Студент 4 курсу В.Томов робить доповідь на підсумковій студентській конференції (1978 р.)

Фото 5. Випускники за виконанням лабораторної роботи: В.Родзінський, О.Соколовський (1979 р.)

Фото 6. Старший викладач кафедри фізики А.М.Константинов консультує студентку Коваль Ю. з особливостей будови реєструючого фотометра СФ-14 (1978 рік)

Фото 7. Доцент В.П.Вовкотруб налагоджує лабораторну установку

3

4

5

6

7

1

Фото 1. На жовтневій демонстрації: (зліва направо) Б.Д.Починок, О.М.Вороний, А.М.Константинов, І.П.Ганжела

Фото 2. П.В.Сірик проводить заняття з оптики зі студенткою Коваль Ю.

Фото 3. Доцент І.П.Ганжела за "ліквідацією комп'ютерної безграмотності" (1986 рік)

Фото 4. В лабораторії кафедри фізики студенти В.Волошин, Ю.Черненко, Н.Токарь

Фото 5. В деканаті факультету: (зліва направо) О.М.Вороний (декан факультету), А.П.Кліндухова (парторг факультету), Т.О.Каленикова (профорг факультету) (1990 рік)

1

Фото 1. Кафедра інформатики – весна 1995 року: (зліва направо) 1 ряд – Алексєєва С.І., Парашук С.Д. – зав.каф., Ганжела С.І., Рєзіна О.В., 2 ряд – Кисла І.А., Волков Ю.І., Литвиненко (Нічишина) В.В., 3 ряд – Лупан І.В., Волкова С.В., Стрельчик К.С.

Фото 2. Кафедра теоретичної фізики та загально-технічних дисциплін: (зліва направо) 1 ряд – О.В.Волчанський, С.Бологова, В.В.Чубар, 2 ряд – Ю.В.Колтко, І.Лісовенко, А.Ф.Таран, П.В.Сірик, Б.Д.Починок (1995 рік)

2

1

Фото 1. Кафедра вищої математики: (зліва направо) 1 ряд – І.П.Ганжела, Є.І.Біденко, В.А.Куженко, А.І.Сікорська, К.М.Шевченко, 2 ряд – Ю.В.Яременко, Н.Я.Прайсман, Ю.П.Пігарєв, С.І.Алексєєва, В.М.Євладенко (1981 рік)

Фото 2. Кафедра математики: (зліва направо) 1 ряд – Л.І.Лутченко, О.М.Вороний, Н.Д.Волкова, К.М.Шевченко, 2 ряд – Г.М.Ганжела, А.П.Кліндухова, Н.Г.Шевченко, В.Маркова, 3 ряд – Л.В.Ізюмченко, В.О.Романов, З.Ю.Філер, В.М.Бобочко, А.М.Селіверстов (1996 рік)

2

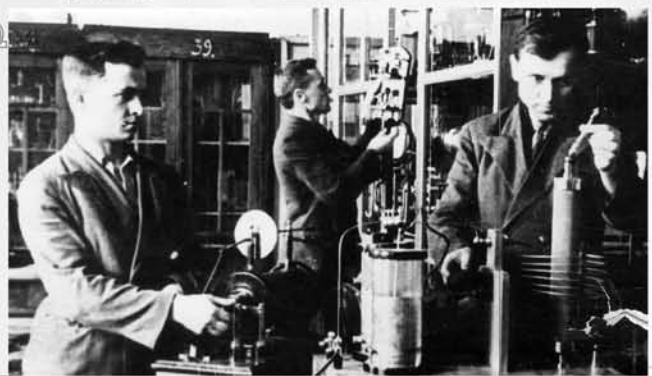
1

2

3

4

Фото 1. Лабораторне заняття з астрономії: у студентів 5 курсу (крайній справа – М. Кожухар)

Фото 2. Лабораторну роботу з електрики виконує студент Е. Сірик (1991 р.)

Фото 3. Викладач астрономії Б.Д. Починок проводить заняття з випускниками

Фото 4. У кабінеті лекційного демонстрування – 1936 рік (крайній справа – П.Г.Холявенко)

Фото 5. Заняття на 3-му курсі математичного відділу проводять Й.П.Боднар'єв, Дуплій, Крейтор (02.03.1935 р.)

5

1

Фото 1. 1 травня 1956 року – "фізмат разом!": (зліва направо) – фізики Ковальов І.З., Волков Л.О., математики Коба В.І., Прайсман Н.Я., фізик Тороп І.В.

Фото 2. Навчальний корпус педагогічного інституту (1952 р.) (на передньому плані – студенти Виноградський Г., Помятунов А.)

Фото 3. На першотравневій демонстрації: (зліва направо) І.В.Сидоренко, П.Г.Холявенко, ..., А.Я.Макогон, Т.Н.Міллер, на задньому плані Н.Д.Волкова

Фото 4. На підвір'ї інституту: (зліва направо) І.В.Тороп, А.Н.Корсунський, Н.Я.Прайсман, І.В.Сидоренко, Л.О.Волков (1954 р.)

2

3

4

Фото 1. 1954 рік: (зліва направо) Захальов Й.А., Волков Л.О., Корсунський А.Н., Оліфер Г.М., Смолянцев (зав. канц.)

Фото 2. 1 травня 1956 рік: (зліва направо) Волкова Н.Д., Ковальова А.М., директор Королюк С.К.

Фото 3. Біля купола обсерваторії: (зліва направо) А.М.Константинов, Б.Д.Починок, П.В.Сірик, Л.З.Васильченко, Т.В.Авдєєва, Й.А.Захальов, І.З.Ковальов, В.М.Нескороменко, Л.І.Попкова, І.Ю.Ткачук, В.І.Сірий, М.Т.Дерполок, О.І.Гріденко, В.П.Вовкотруб, М.А.Раскевич (1979 рік)

(1)

Фото 1. 1978 рік – викладачі факультету: (зліва направо) В.М.Нескороменко, Б.Д.Починок, В.О.Романов, В.А.Коростильова, Т.В.Гришина, С.І.Косогоров, С.І.Алексєєва, Паша Кліндухов (син А.П.Кліндухової), Ю.П.Пігарєв, А.П.Кліндухова, І.В.Попов, В.М.Бобочко, В.А.Куженко, І.Ю.Ткачук, М.Т.Дерполок, І.З.Ковальов, Л.О.Волков, О.І.Гріденко

Фото 2. Червень 1994 року – колектив факультету під час останнього дзвоника: (зліва направо) нижній ряд – О.М.Вороний, Н.Д.Волкова, О.В.Авраменко, О.М.Царенко, А.А.Кліндухова, Г.М.Ганжела, середній ряд – Ю.В.Яременко, В.І.Сірий, І.П.Ганжела, С.Д.Паращук, В.М.Євладенко, В.П.Вовкотруб, І.Ю.Ткачук, верхній ряд – В.О.Романов, І.З.Ковальов, С.П.Величко, З.Ю.Філер, Ю.І.Волков, Б.Д.Починок, О.В.Волчанський, Л.О.Волков

(2)

1

2

3

4

Фото 1. В.П.Вовкотруб починав трудову діяльність лаборантом кафедри педагогіки (1976 р.)

Фото 2. Доцент М.М.Лепський з студентами Воначко А. та Єлісаветською Р. (1948 рік)

Фото 3. Асистент кафедри вищої математики В.А.Кушнір проводить заняття з обчислювальної практики та вимірювання на місцевості (1977 рік)

Фото 4. Студенти Л.Волков та І.Ковальов за виконанням лабораторної роботи (1952 рік)

Фото 5. Будівництво 7-поверхового корпусу факультету (1975 рік)

5

Фото 1. На відпочинку: (зліва направо) І.В.Попов, Шкот, Н.Д.Волкова, Ю.П.Пігарьов, Ю.М.Мамонтова, Н.Я.Прайсман, Л.І.Чашечнікова (Хутір Надія, 1975 рік)

Фото 2. І.В.Попов на жовтневій демонстрації

Фото 3. Ю.П.Пігарьов – багаторазовий чемпіон області з шахів

Фото 4. М.Т.Дерполоук проводить консультацію студентці Кравчук з технічних засобів навчання

Фото 5. Студент М.Кожухар виконує лабораторну роботу з астрономії

1

2

Фото 1. Студенти Царенко О. та Жуков Г. працюють у науковій лабораторії з технології напівпровідників (1980 рік)

Фото 2. Доцент І.Ю.Ткачук зі студентами готує лабораторну установку (1981 рік)

Фото 3. Випускник факультету 1972 року М.М.Левшин – науковий співробітник НДІ педагогіки України

Фото 4. Доцент І.В.Попов приймає екзамен у студента О.Бурова

Фото 5. Випускник Царенко О. працює над дипломним дослідженням в науковій лабораторії (1980 рік)

Фото 6. Студент О.Буров проводить експерименти в лабораторії

3

4

5

6

1

2

Фото 1. Курсову роботу захищає студент Крюков, фізичну демонстрацію проводить А.Константинов (1953 р.)

Фото 2. Куратор групи доцент І.Ю.Ткачук на сільсько-господарських роботах у колгоспі був найактивнішим (1979 рік)

Фото 3. Кафедра вищої математики: (зліва направо) 1 ряд: Біденко Є.І., Алексєєва С.І., Прайсман Н.Я., Шевченко К.М.;
2 ряд: Кушнір В.А., Євладенко В.М., Куженко В.А. – зав.каф., Костюкевич П.П., Пігарев Ю.П., Ганжела І.П.
(1980 рік)

3

1

Фото 1. Практичне заняття з оптики проводить О.М.Царенко (1992 р.)

Фото 2. В лабораторії молекулярної фізики студент Д.Абрамець (1991 р.)

Фото 3. Декан факультету Волков Л.О., староста групи 43 Мевша І. (1979 рік)

Фото 4. На подвір'ї навчального корпусу: (зліва направо) І.В.Сидоренко, В.М.Смірнов, О.І.Мінін, Л.О.Волков

Фото 5. Кафедра фізики (1939 рік): сидять (зліва направо) П.Й.Вомачко, ..., О.І.Мінін, П.Г.Холявенко, стоять: ...

2

3

4

5

1

Фото 1. Кафедра фізики (1995 рік) (зліва направо) 1-й ряд: В.П.Вовкотруб, О.М.Царенко, Сірик, Н.В.Подопригора, Ю.М.Мамонтова, В.Б.Фоміченко, 2-й ряд: О.О.Чинчой, В.В.Марченко, І.В.Сальник, О.Сазонова, О.В.Пуляк, Е.П.Сірик, С.О.Кононенко, 3-й ряд: І.Ю.Ткачук, Л.О.Волков, М.Т.Дерполюк, С.І.Рябець, С.П.Величко

Фото 2. Команда викладачів факультету – переможці КВК-95: (зліва направо) – С.Волкова, В.В.Литвиненко (Нічишина), І.В.Лупан, Ю.В.Колтко, В.П.Вовкотруб, Л.І.Лутченко, С.О.Кононенко, С.Д.Парашук, Ю.І.Волков, І.Кисла, М.І.Садовий, І.П.Ганжела, В.В.Чубар

2

1

Фото 1. Випускники факультету різних років – викладачі факультету у 1980 році: (зліва направо) С.І.Алексєєва, С.Г.Мельничук, І.Ю.Ткачук, О.І.Гриденко, Т.Й.Мельничук, І.З.Ковальов, Н.Д.Волкова, Д.Ю.Стельмухов, К.М.Шевченко, В.М.Свладенко, Л.О.Волков, О.М.Вороний, В.І.Сірий

Фото 2. Доцент В.І.Сірий – завідувач кафедри фізики (1980 р.)

Фото 3. В.о.професора І.В.Попов демонструє роботу квантового генератора студентці Кравчук

Фото 4. Ленінський стипендіат В.Шмаков (1978 р.)

Фото 5. Консультацію проводить І.В.Тороп

2

3

4

5

(1)

Фото 1. З колегами на святі 1 травня 1955 року: (зліва направо) Пігарєв Ю.П., Прайсман Н.Я., Зав.кафедрою педагогіки, Волков Л.О., Волкова Н.Д., Малая Н.К., Волошин Л. (на задньому плані), Міллер Т.Н., Халявенко П.Г.
 Фото 2. Кафедра фізики: (зліва направо) нижній ряд – С.І.Косогоров, І.Ю.Ткачук, Т.В.Авдєєва, Л.З.Васильченко, В.М.Нескороменко, Л.І.Попкова, В.П.Вовкотруб, верхній ряд – І.Й.Терентьєв, М.Т.Дерполок, О.Г.Хромочкін, В.І.Сірий, О.І.Гріденко, І.З.Ковальов, Л.О.Волков, А.М.Охота, П.В.Сірик, О.Д.Медведев, Б.Д.Починок, Й.А.Захальов

(2)

(2)

(1)

(3)

Фото 1. Викладачі фізико-математичного факультету з учасниками конференції (2007 рік)

Фото 2. Одне із перших засідань кафедри прикладної математики: (зліва направо) О.В. Авраменко, Н.Г. Шевченко, Л.В. Ізюмченко, В.О. Корецька, З.П. Халецька, Л.І. Лутченко, Ю.В. Яременко, С.В. Поперешняк, В.М. Євладенко, І.П. Ганжела (2003 р.)

Фото 3. Доцент кафедри математики В.О. Романов

Фото 4. Кафедра прикладної математики, статистики та економіки: (верхній ряд) Нарадовий В.В., Гуртовий Ю.В., Халецька З.П., Філер З.Ю., Євладенко В.М., Плічко А.М., (середній ряд) Шевченко Н.Г., Корецька В.О., Пасічник Н.О., Гаєвський М.В., (нижній ряд) Ізюмченко Л.В., Авраменко О.В., Лутченко Л.І., Каленникова Т.О., Дігтяр Б.С., Янчукова Н.В. (2010 р.)

Фото 5. Кафедра прикладної математики після приєднання сектору економіки: (зліва направо) (стоять) Н.В. Кривенко, І.П. Ганжела, С.В. Поперешняк, Н.Г. Шевченко, З.П. Халецька, В.М. Євладенко, Н.О. Пасічник, Б.Л. Дратвер, Л.В. Ізюмченко, В.О. Корецька, О.В. Авраменко, (сидять) Л.І. Лутченко, Б.С. Дігтяр (2004 р.)

Фото 6. Кафедра прикладної математики з деканом Бобочком В.М.: (зліва направо) верхній ряд – Микитенко Д.Ю., Ганжела І.П., Ізюмченко Л.В., Філер З.Ю., Плічко А.М., Дігтяр Б.С. середній ряд – Шевченко Н.Г., Євладенко В.М., Дратвер Б.С., Халецька З.П., Пасічник Н.О., нижній ряд – Авраменко О.В., Лутченко Л.І., Бобочко В.М., Корецька В.О. (2005 р.)

(4)

(5)

(6)

1

2

Фото 1. Перший випуск спеціальності «Статистика» з викладачами: (у першому ряду) зав. кафедри, професор Авраменко О.В., куратор доцент Лутченко Л.І. (2009 р.)

Фото 2. Доцент Л.В.Ізюмченко проводить письмовий колоквіум (2003 р.)

Фото 3. Жіноча команда кафедри ПМСЕ після естафети «на 12 еліпсів»: (зліва направо) Лупан І.В., Авраменко О.В., Шевченко Н.Г., Халецька З.П., Ізюмченко Л.В., Добриніна М.О., Янчукова Н.В. (2009 р.)

Фото 4. О.В. Авраменко у Стокгольмі біля барельєфу Альфреда Нобеля (2009 р.)

Фото 5. Важлива розмова. Професор О.В. Авраменко та професор З.Ю. Філер (2006 р.)

Фото 6. У теплій невимушеній обстановці – Б.Л. Дратвер та О.В. Авраменко (2008 р.)

3

6

4

5

(1)

(3)

(4)

(5)

Фото 1. Інструктаж учасникам учнівської конференції "Через терни до зірок" (2008 рік) проводить професор В.П. Вовкотруб (за другою партою – член журі, випускник факультету 2005 року, Мірошниченко О.І.)

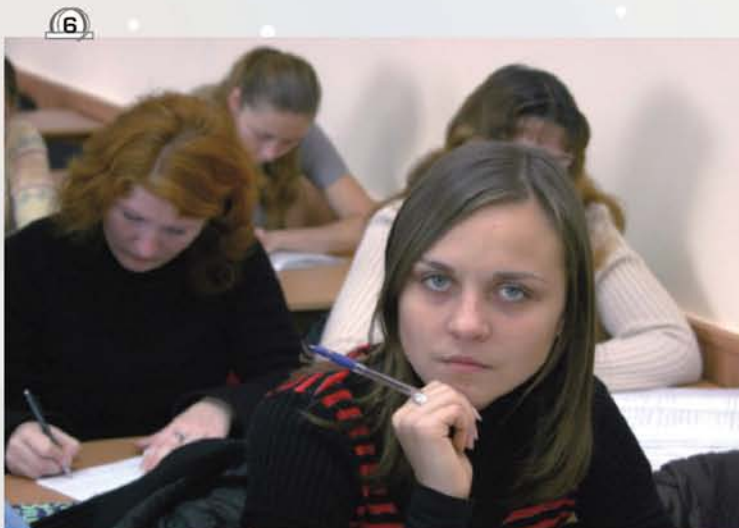
Фото 2 Доцент Г.М. Ганжела серед студентів

Фото 3, 4. Сучасні студенти фізмату наполегливо вчать

Фото 5. Завідувач кафедрою інформатики, доцент С.Д. Паращук за роботою

Фото 6. Сучасні студенти фізмату наполегливо вчать

Фото 7. Професори О.В. Авраменко та В.М. Бобочко (2004 рік)

(6)

(7)

1

3

2

4

Фото 1. Заслужений працівник освіти України, доцент кафедри математики О.М. Вороний

Фото 2. Заслужений працівник освіти України, завідувач кафедрою математики, професор Ю.І.Волков, лаборант кафедри математики Н. Малюк (Гончар) (2004 рік)

Фото 3. Посвята у студенти (2008 рік)

Фото 4. Студенти фізмату під час виконання державного гімну України (2009 рік)

Фото 5. Заняття у швейній майстерні проводить викладач І.В. Дорофєєва

Фото 6. Заняття з елементарної математики проводить доцент Р.Я. Ріжняк

5

6

(1)

(2)

(3)

(4)

(5)

Фото 1. Заняття з студентами в лібораторії квантової фізики проводить Відмінник освіти України П.В. Сірик (2004 р.)

Фото 2. Випускник 1951 року професор Л.О. Дундученко у рідному вузі: (зліва направо) В.М. Бобочко, О.В. Авраменко, Л.О. Дундученко, З.Ю. Філер, С.О. Кононенко, Ю.І. Волков (2005 рік)

Фото 3. Заняття у кабінеті естетики проводить доцент О.В. Єжова

Фото 4. Нарада професорів кафедри фізики та методики її викладання: (зліва направо) С.П. Величко, В.П. Вовкотруб, М.І. Садовий

Фото 5. З Ювілеєм З.Ю. Філера вітає ректор університету професор Г.Д. Клочек

Фото 6. Заняття з електротехніки (викладач О.М. Щирбул)

Фото 7. Свідчення однієї з олімпіадних перемог знаменитого фізматівця Олега Макаρχука

(6)

(7)

1

Фото 1. Зустріч випускників факультету 1959 року (в передньому ряду: випускник 1959 року, професор С.Г. Мельничук, доцент кафедри математики Н.Д.Волкова, декан факультету, професор Р.Я. Ріжняк, у верхньому ряду: крайній зліва – випускник 1959 року, старший викладач кафедри математики А.М. Селіверстов, справа третій – випускник 1959 року, професор Ю.І. Волков) (червень, 2009 рік)

Фото 2. 70-річний Ювілей Заслуженого працівника освіти України, професора З.Ю. Філера

Фото 3. Професори Ю.І. Волков та З.Ю. Філер

Фото 4. Корпус фізико-математичного факультету (2005 рік)

2

3

4

①

Фото 1. Колектив факультету під час святкування 70-ї роковини факультету (2000 р.)

Фото 2. Кафедра математики: (зліва направо) Г.М. Ганжела, О.М. Вороний, В.В. Нічишина, В.В. Вдовенко, А.П. Кліндухова, Ю.В. Яременко, В.А. Кушнір, О.В. Долінко, Р.Я. Ріжняк, Ю.І. Волков (2007 рік)

Фото 3. Студенти спеціальності "Статистика" під час лекції (2009 р.)

Фото 4. Лекцію читає доцент О.В. Волчанський

②

③

④

1

2

3

4

Фото 1. Завідувачі кабінетами кафедри фізики М.К. Мошинський та М.Т. Дерполук

Фото 2. Організація виконання студентами лабораторних робіт в лабораторії оптики (професор С.П. Величко, доценти І.Ю. Ткачук, Т.О. Каленникова)

Фото 3. Випуск магістрів-математиків 2006 року

Фото 4. У кабінеті лекційного демонстрування: (зліва направо) доценти О.О. Чинчой, О.В. Волчанський, лаборант Ю.В. Гуртовий, завідувач кабінетом М.Т. Дерполук

Фото 5. Кафедра математики (2005): (зліва направо) Р.Я. Ріжняк, Ю.І. Волков, О.В. Долінко, Ю.В. Яременко, А.П. Кліндухова, В.В. Нічишина, О.М. Вороний, В.А. Кушнір, В.М. Бобочко, В.О. Романов (2005 рік)

Фото 6. Кафедра фізики (1992–1996): (зліва направо) нижній ряд – І.Ю. Ткачук, Л.О. Волков, С.П. Величко, О.М. Царенко, Н.Г. Антонова, середній ряд – О.О. Чинчой, П.В. Сірик, М.К. Мошинський, Т.О. Каленникова, В.П. Вовкотруб, І.В. Сальник, Н.В. Подопригора, М.І. Садовий, верхній ряд – А.І. Ткачук, О.В. Пуляк, О. Ключаченко, С.О. Кононенко, Е.П. Сірик (1997 рік)

5

6

(1)

(2)

(3)

(4)

(5)

Фото 1. Студенти факультету під час підготовки до занять

Фото 2. Нарада професорів О.В. Авраменко та А.М. Плічка

Фото 3. Серпень 2001 року: (зліва направо) зав. майстернею М.К. Мошинський, зав. лабораторією П.В. Сірик, зав. кабінетом лекційного демонстрування М.Т. Дерполук

Фото 4. Кафедра інформатики весною 1998 року: (зліва направо) 1 ряд: Ніколаєнко Т.В., Паращук С.Д. – зав.каф., Ганжела І.П.; 2 ряд: Алексєєва С.І., Євладенко В.М., Верстакова І.К, Дроговоз Н.А., Кисла І.А.; 3 ряд: Зюкова А.Л., Біліченко В.Г., Присяжнюк О.В., Нічишина В.В., Логвінова Г.Т.; 4 ряд: Андронатій П.І., Котяк В.В., Бондарь А.П., Тендюк А.В., Нічишин О.О., Халецька З.П., Ганжела С.І.

Фото 5. З 2008 року виконує обов'язки завідувача кафедри математики доцент Г.В. Завізіон

Фото 6. Учасники традиційного шоу "Палітра моди" – студентки спеціальності "Трудове навчання" (2010 р.).

Фото 7. Кафедра інформатики у 2006 році (зліва направо): сидять – Г.М. Сергієнко, С.І. Алексєєва, О.В. Присяжнюк, С.Д. Паращук, С.О. Шлянчак, стоять – Н.В. Мельник, В.О. Болілий, А.В. Пузікова, О.В. Шинкаренко, П.І. Андронатій, Г.Т. Логвінова, Н.А. Дроговоз, С.В. Компан, А.С. Малюга, С.І. Ганжела, І.А. Кисла, Т.В. Чернишова, Д.С. Бібіков

(6)

(7)

1

2

4

3

5

Фото 1. У кабінеті радіотехніки

Фото 2. Заняття з електротехніки проводить доцент В.В. Чубар (2003 р.)

Фото 3. О.М. Царенко проводить заняття з студентами спеціальності "Трудове навчання" в лабораторії матеріалознавства (2001 р.)

Фото 4. Студенти спеціальності трудове навчання на занятті з обробки деревини

Фото 5. Кафедра інформатики восени 2000 року на святкуванні 70-річчя факультету: (зліва направо) 1 ряд: Сенежук С., Ганжела С.І., Копотій В.В., Малюга А.С., Паращук С.Д. – зав. каф., Алексєєва С.І., Ганжела І.П., Резніченко Л.В. 2 ряд: Сергієнко Г.М., Котяк В.В., Батрак С.М., Царенко Є., Ніколаєнко О., Ніколаєнко Т.В., Логовінова Г.Т., Чернишова Т.В., Компан С.В. 3 ряд: Ауліна В.О., Євладенко В.М., Лимар І.А., Мельник Н.В.

Фото 6. Їх об'єднала молодість та фізмат

Фото 7. Студенти факультету вітають ветерана Великої вітчизняної війни з 65-ю річницею Перемоги

6

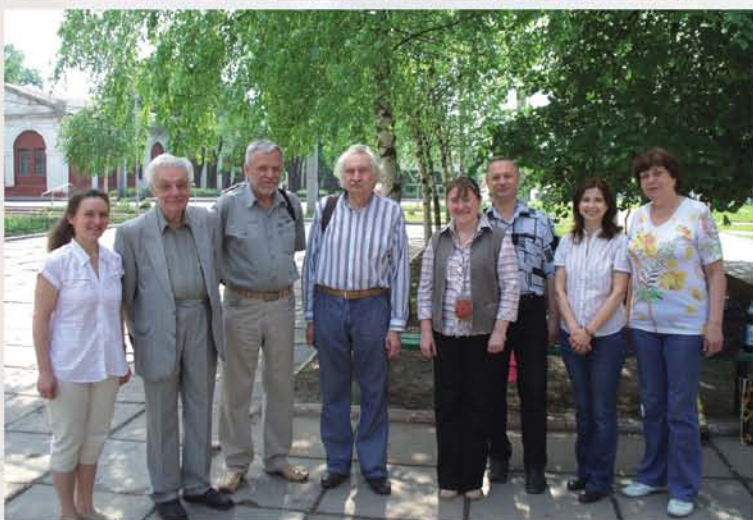
7

(1)

(2)

(3)

(4)

Фото 1. Студенти факультету вітають з 65-ю річницею Перемоги ветеранів університету М.І. Гречнева та Д.А. Євгененка

Фото 2. П'ятихвилинка між парами на кафедрі математики: (зліва направо) О.М. Вороний, А.П. Кліндухова, В.В. Вдовенко, Ю.В. Яременко (грудень, 2009 р.)

Фото 3. У нас в гостях професор з Києва (зліва направо): І.В. Лупан, З.Ю. Філер, Ю.І. Волков, Ю.В. Козаченко (професор Київського національного університету), О.В. Авраменко, Ю.В. Яременко, З.П. Халецька, Т.О. Каленникова.

Фото 4. Професор Ю.І. Волков

Фото 5. Лабораторне заняття в лабораторії методики фізики проводить народний депутат України, професор кафедри фізики та методики її викладання М.І. Садовий

Фото 6. Професор М.І. Садовий вітає колегу з Ювілеєм

(5)

(6)

1

Фото 1. Спільне фото викладачів та співробітників факультету (травень 2010 року)

Фото 2. Кафедра інформатики (зліва направо): перший ряд – С.І. Алексєєва, С.Д. Паращук (завідувач кафедри), Н.А. Дроговоз, І.В. Лупан, О.В. Шинкаренко, другий ряд – А.В. Пузікова, В.В. Копотій, С.О. Шлянчак, третій ряд – П.І. Андронатій, В.О. Болілій, О.Ф. Баранюк, С.В. Компан, С.І. Ганжела (травень 2010 року)

Фото 3. Кафедра загально-технічних дисциплін та методики трудового навчання (зліва направо): перший ряд – О.В. Єжова, С.М. Єфіменко, Ю.В. Колтко, С.О. Кононенко (завідувач кафедри), О.М. Щирбул, О.В. Пуляк, другий ряд – А.І. Ткачук, В.В.Марченко, Л.М.Аксьонова, Л.В.Лубенець, Т.В.КУценко, К.О.Гавриленко, Т.В. Хріненко, С.М. Богомаз-Назарова, О.В. Назаренко, третій ряд, Д.В. Бобров, І.П. Донець, Д.В. Григор'єв, Ю.Г. Чернов (травень 2010 року)

Фото 4. Кафедра математики (зліва направо): Р.Я. Ріжняк, В.А. Кушнір, Г.В. Завізіон (в.о. завідувача кафедри), Ю.В. Вассалатій, Ю.І. Волков, Н.М. Войналович, А.П. Кліндухова, В.В. Нічишина, О.М. Вороний, В.О. Романов, Ю.В. Яременко (травень 2010 року)

Фото 5. Кафедра фізики та методики її викладання (зліва направо): перший ряд – О.М. Царенко, І.В. Сальник, Н.Г. Антонова, С.П. Величко (завідувач кафедри), другий ряд – О.О. Чинчой, Т.О. Каленикова, О.В. Волчанський, Ю.Г. Ковальов, третій ряд – П.В. Сірик, Е.П. Сірик, Н.В. Подопрігора, О.М. Яковлева, О.В. Слободяник, О.О. Сазонова, В.П. Вовкотруб, О.М. Тріфонова, О.М. Власенко, В.В. Слюсаренко (травень 2010 року)

2

3

4

5

